ERICH MARIA REMARQUE

OBELISCUL NEGRU

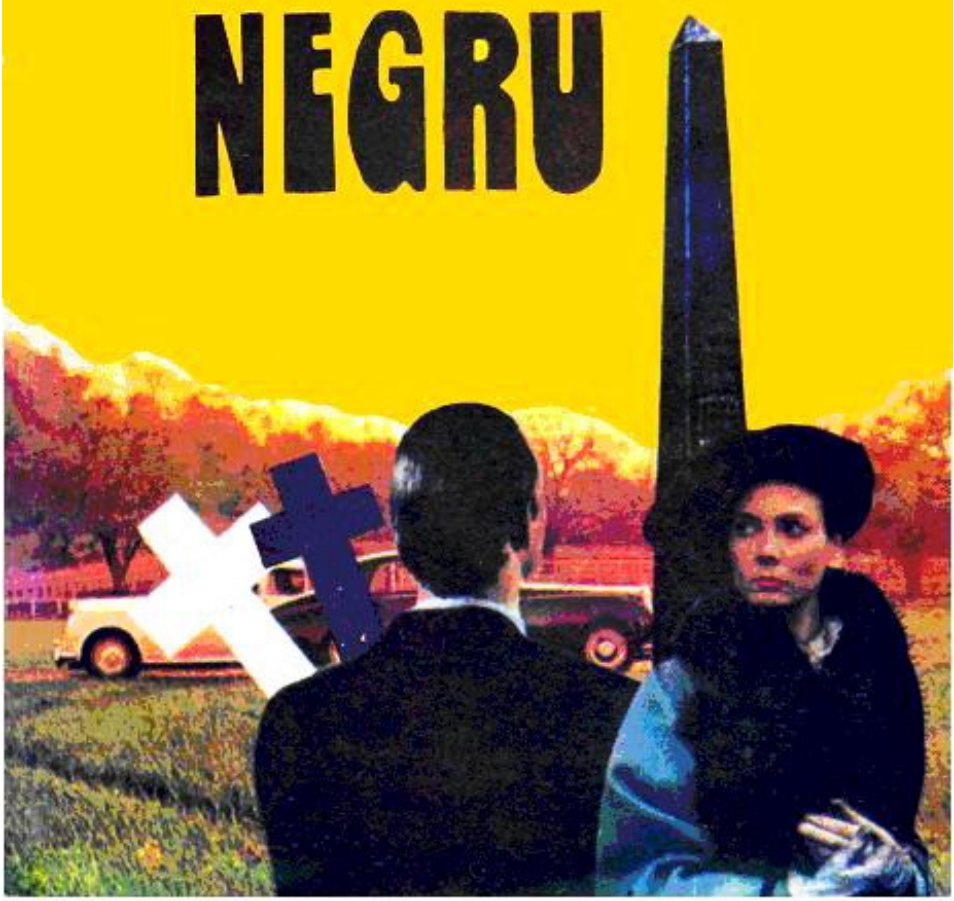

Erich Maria Remarque

OBELISCUL NEGRU

POVESTEA UNUI TINERET ÎNTÂRZIAT

În româneşte de:
Mariana Crainic-Aubert

Editura COLUMNA
Bucureşti, 1992

Cuprins

I
II
III
IV
V
VI
VII
VIII
IX
X
XI
XII
XIII
XIV
XV
XVI
XVII
XVIII
XIX
XX
XXI
XXII
XXIII
XXIV
XXV
XXVI

Nu vă mâniați, dacă de data aceasta vă vorbesc de timpuri îndepărtate. Lumea se află din nou în penumbra apocalipsului; încă n-a dispărut mirosul de sânge şi praful ultimei prăbuşiri, că laboratoarele şi fabricile au şi început să lucreze la înaltă tensiune pentru dobândirea păcii prin inventarea unor arme cu care întregul glob pământesc să poată fi aruncat în aer.

Pacea lumii! Niciodată nu s-a vorbit mai mult şi niciodată – ca în vremurile noastre – nu s-a făcut mai puțin pentru realizarea ei. Niciodată nu s-au pomenit mai mulți falşi prezicători, mai multă minciună, mai multă moarte, distrugere şi lacrimi ca în secolul nostru – al douăzecilea – cel al progresului, al tehnicii, al civilizației, al culturii de masă şi al uciderii în masă.

De aceea nu vă mâniați, dacă privesc în urmă la anii legendari, când speranța încă mai flutura ca un stindard deasupra capetelor noastre şi mai puteam da crezare unor erezii ca existența umanității, a dreptății, a toleranței, precum şi că un singur război mondial ar fi de ajuns ca învățătură pentru o generație.

I

Soarele luminează biroul firmei de monumente funerare Heinrich Kroll & Fiii. Suntem în aprilie 1923 şi afacerile merg bine. Primăvara ne-a fost prielnică, vindem din plin şi prin aceasta sărăcim. Dar ce să facem? Moartea este necruțătoare şi nu poate fi înlăturată, iar doliul omenesc pretinde în cele din urmă monumente de piatră, marmură şi, dacă intervine sentimentul vinovăției sau o moştenire de seamă, solicită chiar costisitorul granit negru suedez şlefuit pe de-a întregul. Toamna şi primăvara sunt cele mai bune anotimpuri pentru negustorii accesoriilor de doliu – morții sunt atunci mai numeroşi decât vara şi iarna; toamna, când seva vieții se usucă, şi primăvara, când prinde forțe noi şi mistuie trupul slăbit, la fel cum un fitil prea gros topeşte o lumânare prea subțire. Aceasta este de altfel părerea abilului nostru gropar Liebermann de la cimitirul comunal, şi el se pricepe; are optzeci de ani, a îngropat mai bine de zece mii de cadavre şi cu banii agonisiți din misitia cu monumente funerare şi-a cumpărat o casă cu grădină şi o crescătorie de păstrăvi pe malul râului, iar meseria lui i-a oferit prilejul să devină un bețivan convins. Nu urăşte nimic mai mult decât crematoriul oraşului. Îl socoteşte o concurență necinstită. Nici nouă nu ne e pe plac. Cu urnele nu-i rost de câştig.

Mă uit la ceas. E aproape ora prânzului şi deoarece

astăzi e sâmbătă, încetez lucrul. Pun capacul pe maşina de scris, duc aparatul de multiplicat „Presto” în spatele perdelei, strâng mostre de piatră şi scot din fixativ copiile fotografice ale monumentelor pentru eroii căzuți în război şi ale podoabelor artistice funerare. Eu nu mă ocup numai de reclamă, ci sunt şi desenatorul şi contabilul firmei; de un an sunt şi singurul funcționar administrativ, fără să fiu măcar de specialitate.

Cu o poftă deosebită, scot din sertar o țigară de foi, una neagră de tutun brazilian. Voiajorul fabricii de produse metalice din Württenberg, mi-a dat-o azi de dimineață, înainte de a încerca să-mi vâre pe gât o cantitate de coroane de bronz; țigara aşadar e bună. Din fericire, în sobă mai e puțin foc. Fac sul o hârtie de zece mărci, o țin o clipă deasupra jarului şi-mi aprind cu ea țigara. La sfârşit de aprilie focul din sobă nu mai este necesar; a fost numai o idee comercială a patronului meu Georg Kroll. E de părere că persoanele în doliu, care sunt nevoite să cheltuiască bani, preferă în acest scop o cameră încălzită. Doliul e oricum o înghețare a sufletului şi dacă la aceasta s-ar mai adăuga şi frigul la picioare, ar fi greu de obținut un preț favorabil. Căldura să dezghețe tot, până şi portofelul! De aceea biroul nostru este încălzit peste măsură şi reprezentanților noştri li s-a împuiat capul cu principiul de a nu încerca niciodată să încheie vreun contract la cimitir, pe vreme proastă sau pe ploaie – ci numai în cămăruța încălzită, şi dacă este posibil după prânz. Doliul, frigul şi foamea nu fac casă bună cu comerțul.

Arunc restul hârtiei de zece mărci în sobă şi mă ridic. În aceeaşi clipă aud deschizându-se o fereastră la casa de peste drum. Nici nu e nevoie să mă uit într-acolo, ca să ştiu ce s-a întâmplat. Ca şi când aş mai avea treabă cu maşina de scris, mă aplec cu băgare de seamă peste masă. Totodată trag cu coada ochiului la oglinda mică, de buzunar, pe care am aşezat-o în aşa fel, ca să pot observa fereastra. Ca de obicei, o văd pe Lisa, nevasta

lui Watzek, parlagiul de cai, care stă goală la geam, cască şi se întinde. S-a trezit chiar acum. Strada e veche şi îngustă. Lisa ne poate vedea pe noi şi noi pe ea, şi ştie asta; de aceea stă acolo. Deodată deschide gura mare, râde în hohote şi arată spre oglindă. Cu ochii ei de vultur a descoperit-o. Îmi pare rău că m-am dat de gol, mă prefac însă că n-am observat nimic şi mă retrag în obscuritatea din fundul camerei. După câtva timp, mă întorc. Lisa rânjeşte. Privesc afară, dar nu mă uit la ea, ci par a face semn cuiva de pe stradă. Ba mai mult, trimit şi o bezea imaginară. Lisa cade în cursă. E curioasă şi se apleacă să vadă despre cine e vorba. Pe stradă nu e nimeni. Acum rânjesc eu. Supărată, se bate cu degetul pe frunte şi dispare.

De fapt, nici nu ştiu de ce am pus la cale drăcia asta. Lisa este ceea ce se numeşte o muiere splendidă şi cunosc o droaie de bărbaţi, care ar da zilnic cu plăcere milioane, ca să se poată bucura de o asemenea privelişte. Şi mie îmi place, deşi mă irită că această ştrengăriţă leneşă, care iese din aşternut abia la prânz, este cu atâta neruşinare sigură pe farmecele ei. Nici nu-i trece prin gând că ar putea exista vreun bărbat, care n-ar dori să se culce cu ea de la prima vedere. Totuşi priveşte toate acestea cu destulă nepăsare. Stă la fereastră, pieptănată cu breton şi cu nasul în vânt, şi-şi leagănă perechea de sâni din cea mai fină marmură de Carrara, la fel ca o mătuşă care-şi distrează nepoţelul sugar cu o uruitoare. Dacă ar avea câteva baloane umflate, le-ar scoate afară pe fereastră. Fiind goală, face acelaşi lucru cu propriii sâni; pentru Lisa e totuna. Pur şi simplu se bucură că există şi că toţi bărbaţii trebuie să fie nebuni după ea. Apoi uită tot şi se repede cu gura ei lacomă la micul dejun, în timp ce Watzek, parlagiul obosit, omoară mârţoage bătrâne.

Lisa apare din nou. Şi-a pus acum o mustaţă şi e încântată de ideea ei năstruşnică. Salută milităreşte şi am înţeles că îl închipuie astfel cu neruşinare pe

bătrânul plutonier-major în rezervă Knopf, de alături. Apoi îmi amintesc însă, că dormitorul lui Knopf nu are decât o singură fereastră spre curte. Şi Lisa este destul de rafinată să ştie că nu poate fi observată din cele câteva case învecinate.

Deodată, clopotele de la biserica Sfânta Maria încep să bată, de parcă undeva s-ar fi prăbuşit zăgazurile tăcerii. Biserica se află la capătul străzii şi dangătele răsună ca şi când ar cădea direct din cer în cameră. În acelaşi timp, de la cea de a doua fereastră a biroului, care dă spre curte, văd strecurându-se un fel de nălucă în chip de pepene – nu e altceva decât capul chel al patronului meu. Lisa face un gest mitocănesc şi închide fereastra. Ispita de fiecare zi a Sfântului Anton a fost înfrântă şi de astă dată.

Georg Kroll abia a împlinit patruzeci de ani, dar capul îi străluceşte ca pista de popice din grădina de vară Boll. Străluceşte atât de tare, încât în tranşee, pe când eram în acelaşi regiment, se dăduse un ordin special, ca în timp de acalmie Georg să poarte cască de oțel – deoarece chiar cel mai blând adversar ar fi fost tentat să constate printr-o împuşcătură, dacă nu cumva chelia lui este o uriaşă bilă de biliard.

Iau poziția de drepți şi raportez:

— Cartierul general al firmei Kroll şi Fiii! Statul-major de observare a inamicului. Mişcări de trupe suspecte în sectorul parlagiului Watzek.

— Aha! exclamă Georg. Lisa îşi face gimnastica de dimineață! Pe loc repaus, caporal Bodmer! De ce nu-ți aperi virtutea, purtând de dimineață ochelari de cal, precum bidiviul toboşarului dintr-o fanfară de cavalerie? Nu-ți sunt cunoscute cele trei principii mai de preț ale vieții?

— Cum să le cunosc, domnule procuror general, dacă mai sunt încă în căutarea vieții?

— Virtute, naivitate şi tinerețe! decretează Georg.

Odată pierdute, nu le mai poți dobândi. Şi ce poate aduce mai mare deznădejde decât experiența, vârsta şi inteligența stearpă?

— Sărăcia, boala şi singurătatea! răspund eu.

— Astea sunt doar alte denumiri pentru experiență, vârstă şi inteligență prost folosite.

Georg îmi ia țigara din gură, o cercetează la repezeală şi o identifică, aşa cum face un colecționar cu un fluture:

— Captură de la fabrica de produse metalice.

Scoate din buzunar un splendid portțigaret auriu din spumă de mare, vâră țigara în el şi continuă s-o fumeze.

— N-am nimic împotriva confiscării țigării, zic eu. E un gest de forță brutală şi, ca fost subofițer, mai mult decât atâta nu cunoşti în viață. Dar de ce ai pus-o în portțigaret? Doar nu sunt sifilitic.

— Şi nici eu pederast.

— Georg, spun eu. În război ai mâncat cu lingura mea supă de mazăre, pe care o furasem de la bucătărie. Lingura o țineam în cizmele mele murdare şi nu o spălam niciodată.

Georg priveşte la scrumul țigării. E alb ca zăpada.

— Au trecut patru ani şi jumătate de la război încoace, constată el. Pe atunci devenisem oameni din pricina nenorocirii fără seamăn în care ne aflam. Astăzi, neruşinata goană după avere ne-a împins să fim iarăşi tâlhari. Ca să ascundem acest lucru, avem din nou nevoie de lustrul anumitor maniere. *Ergo*[1]. Dar nu mai ai înc-o țigară? Fabrica de produse metalice nu încearcă niciodată să şperțuiască funcționarii cu o singură țigară.

Scot din sertar cea de a doua țigară şi i-o dau.

— Inteligența, experiența şi vârsta parcă tot servesc la ceva, zic eu.

Râneşte şi-mi întinde în schimb o cutie de țigarete, din care lipsesc vreo şase.

— Altceva ce-a mai fost? mă întrebă el.

— Nimic. Niciun client. Dar eu solicit urgent o sporire

a salariului.

— Iarăşi? De-abia ieri ai primit una.

— Nu ieri. Azi-dimineață la ora nouă. Opt mii de mărci nenorocite. Totuşi, azi-dimineață la nouă mai însemnau ceva. Între timp a apărut noul curs al dolarului şi nu-mi pot cumpăra cu ele decât o sticlă de vin ieftin în locul unei cravate noi. Eu însă am nevoie de o cravată.

— Cum stă dolarul acum?

— Azi la prânz era treizeci şi şase de mii de mărci. De dimineață mai era treizeci.

Georg Kroll îşi priveşte țigara.

— Treizeci şi şase de mii! Creşte ca aluatul dospit! Şi ce o să-i pună capăt?

— Un faliment general, domnule mareşal, răspund eu. Între timp, trebuie să trăim. Ai adus banii?

— Numai o valizuță, pentru azi şi mâine. Hârtii de o mie, de zece mii, chiar şi câteva pachete cu dragile vechi hârtii de câte o sută. Să tot fie vreo două kilograme şi jumătate monede de hârtie. Inflația o ia din loc cu atâta repeziciune, încât Banca Reichului n-o poate ajunge din urmă cu tiparul. Abia acum două săptămâni au apărut hârtiile de o sută de mii şi curând va trebui să înceapă tipărirea celor de un milion. Cât mai avem până la miliarde?

— Dacă o ținem în ritmul ăsta, câteva luni.

— Doamne, Doamne! oftează Georg. Unde sunt frumoasele vremuri liniştite din 1922? Pe atunci dolarul nu creştea într-un an decât de la două sute cincizeci la zece mii. Ca să nu mai vorbim de 1921, când nu era vorba decât de un procent pârlit de trei sute la sută.

Mă uit pe fereastra care dă spre stradă. Peste drum, Lisa stă la geam, îmbrăcată într-un capot de mătase imprimat cu un model eu papagali. De mânerul ferestrei e atârnată o oglindă, în fața căreia îşi piaptănă coama.

— Ia te uită colo, spun eu cu amărăciune. Nici nu seamănă, nici nu culege, dar Dumnezeu din ceruri tot o

hrăneşte. Capotul ăsta ieri nu-l avea încă. Mătase, cu toptanul! Şi eu nu reuşesc să-mi strâng nici gologanii pentru o cravată.

Georg zâmbeşte ironic.

— Tu eşti o neînsemnată victimă a timpurilor ăstora. Lisa în schimb, pluteşte cu toate pânzele sus pe valurile inflației germane. Ea este frumoasa Elenă a speculanților. Din monumente funerare nu te poți îmbogăți, băiete. De ce nu te ocupi şi tu cu negoțul de scrumbii sau comerțul de acțiuni, ca prietenul tău Willy?

— Pentru că eu sunt un filosof sentimental şi rămân credincios monumentelor funerare. Aşadar, ce se aude cu mărirea salariului? Şi filosofii au nevoie de un lux cât de modest în îmbrăcăminte.

— Nu poți cumpăra mâine cravata?

— Mâine e duminică. Şi mâine am nevoie de ea.

Georg aduce din vestiar valiza cu bani. Scoate din ea două pachete şi mi le aruncă.

— E de ajuns?

Văd că majoritatea sunt bancnote de o sută.

— Mai dă-mi o jumătate de kilogram din hârtia asta de tapetat, zic eu. Aici să fie cel mult cinci mii. Ăştia sunt banii de biserică, pe care speculanții catolici îi dau duminica de pomană şi le e ruşine că sunt atât de zgârciți.

Georg îşi scarpină capul chel – un gest atavic fără rost în cazul lui. Apoi îmi dă un al treilea pachet.

— Slavă Domnului, că mâine e duminică, remarcă el. Nu există curs al dolarului. O zi pe săptămână inflația stă pe loc. Dumnezeu desigur nu s-a gândit la asta, când a creat duminica.

— De fapt, noi cum stăm? întreb eu. Suntem faliți sau ne merge de minune?

Georg trage o dată lung din țigară.

— Cred că asta n-o mai ştie nimeni în Germania nici despre el însuşi. Nici măcar divinul Stinnes{2}. Cei care

au pus bani deoparte sunt bineînțeles faliți. Muncitorii şi salariații de asemenea. Dintre micii negustori majoritatea, fără să ştie. Într-adevăr strălucit le merge numai celor cu devize, acțiuni sau obiecte de mare valoare. Aşadar, nouă nu. Asta ți-ajunge pentru lămurirea ta?

— Obiecte de valoare! Mă uit afară în grădină, unde se află depozitul nostru. Adevărat că nu prea mai avem multe. Îndeosebi gresie şi material turnat. Dar avem ceva marmură şi granit. Cel mai bine ar fi să nu mai vindem nimic, nu-i aşa?

Georg nu trebuie să răspundă. De afară se aude o sonerie de bicicletă. Apoi paşi pe vechile trepte. Cineva tuşeşte stăruitor. Este Heinrich Kroll-junior, cel de-al doilea proprietar al firmei, omul care ne pricinuieşte multe griji.

E un bărbat mic de statură, corpolent, cu mustață gălbuie şi pantaloni vărgați, prăfuiți şi strânşi la glezne în clame de bicicletă. Cu uşoară dezaprobare, ne măsoară cu privirea pe Georg şi pe mine. Noi suntem pentru el armăsarii biroului, care ne învârtim toată ziua încolo şi încoace, fără rost, în timp ce el este omul de acțiune, căruia îi e încredințat serviciul extern. E de nezdruncinat. De cum se face ziuă, porneşte la gară şi apoi, cu bicicleta, în cele mai îndepărtate sate, unde agenții noştri, groparii sau învățătorii, au semnalat un mort. E destul de priceput. Corpolența sa e demnă de încredere, de aceea şi-o menține la înălțime, frecventând cu sârguință berăria dimineața şi pe înserate. Țăranii preferă oamenii mici şi îndesați slăbănogilor, care par înfometați. Îmbrăcămintea corespunde şi ea intențiilor sale. Nu poartă costum negru ca reprezentanții concurenței, oamenii lui Steinmeyer; şi nici haine albastre, ca voiajorii de la Hollmann şi Klotz – primul fiind prea bătător la ochi iar celelalte prea lipsite de participare. Heinrich Kroll poartă un simplu costum de

rigoare, pantaloni vărgați din marengo[3], guler tare cu colțuri de modă veche şi o cravată discretă cu mult negru în ea. Cu doi ani în urmă, când şi-a comandat acest costum, a stat puțin la îndoială. Oare un frac nu ar fi fost mai adecvat? Fiind însă mic de statură, a rămas la prima lui hotărâre. Renunțarea a fost binevenită; şi Napoleon ar fi părut caraghios cu o coadă de rândunică. Aşa, în ținuta de astăzi, Heinrich Kroll dă impresia unui şef de protocol al bunului Dumnezeu – şi asta e tocmai ce trebuie. Clamele de bicicletă completează totul cu o nuanță de intimitate şi rafinament – în secolul automobilului, când ai de a face cu oameni care poartă acest accesoriu, ai impresia că poți cumpăra mai ieftin.

Heinrich îşi scoase pălăria şi-şi şterse fruntea cu batista. Afară e destul de răcoare şi el nu transpiră; o face numai pentru a ne arăta cât de greu munceşte în comparație cu noi, nişte zgârie-hârtie la masa de scris.

— Am vândut monumentul cu cruce, spune el cu falsă modestie, în spatele căreia se ascunde un enorm triumf.

— Care? Cel mic, de marmură? întreb eu plin de speranțe.

— Cel mare, răspunde Heinrich şi mai modest şi îşi ațintește privirea asupra mea.

— Ce? Ăla din granit suedez, cu soclu dublu şi cu lanțuri de bronz?

— Da. Oare mai avem şi altul?

Heinrich e evident încântat de întrebarea lui prostească, considerând-o o culme a umorului sarcastic.

— Nu, spun eu. Altul nu mai avem. Tocmai asta e grozăvia. Era ultimul. Stânca de la Gibraltar.

— La ce preț l-ai vândut? întreabă acum Georg Kroll.

Heinrich se umflă în pene.

— Cu trei sferturi de milion, fără inscripție, fără transport şi fără montat. Acestea se plătesc în plus.

— Dumnezeule mare! rostim Georg şi cu mine în

acelaşi timp.

Heinrich ne aruncă o privire plină de aroganță; peştii morți au uneori asemenea expresie.

— A fost o luptă grea, explică el şi, din cine ştie ce motiv, îşi pune din nou pălăria.

— Aş fi dorit s-o pierzi, răspund eu.

— Ce?

— Să fi pierdut lupta!

— Ce? repetă Heinrich întărâtat.

L-am iritat oarecum.

— Ar fi dorit să nu vinzi, spune Georg Kroll.

— Cum? Ce înseamnă asta? Ei drace, te chinuieşti de dimineața până seara, vinzi strălucit şi drept răsplată eşti primit în dugheana asta numai cu reproşuri. Duceți-vă voi înşivă la sate şi încercați…

— Heinrich, îl întrerupe Georg cu blândețe. Ştim cât de mult te chinuieşti. Dar trăim astăzi nişte timpuri, în care vânzarea te sărăceşte. De ani de zile este inflație. De la război încoace, Heinrich. Anul acesta, inflația a luat proporții de tuberculoză galopantă. Iată de ce, cifrele nu mai au nicio valoare.

— Asta o ştiu şi eu. Nu sunt idiot.

La afirmația lui nimeni nu răspunde. Numai idioții fac asemenea constatări. Şi a-i contrazice, n-are niciun rost. Ştiu asta din timpul petrecut duminicile la casa de nebuni. Heinrich scoate din buzunar un carnet.

— Monumentul cu cruce ne-a costat cincizeci de mii. Mi s-a părut că trei sferturi de milion reprezintă un câştig destul de frumuşel.

Se bălăceşte din nou în sarcasme. Crede că mie trebuie să mi se adreseze astfel, pentru că am fost cândva învățător. Am şi fost într-adevăr, imediat după război. Timp de nouă luni am stat într-un sat de câmpie părăsit, până am tulit-o de acolo, ca un câine hăituit de singurătatea iernii.

— Ar fi fost un câştig şi mai mare dacă în locul minunatului monument cu cruce, ai fi vândut

blestematul ăla de obelisc de afară, din faţa ferestrei, spun eu. Pe ăla, răposatul vostru tată l-a cumpărat şi mai ieftin acum şaizeci de ani, la înfiinţarea firmei. A dat pe el vreo cincizeci de mărci, după cum reiese din scripte.

— Obeliscul? Ce legătură e între obelisc şi afacerea asta? Obeliscul nu se poate vinde, asta o ştie şi un copil.

— Tocmai de aceea! remarc eu. De obelisc n-ar fi fost păcat. De cruce e păcat. Ca să cumpărăm alta, va trebui să plătim bani grei.

Heinrich Kroll gâfâie scurt. Are polipi şi nasul gros i se umflă uşor.

— Poate vrei să-mi povesteşti, că un monument cu cruce ne costă astăzi trei sferturi de milion?

— Asta o s-o aflăm curând, spuse Georg Kroll. Riesenfeld soseşte mâine. Trebuie să dăm o nouă comandă la atelierele de prelucrat granit din Odenwald. În depozit nu mai avem cine ştie ce.

— Mai avem şi obeliscul, rostesc eu cu viclenie.

— De ce nu-l vinzi dumneata? se repede Heinrich. Aşadar, Riesenfeld vine mâine. Atunci o să rămân aici, să vorbesc şi eu odată cu el. Să vedem, care sunt preţurile.

Georg şi cu mine schimbăm o privire. Ştim că nu-l vom lăsa pe Heinrich să se apropie de Riesenfeld, chiar dacă ar trebui să-i amestecăm ulei de ricină în halba lui de duminică dimineaţa. Fidelul şi demodatul om de afaceri l-ar plictisi de moarte pe Riesenfeld cu amintiri din război şi poveşti din vremuri de demult, când o marcă mai era o marcă şi fidelitatea era simbolul onoarei, după cum se exprima atât de convingător iubitul nostru feldmareşal Hindenburg. Heinrich pune multă bază pe astfel de platitudini; Riesenfeld însă nu. El socoteşte că fidelitatea este un lucru care se cere de la alţii, atunci când este în detrimentul lor şi de la tine însuţi, numai când prin ea poţi obţine unele avantaje.

— Preţurile se schimbă în fiece zi, spune Georg. Asta,

fără discuție.

— Așa? Poate eşti şi tu de părere, că am vândut prea ieftin?

— Depinde. Ai adus banii?

Heinrich se holbează la Georg.

— Să aduc banii? Cum să fi adus bani, dacă încă n-am livrat nimic? Asta e imposibil!

— Nu e imposibil, răspund eu. Dimpotrivă, în ziua de astăzi aşa se procedează. Asta se numeşte plată anticipată.

— Plată anticipată! Nasul gros al lui Heinrich zvâcneşte disprețuitor. Ce ştii dumneata, ca învățător, despre asta? Cum se poate cere plată anticipată în comerțul nostru? De la familia îndoliată, când coroanele de pe mormânt nici nu s-au veştejit încă? Vrei să ceri bani pentru ceva ce nu s-a livrat?

— Bineînțeles. Dar cum altfel? Atunci sunt slabi şi scot banii cu mai multă uşurință.

— Atunci sunt slabi? Habar n-ai! Atunci sunt mai tari ca oțelul. După toate cheltuielile cu medicul, coşciugul, preotul, mormântul, florile, praznicul – nu capeți nici zece mii plată anticipată, tinere! Oamenii trebuie să-şi vină puțin în fire. Şi înainte de a plăti monumentul comandat, e nevoie să-l vadă instalat acolo, în cimitir, nu numai pe hârtie, într-un catalog. Chiar dacă e desenat de dumneata cu tuş chinezesc şi cu bronz veritabil pentru inscripții.

Din nou una dintre devierile cu aluzii personale ale lui Heinrich! Nu le iau în seamă. E adevărat, nu numai că am desenat monumentele funerare pentru catalogul nostru şi le-am multiplicat la aparatul „Presto”, ci, pentru a le spori efectul, le-am şi pictat şi le-am prevăzut cu sălcii plângătoare, straturi de panseluțe, chiparoşi şi văduve cu văluri de doliu, care stropesc florile. Concurenții erau să moară de invidie, când am apărut cu aceste noutăți. Ei nu aveau altceva decât simple fotografii din depozit, şi Heinrich a fost atunci de

părere că ideea este nemaipomenită, îndeosebi folosirea bronzului. Pentru ca efectul să fie cât mai autentic, am împodobit pietrele funerare desenate şi pictate cu inscripţii din bronz topit în lac. Treaba asta mi-a făcut o deosebită plăcere. Pe fiecare om, pe care nu-l puteam suferi, îl omoram în gând şi-i pictam piatra de mormânt – de pildă, subofiţerul din timpul când eram recrut, care mai trăieşte şi astăzi sănătos şi vesel: „Aici odihneşte, după o lungă şi chinuitoare suferinţă, după ce toţi cei dragi s-au stins înaintea lui, jandarmul Karl Flümer". Toate acestea nu erau neîndreptăţite – omul m-a chinuit rău, m-a trimis în două rânduri în patrulare pe câmpul de luptă, împrejurări în care, numai datorită întâmplării, am izbutit să scap cu viaţă. Ţinând seama de asta, merita să i se facă fel de fel de urări.

— Domnule Kroll, spun eu. Permite-mi să-ţi explic încă o dată, pe scurt, momentul actual. Principiile, care au stat la baza educaţiei dumitale, sunt nobile, dar în vremurile astea duc la faliment. Astăzi oricine poate să câştige bani, dar să le menţină valoarea, nu poate nimeni. Important e să cumperi, nu să vinzi, iar dacă vinzi, să primeşti banii cât mai repede. Trăim în secolul valorilor certe. Banii sunt o iluzie. Fiecare o ştie, dar mulţi nu vor totuşi s-o creadă. Atâta timp cât această situaţie va dăinui, inflaţia va continua, până se va atinge nimicul absolut. Omul trăieşte în proporţie de şaptezeci şi cinci la sută din fantezie şi numai douăzeci şi cinci la sută din realităţi. Asta e tăria şi slăbiciunea lui. Aşa se explică de ce acest dans vrăjitoresc al cifrelor îşi găseşte întruna câştigători şi păgubaşi. Ştim că noi nu putem fi câştigători absoluţi, dar nici n-am vrea să ne numărăm printre cei care pierd. Vânzarea dumitale de astăzi de trei sferturi de milion, dacă va fi plătită abia peste două luni, valorează cât astăzi cincizeci de mărci. De aceea…

Heinrich s-a învineţit la faţă. Acum mă întrerupe.

— Nu sunt idiot, explică el pentru a doua oară. Şi nu e nevoie să-mi ţii asemenea discursuri prosteşti. Am mai

multă experiență de viață decât dumneata. Şi prefer să pier onorabil, decât să folosesc metode îndoielnice de speculant pentru a exista. Atâta timp cât eu sunt conducătorul comercial al firmei, afacerile vor continua în vechiul spirit onest şi cu asta, basta! Eu ştiu ce ştiu, aşa a mers până acum şi aşa va merge şi mai departe. Scârbos lucru, să-i strici cuiva bucuria pe care o resimte pentru o afacere reuşită. De ce n-oi fi rămas belfer?

Îşi ia pălăria şi iese trântind uşa în urma lui. Îl vedem străbătând curtea cu picioarele lui ca butucii, în formă de X, cu aspect oarecum milităresc, din pricina clamelor de bicicletă. Se îndreaptă spre masa lui obişnuită de la birtul Blume.

— Bucurie în afaceri îşi doreşte acest burghez sadic, spun eu supărat. Asta e culmea! Cum poate fi împins înainte comerțul nostru altfel decât printr-un cinism pios, dacă vrei să-ți păstrezi sufletul curat? Ipocritul ăsta vrea însă bucurie la negustoria mârşavă cu morții, şi mai consideră că e un drept care i se cuvine!

Georg râde.

— Ia-ți banii şi hai să plecăm şi noi. Voiai doar să-ți cumperi o cravată. Să mergem! Azi nu mai e rost de mărirea salariului.

Apucă valiza cu mărci şi o duce nepăsător în camera de lângă birou, unde doarme el. Îmi strâng pachetele de bani într-o pungă cu inscripția: „Cofetăria Keller – Cele mai fine prăjituri – Se fac livrări la domiciliu.”

— Riesenfeld vine într-adevăr? întreb eu.

— Da, a telegrafiat.

— Ce vrea? Bani? Sau să vândă?

— Asta o să vedem, spune Georg şi închide biroul.

II

Ieşim pe uşă-afară. Soarele puternic al sfârşitului de aprilie se revarsă asupra noastră, de parcă s-ar răsturna un uriaş potir de aur plin de lumină şi vânt. Ne oprim. Grădina e înverzită, primăvara susură ca o harfă în frunzişul tânăr al plopilor şi primul liliac a înflorit.

— Inflație! zic eu. Şi aici e inflație – cea mai sălbatică dintre toate. Şi natura pare a şti că nu se mai calculează decât în zeci de mii şi milioane. Ia priveşte ce-i cu lalelele de colo! Albul şi roşul şi pretutindeni galbenul! Şi ce parfum!

Georg dă din cap, adulmecă şi trage un fum din țigară. Natura este pentru el de două ori mai frumoasă, dacă o poate admira fumând.

Simțim soarele pe fețele noastre şi-i privim strălucirea. Grădina din spatele casei este şi locul de expunere a monumentelor funerare. Iată-le înşirate ca o companie a unui locotenent subțirel, conduse de obeliscul Otto, care-şi are postul în apropierea uşii. Acesta este obiectul care îl sfătuisem pe Heinrich să-l vândă. Este cel mai vechi monument al firmei, emblema ei, şi un monstruos prototip al lipsei de gust. În spatele lui stau monumentele ieftine, din piatră obişnuită şi ciment turnat, pietre de mormânt pentru săracii care au trăit cumințí şi cumpătat, au trudit şi astfel, bineînțeles, n-au ajuns la nimic. Vin la rând cele mari, cu socluri, dar tot ieftine, pentru cei care îşi doresc să fie cineva

măcar după moarte, dacă în viață nu s-a putut. Se bucură de mai multă căutare decât cele simple şi nu se ştie dacă acest orgoliu tardiv al rudelor rămase în viață trebuie socotit înduioşător sau absurd. Următoarele sunt pietre înalte din gresie, cu plăci de marmură îngropată, sienit cenuşiu sau granit negru suedez. Sunt desigur prea scumpe pentru un om care a trăit din munca mâinilor lui. Mici negustori, maiştri, meseriaşi, care au avut atelier propriu, sunt clienți pentru acestea – şi, bineînțeles, veşnicul ghinionist, micul funcționar, care întotdeauna trebuie să pară mai mult decât este, acel cuminte proletar cu guler tare, despre care nimeni nu ştie cum o scoate la capăt, cum îşi duce zilele astăzi, când măririle de salariu vin mereu cu întârziere.

Toate aceste monumente sunt ceea ce numim noi: mărunțişul – abia în spatele lor stau blocurile din marmură şi granit. Mai întâi cele lustruite numai pe o parte, la care fața este netedă, părțile laterale şi spatele sunt cioplite brut, iar soclul la fel. Aceasta e categoria pentru clasa înstărită: patronul, omul de afaceri, proprietarul de magazine mai mari şi, fără îndoială, viteazul ghinionist de grad ceva mai înalt, care pentru a face față, la fel ca şi cel de grad inferior, trebuie să cheltuiască la moarte mai mult decât a câştigat în viață.

Aristocrația pietrelor funerare o constituie totuşi marmura lustruită pe toate fețele şi granitul negru suedez. Nimic nu e zgrunțuros, nici părțile laterale, nici spatele nu sunt lucrate brut. Totul este de un luciu impecabil, totul la fel, fie că se vede, sau nu, chiar şi soclurile, şi există nu numai unul sau două, ci adeseori un al treilea soclu oblic; iar când e vorba de un monument grandios în adevăratul sens al cuvântului, mai poartă în vârf şi o cruce masivă din acelaşi material. Astăzi, la asemenea capodopere mai pot râvni, bineînțeles, numai țăranii bogați, marii deținători de valori, speculanții şi oamenii de afaceri pricepuți, care lucrează cu polițe pe termen lung şi trăiesc din banii

Băncii Reichului, aceasta plătind totul în monedă nouă fără acoperire.

Privim în acelaşi timp unica bucată de preţ, care până acum un sfert de oră era încă proprietatea firmei. Iat-o, neagră şi strălucitoare ca lacul unui automobil nou, înconjurată de miresmele primăverii, liliacul îşi pleacă florile asupra ei, pare o doamnă din înalta societate: rece, neîntinată şi încă pe timp de o oră feciorelnică – apoi numele moşierului Heinrich Fleddersen va fi săpat în cavitatea ei îngustă, cu scriere latină aurită, în litere de câte opt sute de mărci bucata.

— Du-te cu bine, neagră Diana! spun eu. Pleacă! Şi-mi flutur pălăria. Poetul nu va înţelege niciodată că frumuseţea absolută este şi ea supusă legilor sorţii şi că trebuie să moară în chip jalnic. Du-te cu bine! Vei fi de acum înainte o reclamă neruşinată pentru sufletul pungaşului Fleddersen, care le-a smuls sărmanelor văduve din oraş ultimele lor bancnote de zece mii pentru untul mult prea scump, falsificat cu margarină, fără să mai vorbim de preţurile lui de speculă la carnea de viţel, pentru şniţele, la cotletele de porc şi la fripturile de vacă. Du-te cu bine!

— Mi-ai stârnit foamea, declară Georg. Hai la *Walhalla.* Sau vrei să-ţi cumperi mai întâi cravata?

— Nu, mai e timp până să se închidă magazinele. Sâmbătă după-amiază cursul dolarului nu se mai schimbă. De astăzi la prânz până luni dimineaţa, valoarea monedei noastre rămâne stabilă. De ce oare? E ceva putred în treaba asta. De ce nu scade marca la sfârşit de săptămână? O fi ţinând-o Dumnezeu?

— Pentru că nu lucrează bursa. Mai ai vreo întrebare?

— Da. Omul trăieşte dinăuntru în afară sau dinafară înăuntru?

— Omul trăieşte. Punct. La *Walhalla* are gulaş. Gulaş cu cartofi, castraveţi şi salată. Am văzut lista de bucate, când mă întorceam de la bancă.

— Gulaş! Culeg o primulă şi mi-o pun la butonieră.

Omul trăieşte, ai dreptate! Cine întreabă mai mult, e pierdut. Hai să mergem, să-l necăjim pe Eduard Knobloch!

Intrăm în marele restaurant al Hotelului *Walhalla.* Eduard Knobloch, proprietarul, un uriaş înecat în grăsime, cu perucă castanie şi cu costumul lui de gală fâlfâind, face o mutră când ne vede, de parcă mâncând friptură de căprioară, ar fi muşcat într-o alice.

— Bună-ziua, domnule Knobloch, spune Georg. Frumoasă vreme astăzi. Îți stârneşte pofta de mâncare!

Eduard ridică nervos din umeri.

— Nu-i sănătos să mănânci prea mult. Strică la ficat, la băşica fierii, la toate.

— La dumneata nu, domnule Knobloch, răspunde binevoitor Georg. Mâncarea dumitale e sănătoasă.

— Sănătoasă, da. Dar prea multă sănătate poate şi ea să fie dăunătoare. După noile cercetări ştiințifice, prea multă carne e…

Îl întrerup pe Eduard, lovindu-l uşor în pântecele lui moale. Se dă înapoi, de parcă l-ar fi izbit cineva în boaşe.

— Astâmpără-te şi supune-te sorții, zic eu. N-o să te sărăcim cu mâncarea noastră. Ce face poezia?

— Duceți-vă să cerşiți. N-am vreme. Pe timpurile astea!

Nu-mi vine să râd de prostia asta. Eduard nu e numai proprietar de restaurant, e şi poet; dar atât de ieftin nu scapă.

— Unde ai o masă? îl întreb.

Knobloch priveşte împrejur. Deodată i se luminează fața.

— Îmi pare deosebit de rău, domnilor, dar observ tocmai acum că nicio masă nu e liberă.

— Nu face nimic. Aşteptăm.

Eduard priveşte încă o dată împrejur.

— Cred că nici n-o să se libereze vreuna deocamdată, anunță el încântat. Toată lumea mai e încă la supă.

Poate încercați astăzi la „Oraşul vechi” sau la Hotelul Gării. Se spune că şi acolo se mănâncă destul de bine.

Destul de bine! Astăzi ironia pare să curgă în valuri. Întâi Heinrich, acum Eduard. Noi însă vom lupta pentru gulaş, chiar dacă va trebui să aşteptăm o oră – este punctul de atracție pe lista de bucate de la *Walhalla.*

Dar Eduard nu e numai poet, ci pare a fi şi ghicitor de gânduri.

— N-are rost să aşteptați, zice. Niciodată n-avem destul gulaş şi se termină foarte repede. Sau poate doriți un biftec nemțesc? Asta puteți mânca aici, la tejghea.

— Mai bine mort, spun eu. Vom căpăta gulaş, chiar dacă va trebui să te tăiem pe tine în bucăți.

— Zău?

Eduard e triumfător, dar plin de îndoială.

— Da. Îi răspund şi-i dau a doua lovitură în pântece. Hai, Georg, avem o masă.

— Unde? întreabă Eduard repede.

— Acolo, unde stă domnul ăla cât un dulap. Da, ăla cu părul roşu şi cu doamna elegantă. Cel care s-a sculat în picioare şi ne face semn. Prietenul meu Willy. Eduard, trimite chelnerul, să-i dăm comanda.

În urma noastră, Eduard şuieră, de parcă ar fi plesnit un cauciuc de automobil. Ne ducem la masa lui Willy.

Motivul pentru care Eduard a făcut tot acest circ e simplu. Înainte se putea mânca la el în abonament. Se cumpăra un carnet cu zece bonuri de masă şi prânzurile reveneau astfel ceva mai ieftin. Eduard practica acest sistem pentru a-şi mări deverul. În ultimele săptămâni, însă, valul inflației îi încurcase socotelile. Dacă primul prânz al unui carnețel mai corespundea prețului plătit inițial, la al zecelea era simțitor scăzut. De aceea Eduard renunțase la carnetele de abonament; pierdea prea mult. Dar noi fusesem de data aceasta deştepți. Aflasem din vreme de planul său şi cu şase săptămâni în urmă folosisem întreaga sumă încasată pentru un monument

al unui erau căzut în război, cumpărând angro bonuri de masă la *Walhalla.* Pentru a nu-i trezi lui Eduard vreo bănuială, folosisem în acest scop diferite persoane – tâmplarul de sicrie Wilke, paznicul de la cimitir Liebermann, sculptorul nostru Kurt Bach, Willy, câțiva alți camarazi de război şi prieteni de afaceri şi chiar Lisa. Toți cumpăraseră carnete pentru noi. Când Eduard desființase abonamentele, se aşteptase ca până în zece zile totul să fie lichidat, ținând seamă că fiecare om de treabă nu mai avea la ora aceea decât un singur abonament. Noi însă eram fiecare în posesia a peste treizeci de carnete. Două săptămâni de la desființarea abonamentelor, Eduard începu să se neliniştească, văzând că noi plătim întruna tot cu bonuri; după o lună intrase într-o uşoară panică. Mâncam atunci la jumătate preț, iar după şase săptămâni la prețul a zece țigarete. Apăream zi de zi şi predam bonurile. Eduard ne întreba câte mai avem; răspundeam evaziv. Încercase să refuze bonurile. Data următoare am venit cu un avocat, pe care-l invitasem la un şnițel vienez. Avocatul, după ce a luat masa, i-a ținut lui Eduard o lecție de drept în legătură cu contractele şi angajamentele şi şi-a plătit masa cu unul dintre bonurile noastre. Lirica lui Eduard a devenit sumbră. A încercat să cadă la o înțelegere cu noi; am refuzat. A scris atunci o poezie didactică intitulată: „De haram a venit, de haram s-a dus!" şi a trimis-o la ziar. Redactorul ne-a arătat-o. Începa cu aluzii ascuțite pe groparii poporului; apăreau în ea pietrele funerare şi chiar cuvintele cămătarul Kroll. Atunci l-am invitat pe avocatul nostru la un cotlet de porc la *Walhalla.* Acesta l-a lămurit pe Eduard asupra noțiunii de ofensă publică şi asupra consecințelor acesteia şi a plătit din nou cu unul dintre bonurile noastre. Eduard, care până atunci fusese un liric pur, a început să scrie poezii pline de ură. Totuşi era singurul lucru pe care putea să-l facă. Lupta se încrâncena tot mai tare. Eduard spera zilnic că rezervele noastre s-au

sfârşit; nu ştia că mai aveam bonuri pentru mai bine de şapte luni.

Willy se ridică în picioare. E îmbrăcat într-un costum verde-închis din stofă de cea mai bună calitate şi arată în el ca o broscuţă cu capul roşu. La cravată poartă o perlă şi pe degetul arătător al mâinii drepte un inel gros cu sigiliu. Cu cinci ani în urmă era ajutorul furierului companiei noastre. E de aceeaşi vârstă cu mine – douăzeci şi cinci de ani.

— Îmi daţi voie să fac prezentările? întreabă Willy. Prietenii şi camarazii mei de război Georg Kroll şi Ludwig Bodmer – domnişoara Renée de la Tour de la „Moulin Rouge", Paris.

Renée de la Tour dă din cap rezervată, dar cu drăgălăşenie. Noi holbăm ochii la Willy, care ne priveşte cu mândrie.

— Luaţi loc, domnilor, spune el. După cum presupun, Eduard a vrut să vă excludă de la masă. Gulaşul e bun, putea să aibă ceva mai multă ceapă. Haideţi, vă facem loc cu plăcere.

Ne grupăm în jurul mesei. Willy cunoaşte hărţuiala noastră cu Eduard şi o urmăreşte cu interesul jucătorului înnăscut.

— Chelner! strig eu. Un chelner, care la patru paşi depărtare se târăşte pe lângă noi, pe picioarele lui strâmbe, a surzit deodată. Chelner! mai strig eu o dată.

— Eşti o brută, spune Georg Kroll. Ofensezi omul în meseria lui. La ce bun a făcut revoluţie în 1918? Domnule ober!

Rânjesc. E adevărat că revoluţia din 1918 a fost cea mai ne-sângeroasă din lume[4]. Revoluţionarii au fost atât de speriaţi de ei înşişi, încât i-au chemat imediat în ajutor pe bonzii şi pe generalii vechiului regim, ca să-i apere de propriul lor acces de curaj. Şi au fost într-adevăr ajutaţi cu mărinimie. Un număr de revoluţionari au fost ucişi, prinţii şi ofiţerii au primit pensii importante, ca să aibă timp pentru a-şi pregăti loviturile

de stat, funcționarii au fost învestiți cu titluri. Profesorii de liceu au devenit consilieri de studii, inspectorii şcolari, consilieri şcolari, chelnerii au obținut dreptul de a fi numiți oberchelner, secretarii partidului social-democrat de odinioară au devenit excelențe, ministrului social-democrat al Apărării i-a fost îngăduit, cu toată binecuvântarea, să aibă în subordinea sa la minister adevărați generali, şi revoluția germană s-a scufundat în pluş roşu, comoditate, masă rezervată, dor de uniforme şi de comenzi militare.

— Domnule oberchelner! repetă Georg.

Chelnerul rămâne surd. Vechiul truc copilăresc al lui Eduard; încearcă să ne pună cu botul pe labe, instruind chelnerii să nu ne servească.

— Ober? Idiotule, nu auzi? urlă deodată de-a lungul sălii un glas tunător, pe tonul cel mai straşnic de cazarmă prusacă.

Efectul e instantaneu, ca un semnal de trompetă pentru bătrânii cai de luptă. Chelnerul se opreşte, de parcă i-ar fi intrat un glonte în spate şi se întoarce; alți doi din lături apar în goană, mai departe cineva bate din călcâie, de la o masă din apropiere, un bărbat cu înfățişare milităroasă spune încet: „Bravo” – şi chiar Eduard în persoană, cu haina fluturând, soseşte să studieze acest glas din sfere mai înalte. Ştie că nici Georg, nici eu, nu putem comanda astfel.

Ne întoarcem uimiți către Renée de la Tour. E paşnică şi feciorelnică, de parcă n-ar privi-o nimic din toate acestea. Totuşi numai ea putea să fi strigat – cunoşteam doar glasul lui Willy.

Chelnerul e lângă masă.

— Ce doresc domnii?

— Supă cu tăieței, gulaş şi budincă pentru două persoane, răspunde Georg. Şi repede, că-ți rupem urechile, râmă ce eşti!

Se apropie şi Eduard. Nu înțelege ce s-a întâmplat. Privirea îi alunecă sub masă. Acolo nu e nimeni ascuns

şi o stafie n-a putut să urle aşa. Nici noi, asta o ştie el. Bănuieşte că e vreun truc la mijloc.

— Vă rog foarte mult, spune în cele din urmă, în localul meu nu îngădui să se işte scandal.

Nimeni nu răspunde. Îl privim toţi ca prin sticlă. Renée de la Tour se pudrează. Eduard se întoarce şi pleacă.

— Patroane! Vino puţin încoace! urlă deodată în urma lui glasul tunător de mai înainte.

Eduard se întoarce pe loc şi rămâne cu ochii pe noi. Păstrăm toţi acelaşi zâmbet sec pe mutrele noastre. O priveşte ţintă pe Renée de la Tour.

— Nu cumva dumneavoastră aţi fost aceea...?

Renée îşi închide pudriera.

— Ce? întreabă ea pe un ton argintiu, blând, de soprană. Ce doreşti?

Eduard se holbează la noi. Nu mai ştie ce să creadă.

— Poate eşti surmenat, domnule Knobloch? remarcă Georg. Pare că ai halucinaţii.

— Dar cineva...

— Eşti nebun. Eduard, îi spun. Arăţi chiar foarte prost. Pleacă în concediu. N-avem niciun interes să le vindem alor tăi o piatră ieftină din imitaţie de marmoră italiană, că mai mult nu ţi se cuvine...

Eduard clipeşte ca o bufniţă bătrână.

— Pari un om ciudat, spune Renée de la Tour cu glasul ei de soprană, pe ton de flaut. Îi faci răspunzători pe clienţi de faptul că ai chelneri care nu vor să audă.

Râde – o adorabilă cascadă de argint şi zburdălnicie, ca un pârâiaş de pădure din basme.

Eduard pune mâna la frunte. Îl apucă ameţeala. Nu se poate să fi fost fata asta! Cine râde aşa, nu poate avea asemenea glas cazon.

— Poţi pleca, Knobloch, se exprimă indiferent Georg. Sau poate ai intenţia să participi la conversaţia noastră.

— Şi nu mai mânca atâta carne, adaug eu. Poate de acolo ţi se trage. Ce ne spuneai mai adineauri? După

noile cercetări ştiinţifice…

Eduard se întoarce repede şi o tuleşte. Aşteptăm până s-a îndepărtat destul. Apoi trupul puternic al lui Willy începe să se cutremure de un râs înfundat. Renée de la Tour zâmbeşte blând, ochii îi strălucesc.

— Willy, zic. Sunt un om superficial şi de aceea am trăit unul dintre cele mai frumoase momente ale vieţii mele tinere – dar acum explică-ne şi nouă, ce s-a întâmplat.

Willy se cutremură, reţinându-şi hohotul de râs şi arată spre Renée.

— *Excusez, mademoiselle,* spun eu. *Je me…*[5]

Râsul lui Willy se înteţeşte, auzindu-mă vorbind franţuzeşte.

— Spune-i Lotte, izbucneşte el.

— Ce? întreabă Renée cu un zâmbet pudic, dar deodată cu un ton scăzut de bas.

O privim nedumeriţi.

— E artistă, i-o ia Willy înainte. Duetistă. Cântă duete. Dar singură. O strofă sus, alta jos. Una ca soprană, alta ca bas.

Începe să se facă lumină.

— Dar basul? întreb eu.

— Talent! explică Willy. Şi bineînţeles, muncă. Să auziţi o dată cum imită o ceartă într-o căsnicie. Lotte e colosală!

Suntem de acord. Apare gulaşul. Eduard nu-şi ia ochii de la masa noastră, observând-o de la distanţă. Greşeala lui este că trebuie întotdeauna să descopere de ce s-a întâmplat un anume lucru. Asta-i dăunează liricii sale şi-l face să piardă încrederea în viaţă. În momentul de faţă caută să-l scoată la iveală pe misteriosul bas. Nu ştie ce-l mai aşteaptă. Georg Kroll, cavaler de şcoală veche, i-a rugat pe Willy şi pe Renée să-i fie oaspeţi, pentru a sărbători victoria. Pentru admirabilul gulaş îi va înmâna după aceea lui Eduard, care scrâşneşte din dinţi, patru bucăţi de hârtie, din a căror valoare totală

abia dacă se mai pot cumpăra în ziua de astăzi câteva oase învelite în puțină carne.

S-a înserat. Şed în camera mea, aplecat peste biroul de la fereastră. Casa e joasă, întortocheată şi veche. Mai demult, ca de altfel toată partea aceasta a străzii, a aparținut bisericii de la capătul ei. A fost locuită de preoți şi salariați ai bisericii, dar de şaizeci de ani încoace este proprietatea firmei Kroll. Se compune de fapt din două case joase, care sunt despărțite printr-o poartă boltită şi gangul de la intrare. În cea de a doua stă plutonierul-major pensionar Knopf, cu soția şi cele trei fiice ale sale. Urmează apoi frumoasa, vechea grădină, cu expoziția noastră de pietre funerare şi pe stânga, în fund, încă un fel de şopron cu două caturi. Jos, în şopron, lucrează sculptorul nostru Kurt Bach. El modelează lei îndoliați şi vulturi înaripați pentru monumentele de eroi, pe care le vinde firma Kroll, şi desenează inscripțiile de pe pietrele funerare, pe care apoi le dăltuiesc pietrarii. În timpul liber cântă la ghitară, hoinăreşte şi visează la medaliile de aur, ce-i vor fi acordate renumitului Kurt Bach într-un timp mai îndepărtat, ce nu va exista niciodată. Are treizeci şi doi de ani.

Catul de sus al şopronului l-am închiriat tâmplarului de sicrie Wilke. Acesta e un om uscățiv, despre care nimeni nu ştie dacă are familie sau nu. Relațiile noastre cu el sunt prieteneşti, ca toate care se întemeiază pe avantaje reciproce. Când ni se iveşte un mort, căruia încă nu i s-a făcut sicriul, îl recomandăm pe Wilke sau îi dăm de veste să se ocupe de caz. El procedează la fel cu noi, când află de vreun cadavru, care n-a fost încă răpit de hienele concurenței; lupta pentru morți e grea şi merge până la cuțit. Voiajorul Oskar Fuchs de la Hollmann şi Klotz, concurența noastră, întrebuințează chiar şi ceapă în acest scop. Înainte de a apărea într-o casă, unde se află un mort, scoate din buzunar ceapă

tăiată şi o miroase atâta, până i se umplu ochii de lacrimi – apoi intră înăuntru, îşi arată compasiunea pentru scumpul dispărut şi încearcă să facă târgul. De aceea i se şi zice Oskar-Lacrimă. E ciudat, dar dacă urmaşii unor morţi s-ar fi ocupat de aceştia în viaţă numai pe jumătate ca atunci când nu mai au habar de nimic, cadavrele ar fi renunţat desigur cu plăcere la cel mai scump mausoleu – dar aşa e omul, preţuieşte cu adevărat numai ce nu are.

Strada e cuprinsă încet de aburul transparent al asfinţitului. La Lisa e lumină; de data asta însă, perdelele sunt trase, semn că parlagiul e acasă. Lângă clădirea lor începe grădina depozitului de vinuri Holzmann. Liliacul se înclină peste ziduri şi din prăvălie răzbate mirosul proaspăt de oţet de la butoaie. Pe poarta casei noastre iese plutonierul-major pensionar Knopf. Un bărbat slab, cu şapcă şi baston, care, în ciuda profesiei sale şi cu toate că în afara regulamentului de instrucţie n-a citit nicio carte, arată ca Nietzsche. Knopf coboară pe Hakenstrasse până în colţ şi o ia la stânga, pe Marienstrasse. Pe la miezul nopţii se va întoarce, de data asta din dreapta – astfel îşi va fi încheiat raidul prin cârciumile oraşului, care se desfăşoară metodic, aşa cum se cuvine unui bătrân militar. Knopf nu bea decât rachiu şi anume secărică, nimic altceva. În domeniul acesta este însă cel mai bun cunoscător. În oraş sunt vreo două-trei firme care distilează rachiul. Pentru noi toate rachiurile au aproape acelaşi gust. Nu este cazul lui Knopf; el le deosebeşte, de cum le miroase. Patruzeci de ani de muncă neostoită i-au rafinat într-atât limba, încât chiar la acelaşi sortiment de drojdie simte, după gust, din ce cârciumă provine. Susţine că pivniţele sunt diferite şi că el le poate deosebi. Bineînţeles nu drojdia din sticle, numai cea din butoaie. Pe tema aceasta a câştigat multe prinsori.

Mă ridic şi privesc în odaie de jur împrejur. Tavanul e jos şi înclinat. Cămăruţa nu e mare, dar am aici tot ce-

mi trebuie – un pat, un raft cu cărți, o masă, câteva scaune şi un pian vechi. Cu cinci ani în urmă, ca soldat pe câmpul de luptă, nu mi-ar fi venit a crede, că o s-o mai duc vreodată atât de bine. Eram pe atunci în Flandra, în timpul marelui atac de la Kemmellberg şi am pierdut trei sferturi din compania noastră. Georg Kroll a ajuns a doua zi în lazaret, cu un glonte în burtă, dar la mine a durat aproape trei săptămâni până m-a nimerit un glonte în genunchi. Apoi a urmat prăbuşirea, m-am făcut învățător – a fost dorința mamei mele bolnave, şi, înainte de a muri, îi promisesem să i-o îndeplinesc. Fusese atât de multă vreme bolnavă, încât credea că dacă voi avea o profesiune, care să-mi asigure un post pe viață, nu mi se mai poate întâmpla nimic. Murise în ultimele luni ale războiului, eu îmi trecusem totuşi examenul şi fusesem trimis în câteva sate de câmpie, unde mă săturasem până în gât să le vâr copiilor în cap lucruri în care eu însumi nu mai credeam de mult şi să mă îngrop în amintiri, pe care doream să le uit.

Încerc să citesc, dar nu e vreme de citit. Primăvara te nelinişteşte şi în amurg te pierzi uşor. Totul îți apare fără limite, îți ia respirația şi te tulbură. Aprind lampa şi de îndată mă simt mai la adăpost. Pe masă e un dosar cu poezii, pe care le-am bătut la maşină în trei exemplare. Din când în când, trimit câteva din aceste copii la ziare. Sau mi le înapoiază, sau nu primesc răspuns; bat apoi alte copii şi încerc din nou. Numai de trei ori mi s-a publicat câte ceva în ziarul local, ce e drept cu ajutorul lui Georg, care-l cunoaşte pe redactorul-şef. Totuşi, asta a fost de ajuns ca să devin membru al cenaclului de poezie din Werdenbrück, care se întruneşte o dată pe săptămână la Eduard Knobloch, în cămăruța în stil vechi german. De curând, Eduard a încercat să obțină excluderea mea pentru abatere de la morală, datorită tichetelor de masă. Dar cenaclul s-a pronunțat împotriva propunerii lui Eduard, arătând că mă comport cât se poate de onorabil şi anume, aşa cum

procedează de ani de zile întreaga industrie şi lumea comercială a iubitei noastre patrii, şi că, în afară de asta, arta nu are nimic de-a face cu morala.

Pun poeziile deoparte. Îmi par deodată anoste şi copilăroase, ca încercările tipice pe care o dată în viață le întreprinde orice tânăr. Am început să scriu pe front, acolo însă îşi avea rostul. Mă scotea uneori din atmosfera în care trăiam, era un mic adăpost de rezistență şi credință că dincolo de distrugere şi moarte mai există şi altceva. A trecut însă vreme de atunci; astăzi ştiu că mai există multe altele, şi mai ştiu că ambele pot dăinui în acelaşi timp. De poeziile mele nu mai am nevoie, în raftul meu de cărți toate sunt spuse mult mai bine. Dar, presupunând că acesta ar fi un motiv, ce s-ar întâmpla, dacă fiecare ar renunța la ceva? Unde am ajunge cu toții? Aşadar, scriu mai departe, deşi adesea totul îmi pare cenuşiu şi ca de hârtie față de cerul în amurg, care acum se întinde roşietic deasupra acoperişurilor, în timp ce perdeaua violetă a asfințitului se lasă pe străzi.

Cobor treptele, trecând pe lângă biroul întunecat şi ies în grădină. Uşa familiei Knopf e deschisă. Ca într-o văgăună înfierbântată, cele trei fete Knopf stau aplecate la maşinile lor de cusut şi lucrează. Maşinile zbârnâie. Arunc o privire spre fereastra de lângă birou. E întuneric, aşadar Georg a dispărut de curând pe undeva. Şi Heinrich a poposit în adăpostul său consolator, masa rezervată de la berărie. Fac un tur prin grădină. Cineva a stropit-o, pământul e reavăn şi miroase puternic. Atelierul lui Wilke e gol şi chiar la Kurt Bach e linişte. Ferestrele sunt deschise; un leu îndoliat, pe jumătate gata, şade ghemuit pe podea, de parcă ar avea dureri de dinți. Lângă el stau paşnic două sticle de bere goale.

Deodată se aude o pasăre cântând. E un sturz. Stă pe vârful monumentului cu cruce, pe care l-a vândut Heinrich Kroll. Glasul lui e mult prea puternic pentru

această minge mică, neagră, cu cioc galben. E vesel şi se tânguie, iar mie îmi merge la inimă. Cântecul lui mă face să mă gândesc o clipă că, în timp ce pentru mine înseamnă viaţă şi viitor şi vise şi tot necunoscutul străin şi nou, pentru viermii din jurul monumentului, care îşi croiesc drum în afară prin pământul reavăn al grădinii, nu este altceva decât groaznicul semnal al morţii prin distrugere cu lovituri de cioc. Totuşi, fără să vreau, mă simt transportat departe, parcă toate băierile s-au slăbit deodată, stau aici neajutorat şi pierdut şi mă mir că nu plesnesc sau că nu-mi iau zborul, ca un balon în înaltul cerului de seară. În cele din urmă, mă reculeg. Mă întorc prin grădină şi prin mireasma nopţii, urc scara, ajung la pian şi lovesc în clape şi le mângâi şi încerc să fiu şi eu un fel de sturz, să cânt în titluri şi tremoluri, ceea ce simt. Până la sfârşit totuşi nu reuşesc să scot altceva decât o grămadă de arpegii şi frânturi de melodii sentimentale, cântece populare, câte ceva din „Cavalerul rozelor”{6} şi „Tristan”{7}. Un amestec, o harababură. Până ce aud pe cineva de pe stradă strigând:

— Omule, învaţă mai întâi să cânţi cum trebuie!

Mă întrerup şi mă strecor la fereastră. Pe întuneric, văd dispărând o umbră. S-a îndepărtat prea mult, ca să-i pot arunca ceva în cap, şi de ce aş face-o? Are dreptate. Nu ştiu să cânt bine, nici la pian şi nici în viaţă, niciodată, niciodată n-am ştiut, întotdeauna mi-a stat ceva împotrivă, întotdeauna s-a frânt ceva – dar cine ştie să cânte cum trebuie, sau dacă ştie, la ce-i ajută? Marele întuneric este oare prin asta mai puţin întunecos, întrebările fără răspuns sunt ele mai lipsite de perspectivă, disperarea în faţa neputinţei eterne te mistuie mai puţin dureros? Şi viaţa poate fi vreodată explicată, înţeleasă şi stăpânită ca un cal domesticit? Sau rămâne pentru totdeauna ca o corabie puternică în furtună, care ne duce mai departe şi dacă ne atingem de ea, ne aruncă la fund? Toate acestea par uneori în faţa mea ca o văgăună, care parcă ar pătrunde până în

inima pământului. Ce o poate umple? Dorul? Disperarea? Un noroc? Şi care? Oboseala? Resemnarea? Moartea? De ce trăiesc? Da, de ce trăiesc?

III

E duminică dimineața. Clopotele răsună din toate turnurile şi licuricii serii s-au risipit. Dolarul e tot treizeci şi şase de mii de mărci, timpul îşi ține răsuflarea, căldura încă n-a topit cristalul cerului şi totul pare limpede, nesfârşit de curat. Este unica oră a dimineții, când crezi că şi ucigaşul poate fi iertat şi că bine şi rău sunt cuvinte fără însemnătate.

Mă îmbrac alene. Aerul răcoros şi însorit pătrunde prin fereastra deschisă. Pe sub bolta porții se zăresc rândunele, cu strălucirea lor de oțel. Camera mea are, ca şi biroul de sub ea, două ferestre – una spre curte şi alta spre stradă. Mă aplec o clipă pe fereastra dinspre curte şi mă uit în grădină. Deodată, tăcerea e străbătută de un strigăt înăbuşit, urmat de un horcăit şi un geamăt. E Heinrich Kroll, care doarme în cealaltă aripă a clădirii. Are iarăşi unul dintre coşmarurile lui. În 1918 a fost îngropat în tranşee şi acum, după cinci ani, încă mai visează din când în când despre această întâmplare.

Îmi fierb cafea pe lampa de spirt şi-i pun o gură de rachiu de cireşe. Asta am învățat-o în Franța şi, cu toată inflația, băutură mai am. Într-adevăr, leafa nu-mi ajunge niciodată pentru un costum nou – pur şi simplu nu sunt în stare să economisesc banii necesari în acest scop, se devalorizează prea repede – dar pentru mărunțişuri ajunge, şi printre ele, bineînțeles, drept consolare, din când în când, se numără şi câte o sticlă

de rachiu.

Mănânc obişnuita pâine cu margarină şi magiun. Marmelada e bună, provine din cămara mamei Kroll. Margarina e râncedă, dar nu face nimic; în război mâncam mult mai prost. Apoi îmi cercetez garderoba. Am două costume civile, transformate din uniforme militare. Unul este vopsit în albastru, celălalt negru. Altceva nu s-a putut face din stofa kaki. În afara acestora, mai am un costum, de pe vremea când nu devenisem încă soldat. Mi-e puțin strâmt, dar e un costum civil veritabil, nu unul transformat sau modificat, şi de aceea mă îmbrac astăzi cu el. Se potriveşte la cravata pe care am cumpărat-o ieri după-amiază şi pe care vreau s-o pun astăzi, ca s-o vadă Isabelle.

Mă plimb liniştit pe străzile oraşului Werdenbrück, un oraş vechi, cu şaizeci de mii de locuitori, cu case de lemn şi clădiri în stil baroc şi printre ele cartiere noi, oribile. Le străbat şi ies din oraş de-a lungul unei alei de castani sălbatici, urc apoi un mic deal, unde într-un parc imens se află ospiciul de nebuni, liniştit şi cu aspect duminical. Păsările ciripesc în copaci şi eu vin aici să cânt la orgă, pentru slujba de duminică, în mica biserică a ospiciului Am învățat să cânt la orgă în timpul când îmi făceam studiile de învățător, iar acum un an am înhățat acest post ca profesie suplimentară. Am mai multe asemenea ocupații suplimentare. O dată pe săptămână dau lecții de pian copiilor cizmarului Karl Brill, care îmi tălpuieşte în schimb pantofii şi îmi şi plăteşte ceva – iar de două ori pe săptămână îl meditez pe necioplitul de băiat al librarului Bauer, de asemenea pentru nişte bani şi dreptul de a citi şi a obține la prețuri avantajoase toate cărțile noi, când vreau să cumpăr vreuna. Aceste prețuri avantajoase sunt, bineînțeles, folosite de întreg cenaclul de poezie, chiar de Eduard Knobloch, căruia în clipele acelea îi sunt cel mai bun prieten.

Slujba începe la ora nouă. Şed la orgă şi privesc până apar ultimii pacienți. Vin încet şi se aşază pe bănci. Câțiva gardieni şi surori stau printre ei şi pe margini. Totul se desfăşoară molcom, cu mult mai puțin zgomot decât în bisericile țărăneşti, unde cântam pe timpul când eram învățător. Se aude numai târşâitul ghetelor pe pardoseala de piatră, se târâie, nu tropăie. Este zgomotul paşilor unor oameni ale căror gânduri sunt departe.

În fața altarului lumânările sunt aprinse. Prin vitralii, lumina de afară pătrunde palidă şi se îmbină cu cea a lumânărilor într-un blând amestec de roşu cu albastru, învăluit în aur. Acolo se află preotul, în odăjdiile sale de brocart, iar pe trepte stau îngenuncheați paracliserii în talarele lor roşii cu pelerine albe.

Trag butoanele registrelor de flaut şi de *vox humana* şi încep. Într-o singură mişcare, capetele nebunilor din primele rânduri se întorc toate deodată, parcă ar fi trase de o sfoară. Fețele lor palide, cu orbitele întunecate, se îndreaptă fără expresie în sus, către orgă. Plutesc ca nişte discuri netede, limpezi, în lumina aurie de amurg, şi uneori iarna, în întuneric, arată ca nişte ostii mari, care aşteaptă ca duhul sunt să pogoare asupra lor. Nu se obişnuiesc cu orga; nu au niciun trecut, nicio amintire şi în fiecare duminică flautele, viorile şi başii de violă impresionează din nou şi pe neaşteptate mințile lor rătăcite. Apoi preotul începe slujba la altar şi nebunii se întorc către el.

Nu toți bolnavii urmăresc slujba. În rândurile din fund sunt mulți care nu se mişcă. Stau acolo, de parcă ar fi învăluiți într-o jale înfiorătoare, ca şi când în jurul lor n-ar fi decât un gol. Dar poate e numai o impresie. Poate că sunt cu totul într-altă lume, unde nu răsună niciun cuvânt despre Mântuitorul răstignit şi unde, nevinovați şi fără înțelegere, se dăruiesc unei muzici, față de care orga sună palid şi dur. Sau poate nu gândesc nimic, indiferenți ca marea, viața şi moartea.

Numai noi însufleţim natura. Cum ar arăta, dacă ar fi ea însăşi, poate o ştiu capetele de acolo de jos, dar nu pot să trădeze taina. Ceea ce văd, i-a amuţit. Uneori par a fi ultimii urmaşi ai constructorilor turnului Babel şi limba lor pare încâlcită; nu mai pot comunica ce au văzut de pe terasa cea mai de sus.

Cercetez cu atenţie rândul întâi. În partea dreaptă, într-o sclipire de roş şi albastru, văd capul brun al Isabellei. Dreaptă şi zveltă, stă îngenuncheată pe o bancă de rugăciune. Capu-i mic e înclinat într-o parte, ca la o statuie gotică. Împing înapoi butoanele başilor de violă şi ale partidei cu *vox humana* şi le trag pe cele de *vox celeste.* Este cel mai dulce şi mai îndepărtat registru al orgii. Ne apropiem de Sfânta transsubstanţiere. Pâinea şi vinul sunt transformate în trupul şi sângele lui Christos. E o minune la fel ca şi cealaltă, care spune că omul s-a născut din praf şi ţărână. Riesenfeld susţine că a treia ar fi următoarea: omul n-a ştiut cum să folosească în chip mai fericit această minune decât exploatându-şi şi ucigându-şi semenii, umplând scurta perioadă dintre naştere şi moarte cu tot egoismul posibil, deşi fiecare nu era absolut sigur decât de un lucru, şi anume, că trebuie să moară. Asta o spune Riesenfeld, de la atelierele de prelucrat granit din Odenwald, unul dintre cei mai iscusiţi calculatori, omul care merge direct la ţintă în comerţul cu moartea. *Agnus Dei qui tollis peccata mundi.*{8}

După slujbă, surorile spitalului îmi servesc micul dejun, compus din ouă, mezeluri, supă, pâine şi miere. Aceasta face parte din contract. Îmi ţine loc şi de masa de prânz, duminica bonurile lui Eduard nu sunt valabile. Drept onorariu primesc o mie de mărci, sumă care abia îmi ajunge, dacă vreau să merg dus şi întors cu tramvaiul. N-am cerut niciodată o majorare a remuneraţiei. De ce, nu ştiu. În schimb, la cizmarul Karl Brill şi la băiatul lui Bauer, librarul, pe care-l meditez, mă zbat ca un drac pentru a o obţine.

După micul dejun, mă duc în parcul spitalului. E o pajişte frumoasă, întinsă, cu copaci, flori şi bănci, înconjurată de un zid înalt. Dacă n-ai vedea ferestrele cu gratii, ai putea crede că te afli într-un sanatoriu oarecare.

Îmi place parcul, pentru că e linişte aici şi pentru că nu trebuie să vorbesc cu nimeni despre război, politică şi inflaţie. Pot sta în voie, făcând lucruri de modă veche, ca de pildă, să pândesc adierea vântului, să ascult păsările şi să observ cum se filtrează lumina prin verdele proaspăt al frunzişului copacilor.

Bolnavii, care au voie să iasă, se plimbă pe lângă mine. Cei mai mulţi sunt liniştiţi, unii vorbesc cu ei înşişi, câţiva discută însufleţit cu vizitatori sau cu paznici, iar mulţi stau tăcuţi şi singuri la soare, fără să se mişte, cu capetele plecate, ca împietriţi, până ce sunt duşi din nou în celulele lor.

A durat câtva timp până m-am obişnuit, cu această privelişte. Şi astăzi încă mi se întâmplă uneori să-i privesc pe nebuni şi cu o a treia senzaţie, pe care n-o pot defini şi care-mi aminteşte de momentul când am văzut pentru prima oară un mort. Aveam pe atunci doisprezece ani. Mortul se numea Georg Hellmann. Cu o săptămână în urmă mă mai jucasem cu el, şi iată-l zăcând acolo printre flori şi coroane. Ceva nespus de străin, din ceară galbenă, care în chip înfiorător nu mai avea nimic de-a face cu noi, care plecase pentru un totdeauna inimaginabil şi totuşi mai era aici, purtător al unei mute, ciudate şi reci ameninţări. Mai târziu, în război, am văzut nenumăraţi morţi şi abia dacă mai simţeam ceva, parcă aş fi fost într-o măcelărie – dar pe primul nu l-am uitat niciodată, aşa cum nu se uită nimic din ce ai văzut sau ţi s-a întâmplat pentru prima oară. A fost moartea. Şi aceeaşi moarte mă priveşte uneori prin ochii stinşi ai nebunilor, o moarte mai însufleţită, mai de neînţeles şi mai enigmatică decât cealaltă, cea liniştită.

Cu Isabelle este însă altfel.

O văd venind pe aleea dinspre pavilionul femeilor. O rochie galbenă îi flutură ca un clopot de mătase în jurul picioarelor, iar în mână ține o pălărie de pai cu boruri mari.

Mă ridic şi-i ies în întâmpinare. Are o față prelungă, în care nu se văd de fapt decât ochii şi gura. Ochii sunt verzi-cenuşii şi foarte transparenți şi gura e roşie, ca a unui ofticos sau parcă ar fi tare vopsită. Ochii pot deveni însă dintr-odată serbezi, spălăciți şi mici şi gura strânsă şi amărâtă, ca aceea a unei fete bătrâne, care n-a fost măritată niciodată. Când e aşa, e Jennie, o ființă neîncrezătoare, dezagreabilă, căreia nu-i poți intra în niciun fel în voie – când e altfel, e Isabelle. Ambele sunt ficțiuni, căci în realitate o cheamă Geneviève Terhoven şi suferă de o boală care poartă numele urât şi oarecum fantomatic de schizofrenie – dedublarea conştiinței, scindarea personalității – şi acesta e şi motivul pentru care se crede Isabelle sau Jennie, adică altcineva decât în realitate. Este una dintre cele mai tinere bolnave ale spitalului. Se pare că maică-sa locuieşte în Alsacia şi că e destul de înstărită, dar că se preocupă prea puțin de ea – în orice caz, de când o cunosc pe Geneviève, şi au trecut de atunci şase săptămâni, n-am văzut-o niciodată aici.

Îmi dau seama de îndată că astăzi e Isabelle. Trăieşte atunci într-o lume a viselor, care nu are nimic de-a face cu realitatea. E uşoară şi vaporoasă, aşa încât nu m-aş mira dacă fluturii, care se joacă în tot locul împrejur, i s-ar aşeza pe umeri.

— Iată-te din nou, spune ea bucuroasă. Unde ai fost toată vremea asta?

Când e Isabelle mă tutuieşte. Nu e o excepție, tutuieşte atunci pe toată lumea.

— Unde ai fost? întreabă ea din nou. Fac o mişcare în direcția porții.

— Undeva… acolo, afară…

O clipă, mă priveşte cercetător.

— Afară? De ce? Cauți ceva?

— Cred că da… Numai de aş şti ce anume.

Râde.

— Renunță, Rolf. Niciodată nu găseşti nimic.

Tresar la numele de Rolf. Din păcate, mă numeşte adeseori aşa. La fel ca şi despre ea însăşi, crede că şi eu sunt altul decât cel ce sunt într-adevăr, şi nici măcar întotdeauna acelaşi. Schimbă între Rolf şi Rudolf şi o dată a intervenit şi un anume Raoul. Rolf e un nume plicticos, pe care nu-l pot suferi, Raoul pare să fie un fel de seducător, dar cel mai mult îmi place când îmi spune Rudolf. Atunci e visătoare şi îndrăgostită. Numele meu adevărat, Ludwig. Bodmer, îl ignoră. I-am spus adesea, dar nu vrea deloc să ştie de el.

În primele săptămâni toate acestea mă cam zăpăceau, acum însă m-am obişnuit. Pe atunci mai aveam încă părerea curentă despre bolile mintale şi mi le închipuiam manifestându-se prin crize neîntrerupte de furie, încercări de sinucidere şi gângăveli de idioți – cu atât mai surprinzătoare îmi părea prezența Geneviève aici. La început nici nu-mi venea să cred că e într-adevăr bolnavă, atât mi se părea de copilăroasă confundarea de nume şi de identitate. Asta mi se mai întâmplă uneori şi acum. Mai târziu însă am înțeles că în spatele acestei făpturi fragile pluteşte totuşi, în tăcere, haosul. Nu o cuprinsese încă, dar era pe aproape şi îi dădea Isabellei o puternică forță de atracție, pe lângă faptul că avea abia douăzeci de ani şi, prin boala ei, era adesea de o frumusețe tragică.

— Hai, Rolf! îmi spune şi mă ia de braț.

Încerc încă o dată să fug de numele nesuferit.

— Nu sunt Rolf, îi explic eu. Sunt Rudolf.

— Nu eşti Rudolf.

— Ba da, sunt Rudolf, Rudolf, unicornul.

O dată m-a numit aşa. Dar n-am noroc. Zâmbeşte,

aşa cum zâmbeşte unui copil, care se încăpățânează.

— Nu eşti Rudolf şi nici Rolf. Dar nu eşti nici ceea ce crezi. Şi acum, hai, Rolf.

O privesc. O clipă am iarăşi senzația că nu e bolnavă şi că se preface numai.

— Nu fi plicticos, zice. De ce vrei să fii întotdeauna acelaşi?

— Da, de ce? răspund surprins. Ai dreptate! De ce să vrem asta? Ce ar fi oare demn de păstrat în vreunul dintre noi, pentru a-l apăra cu tot dinadinsul? Şi de ce să ne credem atât de importanți?

Mă aprobă.

— Tu şi doctorul. Până la urmă, vântul răstoarnă totul în cale. De ce nu vreți să recunoaşteți?

— Şi doctorul? întreb eu.

— Da, cel care se numeşte astfel. Câte nu-mi cere ăsta! Şi nu ştie nimic. Nici măcar cum arată iarba noaptea, când nu te uiți la ea.

— Cum poate să fie? Probabil cenuşie sau neagră. Şi argintie în nopțile cu Lună.

Isabelle râde.

— Îmi închipuiam eu. Nici tu nu ştii. Ca şi doctorul.

— Cum e?

Rămâne pe loc. O rafală de vânt trece pe lângă noi, purtând albine şi miros de flori. Fusta galbenă flutură, ca o pânză de corabie.

— Nu e deloc, spune ea.

Mergem mai departe. O femeie bătrână, îmbrăcată în haine de spital, trece pe lângă noi pe alee. Fața ei e roşie şi străluceşte de lacrimi. Două rude merg pe lângă ea.

— Dar ce e aici, dacă nu e iarbă? întreb eu.

— Nimic. Numai dacă te uiți, e acolo. Uneori, când te întorci foarte repede, poți s-o mai zăreşti.

— Ce să zăreşti? Că nu este?

— Nu – dar să vezi cum îşi reia repede locul – iarba şi tot ce e în spatele tău. Ca servitorii, care s-au dus la dans. Trebuie numai să ştii să te întorci foarte repede.

Atunci îi poți surprinde – altfel s-au şi înapoiat şi fac pe nevinovații, ca şi când n-ar fi plecat deloc.

— Cine, Isabelle? întreb foarte grijuliu.

— Lucrurile. Tot ce e în spatele tău. Nu aşteaptă decât să te întorci, ca să dispară.

Chibzuiesc o clipă la toate acestea. E ca şi când ai avea în permanență o prăpastie în spatele tău.

— Nici eu nu mai sunt aici, când tu te întorci? o întreb.

— Nici tu. Nimic.

— Aşa vasăzică, spun eu cu oarecare amărăciune. Pentru mine însă, eu sunt întotdeauna aici. Oricât de repede m-aş întoarce.

— Te întorci într-o direcție greşită.

— Există şi direcții?

— Pentru tine da, Rolf.

Tresar din nou la auzul numelui nesuferit.

— Şi pentru tine? Cum e cu tine?

Mă priveşte şi surâde absentă, ca şi când nu m-ar cunoaşte.

— Eu? Eu nici nu sunt aici.

— Aşa? Pentru mine eşti aici îndeajuns.

Expresia feței i se schimbă. Mă recunoaşte din nou.

— Adevărat? De ce nu mi-o spui mai des?

— Dar ți-o spun întruna.

— Nu destul. Se lipeşte de mine. Îi simt suflarea şi sânii sub mătasea subțire. Niciodată destul, spune ea într-un suspin. De ce nu ştie nimeni asta? Ah, voi, statui!

„Statui", mă gândesc. Ce-mi mai rămâne de făcut? O privesc, e frumoasă şi atrăgătoare, îmi dau seama, şi de fiecare dată când sunt cu ea împreună pare că mii de glasuri mi-ar telefona prin firul venelor, dar deodată legătura se întrerupe, ca şi când toate ar fi nimerit un număr greşit. Nu mă mai simt în apele mele şi nu mai am decât senzația că m-am rătăcit. La o nebună nu se poate râvni. Poate alții, eu însă nu. Ar fi, ca şi când aş

râvni o păpuşă automată. Sau o femeie hipnotizată. Dar toate astea nu schimbă nimic, nu te pot face să nu-i simți totuşi apropierea.

Umbrele verzi ale aleii se deschid şi în fața noastră se aştern în plin soare straturile de lalele şi narcise.

— Trebuie să-ți pui pălăria, Isabelle, zic eu. Aşa spune doctorul.

Aruncă pălăria peste flori.

— Doctorul! Câte nu mai vrea şi ăsta. Vrea să se însoare cu mine, dar inima lui e înfometată. E o bufniță, care asudă.

Nu cred că bufnițele asudă. Dar imaginea e totuşi convingătoare. Isabelle păşeşte ca o dansatoare printre lalele şi se ghemuieşte la pământ.

— Le auzi pe astea de aici?

— Desigur, spun eu uşurat. Fiecare le aude. Sunt clopote în *fa major.*

— Ce e *fa major?*

— O tonalitate, cea mai dulce din câte există. Îşi aruncă fusta ei largă peste flori.

— Acum cântă în mine?

Dau din cap şi mă uit la ceafa ei slabă. „Totul cântă în tine", îmi spun în gând. Rupe o lalea şi priveşte floarea deschisă şi tija cărnoasă, din care țâşneşte seva.

— Asta nu-i dulce.

— Bine… Atunci sunt clopote în *do major.*

— Trebuie neapărat să fie major?

— Poate să fie şi minor.

— Nu pot să fie şi amândouă la un loc?

— În muzică nu, spun eu încolțit. Sunt anumite reguli. Poate să fie sau una, sau alta. Sau una după alta.

— Una după alta! Isabelle se uită la mine cu oarecare dispreț. Întotdeauna îmi vii cu asemenea explicații, Rolf. De ce?

— Nu ştiu nici eu de ce. Aş vrea să fie altfel.

Se ridică brusc şi aruncă laleaua pe care o rupsese.

Cu o săritură iese din strat şi-şi scutură tare rochia. Apoi o ridică în sus şi-şi priveşte picioarele. Fața i se crispează de scârbă.

— Ce s-a întâmplat? întreb eu speriat.

Arată spre strat.

— Şerpi…

Mă uit la flori.

— Aici nu sunt şerpi, Isabelle.

— Ba da. Alea. Arată spre lalele. Nu vezi ce vor? Eu am simțit.

— Nu vor nimic. Sunt flori, spun eu, fără să pricep ceva.

— M-au atins!

Tremură de scârbă, cu ochii tot ațintiți asupra lalelelor. O apuc de brațe şi o răsucesc în aşa fel, ca să nu mai vadă stratul.

— Acum, te-ai întors, au dispărut.

Respiră din răsputeri.

— Nu le lăsa. Calcă-le în picioare, Rudolf.

— Iată, nu mai sunt aici. Te-ai întors şi pe loc au dispărut. Ca şi iarba şi lucrurile, noaptea.

Se sprijină de mine. Deodată nu mai sunt Rolf pentru ea. Îşi pune obrazul pe umărul meu. Nu e nevoie să-mi mai explice nimic. Sunt Rudolf şi trebuie s-o ştiu.

— Eşti sigur? mă întreabă şi îi simt inima bătând lângă mâna mea.

— Absolut sigur. Au plecat ca servitorii duminica.

— Nu le lăsa, Rudolf…

— Nu le las, răspund eu şi nu ştiu de fapt ce vrea. De altfel nici nu e necesar. E aproape liniştită.

Mergem încet înapoi. Brusc începe să obosească. O soră în târlici se apropie de noi.

— Trebuie să veniți la masă, *mademoiselle.*

— La masă, spune Isabelle. De ce trebuie mereu să mâncăm?

— Ca să nu murim.

— Iarăşi minți, Rudolf? mi se adresează ea obosită, ca

unui copil incorigibil.

— De data asta nu. Acum am spus adevărul.

— Aşa? Şi pietrele mănâncă?

— Oare pietrele trăiesc?

— Fără îndoială. Mai mult ca orice. Atât de bine, încât sunt veşnice. Tu nu ştii ce e un cristal?

— Numai din lecţiile de fizică. Ceea ce e sigur eronat.

— Extaz pur, îmi şopteşte Isabelle. Nu ca cele de colo…

Face o mişcare înapoi spre straturile de flori. Însoţitoarea o ia de braţ.

— Unde e pălăria, *mademoiselle?* întreabă ea după câţiva paşi şi se uită împrejur. Staţi, mă duc s-o aduc.

Se duce să ia pălăria dintre flori. În spatele ei Isabelle se întoarce repede către mine, cu faţa descompusă.

— Nu mă părăsi, Rudolf! îmi şopteşte.

— Nu te părăsesc.

— Şi nu pleca! Acum trebuie să mă duc. Au venit să mă ia. Dar nu pleca!

— Nu plec, Isabelle.

Însoţitoarea a salvat pălăria şi ca destinul mărşăluieşte pe tălpile ei late către noi. Isabelle stă pe loc şi mă priveşte. Pare că ne-am despărţit pentru totdeauna. De fiecare dată se întâmplă aşa cu ea, ca şi când ne-am despărţi pentru totdeauna. Cine ştie cum va fi când va veni iar şi dacă mă va mai recunoaşte?

— Pune-ţi pălăria, *mademoiselle,* spune însoţitoarea.

Isabelle o ia şi o lasă să atârne uşor pe mână. Se întoarce şi se îndreaptă către pavilion. Nu se uită înapoi.

Totul a început atunci, când în pragul lunii martie, Geneviève a venit deodată spre mine, în parc, şi mi-a vorbit, ca şi când ne-am fi cunoscut demult. Nu mi s-a părut nimic neobişnuit. În spitalul de nebuni, nu e nevoie de prezentări. Aici te afli în afara formalităţilor, vorbeşti cu oricine, dacă vrei, şi nu e nevoie de prea multe introduceri. Se vorbeşte chiar imediat, despre

ceea ce îi vine fiecăruia în minte, şi nu deranjează dacă celălalt nu înțelege, n-are nicio importanță. Nimeni nu vrea să convingă şi nici să explice; eşti aici şi vorbeşti şi adesea doi oameni vorbesc împreună despre lucruri cu totul diferite şi se înțeleg de minune, pentru că unul nu ascultă ce spune celălalt. Papa Grigore al VII-lea, de pildă, un omuleț mic de statură, cu picioare strâmbe, nu discută. Nu trebuie să convingă pe nimeni că el e papă. Este, şi cu asta basta, şi are mari necazuri cu Henric Leul, Canossa nu e departe, şi despre acest lucru vorbeşte uneori. Nu-l stinghereşte că partenerul său de conversație e un ins care se crede a fi făcut din sticlă şi care roagă pe fiecare să nu-l lovească, deoarece mai are o plesnitură. Cei doi stau de vorbă. Grigore perorează despre rege, care trebuie să-şi ispăşească păcatele în cămaşă, iar omul de sticlă îi spune că nu suportă soarele, pentru că se reflectă în el – apoi Grigore acordă binecuvântarea papală, omul de sticlă îşi scoate o clipă cârpa care-i apără capul transparent de lumina soarelui, şi amândoi se despart cu politețea secolelor trecute. Aşadar, nu m-am mirat când Geneviève a venit la mine şi mi-a vorbit, m-a uimit numai frumusețea ei, căci în momentul acela era Isabelle.

A vorbit multă vreme cu mine. Purta o blană uşoară de culoare deschisă, care valora cel puțin zece până la douăzeci de monumente cu cruce din cel mai bun granit suedez, o rochie de seară şi sandale aurii. Era ora unsprezece dimineața şi în lumea dinafară acestor ziduri, o astfel de ținută n-ar fi fost posibilă. Aici însă, efectul a fost numai emoționant, ca şi când cineva ar fi picat cu paraşuta dintr-o planetă îndepărtată.

A fost o zi cu soare, averse de ploaie, vânt şi deodată linişte. Se întretăiau unele cu altele, o oră era martie, alta aprilie şi pe neaşteptate cădea printre ele şi câte o bucățică de mai şi iunie. Aşa a venit Isabelle de undeva – şi era într-adevăr de undeva – de acolo unde nu mai sunt granițe, acolo, unde lumina rațiunii mai pâlpâie

atârnată pe cer doar ca o lumină polară fâlfâind în vânt, care nu distinge ziua de noapte şi nu cunoaşte decât ecourile propriei ei raze şi ecourile ecourilor şi lumina palidă de pe lumea cealaltă şi a depărtării eterne.

M-a tulburat de la început şi m-a câştigat de partea ei. Ce e drept, mă dezbărasem în război de multe prejudecăți burgheze, dar prin asta devenisem doar cinic şi oarecum disperat, nu însă superior şi liber. Şedeam deci acolo şi mă uitam înmărmurit la ea. Părea că nu e supusă forței de gravitație, că pluteşte, în timp ce eu mă străduiam să mă târăsc în urma ei. Se mai adăuga la toate şi faptul că adesea o ciudată înțelepciune străbătea prin tot ce rostea; o înțelepciune deplasată, dar deschidea o perspectivă surprinzătoare, care îți stârnea bătăi de inimă; când încercai s-o opreşti însă în loc, văluri şi ceață fluturau din nou deasupra ei, şi se afla cu totul altundeva.

M-a sărutat din prima zi şi a făcut-o cu atâta dezinvoltură, încât gestul părea fără nicio însemnătate, ceea ce însă nu m-a împiedicat să simt. Am simțit, am tresărit, apoi însă m-a izbit, cum izbeşte un val în dig. Mi-am dat seama că nu mi se adresase mie, ci altcuiva, unei făpturi din fantezia ei, unui Rolf sau Rudolf. Poate nu se gândea nici la ei şi erau numai nume, erupte, fără rădăcini şi fără nicio legătură, din fundul întunecat al pământului.

De atunci venea în fiecare duminică în grădină şi când ploua intra în biserică. Aveam permisiunea din partea superioarei, ca după slujbă să exersez la orgă, când voiam. Dacă vremea era urâtă, mă foloseam de această permisiune. Nu era propriu-zis studiu, nu prea ştiam să cânt – făceam acelaşi lucru ca şi la pian; cântam pentru mine, aşa cum puteam, nişte improvizații de atmosferă, visare şi dor, adresate necunoscutului, viitorului, împlinirii şi mie însumi. Şi pentru asta nu era neapărat nevoie să cânți bine. Isabelle venea uneori cu mine şi asculta. Stătea jos, în

semiîntuneric, ploaia lovea uşor în vitralii şi sunetele orgii pluteau peste capul întunecat al fetei – nu ştiam ce gândeşte, atmosfera era ciudată şi oarecum sentimentală, dar deodată apărea întrebarea despre necunoscut, strigătul, teama şi tăcerea. Simțeam toate acestea şi simțeam chiar ceva din neînțeleasa singurătate a creaturii umane, atunci când ne aflam numai noi doi în biserica goală, cu amurgul şi cu sunetele orgii, ca şi cum am fi fost singurii oameni, uniți prin semiobscuritate, acorduri şi ploaie, şi totuşi despărțiți pentru totdeauna, fără nicio punte, fără înțelegere, fără cuvinte, numai cu strălucirea ciudată a candelei la granițele vieții din noi. Vedeam candela şi îi dădeam un înțeles greşit, Isabelle în felul ei, eu într-al meu, ca nişte orbi surdomuți, fără a fi nici surzi, nici muți, nici orbi, şi de aceea mult mai săraci şi fără sprijin. Ce o determinase să vină la mine? Nu ştiam şi nu voi şti niciodată – era o taină îngropată sub dărâmături şi sub pământ prăvălit de pe munte – dar nici nu înțelegeam de ce această ciudată legătură mă tulbură totuşi atât de mult. Ştiam doar ce se întâmplase cu ea şi că nu mi se adresa mie, cu toate acestea îmi stârnea dorința pentru ceva, necunoscut mie, mă uluia şi mă făcea să mă simt şi fericit şi nefericit, fără motiv şi fără sens.

O infirmieră se apropie de mine.

— Sora superioară doreşte să vă vorbească…

Mă ridic şi o urmez. Sunt cam stânjenit. Poate că vreuna dintre infirmiere m-a urmărit şi superioara vrea să-mi spună să nu stau de vorbă decât cu bolnave de peste şaizeci de ani sau poate vrea să-mi spună că nu mai am ce căuta pe aici, deşi medicul-şef îmi explicase că e bine dacă Isabelle are societate.

Superioara mă primeşte în sala de aşteptare. Încăperea miroase a ceară, virtute şi săpun. Nicio undă a primăverii n-a pătruns până aici. Superioara, o femeie uscățivă, energică, mă întâmpină prietenos; îşi închipuie

că sunt un creştin desăvârşit, cu dragoste de Dumnezeu şi credință în biserică.

— Se apropie luna mai, îmi spune şi se uită drept în ochii mei.

— Da, răspund eu, privind perdelele albe ca zăpada şi podeaua goală şi lustruită.

— Ne-am gândit că ar fi bine să ținem o rugăciune închinată lunii mai.

Tac uşurat.

— În bisericile oraşului se face în mai, la ora opt, în fiecare seară o rugăciune, explică superioara.

Dau din cap în semn de aprobare. Cunosc rugăciunile pentru luna mai. Tămâia îşi răspândeşte mirosul în amurg, chivotul agnețului scânteiază şi după rugăciune tinerii se mai învârtesc un timp prin locurile cu copaci bătrâni, printre care zumzăie cărăbuşii. Nu mă duc niciodată pe acolo, dar ştiu asta din vremea când încă nu fusesem soldat. Pe atunci au început primele mele întâlniri cu fete. Totul era foarte emoționant, tainic şi nevinovat. Dar nici nu mă gândesc să vin acum în fiecare seară a acestei luni aici şi să cânt la orgă.

— Am vrea, ca măcar duminică seara să ținem o rugăciune, spune superioara. Mă gândesc la una festivă, cu muzică de orgă şi un tedeum. Câte una obişnuită se face oricum în fiece seară pentru infirmiere.

Rămân pe gânduri. Duminică seara în oraş e plictiseală şi rugăciunea durează cel mult o oră.

— Nu putem plăti prea mult, mă lămureşte superioara. Atât cât pentru o slujbă obişnuită. Acum nu prea înseamnă mare lucru, nu-i aşa?

— Nu, zic eu. Nu e mult. Trăim doar în plină inflație.

— Ştiu. Pare nehotărâtă. Instanțele bisericeşti, din păcate, nu sunt organizate pe aceste temeiuri. Gândesc pe secole. Trebuie să le luăm aşa cum sunt. La urma urmelor, tot ce se face e pentru Dumnezeu şi nu pentru bani. E drept?

— Se poate face şi pentru una şi pentru alta, îi

răspund eu. În orice caz, e şi mai bine atins scopul.

Oftează.

— Suntem legați de hotărârile autorităților bisericeşti. Acestea sunt convocate o singură dată pe an şi nu mai des.

— Nici pentru salariile domnilor preoți, ale membrilor capitalului şi ale domnului episcop? întreb eu.

— Asta nu ştiu, răspunde ea, înroşindu-se puțin. Cred însă, că da.

Între timp m-am hotărât.

— Astă seară nu am timp, îi explic eu. Avem o şedință importantă de afaceri.

— Astăzi mai suntem încă în aprilie. Dar duminica viitoare, sau dacă nu puteți duminica, poate în altă zi din săptămână. Ar fi bine să ținem din când în când câte o rugăciune pentru luna mai, cum se cuvine. Maica Domnului vă va răsplăti.

— Fără-ndoială. Greutatea e numai cu masa de seară. Ora opt cade tocmai la timpul potrivit pentru cină. După opt, se face prea târziu, iar înainte ar fi prea în goană.

— În privința asta, nicio grijă. Puteți, bineînțeles, să mâncați aici, dacă doriți. Sfinția-sa mănâncă întotdeauna la noi. Asta poate să fie o soluție.

E tocmai soluția pe care o doream. Mâncarea aici e aproape la fel de bună ca la Eduard şi dacă mănânc împreună cu preotul, mi se aduce şi o sticlă de vin. Dat fiind că Eduard nu îngăduie folosirea abonamentelor duminica, soluția e chiar admirabilă.

— Bine, zic eu. O să încerc. Despre bani, nu mai e cazul să discutăm.

Superioara răsuflă uşurată.

— Dumnezeu o să vă răsplătească.

Plec. În grădină aleile sunt goale. Mai aştept un timp să apară corabia cu pânze de mătase galbenă. Apoi clopotele din oraş anunță ora prânzului şi ştiu că pentru Isabelle urmează acum somnul, vizita medicului şi că

înainte de ora patru nu mai e nimic de făcut. Ies pe poarta mare, cobor dealul. Jos, la poalele lui, este oraşul, cu turnurile acoperite de o patină verde şi coşurile fumegânde. De ambele părți ale aleii de castani se întinde câmpul, unde, în timpul săptămânii, lucrează nebunii inofensivi. Ospiciul este în parte de stat, în parte instituție particulară. Bolnavii din secția particulară, bineînțeles, nu sunt obligați să lucreze. Dincolo de câmp începe pădurea cu pârâuri, mlaştini şi poiene. Când eram copil, prindeam acolo peşti, salamandre şi fluturi. Au trecut abia zece ani de atunci. Pare însă că toate s-ar fi petrecut într-o altă viață, într-o vreme dispărută, în care existența se scurgea liniştită şi se desfăşura organic şi în care totul se înşiruia firesc încă din copilărie. Războiul a schimbat fața lucrurilor; începând din 1914, trăim o viață din bucăți, din prima, a doua şi a treia viață; nu se leagă unele de altele şi nici noi nu le putem aduna la un loc. De aceea nu mi-e greu să o înțeleg pe Isabelle cu viețile ei diferite. Numai că ea se descurcă mai bine decât noi; când trăieşte una dintre ele, le uită pe celelalte. La noi însă, ele se amestecă – întâi copilăria, care ne-a fost distrusă datorită războiului, timpul de foamete şi al înşelătoriei, acela al tranşeelor şi al poftei de viață. Din fiecare a rămas câte ceva şi ne nelinişteşte. Toate acestea nu pot fi pur şi simplu date deoparte. Apar mereu pe neaşteptate şi stau potrivnic față în față; cerul copilăriei cu ştiința uciderii, tinerețea pierdută cu cinismul cunoaşterii premature.

IV

Stăm în birou şi-l aşteptăm pe Riesenfeld. Drept cină ne-am adus supă de mazăre, atât de groasă, încât lingura înfiptă în ea stătea dreaptă ca o lumânare. Împreună cu supa am mâncat carnea fiartă în ea: labe şi urechi de porc şi fiecare câte o bucată grasă de burtă de porc. Grăsimea e necesară, ca să ne impregnăm stomacurile împotriva alcoolului – în niciun caz, astăzi nu ne e îngăduit să ne îmbătăm în faţa lui Riesenfeld. De aceea bătrâna doamnă Kroll a gătit ea însăşi şi ca desert ne-a îndopat şi cu o porţie de brânză grasă de Olanda. E în joc viitorul firmei. Trebuie să-i smulgem lui Riesenfeld un transport de granit, chiar dacă pentru asta va trebui să ne întoarcem acasă în patru labe. Marmură, praf de scoică şi gresie mai avem, dar granitul, delicatesa doliului, ne lipseşte cu desăvârşire.

Heinrich Kroll a fost scos din circulaţie. Tâmplarul de sicrie Wilke ne-a făcut această bucurie. I-am dat două sticle de rachiu şi el l-a invitat pe Heinrich înainte de cină la o partidă de skat[9], cu băutură pe gratis. Heinrich s-a prins şi atunci bea cât se poate de repede; în afară de asta, ca orice naţionalist, se crede foarte rezistent ia băutură. În realitate însă nu suportă prea mult alcool şi odată te pomeneşti că s-a îmbătat. Doar cu câteva minute înainte mai e gata, de unul singur, să alunge în bătăi Partidul social-democrat din Parlament – scurt timp după aceea, sforăie cu gura deschisă şi nu

poate fi trezit nici la comanda: „Drepți, înainte marş!” Asta, în special, când a băut înainte de masă, pe stomacul gol, aşa cum am pus noi la cale treburile. Doarme acum nevinovat în atelierul lui Wilke, într-un sicriu de stejar, cu aşternut moale din rumeguş. Prudența excesivă ne-a determinat să nu-l aducem în patul lui, gândindu-ne că s-ar fi putut trezi. Wilke, însă, s-a instalat la un etaj mai jos, în atelierul sculptorului nostru Kurt Bach şi joacă împreună cu acesta domino, un joc care le place amândurora pentru că le pune mintea la contribuție. Între timp beau amândoi litrul şi ceva de rachiu, care a rămas după capitularea lui Heinrich şi pe care Wilke l-a pretins drept onorariu.

Transportul de granit, pe care vrem să i-l smulgem lui Riesenfeld, nu putem, bineînțeles, să-l plătim dinainte. N-avem niciodată atâția bani deodată şi ar fi o nebunie să-i ținem la bancă, s-ar topi ca zăpada în iunie. Vrem să-i dăm lui Riesenfeld o poliță cu scadența peste trei luni. Adică, vrem să cumpărăm aproape gratis.

Fără îndoială că în felul acesta nu Riesenfeld va fi cel păgubit. În marea de lacrimi umane, acest rechin vrea să câştige ca orice negustor cinstit. De aceea, polița pe care o ia de la noi trebuie să o depună în aceeaşi zi la bancă pentru decontare. Banca, fireşte, constată, că atât Riesenfeld cât şi noi suntem solvabili pentru suma indicată, îşi reține câteva procente pentru operațiunile ei, şi plăteşte. Noi îi restituim de îndată lui Riesenfeld aceste cheltuieli. Astfel, el a primit banii pentru întregul transport, ca şi când i l-am fi plătit dinainte. Dar nici banca nu pierde nimic. Predă imediat polița la Banca Reichului, care i-o achită prin acelaşi procedeu practicat cu Riesenfeld. Abia la Banca Reichului polița rămâne până la scadență, când e prezentată pentru lichidare. Ce valoare mai reprezintă atunci, e de la sine înțeles.

Toate acestea le cunoaştem abia din 1922. Până atunci lucram la Heinrich Kroll, din care pricină era să

dăm faliment. După ce terminasem aproape toată marfa din depozit şi, spre mirarea noastră, nu ne alesesem decât cu un cont la bancă lipsit de valoare şi cu câteva valize de bancnote inutilizabile, nici măcar pentru a ne tapeta prăvălioara cu ele, am încercat mai întâi să vindem tot ce mai aveam şi să cumpărăm cât mai repede posibil altă marfă – dar inflaţia ne-o lua înainte fără preget. Dura prea mult până ni se plăteau monumentele – între timp valoarea banilor scădea atât de vertiginos, încât cea mai bună vânzare se transforma tot într-o pierdere. De abia când am început să plătim poliţe ne-am mai putut ţine zilele. Nici acum nu câştigăm cine ştie ce, dar cel puţin putem trăi. Dat fiind că fiecare întreprindere din Germania este finanţată pe această cale, bineînţeles că Banca Reichului e obligată să tipărească întruna bani fără acoperire şi cursul scade astfel tot mai repede. Se pare, că şi guvernului îi convine această situaţie; lichidează în acest chip toate datoriile de stat. De râpă se duc acei care nu pot cumpăra pe bază de poliţe, oameni care au un bun oarecare şi trebuie să-l vândă, micii negustori, muncitorii, pensionarii, care văd cum li se topesc carnetele de economii şi depunerile la bancă, cât şi funcţionarii şi salariaţii, care-şi duc viaţa din lefuri, ce nu le mai îngăduie să-şi cumpere nici măcar o pereche de pantofi. Cei care câştigă sunt speculanţii, regii schimbului, străinii, care cu câţiva dolari, câteva coroane şi câţiva zloţi, pot cumpăra orice poftesc, şi marii afacerişti, fabricanţii şi speculanţii de bursă, ale căror acţiuni şi averi se înmulţeau la infinit. Pentru ei, totul e aproape gratis. Este perioada lichidării economiilor, a venitului obţinut pe cale cinstită şi onorabilă. Ulii fâlfâie în tot locul, şi numai cine poate face datorii, acela iese bine la socoteală, pentru că ele dispar apoi de la sine.

Riesenfeld a fost cel care, în ultimul moment, ne-a făcut să înţelegem toate acestea şi ne-a ferit de marele

faliment prin şmecherii mărunte. A acceptat de la noi prima poliță pe trei luni, cu toate că la vremea aceea eram buni de plată pentru suma corespunzătoare. Dar atelierele din Odenwald aveau acoperire şi asta era de-ajuns. Îi eram fără îndoială recunoscători. Când venea la Werdenbrück, încercam să-l distrăm ca pe un paşă indian, adică atât cât se poate distra un paşă indian în Werdenbrück. Kurt Bach, sculptorul nostru, i-a făcut un portret în culori, pe care i l-am oferit cu fast, într-o ramă aurită. Din păcate, nu i-a plăcut. Are acolo înfățişarea unui candidat la preoție, şi tocmai asta nu-şi doreşte. Vrea să arate ca un seducător misterios şi crede chiar că face o astfel de impresie – un exemplu elocvent de iluzionare, când ai burtă şi picioarele scurte şi strâmbe. Dar, care om nu se hrăneşte cu iluzii? Oare eu, cu aptitudinile mele de duzină, nu-mi întreţin, îndeosebi seara, visul de a deveni ceva mai de soi, destul de talentat pentru a-mi găsi un editor? Cine e primul care să arunce piatra în picioarele strâmbe ale lui Riesenfeld, mai cu seamă când sunt mascate de stofă englezească?

— Ce facem cu el, Georg? spun eu. Nu avem niciun punct de atracție. Numai cu băutura, Riesenfeld nu se mulțumeşte. Are prea multă fantezie şi e mult prea vioi pentru asta. Vrea să vadă, să audă, şi, dacă e posibil, chiar să pipăie ceva. Femeile de care dispunem nu prezintă interes. Cele câteva drăguțe pe care le cunoaştem n-au chef să-l asculte o seară întreagă pe Riesenfeld în rolul său de Don Juan din 1923. Ajutor şi înțelegere se găseşte, din păcate, numai la păsările de noapte urâte şi bătrâne.

Georg rânjeşte.

— Nu ştiu nici măcar dacă o să avem bani de-ajuns pentru astă seară. Când am luat ieri gologanii, m-am înşelat la cursul dolarului; credeam că e tot cel de dimineață. Când a ieşit cel de la ora douăsprezece, era prea târziu. Banca se închide sâmbătă la prânz.

— Astăzi însă nu s-a schimbat nimic.

— La *Moara roşie* da, băiete. La ei, cursul dolarului o ia cu două zile înainte duminica. Dumnezeu ştie cât o costa astă seară acolo o sticlă de vin!

— Dumnezeu nu ştie nici asta, răspund eu. Nici patronul însuşi nu ştie încă. Stabileşte preţurile când se aprinde lumina electrică. De ce nu-i place lui Riesenfeld arta, pictura, muzica sau literatura? Ne-ar reveni mai ieftin. Intrarea la muzeu costă şi acum numai două sute cincizeci de mărci. La preţul ăsta i-am putea arăta ore întregi tablouri şi capete sculptate. Sau muzica. Astăzi este un concert popular de orgă la biserica Sfânta Ecaterina…

Georg se îneacă de râs.

— Da, ştiu, afirm eu. E absurd să ţi-l închipui pe Riesenfeld acolo. Dar de ce nu i-o fi plăcând măcar opereta sau muzica uşoară? L-am putea duce la teatru – ceea ce tot ar fi mai ieftin decât blestematul ăla de local de noapte!

— Uite-l că vine, spune Georg. Întreabă-l.

Deschidem uşa. Riesenfeld urcă treptele, bâjbâind în obscuritatea înserării. Farmecul amurgului de primăvară nu i-a făcut nicio impresie; asta se vede de îndată. Îl salutăm cu prefăcută prietenie. Riesenfeld a observat, se uită strâmb la noi şi se lasă cu zgomot pe un scaun.

— Scutiţi-mă de mofturi, mormăie el înspre mine.

— Asta era şi intenţia mea, răspund eu. Numai că-mi vine greu. Ceea ce dumneavoastră numiţi mofturi, pentru alţii înseamnă bune maniere.

Riesenfeld rânjeşte scurt şi supărat.

— În zilele noastre, cu bunele maniere nu se ajunge prea departe.

— Nu? Atunci cu ce? întreb eu, ca să-l fac să vorbească.

— Cu coate de fier şi conştiinţă de cauciuc.

— Dar, domnule Riesenfeld, spune Georg împăciuitor. Dumneavoastră sunteţi omul cu cele mai bune maniere

din lume. Poate nu cele mai bune în sensul obişnuit al cuvântului – dar desigur foarte elegante…

— Aşa? Numai să nu vă înşelaţi în privinţa asta.

Riesenfeld se simte vizibil măgulit.

— Are manierele unui hoţ, completez eu, întocmai cum se aştepta Georg. Jucăm teatru fără repetiţii prealabile, ca şi când ne-am şti rolurile pe dinafară. Sau, mai curând, cele ale unui pirat. Din păcate, are succes cu ele.

La cuvântul „hoţ" Riesenfeld a avut o mică tresărire, lovitura a fost prea directă. „Piratul" l-a îmbunat. Asta a fost şi intenţia. Din raftul cu îngeri de porţelan, Georg aduce o sticlă de rachiu de la Roth şi toarnă în pahare.

— Pentru ce să bem? întreabă el.

De obicei se bea pentru sănătate şi afaceri bune. Asta e cam greu în cazul nostru. Riesenfeld e prea delicat pentru una ca asta; susţine că în comerţul cu pietre funerare asemenea argumente ar fi paradoxale, când dorinţa este, de fapt, să moară cât mai mulţi. Mai curând trebuie să se bea pentru holeră şi război. Formulările, deci, le lăsăm pe seama lui.

Cu paharul în mână, se uită strâmb la noi, dar tace. După un răstimp, în semiobscuritate spune deodată:

— În definitiv, ce e timpul?

Georg, mirat, pune paharul pe masă.

— Piperul vieţii, răspund eu impasibil.

Pe mine nu mă prinde atât de uşor pungaşul ăsta bătrân cu şmecheriile lui. Nu degeaba sunt membru al cenaclului literar din Werdenbrück; suntem obişnuiţi cu problemele mari.

Riesenfeld nu mă ia în seamă.

— Care e părerea dumitale, domnule Kroll? întreabă el.

— Eu sunt un om simplu, răspunde Georg. Noroc!

— Timp, stăruie Riesenfeld. Timp, desfăşurarea asta fără oprire… Nu timpul nostru mizerabil. Timpul, moartea aceasta lentă.

De data asta îmi pun şi eu paharul pe masă.

— Cred că e mai bine să aprindem lampa, spun. Ce ați mâncat astă seară, domnule Riesenfeld?

— Ține-ți gura, când vorbesc oamenii mari, răspunde Riesenfeld, şi-mi dau seama că n-am fost prea atent.

N-a vrut să se înşele – crede într-adevăr ceea ce spune. Dumnezeu ştie ce i s-o fi întâmplat azi după-amiază. Aş vrea să-i răspund că timpul va fi un factor important pentru polița pe care urmează s-o semneze, dar prefer să-mi beau rachiul.

— Am cincizeci şi şase de ani, spune Riesenfeld. Îmi aduc însă aminte de timpul când aveam numai douăzeci, de parcă ar fi trecut numai câțiva ani de atunci. Unde au rămas toți acei ani care au trecut? Ce s-a întâmplat? Deodată te trezeşti bătrân. Dumneata domnule Kroll, ce simți în privința asta?

— La fel, răspunde Georg liniştit. Eu am patruzeci de ani dar mă simt ca de şaizeci. La mine, din pricina războiului.

Minte, ca să-i țină parte lui Riesenfeld.

— Cu mine e altfel, declar, pentru a-mi da şi eu obolul. Tot din pricina războiului. Aveam şaptesprezece ani, când a început – acum am douăzeci şi cinci, dar mă simt tot ca de şaptesprezece. Ca de şaptesprezece şi de şaptezeci. Ca militar, tinerețea mi-a fost răpită.

— Dumitale nu ți se trage de la război, răspunde Riesenfeld care, după cum se vede, astăzi şi-a pus în gând să mă atace, pentru că timpul, moartea aceasta lentă, nu m-a prins încă în aceeaşi măsură ca pe el. Ai rămas în urmă, doar din punct de vedere mental. Dimpotrivă, războiul te-a maturizat înainte de vreme. Fără el ai fi fost astăzi numai la nivelul unui băiat de doisprezece ani.

— Mulțumesc, îi spun. Ce compliment! La doisprezece ani orice om e un geniu. Îşi pierde originalitatea abia după ce trece de pubertate, pe care dumneavoastră, un Casanova de granit, puneți atâta preț. O compensație

destul de monotonă pentru pierderea libertății de gândire.

Georg umple din nou paharele. Ne dăm seama că va fi o seară grea. Trebuie să-l scoatem pe Riesenfeld la lumină din prăpastia melancoliei şi niciunul dintre noi n-are chef să se afunde astă seară în platitudini filosofice. Am prefera să bem o sticlă de vin de Mosela, liniştiți, sub un castan, fără să vorbim, decât să prohodim la *Moara roşie* bărbăția pierdută a lui Riesenfeld.

— Dacă vă interesează realitatea timpului, spun eu cu o umbră de speranță, pot să vă introduc într-o asociație, unde veți întâlni numai specialişti în această problemă – şi anume: cenaclul literar al scumpului nostru oraş. Într-o operă de circa şaizeci de poezii, care încă n-a fost tipărită, scriitorul Hans Hungermann o tratează sub toate aspectele. Ne putem duce chiar acum acolo, în fiecare duminică are loc o şedință, urmată de un program distractiv plăcut.

— Femei sunt acolo?

— Bineînțeles că nu. Femei scriitoare sunt totuna cu cai matematicieni. Excepție făcând, fireşte, discipolele poetesei Safo{10}.

— Ce se înțelege atunci prin program distractiv plăcut? întreabă Riesenfeld cu logică.

— E plăcut, pentru că sunt înjurați alți scriitori. Îndeosebi cei care au succes.

Riesenfeld grohăie disprețuitor. Sunt gata să încetez, când deodată fereastra de peste drum a casei lui Watzek ne sare în ochi, ca un tablou luminat într-un muzeu întunecat. O vedem pe Lisa în spatele perdelelor. E pe cale să se îmbrace şi n-are pe ea decât o brasieră şi nişte chiloți foarte scurți din mătase albă.

Melancolia lui cosmică a dispărut brusc. Mă ridic să aprind lampa.

— Lasă lumina! pufăie el ca o locomotivă. N-ai simțul poeziei?

Se târăşte la fereastră. Lisa începe să-şi tragă peste cap o rochie strâmtă. Se încolăceşte ca un şarpe. Riesenfeld gâfâie din ce în ce mai tare.

— Ce seducătoare creatură! Doamne, ce spinare! Un vis! Cine e?

— Suzana în baie, explic eu.

Vreau să-l lămuresc astfel, că în momentul acesta jucăm rolul unor ţapi bătrâni, care o urmărim.

— Prostii! Voiajorul cu complexe einsteiniene nu-şi ia ochii de la fereastra aurită. Am întrebat cum o cheamă?

— Habar n-avem. O vedem pentru prima oară. Astăzi la prânz încă nu locuia aici.

— Adevărat?

Lisa şi-a tras rochia şi şi-o netezeşte cu mâinile. În spatele lui Riesenfeld, Georg umple paharul meu şi al lui. Golim paharele.

— O femeie de rasă, spune Riesenfeld, nedezlipit de la fereastră. O cucoană, se vede cât colo. Probabil franţuzoaică.

După câte ştiu, Lisa e din Boemia.

— S-ar putea să fie *Mademoiselle* de la Tour, răspund eu, ca să-l întărât şi mai mult pe Riesenfeld. Ieri am auzit pe undeva de numele ăsta.

— Vedeţi! Riesenfeld se întoarce o clipă către noi. Spuneam eu, franţuzoaică. Se vede imediat, un *je ne sais pas quoi*[11]. Nu ţi se pare şi dumitale, domnule Kroll?

— Dumneavoastră sunteţi printre noi cunoscătorul, domnule Riesenfeld.

Lumina în camera Lisei se stinge. Riesenfeld toarnă pe gâtul său sugrumat paharul de rachiu şi-şi lipeşte din nou obrazul de fereastră. După un timp, Lisa apare la poartă şi iese în stradă. Riesenfeld o urmăreşte.

— Ce mers încântător! Nu ţopăie, face paşi mari. O panteră bine proporţionată! Femeile care ţopăie te decepţionează. Pentru asta, însă, garantez eu.

Când am auzit de panteră bine proporţionată, am mai

băut la repezeală încă un pahar. Georg a căzut pe scaun, râzând pe înfundate. Ce ne-am dorit, am reuşit! Riesenfeld se întoarce. Fața îi străluceşte ca o Lună palidă.

— Lumină, domnii mei! Ce mai aşteptăm? Să-i dăm drumul.

Păşim în urma lui în noaptea blândă. Eu, cu ochii ațintiți la spinarea lui de broască. Mă gândesc cu invidie ce bine ar fi, dacă aş putea şi eu să înfrâng cu atâta uşurință orele mele de tristețe, ca acest scamator.

Localul *Moara roşie* e plin până la refuz. Ni se mai dă o masă foarte aproape de orchestră. Muzica e şi aşa tare zgomotoasă, dar la masa noastră e de-a dreptul asurzitoare. La început ne strigăm la ureche observațiile, mai apoi ne mulțumim cu semne, ca un trio de surdomuți. Parchetul de dans e atât de încărcat, încât oamenii de abia se pot mişca. Dar lui Riesenfeld nu-i pasă. A zărit o damă de la bar, îmbrăcată în mătase albă şi se repede la ea. Mândru, o ia şi o împinge cu burta spre parchetul de dans. E cu un cap mai înaltă decât el şi priveşte plictisită peste creştetul lui în sala ornamentată cu baloane. Riesenfeld, însă, clocoteşte ca un vulcan. A intrat dracu în el.

— Ce-ar fi, dacă i-am turna rachiu în vin, ca să se îmbete mai repede? îi spun lui Georg. Tipul bea de stinge. Asta e a cincea sticlă. Dacă o ține tot aşa, în două ore dăm faliment. Cred că a băut până acum preț de câteva pietre funerare mici. Să sperăm că nu ne aduce şi stafia aia albă la masă, ca să mai bea şi ea cu noi.

Georg clatină capul în semn de negație.

— E o damă de la bar. Trebuie să se ducă înapoi acolo. Riesenfeld apare din nou. E roşu şi transpirat.

— Totul aici e împotriva farmecului fanteziei urlă el către noi prin zgomotul localului. Realitate din plin, bine. Dar unde e poezia? Astă seară, fereastra aceea în

fața cerului întunecat – a fost ca în vis! O asemenea femeie – înțelegeți ce vreau să spun?

— E limpede, îi răspunde Georg, strigând al rândul lui. Ceea ce nu poți obține, ți se pare întotdeauna mai bun decât ceea ce ai, în asta constă romantismul şi tâmpenia vieții. Noroc, domnule Riesenfeld!

— N-am vrut s-o spun cu atâta asprime, urlă Riesenfeld în sunetul foxtrotului. Ah, dacă Sfântul Petru ar şti asta! Am vrut s-o spun mai delicat.

— Şi eu, rage Georg.

— Dar eu şi mai delicat!

— Fie, cât de delicat doreşti!

Muzica se întețeşte într-un puternic crescendo. Ringul de dans e ca o cutie colorată de sardele. Deodată rămân uimit. Strânsă în labele unei maimuțe îmbrăcate, prietena mea Erna se înghesuie în dreapta printre dansatori. Nu mă vede, dar eu îi recunosc de departe părul roşu. Fără ruşine, stă atârnată de umărul unui mucos de speculant. Rămân nemişcat, dar parcă am înghițit o grenadă. Uite-o că dansează, bestia, căreia îi sunt dedicate zece poezii din ciclul nepublicat „Pulbere şi stele”. Şi pe mine m-a mințit acum o săptămână, m-a mințit că din pricina unei comoții cerebrale i s-ai fi interzis să iasă din casă. Zicea că ar fi căzut pe întuneric. Căzut, da, dar la pieptul acestui tânăr, cu smoching la două rânduri şi cu şevalieră la laba cu care sprijină spatele Ernei. Şi eu, dobitocul, i-am mai trimis azi după-masă lalele roz din grădina noastră, însoțite de poezia: „Gânduri de mai ale lui Pan”. Te pomeneşti că i-a citit-o şi speculantului. Îi văd pe amândoi, tăvălindu-se de râs.

— Ce ți s-a întâmplat? strigă Riesenfeld. Ți-e rău?

— Mi-e cald! îi răspund urlând şi simt cum îmi curg şiroaie de sudoare de-a lungul spinării.

Sunt furios. Dacă Erna se întoarce, mă va vedea transpirat şi roşu la față. Dar aş vrea acum, cu orice chip, să mă reculeg şi să reacționez rece şi nepăsător ca

un om de lume. Îmi şterg la repezeală obrazul cu batista. Riesenfeld rânjeşte fără milă. Georg îl observă.

— Şi dumneata eşti destul de transpirat, Riesenfeld, îi spune el.

— La mine are altă cauză, strigă Riesenfeld. E sudoarea poftei de viață!

— E sudoarea timpului care s-a dus, suspin eu otrăvit şi simt apa sărată care-mi pătrunde printre colțurile gurii.

Erna s-a apropiat. Priveşte senină către orchestră. Reuşesc să-mi aştern pe față o expresie uşor mirată şi surâzătoare, în timp ce transpirația mi se scurge acum în guler, înmuindu-l.

— Dar ce-i cu dumneata? strigă Riesenfeld. Arăți ca un cangur lunatic.

Nici nu-l iau în seamă. Erna s-a întors. Privesc cu răceală la cei ce dansează. O urmăresc până ce parcă luminat mă prefac a o recunoaşte întâmplător. Plictisit, ridic două degete în chip de salut.

— E țicnit, se aude strigând glasul lui Riesenfeld în ritmul foxtrotului. Dumnezeule din ceruri!

Nu răspund. Sunt într-adevăr uluit. Erna nici măcar nu m-a văzut.

În sfârşit, muzica se opreşte. Ringul de dans se goleşte treptat. Erna dispare într-o nişă.

— Câți ani spuneai mai adineauri că ai: şaptesprezece sau şaptezeci?

Deoarece muzica a încetat tocmai în clipa asta, întrebarea lui răsună puternic în sală. Mulți ne privesc şi Riesenfeld însuşi se sperie. Îmi vine să mă ascund sub masă; dar apoi îmi dă prin gând că oamenii de aici ar putea crede că e vorba de o ofertă de vânzare şi îi răspund rece şi cu voce tare.

— Şaptezeci şi unu de dolari bucata, niciun ban mai puțin.

Răspunsul meu stârneşte un efect instantaneu.

— Despre ce e vorba? întreabă unul cu mutră de copil de la masa de alături. Mă interesează orice marfă bună. Cu bani gheață, bineînțeles. Numele meu e Aufstein.

— Felix Koks, mă prezint la rândul meu, bucuros că mi-am venit în fire. Marfa era douăzeci de sticle de parfum. Îmi pare rău, dar domnul de colo le-a şi cumpărat.

— Țțț! face o blondă platinată.

Începe prezentarea programului. Un comper îndrugă prostii şi e furios că glumele lui nu stârnesc râsul. Îmi trag scaunul înapoi şi dispar în spatele lui Aufstein; pentru prezentatorii care se leagă de public eu sunt de obicei o țintă preferată şi, din cauza Ernei, ar fi astăzi un vot de blam pentru mine.

Toate sunt bune. Prezentatorul se retrage pleoştit şi cine credeți că apare deodată în rochie de mireasă cu voal pe cap? Renée de la Tour. Teama mi-a pierit. Revin la locul meu.

Renée îşi începe duetul. Blândă şi ruşinoasă, cu glas de soprană, gângureşte în chip de fecioară câteva versuri, apoi o ia pe un ton de bas şi face imediat mare senzație.

— Cum vă place doamna? îl întreb pe Riesenfeld.

— Doamnă e bine zis…

— Vreți să faceți cunoştință cu ea? *Mademoiselle* de la Tour.

Riesenfeld tresare.

— La Tour? Doar n-oi fi vrând să spui că această progenitură absurdă este zâna de la fereastra de peste drum de voi?

Tocmai asta am vrut să susțin, ca să-l văd cum reacționează, şi observ cum un fel de lumină divină se aşterne în jurul nasului său de elefant. Fără niciun cuvânt, îmi face semn cu degetul mare spre uşă.

— Uite-o colo – aia e ea! Mersul ăsta. Îl recunoşti de la o poştă.

Are dreptate. A intrat Lisa. E întovărăşită de doi

bătrâni ramoliți şi se comportă, cel puțin după concepțiile lui Riesenfeld, ca o doamnă din cea mai înaltă societate. Pare că abia respiră şi îi ascultă distrată şi mândră pe cei doi cavaleri.

— N-am avut dreptate? întreabă Riesenfeld. Aşa-i că pe femei le recunoşti imediat după mers?

— Femeile şi polițiştii, spune Georg şi rânjeşte. Dar şi el se uită la Lisa cu plăcere.

Începe al doilea număr al programului. Pe ringul de dans apare o acrobată. E tânără, cu expresia feței obraznică, nasul în vânt şi picioare frumoase. Dansează un dans acrobatic cu salturi, ridicări pe mâini şi sărituri în înălțime. Continuăm s-o observăm pe Lisa. Are aerul că doreşte să părăsească localul. Asta e însă numai o iluzie. În oraş nu există al local de noapte; restul sunt cafenele, restaurante şi cârciumi. De aceea te întâlneşti aici cu oricine are destui bani de cheltuit.

— Şampanie! strigă Riesenfeld cu un ton dictatorial.

Tresar speriat şi Georg e şi el îngrijorat.

— Domnule Riesenfeld, îi spun. Şampania e foarte proastă aici.

În aceeaşi clipă, cineva de pe podea se holbează la mine. Mă uit mirat într-acolo şi o văd pe dansatoare, care s-a aplecat atât de tare pe spate, încât şi-a scos capul printre picioare. O clipă pare să aibă înfățişarea unui pitic, cocoşat peste măsură.

— Şampania o plătesc eu! rosteşte Riesenfeld şi face semn chelnerului.

— Bravo! spune fata de pe podea.

Georg clipeşte spre mine. El joacă rolul de cavaler, în timp ce eu sunt aici pentru situații dificile, aşa e înțelegerea între noi.

— Dacă doriți şampanie, Riesenfeld, o să aveți şampanie, spune el de aceea, acum. Dar, bineînțeles, sunteți invitatul nostru.

— Exclus! Asta e pe seama mea! Fără discuție!

Riesenfeld e Don Juan de clasă mare. Priveşte

încântat la capsula aurie din frapieră. A stârnit interes față de diferite doamne. Şi eu sunt de acord. Şampania o să-i arate Ernei că mi-a dat prea curând paşaportul. Cu satisfacție, ridic paharul către Riesenfeld, care îmi răspunde cu acelaşi gest festiv.

Soseşte şi Willy. Era de aşteptat; e clientul casei. Aufstein cu întreaga lui companie sare în sus şi Willy se face vecin de masă cu noi. Se ridică apoi în picioare şi o salută de bun venit pe Renée de la Tour. E împreună cu o fată drăguță, îmbrăcată în rochie de seară. După scurt timp o recunosc, e acrobata. Willy ne prezintă reciproc. Se numeşte Gerda Schneider şi aruncă o privire cercetătoare către sticla de şampanie şi către noi trei. Ne uităm atent la Riesenfeld, ca să vedem dacă-l interesează, în care caz am fi scăpat de el pentru toată seara. Dar Riesenfeld e vândut Lisei.

— Crezi că poate fi invitată la dans? îl întrebă el pe Georg.

— Nu te-aş sfătui, răspunde Georg cu diplomație. Poate mai târziu vom face într-un fel cunoştință cu ea.

Mă priveşte cu reproş. Dacă la birou nu i-am fi spus că nu ştim cine e Lisa, totul ar fi fost în ordine. Dar cine ar fi putut bănui că Riesenfeld se pretează la o aventură romantică. Acum e însă prea târziu să-l lămurim. Romanticii n-au simțul umorului.

— Nu dansezi? mă întreabă acrobata.

— Prost. N-am simțul ritmului.

— Nici eu. Hai să încercăm.

Ne îmbulzim în mulțimea de pe ringul de dans şi încetul cu încetul suntem împinşi înainte.

— Trei bărbați fără femei într-un bar de noapte, spune Gerda. De ce?

— De ce nu? Prietenul meu Georg e de părere că cel care vine cu femei într-un local de noapte, le invită să-i pună coarne.

— Cine e prietenul dumitale Georg? Ala cu nasul borcănat?

— Ăla chel. Este adeptul sistemului harem. Femeile nu trebuie să fie arătate, zice el.

— Bineînțeles… Şi dumneata?

— Eu n-am sisteme. Sunt ca fulgul în vânt.

— Nu mă călca pe picioare, îmi spune Gerda. Nu eşti un fulg. Cântăreşti pe puțin şaptezeci de kilograme.

Mă stăpânesc. Am ajuns în dreptul mesei unde şade Erna, şi de data asta, slavă Domnului, m-a recunoscut, cu toate că stă cu capul lăsat pe umărul speculantului, iar el îi înlănțuie talia cu brațul. Dracu mai ține seama de ritm în asemenea situație! Surâd către Gerda şi o strâng mai tare la pieptul meu. În acelaşi timp n-o scap din ochi pe Erna.

Gerda miroase a parfum de lăcrămioare.

— Dă-mi drumul, spune. În felul ăsta n-ai să obții nimic de la doamna cu părul roşu. Că doar asta urmăreşti, nu-i aşa?

— Nu, mint eu.

— Nici nu trebuie s-o iei în seamă. În loc să procedezi aşa, ți-ai ațintit privirea ca hipnotizat la ea şi apoi, deodată, ai aranjat teatrul ăsta cu mine. Doamne, ce începător eşti!

Încerc întruna să-mi păstrez surâsul prefăcut; n-aş vrea pentru nimic în lume să observe Erna că am căzut iar în cursă.

— N-am aranjat nimic, spun eu cu blândețe. Ştii doar că n-am vrut să dansez.

Gerda mă împinge de lângă ea.

— Mai eşti şi cavaler după toate! Ajunge. Mă dor picioarele.

Mă gândesc dacă să-i explic că alta mi-a fost intenția, dar cine ştie ce mai stârnesc şi cu asta. Mai bine să-mi țin gura şi, cu capul sus, dar ruşinat, să mă întorc în urma ei la masă.

Între timp, aici alcoolul şi-a făcut efectul. Georg cu Riesenfeld se tutuiesc. Numele mic al lui Riesenfeld e Alex. Cel mult peste o oră, mă va pofti şi pe mine să-i

spun pe nume. Mâine dimineață, fără îndoială, totul va fi uitat.

Sunt destul de plictisit şi aştept ca Riesenfeld să obosească. Dansatorii, mânați de muzică, se desfăşoară într-un val leneş de zgomot, de trupuri apropiate şi simțământ de turmă. Şi Erna trece ostentativ pe lângă mine, fără să mă ia în seamă. Gerda mă înghionteşte.

— Părul e vopsit, îmi spune şi am senzația îngrețoşătoare că vrea să mă consoleze.

Fac din cap semn că ştiu. Îmi dau seama că am băut destul. În sfârşit, Riesenfeld cheamă chelnerul. Lisa a plecat, acum vrea şi el să plece.

Mai trece o vreme până să fim gata. Riesenfeld plăteşte într-adevăr şampania. Mă aşteptam că o să treacă pe seama noastră cele patru sticle pe care le comandase. Ne luăm rămas bun de la Willy, Renée de la Tour şi Gerda Schneider. E ora închiderii şi orchestra îşi strânge instrumentele. Toată lumea se înghesuie la ieşire şi la garderobă.

Deodată mă pomenesc lângă Erna. Cavalerul ei vâsleşte cu brațele întinse spre garderobă, ca să-i scoată haina. Erna mă măsoară cu răceală.

— Aici trebuie să te surprind! La asta desigur că nu te-ai fi aşteptat?

— Tu m-ai surprins pe mine? spun eu înmărmurit. Eu pe tine!

— Şi în ce liotă! continuă ea, ca şi când nu i-aş fi răspuns. Cu dame de bâlci. Să nu mă atingi. Cine ştie cu ce te-ai şi pricopsit.

Nici n-am încercat s-o ating.

— Eu am venit cu treburi, spun. Dar tu ce cauți aici?

— Cu treburi! izbucneşte ea într-un râs tăios. Cu treburi!

— Dar cine a murit?

— Coloana vertebrală a statului: micul depunător, răspund eu şi mă gândesc că am fost spiritual. În fiecare zi e înmormântat aici, dar monumentul lui

funerar nu este o cruce, e un mausoleu numit bursă.

— Când mă gândesc în ce pramatie am avut încredere, declară Erna, de parcă iar n-aş fi spus nimic. Între noi totul s-a sfârşit, domnule Bodmer!

Georg şi Riesenfeld se luptă la garderobă să-şi obțină pălăriile. Îmi dau seama că sunt lipsit de apărare.

— Ascultă, izbucnesc eu. Cine mi-a spus azi după-masă, că nu poate ieşi din pricina unor groaznice dureri de cap? Şi cine se fâțâie acum încolo şi încoace cu un escroc gras?

Erna păleşte.

— Faci pe poetul, mitocanule, îmi şopteşte, de parcă m-ar stropi cu vitriol. Îți închipui, poate, că e ceva de capul tău, pentru că ştii să copiezi poeziile unor morți. Învață mai întâi să câştigi destui bani, ca să poți scoate în lume o femeie, aşa cum se cuvine. Tu, cu excursiile tale la iarbă verde. Cu steagurile de mătase ale lunii mai! Vezi să nu mă înece plânsul de milă!

Steagurile de mătase sunt un citat din poezia pe care i-o trimisesem azi după-amiază.

Simt că amețesc; pe față mi se aşterne un rânjet.

— Să nu schimbăm vorba, spun eu. Cine pleacă acasă de aici cu doi oameni de afaceri onorabili şi cine cu un cavaler?

Erna mă priveşte de sus.

— Poate vrei să umblu singură noaptea pe stradă, ca o târfă de bar? Drept cine mă iei? Crezi că am chef să mă las agățată de orice golan? În definitiv, ce-ți închipui?

— Nu trebuia să vii deloc.

— Aşa? Ia te uită! Vrei poate să-mi dai şi ordine, nu? Mie mi-e interzis să părăsesc casa, iar tu să hoinăreşti în voie. Şi alte pretenții? Să-ți împletesc ciorapi, poate? Râde amar. Domnul bea şampanie, pentru mine însă a fost destul de bună apa minerală sau bere sau chiar un vin nou ieftin.

— Nu eu am comandat şampanie. Riesenfeld a vrut.

— Bineînțeles. Întotdeauna nevinovat, învățător ratat ce eşti! Ce mai aştepți? Nu mai am nimic de-a face cu tine. Şi nu mă mai plictisi!

Abia mai pot vorbi de mânie. Georg se apropie şi-mi dă pălăria. Speculantul Ernei apare şi el. Ies amândoi.

— Ai auzit? îl întreb pe Georg.

— Parțial. De ce te certi cu o femeie?

— N-am vrut să mă cert.

Georg râde. Nu se îmbată niciodată de-a binelea, nici dacă toarnă îl el găleți pline.

— Niciodată să nu laşi lucrurile să ajungă atât de departe. Tot tu eşti prost. De ce ții să ai dreptate?

— Da, zic eu. De ce? Probabil pentru că sunt fiu al pământului german. Tu nu ai niciodată discuții cu o femeie?

— Fără îndoială. Asta însă nu mă împiedică să dau sfaturi altora.

Aerul răcoros are asupra lui Riesenfeld efectul unui ciocan moale.

— Hai să ne tutuim, îmi spune el. Doar suntem frați. Profitori de pe urma morții. Râde, lătrând ca o vulpe. Mă numesc Alex.

— Rolf, răspund eu.

Nici nu mă gândesc, să-mi dau în vileag numele adevărat Ludwig, pentru a mă înfrăți la beție, într-o noapte. Pentru Alex şi Rolf e destul de bun.

— Rolf! zice Riesenfeld. Ce nume tâmpit! Totdeauna ți se spune aşa?

— E dreptul meu să-l port în ani bisecți şi în afara serviciului. Nici Alex nu e un nume deosebit.

Riesenfeld se clatină puțin.

— Nu face nimic, spune el cu mărinimie. Copii, de mult nu m-am simțit atât de bine. Voi mai aveți cafea?

— Desigur, spune Georg. Rolf face o cafea clasa-ntâi. Plutim prin umbrele bisericii Sfânta Maria spre Hakenstrasse.

În fața noastră, cu pas de barză, merge un rătăcit

solitar şi intră pe poartă la noi. E plutonierul-major Knopf, care se întoarce din raidul său de inspectare a cârciumilor. Îl ajungem din urmă, tocmai când îşi lasă udul pe obeliscul negru de lângă uşă.

— Domnule Knopf, îi spun. Asta nu se cuvine!

— N-aveți decât că circulați, mormăie Knopf, fără să se întoarcă.

— Domnule plutonier-major, repet eu. Asta nu se cuvine! E o porcărie. De ce nu-ți faci nevoia la dumneata acasă?

Întoarse uşor capul.

— Să-mi fac nevoia în camera mea frumoasă? Ai înnebunit?

— Nu în cameră. Ai acasă un closet foarte bun. Foloseşte-te de ei. Nu e mai departe de zece metri de aici.

— Rahat!

— Murdăreşti emblema casei noastre. În afară de asta, comiți un sacrilegiu. Ăsta e un monument funerar. Un obiect sfânt.

— O să fie monument funerar, când o să-l puneți în cimitir, spune Knopf şi se îndreaptă înfipt spre uşa casei sale. Bună seara, domnilor!

Se înclină pe jumătate, lovindu-şi astfel capul de uşorul uşii. Dispare mormăind.

— Cine era ăsta? mă întreabă Riesenfeld în timp ce caut cafeaua.

— Contrariul dumitale. Bea de dragul băuturii. Fără nicio fantezie. Nu-i trebuie stimulente dinafară şi nici atracții.

— Şi asta e ceva. Riesenfeld se aşază la fereastră. Aşadar un butoi de spirt. Omul trăieşte din vise. Nu ştiai asta până acum?

— Nu. Pentru asta sunt încă prea tânăr.

— Nu eşti prea tânăr. Eşti însă un produs al războiului – fără maturitate emoțională şi aproape prea experimentat în ucidere.

— *Merci,* spun eu. Cum e cafeaua?

Apele par să se limpezească. Am ajuns din nou la formula de politețe.

— Crezi că doamna de peste drum a ajuns acasă? îl întreabă Riesenfeld pe Georg.

— Probabil. E întuneric peste tot.

— Poate să fie întuneric şi pentru că n-a ajuns încă acasă. Nu vreți să aşteptăm câteva minute?

— Desigur.

— Între timp, poate că ne rezolvăm afacerile, zic eu. Contractul nu mai are nevoie decât de iscălitură. Până atunci, mă duc la bucătărie, să mai aduc cafea proaspătă.

Ies. Şi îi las astfel răgaz lui Georg să-l prelucreze pe Riesenfeld. Asemenea treburi se realizează mai bine fără martori. Mă aşez pe treptele scării. Din atelierul tâmplarului Wilke se aude un sforăit liniştit. Trebuie să fie tot Heinrich Kroll, căci Wilke locuieşte prin curte. Naționalistul om de afaceri o să tragă o sperietură zdravănă, când are să se trezească în sicriu! Mă bate gândul că ar trebui să-l scol, dar sunt prea obosit; de altfel se face ziuă – aşa că pentru un războinic neînfricat sperietura ar trebui să fie ca o baie de oțel, care să-l fortifice şi să-i demonstreze ce înseamnă pentru eroi rezultatul unui război proaspăt şi vesel. Mă uit la ceas şi aştept semnalul lui Georg. Privesc grădina. În tăcere, zorile se ridică din pomii înfloriți, ca dintr-un pat imaculat. La fereastra luminată de la primul cat stă plutonierul-major Knopf în cămaşă de noapte şi bea o ultimă înghițitură din sticlă. Pisica se freacă de picioarele lui. „Slavă Domnului că duminica a luat sfârşit”, îmi spun în gând.

V

O femeie în doliu intră pe poartă şi se opreşte nehotărâtă în curte. Îi ies în întâmpinare. „O clientă pentru o piatră mică”, îmi spun şi o întreb:

— Doriți să vedeți expoziția noastră?

Face semn că da, apoi adaugă repede:

— Nu, nu, încă nu e necesar.

— Puteți privi fără grijă. Nu e nevoie să cumpărați. Dacă doriți, vă pot lăsa singură.

— Nu, nu! Să vedeți – aş fi vrut numai…

Aştept. În comerțul nostru, graba nu e indicată. După un timp, femeia spune:

— Pentru soțul meu…

Face un semn de aprobare cu capul şi aştept în continuare. Totodată mă întorc către şirul de pietre mici, belgiene.

— Acestea sunt monumente foarte frumoase, spun eu în cele din urmă.

— Da, desigur, numai că… Se poticneşte din nou şi mă priveşte aproape rugător. De fapt, nici nu ştiu, dacă este permis… se pronunță ea în sfârşit.

— Ce anume? Să pui un monument? Cine poate interzice aşa ceva?

— Mormântul nu este la cimitir…

Mă uit surprins la ea.

— Preotul nu vrea ca soțul meu să fie înmormântat la cimitir, spune repede şi în şoaptă, cu fața plecată.

— De ce? întreb mirat.

— S-a… şi-a făcut cu mâna lui, izbucneşte ea. Şi-a luat singur viața. Nu mai putea să suporte.

Stă cu ochii ațintiți la mine. E încă speriată de cele ce mi-a spus.

— Credeți că din cauza asta nu poate fi înmormântat în cimitir? o întreb eu.

— Da. În cel catolic nu. Nu în pământ sfințit.

— Dar asta e o prostie, spun eu necăjit. Ar trebui să fie înmormântat în pământ sfințit de două ori. Nimeni nu-şi ia viața de plăcere. Sunteți sigură că e aşa cum spuneți?

— Da. Aşa a zis preotul.

— Preoții vorbesc mult. Aşa e meseria lor. Şi unde să fie înmormântat?

— În afara cimitirului. De partea cealaltă a zidului. Nu pe partea sfințită. Sau în cimitirul comunal. Dar asta nu se poate. Acolo sunt toți de-a valma.

— Cimitirul comunal e mult mai frumos decât cel catolic, spun eu. Şi acolo sunt îngropați catolici.

Clatină din cap.

— Nu se poate. Era credincios. Trebuie… Deodată ochii i se umplu de lacrimi. Sigur, nu i-a trecut prin gând că nu-i va fi îngăduit să zacă în pământ sfințit.

— Probabil că nu s-a gândit la asta. Dar nu vă mâhniți din pricina preotului. Ştiu mii de credincioşi, care nu sunt îngropați în pământ sfințit.

Se întoarce repede către mine.

— Unde?

— Pe câmpurile de luptă, în Rusia şi Franța. Zac acolo la un loc, în gropi comune. Catolici, evrei şi protestanți, şi nu cred că în fața lui Dumnezeu, asta să aibă vreo importanță.

— E cu totul altceva. Au căzut pe câmpul de luptă. Dar soțul meu…

Plânge acum de-a binelea. În comerțul nostru, lacrimile sunt fireşti, dar astea sunt altfel decât cele

obişnuite. Şi apoi, femeia aceasta e ca o legăturică de paie; pare că ar putea fi uşor răsturnată de vânt.

— Poate că în ultima clipă a regretat, zic eu, pentru a spune ceva. Atunci, totul e iertat.

Mă priveşte. E avidă de un strop de consolare.

— Credeți, într-adevăr, ce spuneți?

— Desigur. Preotul nu ştie asta. O ştie numai soțul dumneavoastră. Şi el nu mai poate spune nimic.

— Preotul susține că păcatul de moarte…

— Dragă doamnă, o întrerup eu. Vă rog să mă credeți, Dumnezeu e mult mai îngăduitor decât preoții.

Ştiu acum ce o chinuieşte. Nu atât groapa nesfințită, cât gândul că soțul ei, ca sinucigaş, va trebui să ardă pe veci în focul iadului şi că ar putea, cine ştie, să fie salvat, scăpând cu câteva sute de mii de ani de purgatoriu, dacă ar fi îngropat în cimitirul catolic.

— A făcut-o din pricina banilor, spune ea. Erau depuşi la casa de economii, cu ipotecă sigură pe timp de cinci ani şi nu putea să-i scoată. Asta era zestrea pentru fiica mea din prima căsătorie. El era tutorele. Acum două săptămâni, când a putut să-i scoată, n-au mai avut nicio valoare şi mirele a stricat logodna. Se aşteptase să avem bani pentru un trusou bogat. Cu doi ani în urmă, ar fi fost de ajuns, dar acum nu mai erau buni de nimic. Fiica mea plângea întruna. Asta n-a putut el să suporte. Se gândea că e vina lui; că ar fi trebuit să fie mai grijuliu. Dar erau depuşi cu ipotecă. Nu puteau fi scoşi. Aşa dobânzile erau mai mari.

— Dar cum să fi fost mai grijuliu? În asemenea situații sunt astăzi foarte mulți. Doar nu era bancher.

— Nu, contabil. Vecinii…

— Ce vă pasă ce spun vecinii. Aşa a fost întotdeauna: flecăreală şi răutate. Şi toate celelalte lăsați-le pe seama lui Dumnezeu.

Simt că nu sunt prea convingător; dar ce se poate spune unei femei în asemenea împrejurări? Ceea ce cred într-adevăr, desigur că nu.

Îşi şterge ochii.

— Nici nu trebuia să vă povestesc toate acestea. Ce vă priveşte pe dumneavoastră? Iertați-mă. Dar câteodată nici nu ştii încotro…

— Nu face nimic, spun eu. Suntem obişnuiți. La noi nu vin decât oameni care şi-au pierdut pe cei apropiați.

— Da, dar nu aşa…

— Ba da, îi explic. În vremurile astea triste, se întâmplă asemenea lucruri mai des decât vă închipuiți. Numai în ultima lună au fost vreo şapte cazuri. Întotdeauna există oameni care nu ştiu cum s-o scoată la capăt. Oameni de treabă, bineînțeles. Cei răi se descurcă.

Se uită la mine.

— Credeți că i se va putea pune o piatră funerară, dacă nu e îngropat în pământ sfințit?

— Dacă aveți aprobarea pentru un mormânt, atunci se poate. Fără îndoială, în cimitirul comunal. Dacă doriți, puteți să vă alegeți de pe acum o piatră. Nu trebuie s-o ridicați, până nu e totul în ordine.

Priveşte în jurul ei. Apoi arată către o piatră obişnuită – mărimea a treia.

— Asta cât costă?

Întotdeauna se întâmplă la fel. Niciodată săracii nu se interesează de la început de prețul celei mai mici pietre; pare-se că n-o fac, având o ciudată politețe față de moarte şi cel mort. Nu vor să se intereseze mai întâi de cele mai ieftine, chiar dacă până la urmă tot pe astea le cumpără.

N-am ce să-i fac, dar bucata aceasta de piatră costă o sută de mii de mărci. Speriată, deschide ochii obosiți.

— Atâta nu putem plăti. E mai mult decât…

Îmi închipui că e mai mult decât toată moştenirea.

— Luați-o pe cea mică, de aici, spun eu. Sau numai o placă, nu o piatră – vedeți, una ca asta costă treizeci de mii de mărci şi e foarte frumoasă. Vreți doar numai să se ştie unde e înmormântat soțul dumneavoastră, şi

pentru asta o placă face acelaşi serviciu ca şi o piatră.

Se uită la placa de gresie.

— Da… dar…

Probabil că de-abia îi ajung banii pentru chiria următoare, totuşi n-ar vrea să cumpere ce e mai ieftin – ca şi cum bietului prăpădit nu i-ar fi acum totuna. Dacă ar fi fost înainte mai înțelegătoare față de el şi s-ar fi văitat mai puțin pentru fata ei, poate ar mai fi trăit şi astăzi.

— Inscripția poate fi dată cu bronz, zic eu. Atunci capătă un aer mai solemn şi mai distins.

— Inscripția se plăteşte separat?

— Nu. E cuprinsă în preț.

Nu e aşa. Dar n-am încotro; arată ca o vrabie în veşmintele ei negre. Dacă-mi cere acum vreun verset lung din „Biblie", am intrat la apă, căci cioplitul ar costa mai mult decât placa. Dar nu vrea decât numele şi anii: 1875–1923.

Scoate din geantă un maldăr de bancnote, care au fost cândva mototolite, dar acum sunt frumos împăturite şi legate la un loc. Răsuflu uşurat – plată anticipată! De mult nu s-a mai întâmplat aşa ceva. Cu seriozitate, numără trei pachete de bancnote. Nu-i mai rămâne aproape nimic.

— Treizeci de mii. Vreți să controlați?

— Nu e nevoie. E exact.

Trebuie să fie exact. Desigur că i-a numărat şi i-a răsnumărat.

— Aş vrea să vă spun ceva, adaug eu. Piatra va fi montată în ciment. Va avea un aspect mai ordonat – mai îngrijit.

Mă priveşte cu teamă.

— Pe gratis, spun eu.

Licărirea unui mic zâmbet trist se răspândeşte pe fața ei.

— De când mi s-a întâmplat nenorocirea, e pentru prima oară că o persoană e atât de amabilă cu mine.

Nici măcar fiica mea – ea spune că ruşinea…

Îşi şterge lacrimile. Mă simt stingherit şi îmi pare că aş fi actorul Gaston Münch în rolul baronului Trast din piesa „Onoarea” de Sudermann la Teatrul orăşenesc. Ca să-mi vin în fire, imediat după plecarea ei, trag o gură de rachiu. Apoi îmi amintesc că Georg încă nu s-a întors de la întrevederea cu Riesenfeld la bancă. Încep să-mi pierd încrederea în mine. Poate că am fost bun cu femeia pentru a-l mitui pe Dumnezeu. O faptă bună, în schimbul alteia – montarea unui mormânt şi o inscripție, pentru o poliță a lui Riesenfeld pe trei luni şi un transport considerabil de granit. Asta mă înviorează într-atât, încât beau al doilea rachiu. Apoi privesc afară la urmele lăsate pe obelisc de plutonierul-major Knopf, aduc o găleată cu apă, ca să le spăl, şi-l blestem în gura mare. Knopf, însă, doarme în camera lui somnul celor drepți.

— Numai şase săptămâni! exclam eu dezamăgit. Georg râde.

— O poliță pe şase săptămâni nu e de disprețuit. Banca n-a vrut să acorde mai mult. Cine ştie care va fi cursul dolarului atunci. În schimb, Riesenfeld a promis că va mai trece pe aici peste patru săptămâni. Cu ocazia asta, vom putea face un nou contract.

— Crezi?

Georg dădu din umeri.

— De ce nu? Poate îl atrage Lisa din nou încoace. La bancă suspina după ea ca Petrarca după Laura.

— Bine că n-a văzut-o mai de aproape şi la lumina zilei.

— Asta e valabil pentru mai multe lucruri. Georg tresare şi mă priveşte. De ce tocmai pentru Lisa? Nici măcar nu arată atât de prost.

— Dimineața a început să aibă nişte saci destul de drăgălaşi sub ochi. Şi romantică nu e deloc. E o gospodină robustă.

— Romantică! Georg rânjeşte disprețuitor. Asta nu

înseamnă nimic. Există diferite feluri de romantism. Şi robusteţea are şi ea farmecele ei.

Îl privesc cu atenţie. Oare să fi pus şi el ochii pe Lisa? E deosebit de discret în problemele lui personale.

— Riesenfeld înţelege prin romantism o aventură în lumea mare, remarc eu. Nicidecum o escapadă cu soţia unui parlagiu.

Georg face semn că nu-i de acord.

— Care e deosebirea? În zilele noastre, lumea mare se comportă adesea mai vulgar decât un parlagiu.

Georg e specialistul nostru în ce priveşte lumea mare. El e abonat la „Berliner Tageblatt”{12} şi-l citeşte mai cu seamă pentru a urmări ştirile artistice şi din înalta societate. E admirabil informat. Nicio actriţă nu se poate mărita fără să ştie el; orice divorţ important din aristocraţie este gravat cu diamantul în memoria lui. Nu încurcă nimic, nici măcar după trei-patru căsătorii; pare că ar ţine un registru de evidenţă al acestora. Cunoaşte toate spectacolele, citeşte criticile, ştie tot despre societatea de pe Kurfürstendamm{13} şi nu numai atât: urmăreşte şi viaţa internaţională, marile vedete şi reginele societăţii – citeşte reviste ilustrate de film. Un cunoscut din Anglia îi trimite câteodată „Tatler”{14} şi alte câteva ziare elegante. Acestea îl transfigurează pentru zile de-a rândul. El însuşi n-a fost niciodată la Berlin, iar în străinătate, numai ca soldat în timpul războiului. Îşi urăşte meseria, dar a fost nevoit să o preia după moartea tatălui său, Heinrich fiind prea limitat pentru aşa ceva. Ziarele şi fotografiile îl ajută să suporte mai uşor decepţiile; sunt slăbiciunea sa.

— O femeie vulgară din înalta societate poate fi apreciată de cunoscători cultivaţi, zic eu. Nu de Riesenfeld. Dracul ăsta de fier are o fantezie foarte delicată.

— Riesenfeld!

Georg face o mutră disprețuitoare.

Pe proprietarul atelierelor din Odenwald, cu gustul

său superficial pentru franțuzoaice, îl consideră un parvenit fără seamăn. Ce ştie acest mic-burghez sălbăticit despre deliciosul scandal la divorțul baroanei Homburg? Sau despre ultima premieră a Elisabethei Bergner[15]? Nici măcar n-a auzit de numele astea. Georg însă ştie pe dinafară tot „Almanahul Gotha”[16] şi lexiconul artiştilor.

— Ar trebui să-i trimitem Lisei un buchet de flori, spune. Ne-a ajutat, fără să ştie.

Îl privesc din nou cu severitate.

— Asta n-ai decât s-o faci tu, îi răspund. Spune-mi mai bine dacă Riesenfeld a inclus în comandă şi un monument cu cruce lustruit complet?

— Două. Al doilea datorită Lisei. I-am spus că o să-l expunem în aşa fel, ca ea să-l poată vedea întotdeauna. Mi s-a părut că i-a cam plăcut ideea asta.

— Putem să-l punem aici în birou, la fereastră. O s-o impresioneze foarte tare dimineața, când se scoală şi o să-l vadă în plin soare. Aş putea să pictez pe el în aur un *Memento mori.* Eduard ce are astăzi de mâncare?

— Biftec nemțesc.

— Aşadar, carne tocată. De ce carnea tocată e o mâncare nemțească?

— Pentru că suntem un popor războinic şi ne măcelărim în dueluri, chiar şi în timp de pace. Miroşi a rachiu. De ce? Doar nu din pricina Ernei?

— Nu. Pentru că trebuie să murim cu toții. Pe mine tot mă mai emoționează profund acest lucru, cu toate că de un timp încoace îl ştiu.

— Asta e demn de apreciat. Mai cu seamă în meseria noastră. Ştii ce mi-aş dori?

— Desigur. Ai vrea să fii marinar pe un balenier sau negustor de copra[17] în Tahiti, sau descoperitor al Polului Nord, explorator la Amazoane, Einstein şi şeicul Ibrahim. Să ai un harem cu douăzeci de femei de naționi diferite, printre care şi circaziene, care să fie atât de înflăcărate, încât să nu le poți îmbrățişa decât

purtând mască de azbest.

— Bineînțeles. În afară de toate astea, însă, aş vrea să mai fiu şi prost, prost ca noaptea. Asta e cea mai prețioasă însuşire în timpurile pe care le trăim.

— Prost ca Parsifal{18}?

— Mai puțin bântuit de ideea mântuirii altora. Credincios, paşnic, sănătos, bucolic de prost.

— Hai, îi spun. Ți-e foame. Cusurul nostru este că nu ne putem numi nici proşti, cu adevărat, nici deştepți. Tot pe la mijloc, ca maimuțele printre ramuri. Asta te oboseşte şi uneori te întristează. Omul ar trebui să ştie unde îi e locul.

— Aşa să fie?

— Nu, răspund eu. Asta îl face sedentar şi gras. Ce-ar fi dacă ne-am duce asta seară la concert, ca o compensație pentru seara de ieri la *Moara roşie?* Se cântă Mozart.

— Eu mă culc astă-seară devreme, declară Georg. Pentru mine, ăsta o să fie Mozart. Du-te singur. Înfruntă curajos şi solitar asaltul binelui, care nu exclude pericolul şi prilejuieşte mai multă distrugere decât simpla răutate.

— Da, zic şi mă gândesc la femeia cu chip de vrabie de azi-dimineață.

E târziu după-amiază. Citesc anunțurile familiale din ziare şi le decupez pe cele mortuare. Îmi redobândesc astfel încrederea în omenire, îndeosebi după serile când trebuie să ne ocupăm de furnizorii şi agenții noştri. Judecând după anunțurile mortuare, omul ar fi absolut fără cusur. Sunt aici numai părinți perfecți, soți neprihăniți, copii exemplari, mame altruiste, care nu pregetă să se sacrifice, bunici îndoliați, oameni de afaceri pe lângă care Francisc de Assisi trebuie să fi fost un egoist fără scrupul, generali de o bunătate fără seamăn, procurori omenoşi, fabricanți de muniții aproape sfinți. Pe scurt, dacă dai crezare anunțurilor

mortuare, globul pământesc pare locuit de o ceată de îngeri, fără aripi, de care nu s-a ştiut nimic. Dragostea curată, întâlnită numai arareori în viață, străluceşte în moarte din tot locul şi apare drept sentimentul cel mai frecvent. În rubrică mişună numai cele mai alese virtuți, grijă devotată, profundă cucernicie, dăruire totală şi cei ce rămân ştiu ce se cuvine celui dispărut. Suferința îi încovoaie, pierderea e de neînlocuit, nu-l vor uita niciodată pe cel plecat dintre ei. Te simți înălțat când citeşti toate acestea şi ai putea fi mândru că aparții unei rase care are astfel de simțăminte nobile.

Decupez anunțul mortuar al meşterului brutar Niebuhr. E prezentat drept cel mai bun, mai grijuliu şi iubit soț şi tată. Eu însumi am văzut-o pe doamna Niebuhr fugind din casă cu părul despletit, când bunul Niebuhr gonea în urma ei şi o lovea cu cingătoarea de la pantaloni. Şi am văzut brațul pe care tatăl grijuliu i l-a rupt fiului său Roland, când, într-un acces de furie, l-a aruncat pe acesta pe fereastra locuinței de la parter. Văduvei copleşite de durere nu putea să i se întâmple ceva mai bun decât ca acest tiran sângeros să cadă, lovit de dambla, în timp ce cocea chiflele şi cozonacul pentru dimineața. Deodată însă a uitat tot. Prin moarte au dispărut toate faptele lui Niebuhr. A devenit un ideal. Omul, care are în toate împrejurările un talent deosebit pentru autoamăgire şi minciună. În caz de moarte învăluie acest ideal într-o lumină aparte şi îl numeşte pietate. De mirare este că, tot ceea ce afirmă apoi, crede curând cu atâta tărie, ca şi când ar fi pus un şobolan sub o pălărie şi după o clipă ar fi scos tot de acolo un iepuraş de casă alb ca zăpada.

Doamna Niebuhr a trăit această transfigurare magică atunci când ticălosul de brutar, care o snopea zilnic în bătăi, a fost târât pe scară, în sus, spre locuință. În loc să cadă în genunchi şi să-i mulțumească lui Dumnezeu că a eliberat-o, a început să apară în ea transfigurația prin moarte. Plângând, s-a prăbuşit asupra cadavrului

şi de atunci nu i-au mai secat lacrimile. Surorii ei, care-i amintea de bătăi şi de braţul lui Roland rămas strâmb pe vecie, îi explica plină de indignare că acestea sunt fleacuri, pentru care numai fierbinţeala cuptorului poartă toată vina; că Niebuhr, cu grija lui neostenită pentru familie, a muncit prea mult şi dacă se înfuria uneori, pierzându-şi cumpătul, era tot din pricina cuptorului, care din când în când acţiona asupra lui ca o insolaţie. Cu aceste explicaţii a dat-o pe soră-sa afară şi a continuat să-l jelească. Altfel, e o femeie cumsecade, onestă şi muncitoare, care ştie ce s-a întâmplat; dar acum îl vede pe Niebuhr aşa cum n-a fost niciodată şi e nestrămutată în convingerea ei, ceea ce e într-adevăr demn de admirat. Omul nu e numai un veşnic mincinos, ci şi un etern încrezător; crede în bunătate şi frumuseţe, în perfecţiune, chiar acolo unde nu există, şi acesta este al doilea motiv pentru care lectura anunţurilor mortuare mă reconfortează şi mă face să devin optimist.

Pun anunţul lui Niebuhr lângă celelalte şapte, pe care le-am decupat. Luni şi marţi avem întotdeauna mai multe ca de obicei. La sfârşit de săptămână sunt sărbătoriri, se mănâncă, se bea, oamenii se ceartă, se enervează – astfel că inima, arterele şi capul se întâmplă să nu mai reziste. Anunţul doamnei Niebuhr îl pun în dosarul lui Heinrich Kroll. Este un caz pentru el. E un om drept – spun asta fără ironie – şi are despre efectul de transfigurare a morţii aceeaşi imagine ca şi doamna Niebuhr, ceea ce e bine, în cazul că i-ar da lui comanda pentru o piatră funerară. Lui îi va fi uşor să vorbească despre scumpul, neuitatul dispărut, cu atât mai mult cu cât Niebuhr îşi avea locul rezervat la aceeaşi masă cu el la birtul Blume.

Munca mea de astăzi s-a încheiat. Georg Kroll s-a retras în cămăruţa de lângă birou cu ultimele numere din „Berliner Nageblatt” şi „Elegante Welt”. Aş mai putea să completez cu cretă colorată desenul unui monument pentru un erou căzut în război, dar pentru asta mai e

timp şi mâine. Închid maşina de scris şi deschid fereastra. Din locuința Lisei răsună un gramofon. Apare la fereastră, de data asta complet îmbrăcată, şi fâlfâie un buchet imens de trandafiri roşii. În acelaşi timp îmi trimite o bezea. „Georg!" îmi spun eu. „Aşadar, totuşi. Ce fățarnic!" Îi fac semn spre camera lui. Lisa se apleacă peste fereastră şi strigă cu vocea ei răguşită:

— Mulțumesc frumos pentru flori. Voi, cioclii, ştiți să fiți şi cavaleri.

Îşi arată dantura răpitor de frumoasă şi se scutură, râzând de gluma ei. Apoi scoate o scrisoare.

— Stimată doamnă, strigă ea. Un admirator al frumuseții dumneavoastră îşi permite să vă pună aceşti trandafiri la picioare. Urlând îşi trage respirația. Şi adresa. Către Circe din Hakenstrasse 5. Ce e aia Circe?

— O femeie care-i transformă pe bărbați în porci.

Lisa tremură, vizibil flatată. Pare că odată cu ea tremură şi casa cea veche. „Ăsta n-a fost Georg", îmi spun eu. „Că doar nu şi-o fi pierdut mințile de tot."

— De la cine e scrisoarea? o întreb.

— Alexander Riesenfeld! strigă Lisa. Pe adresa Kroll şi Fiii. Riesenfeld! Tânăra femeie e gata să se înece. O fi ăla mic şi urât, cu care ați fost la *Moara roşie?*

— Nu e mic şi urât, răspund eu. Are trup de uriaş şi e foarte viguros. În afară de asta, e bilionar!

Lisa rămâne o clipă pe gânduri. Apoi, face semne cu mâna şi dispare. Închid fereastra. Fără motiv, îmi vine în minte Erna. Mă simt prost, încep să fluier şi mă duc agale prin grădină până la magazia unde lucrează sculptorul Bach.

Cu ghitara în mână, stă pe treptele din fața uşii. În spatele lui străluceşte leul de piatră, pe care îl pregăteşte pentru un monument de erou căzut în război. Arată ca o pisică obişnuită, prinsă în ghearele morții şi cu dureri de dinți.

— Kurt, zic eu. Dacă ți s-ar putea îndeplini o dorință acum, pe loc, ce ți-ai dori?

— O mie de dolari, îmi răspunde fără ezitare şi trage un acord prelung pe ghitară.

— Ei, drace! Te credeam un idealist!

— Sunt idealist. Tocmai de aceea îmi doresc o mie de dolari. Idealism nu e nevoie să-mi doresc. Din ăsta am şi eu cu prisosință. Ce-mi lipseşte, sunt banii!

La asta un mai e nimic de spus. E o logică perfectă.

— Ce-ai face cu banii? întreb, păstrând încă un pic de speranță.

— Mi-aş cumpăra un bloc de locuințe şi aş trăi din chirii.

— Să-ți fie ruşine, zic eu. Asta-i tot? Din chirii nu poți să trăieşti. Sunt prea mici şi n-ai voie să le scumpeşti. Din banii ăştia n-ai putea să plăteşti nici reparațiile şi ar trebui curând să vinzi casele.

— Nu casele pe care le-aş cumpăra eu! Le-aş păstra până trece inflația. Atunci mi-ar aduce iar chirii bune şi pe mine nu mă interesează altceva, decât să strâng bani. Bach atacă un alt acord. Case, spune el îngândurat, ca şi când ar vorbi de Michelangelo. Cu o sută de dolari poți cumpăra astăzi una, care înainte valora patruzeci de mii de mărci-aur. Mamă, ce s-ar mai putea câştiga aşa! De ce n-am eu un unchi fără copii în America?

— Ce jalnic! spun eu dezamăgit. Peste noapte ai devenit un materialist scârbos. Proprietar de case! Şi cu sufletul tău nemuritor, cum rămâne?

— Proprietar de case şi sculptor.

Bach atacă la ghitară un crâmpei de *glissando* perfect. Tâmplarul Wilke îi bate tactul cu ciocanul. Confecționează un sicriu alb de copil, o urgență cu tarif de ore suplimentare.

— Atunci nu va mai trebui să fac pentru voi blestemații ăştia de lei murind şi vulturi, fâlfâind din aripi. Fără animale. Nu-mi mai trebuie niciodată animale. Animalele sunt bune de mâncat şi de admirat. Încolo, nimic. M-am săturat de animale. Mai cu seamă de cele eroice.

Începe să interpreteze „Marşul vânătorului din Palatinat”. Văd că în seara asta nu se poate sta de vorbă cu el. Şi îndeosebi nu în aşa fel, încât să poți uita de femei necredincioase. Plecând, îl mai întreb:

— Care e rostul vieții?

— Somn, crăpelniță şi împreunare trupească.

Îl salut şi plec. Fără să vreau, merg în pas cu ciocănitul lui Wilke; când îmi dau seama, schimb ritmul.

Sub bolta porții stă Lisa. Ține trandafirii în mână şi-i întinde către mine.

— Uite, ia-i! N-am ce să fac cu ei.

— De ce nu? N-ai simț pentru frumusețea naturii?

— Slavă Domnului, nu! Nu sunt vacă. Riesenfeld! Râde cu glasul ei de local de noapte. Spune-i individului ăluia, că eu nu sunt din alea, care primesc flori.

— Dar ce?

— Bijuterii, răspunde Lisa. Altceva ce?

— Rochii nu?

— Rochii numai de la cei mai intimi. Mă fulgeră cu privirea. Arăți ca dracu. Vrei să te înveselesc?

— Mulțumesc, îi răspund. Sunt destul de vesel. Du-te singură la ora de cocktail la *Moara roşie.*

— Nu de *Moara roşie* era vorba. Mai cânți la orgă pentru idioți?

— Da, îi spun eu surprins. De unde ştii?

— Aşa se vorbeşte. Ştii, m-aş duce şi eu odată cu tine la circul ăla.

— O să ajungi destul de curând acolo şi fără mine.

— Da? O să vedem noi, care ajunge mai întâi, afirmă Lisa plictisită şi pune florile pe o piatră funerară mică. Ține, ia-ți zarzavatul. Nu pot să-l țin în casă. Moşulică al meu e prea gelos.

— Ce-ai spus?

— Ce-ai auzit. E ca un brici. Şi de ce n-ar fi?

Nu ştiu cum ar putea un brici să fie gelos, dar comparația e convingătoare.

— Dacă soțul tău e gelos, cum poți să pleci mereu seară de seară de acasă? întreb eu.

— E la abator, taie şi noaptea. Mă aranjez eu.

— Şi când nu e la abator?

— Atunci sunt angajată ca garderobieră la *Moara roşie.*

— Adevărat?

— Mamă, ce prost eşti! răspunde Lisa. Ca moşulică al meu.

— Şi rochiile şi bijuteriile?

— Toate-s ieftine şi false! Lisa rânjeşte. Bărbatul crede orice. Ei, hai, ia-ți verdeața. Dă-o unei fetişcane toante. Te uiți la mine, de parcă tu mi-ai fi trimis florile.

— Nu mă cunoşti…

Lisa îmi aruncă peste umăr o privire disprețuitoare. Apoi traversează strada cu picioarele ei frumoase, încălțate în papuci uzați roşii. Unul dintre papuci are pompon, la celălalt lipseşte.

Trandafirii strălucesc în lumina amurgului. E un buchet impunător. Riesenfeld n-a fost zgârcit. Cred că a dat pe el cincizeci de mii de mărci. Mă uit atent în jur, iau florile ca un hoț şi mă duc la mine în cameră.

De sus, de la fereastră, seara pare îmbrăcată în mantie albastră. Cămăruța e plină de reflexe şi umbre şi deodată mă cuprinde senzația că singurătatea mă loveşte pe la spate cu măciuci. Ştiu că e o prostie. Nu sunt mai singur decât un bou într-o cireadă. Dar ce să fac? Singurătatea n-are nicio legătură cu lipsa de societate. Îmi trece brusc prin gând că ieri am fost poate prea brutal cu Erna. Ar fi fost poate cu putință să se lămurească totul în linişte. Din fiecare cuvânt al ei a reieşit că e geloasă. Şi gelozie înseamnă dragoste, asta o ştie oricine.

Privesc pe fereastră şi ştiu că gelozia nu înseamnă dragoste. Dar ce legătură are una cu alta? Amurgul răstălmăceşte gândurile omului, şi cu femeile nu trebuie să discuți, spune Georg. Şi eu tocmai asta am făcut!

Cuprins de regret, simt mirosul trandafirilor, care transformă camera în Muntele Venus din „Tannhäuser”[19], îmi dau seama că mă cufund în totală dăruire, împăcare şi speranţă. Scriu la repezeală câteva rânduri, lipesc scrisoarea fără s-o mai recitesc şi mă duc în birou să iau foiţa în care am primit ultimul transport de îngeri de porţelan. Învelesc trandafirii în ea şi mă duc să-l caut pe Fritz Kroll, cel mai tânăr vlăstar al firmei. Are doisprezece ani.

— Fritz, îi spun eu. Vrei să câştigi două miare?

— Ştiu, răspunde Fritz. Daţi-le încoace. Aceeaşi adresă?

— Da.

Dispare cu trandafirii – e al treilea cap limpede în seara asta. Kurt, Liza, Fritz, toţi ştiu ce vor – numai eu n-am habar. Pricina nu e nici Erna, asta o ştiu din clipa când nu-l mai pot chema înapoi pe Fritz. Dar ce să fie? Unde sunt altarele, unde zeii şi unde sacrificiile? Mă hotărăsc să mă duc totuşi la concertul Mozart – chiar dacă sunt singur şi muzica îmi va face şi mai rău.

Când mă întorc, cerul e plin de stele. Paşii mei răsună pe stradă, şi mă simt cuprins de o emoţie puternică. Deschid repede uşa biroului, aprind lumina şi rămân înlemnit. Lângă maşina mea de multiplicat „Presto” sunt trandafirii, tot acolo scrisoarea mea nedeschisă şi alături un bilet, cu un mesaj din partea lui Fritz. „Doamna spune să vă-nghită pământul. Salut. Fritz.”

Să mă-nghită pământul. Ce glumă plină de haz! Iată-mă insultat la culme, ruşinat şi furios. Arunc biletul în soba rece. Mă aşez pe scaunul meu şi fierb de mânie. Furia depăşeşte ruşinea, aşa cum e întotdeauna când te simţi ruşinat şi ştii că aşa trebuia să se întâmple. Scriu altă scrisoare, iau trandafirii şi mă duc la *Moara roşie.*

— Vă rog să daţi aceste flori domnişoarei Gerda Schneider, îi spun portarului. Acrobatei.

Omul cu multe trese mă priveşte ca şi când l-aş fi rugat să execute un lucru imoral. Apoi îmi face un semn

de superioritate cu degetul mare peste umăr.

— Pentru treaba asta, căutați-vă un comisionar.

Găsesc un comisionar şi îi dau indicații.

— Buchetul să fie predat la reprezentație.

Îmi promite. „Sper că Erna va fi acolo şi va vedea”, îmi spun eu în gând. Rătăcesc apoi încă un timp prin oraş, până când obosesc şi mă întorc acasă.

Mă întâmpină un plescăit melodios. Knopf e din nou în fața obeliscului, şi-şi lasă udul. Tac; nu mai vreau să discut. Iau o găleată, o umplu cu apă şi o torn la picioarele lui Knopf. Plutonierul-major vede apa.

— Inundație, mormăie el. Nici n-am ştiut că a plouat. Şi intră împleticindu-se în casă.

VI

Deasupra pădurii veghează luna, o lună roşie şi înceţoşată. E zăpuşeală şi linişte deplină. Omul de sticlă trece tăcut pe lângă mine. Acum poate ieşi; soarele nu-i mai preface capul într-o lentilă convergentă. Din prudenţă, poartă totuşi galoşi groşi, s-ar putea să vină vreo furtună, care e pentru el mai periculoasă decât soarele. Isabelle şade cu mine pe bancă, în grădina din faţa pavilionului celor incurabili. E îmbrăcată într-o rochie strâmtă, din pânză neagră, iar în picioarele goale poartă pantofi de aur cu tocuri înalte.

— Rudolf, îmi spune ea, iar m-ai părăsit. Ultima oară când ne-am văzut, îmi făgăduiseşi că rămâi aici. Unde ai fost?

„Bine că-mi spune Rudolf", gândesc eu. „În seara asta n-aş suporta să fiu Rolf. Am avut o zi zbuciumată şi mă simt ca şi când s-ar fi tras în mine cu petarde."

— Nu te-am părăsit, îi spun eu. Am fost plecat – dar nu te-am părăsit.

— Unde ai fost?...

— Afară, undeva.

Eram gata să spun: afară, la nebuni, dar m-am oprit la timp.

— De ce?

— Ah, Isabelle, nici eu nu ştiu. De multe ori se întâmplă să faci ceva, fără să ştii de ce.

— Te-am căutat azi-noapte. Era lună... Nu aia roşie,

neliniştită de colo, care minte... Nu. Cealaltă, rece, limpede, pe care poți s-o bei.

— Ar fi fost desigur mai bine, să fi fost aici, spun eu. Mă sprijin de bancă şi simt cum se revarsă liniște dinspre ea către mine. Isabelle, cum se poate bea luna?

— În apă. E foarte simplu. Are gust de opal. În gură nu se simte. Abia după ce ai înghițit-o, simți cum sclipeşte în tine. Iese apoi prin ochi. Dar nu trebuie să faci lumină. În lumină se veştejeşte.

Îi iau mâna şi o pun pe obrazul meu. E uscată şi rece.

— Cum se poate bea luna în apă? întreb.

Isabelle îşi trage mâna înapoi.

— Ții un pahar cu apă noaptea, afară, pe fereastră... aşa. Întinde brațul. Atunci intră înăuntru. Se poate vedea, paharul se luminează.

— Vrei să spui că se oglindeşte în el.

— Se oglindeşte... Ce înseamnă că se oglindeşte?

— Oglindirea este o imagine într-o oglindă. Te poți oglindi în tot ce e neted. Şi în apă. Dar asta nu înseamnă că eşti înăuntru.

— Ce e neted! Isabelle râde cu politețe şi neîncrezătoare. Adevărat? Ce curios!

— Fără îndoială. Doar şi când stai în fața oglinzii te vezi.

Îşi scoate un pantof şi îşi priveşte piciorul. E subțire şi lung, nedeformat de nicio întăritură.

— Da, poate, spune cu tot mai multă politețe şi fără interes.

— Nu poate, cu siguranță. Dar ceea ce vezi, nu eşti tu. E numai o imagine. Nu tu.

— Nu, nu eu. Dar eu unde sunt, dacă imaginea e acolo?

— Tu stai în fața oglinzii. Altfel nu te-ar putea oglindi.

Isabelle îşi pune pantoful şi se uită la mine.

— Eşti sigur, Rudolf?

— Absolut sigur.

— Eu nu. Ce fac oglinzile când sunt singure?

— Oglindesc ce e în fața lor.

— Şi dacă nu e nimic în fața lor?

— Asta nu se poate. Ceva e întotdeauna în fața lor.

— Şi noaptea. Pe lună nouă… când e întuneric beznă, ce oglindesc?

— Întunericul, răspund eu nu tocmai convins, căci cum se poate oglindi bezna totală? Pentru oglindire e nevoie de cât de puțină lumină.

— Când e întuneric de tot, înseamnă că oglinzile au murit?

— Poate dorm… şi când se face din nou lumină, se trezesc.

Isabelle dă din cap, gânditoare, şi îşi trage rochia peste picioare.

— Şi când visează, întrebă ea deodată, ce visează?

— Cine?

— Oglinzile.

— Eu cred că visează întotdeauna, spun eu. Asta fac toată ziua. Ne visează pe noi. Ne visează de partea cealaltă. Ce e la noi în dreapta, e la ele în stânga şi ce e în stânga, la ele e în dreapta.

Isabelle se întoarce către mine.

— Atunci ele sunt cealaltă parte a noastră?

Mă gândesc. Cine ştie într-adevăr ce e o oglindă?

— Ei, vezi, zise ea. Şi mai înainte susțineai că nu e nimic în ele. Totuşi poartă în ele cealaltă parte a noastră.

— Numai cât timp suntem în fața lor. Când plecăm, nu mai e nimic.

— De unde ştii?

— Se vede, când plecăm şi privim în urmă, imaginea noastră dispare.

— Poate o ascund numai.

— Cum ar putea s-o ascundă? Ele oglindesc totul. De aceea sunt oglinzi. O oglindă nu poate ascunde nimic.

— Şi atunci unde rămâne?

Isabelle are o cută între sprâncene.

— Ce?

— Imaginea. Partea cealaltă. Intră înapoi în noi?

— Asta nu ştiu.

— Doar nu se poate pierde.

— Nu se pierde.

— Şi unde rămâne? întrebă şi mai insistent. În oglindă?

— Nu. În oglindă nu mai este.

— Acolo trebuie totuşi să fie. De unde ştii atât de exact? Doar nu o vezi.

— Şi alţii văd că nu mai este. Când stau în faţa oglinzii, nu văd decât propria lor imagine. Nimic altceva.

— O acoperă. Dar unde rămâne a mea? Trebuie să fie acolo.

— Este acolo, spun cu regret că am început această discuţie. Când păşeşti iar în faţa oglinzii, apare şi ea din nou.

Isabelle devine deodată foarte agitată. Îngenunchează pe bancă şi se apleacă. Silueta ei întunecată şi subţire stă în faţa narciselor galbene care, în zăpuşeala serii, au un aspect de pucioasă.

— Aşadar e acolo. Şi mai înainte spuneai că nu.

Îmi prinde mâna şi tremură. Nu ştiu ce să răspund, ca s-o liniştesc. N-are rost să mă refer la legile fizicii, le-ar respinge cu dispreţ. Şi în aceste clipe nici eu nu sunt prea sigur de ele. Pare că dintr-odată oglinzile poartă într-adevăr o taină.

— Unde e, Rudolf? şopteşte ea şi se trage tot mai aproape de mine. Spune-mi, unde e. În tot locul a rămas o bucată din mine? În toate oglinzile în care m-am uitat? M-am uitat în multe, nenumărate. M-am risipit oare în toate? Să fi luat fiecare câte ceva din mine? O copie slabă, un strat subţire de-al meu? M-au tăiat oglinzile, cum geluieşte rindeaua lemnul? Atunci ce a mai rămas din mine?

O apuc de umeri.

— Tot, zic eu. Dimpotrivă, oglinzile mai adaugă câte

ceva. Te fac să vezi acest ceva şi-ți restituie tot – o bucată de spațiu, o parte strălucitoare din tine însăți.

— Din mine însămi? Îmi ține strâns mâna. Şi dacă e altfel? Dacă a rămas îngropată peste tot în mii şi mii de oglinzi? Cum ți-o poți lua înapoi? Ah, nu se poate lua niciodată înapoi! E pierdută. Pierdută. E şlefuită ca o statuie, care nu mai are față. Unde e fața mea? Unde e prima mea față? Aceea din toate oglinzile? Aceea dinainte de a începe să mă fure!

— Nu te-a furat nimeni, spun eu încurcat. Oglinzile nu fură. Ele oglindesc numai.

Isabelle respiră adânc. Fața îi e palidă. În ochii ei transparenți se reflectă raza roşie a lunii.

— Unde a rămas? Unde suntem noi, Rudolf? Totul fuge şi goneşte şi se scufundă, se scufundă. Ține-mă strâns. Nu-mi da drumul. Nu le vezi? Priveşte cu ochi ficşi orizontul cețos. Uită-le, zboară. Toate imaginile moarte ale oglinzilor. Vin şi vor sânge. Nu le auzi? Ce aripi cenuşii! Fâlfâie ca liliecii. Nu le lăsa să se apropie.

Îşi sprijină capul de umărul meu şi trupul îi tremură lipit de mine. O țin şi privesc amurgul, care se adânceşte din ce în ce. Atmosfera e liniştită, dar întunericul înaintează acum încet printre copacii aleii, ca o armată mută de umbre. Pare că ar vrea să ne împresoare şi iese din ascunzătoare, pentru a ne tăia drumul.

— Vino, spun, să mergem. Dincolo, în spatele aleii, e mai bine. E mai multă lumină.

Se împotriveşte şi-şi clatină capul. Îi simt părul pe obrazul meu; e moale şi miroase a fân. Şi fața îi e moale, simt oasele mici, bărbia şi fruntea boltită. Deodată, sunt iarăşi adânc uimit că în spatele acestui semicerc îngust trăieşte o lume cu legi total diferite şi că acest cap, pe care-l ocrotesc fără trudă cu mâinile mele, vede tot, fiecare copac, fiecare stea, fiecare legătură şi chiar pe sine însuşi, toate le vede altfel decât mine. Alt univers este închis în el, şi cât ai clipi din ochi totul se

învălmăşeşte şi nu mai ştiu care e realitatea – ceea ce văd eu, ceea ce vede ea, sau ceea ce e prezent în sfera noastră şi nu putem recunoaşte niciodată. E la fel ca şi cu oglinzile, care sunt prezente, când suntem în faţa lor şi care nu oglindesc întotdeauna altceva decât propria noastră imagine. Niciodată, niciodată nu ştim ce sunt, atunci când rămân singure şi ce e în spatele lor. Nu sunt nimic, totuşi pot oglindi şi trebuie să fie ceva, dar niciodată nu-şi dezvăluie taina.

— Hai! Să mergem, Isabelle. Nimeni nu ştie ce e şi unde sau încotro se duce. Dar noi suntem împreună. Asta e tot ce putem şti.

O trag după mine. „Poate, într-adevăr, când totul se prăbuşeşte, nu mai rămâne nimic", mă gândesc eu, „decât acest scurt răstimp petrecut împreună, şi asta e tot numai o blândă înşelare, căci atunci când unul are cu adevărat nevoie de celălalt, acesta nu-l poate urma şi nu-l poate ajuta. Este ceea ce am văzut adesea, când în timpul războiului am privit feţele moarte ale camarazilor mei. Fiecare are propria sa moarte, trebuie să o primească singur şi nimeni nu-i poate veni în ajutor."

— Aşa-i că nu mă laşi singură? îmi şoptea ea.

— Nu te las singură.

— Jură-mi, spune Isabelle şi rămâne pe loc.

— Jur, răspund fără ezitare.

— Bine, Rudolf. Oftează, ca şi când totul ar fi acum mai uşor. Dar să nu uiţi. Tu uiţi foarte des.

— N-am să uit.

— Sărută-mă.

O iau în braţe. Mă simt uşor îngrozit, nu ştiu ce să fac şi o sărut cu buzele uscate şi strânse.

Isabelle ridică braţele şi-mi prinde capul în mâini. Deodată simt o muşcătură puternică şi o împing înapoi. Buza de jos îmi sângerează. Zâmbeşte. Faţa îi e schimbată. E răutăcioasă şi vicleană.

— Sânge! spune încet şi triumfător. Iar ai vrut să mă înşeli, te cunosc eu. Dar acum nu mai poţi. Ţi-am pus

pecetea. Nu mai poți să pleci.

— Nu mai pot să plec, spun eu dezmeticit. Fie. Nu era însă nevoie să te repezi la mine ca o pisică. Uite cum curge sângele. Ce să-i spun superioarei, când mă va vedea aşa?

Isabelle râde.

— Nimic, răspunde ea. De ce trebuie totdeauna să spui ceva? Nu mai fi atât de laş.

Sângele mi se scurge cald în gură. Batista nu-mi ajută la nimic, rana trebuie să se închidă de la sine. În faţa mea stă Geneviève. Deodată a devenit Jenny, gura ei e mică şi urâtă, zâmbeşte cu viclenie şi răutate. Apoi încep să sune clopotele pentru slujba închinată lunii mai. O îngrijitoare vine spre noi. Halatul ei alb licăreşte palid în amurg.

În timpul slujbei rana mi s-a închis Am primit mia de mărci şi stau cu vicarul Bodendieck la masă. Bodendieck şi-a lăsat veşmintele de mătase în sacristia cea mică. Cu un sfert de oră în urmă era încă o apariţie mistică – învăluit în fum de tămâie, îmbrăcat în brocarturi; în lumina lumânărilor, ridica potirul de aur, cu anafura din trupul lui Iisus, peste capetele cucernicelor călugăriţe şi ţestele nebunilor cărora le era îngăduit să asiste la slujbă. Acum, însă, în redingota neagră, uzată, cu gulerul alb închis la spate, în loc să fie închis în faţă, uşor transpirat, nu mai e decât un simplu agent al lui Dumnezeu, un om plăcut, zdravăn, cu obrajii rumeni şi nasul roşu cu vinişoare plesnite, semn că e amator de vin. Nu ştie – dar el mi-a fost duhovnic câţiva ani de-a rândul înainte de război, când din ordinul şcolii eram obligaţi să ne spovedim şi să ne împărtăşim o dată pe lună. Cine era deştept, se ducea la Bodendieck. Era cam surd şi deoarece la spovedanie se vorbeşte în şoaptă, nu înţelegea ce fel de păcate îşi recunoaşte fiecare. De aceea dădea cele mai uşoare canoane. Spuneai de câteva ori „Tatăl nostru” şi erai

iertat de păcate, aşa că puteai juca fotbal sau puteai încerca să obții cărți interzise de la biblioteca de împrumut a oraşului. Era cu totul altfel decât cu confesorul de la catedrală, la care am nimerit odată pentru că mă grăbeam şi pentru că în fața confesionalului lui Bodendieck aştepta prea multă lume la rând. Confesorul de la catedrală mi-a dat o penitență vicleană. Urma să vin din nou peste o săptămână la spovedanie şi când m-am conformat, m-a întrebat ce caut acolo. Dat fiind că la spovedanie nu e îngăduit să mințți, i-am spus adevărul. Drept izbăvire, mi-a dat să fac vreo câteva duzini de mătănii, şi ordinul să mă prezint din nou săptămâna următoare. Asta a continuat fără întrerupere. Disperasem la gândul să mă văd condamnat pe viață la spovedanii săptămânale în lanțul confesorului de la catedrală. Din fericire, în cea de a patra săptămână, sfinția-sa s-a îmbolnăvit de pojar şi a fost nevoit să stea la pat. Când mi-a venit ziua de spovedanie, m-am dus la Bodendieck şi i-am explicat cu voce tare situația, spunându-i că preotul m-a obligat să vin iarăşi la spovedit, dar că e bolnav. Ce trebuia, deci, să fac? Să mă duc la el, nu se putea, pojarul fiind molipsitor. Bodendieck hotărî că s-ar putea, la fel de bine, să mă spovedească el: spovedania e spovedanie şi preotul, preot. Am făcut-o şi m-am eliberat. De atunci, însă, m-am ferit de confesorul catedralei ca de ciumă.

Stăm în cămăruța din apropierea sălii mari, destinată bolnavilor care au voie să circule. De fapt nu e chiar o sufragerie. Sunt aici rafturi de cărți, un ghiveci cu muşcate albe, câteva scaune, un taburet şi o masă rotundă. Superioara ne-a trimis o sticlă de vin şi aşteptăm mâncarea. Cu zece ani în urmă, n-aş fi crezut că am să beau cândva o sticlă cu vin în tovărăşia duhovnicului meu. Dar pe atunci nu credeam nici că voi omorî vreodată oameni, fără să fiu spânzurat, dimpotrivă chiar decorat pentru această faptă – şi totuşi aşa s-a întâmplat.

Bodendieck gustă vinul.

— E din pivnițele castelului Reinhard, de pe domeniile prințului Heinrich de Prusia, afirmă el cu evlavie. Superioara ne-a trimis ceva deosebit de bun. Te pricepi la vinuri?

— Puțin, spun eu.

— Ar trebui să înveți. Mâncarea şi băutura sunt daruri de la Dumnezeu. Trebuie prețuite şi înțelese.

— Moartea e desigur tot un dar de la Dumnezeu, răspund eu şi privesc pe fereastră grădina întunecată. S-a stârnit vânt şi coroanele negre ale copacilor se clatină. Şi pe asta trebuie s-o prețuim şi s-o înțelegem?

Peste marginea paharului său de vin, Bodendieck mă priveşte amuzat.

— Pentru un creştin, moartea nu e o problemă. Nu trebuie neapărat s-o prețuiască, dar de înțeles o înțelege fără nicio îndoială. Moartea reprezintă intrarea în viața veşnică. Acolo nu-ți mai e teamă de nimic. Şi pentru mulți ea e o salvare.

— De ce?

— O salvare de boală, durere, singurătate şi mizerie.

Bodendieck trage cu plăcere o duşcă, pe care, îndărătul fălcilor sale rumene, o plimbă mai multă vreme în gură.

— Ştiu, zic eu. Salvare de valea plângerii pământeşti. De ce oare a creat-o Dumnezeu?

În momentul de față, Bodendieck nu are aerul să nu poată suporta valea plângerii pământeşti. E rotund şi plin şi şi-a ridicat pulpanele redingotei preoțeşti, ca să nu se mototolească sub fundul lui mare. Astfel şade cu paharul în mână cunoscătorul lumii de apoi şi al vinului.

— De fapt, de ce a creat Dumnezeu valea plângerii pământeşti? repet eu. Nu putea să ne aşeze direct în viața veşnică?

Bodendieck ridică din umeri.

— Citeşte în Biblie. Omul, raiul, căderea în păcat…

— Căderea în păcat, alungarea din rai, păcatul strămoşesc şi prin el, blestemul asupra sutelor de mii de generaţii. Dumnezeul celei mai nesfârşite răzbunări din câte au existat vreodată.

— Dumnezeul iertării, răspunde Bodendieck, ţinând paharul în lumină. Dumnezeul dragostei şi al dreptăţii, care e întotdeauna gata să ierte şi care şi-a sacrificat propriul său fiu pentru izbăvirea omenirii.

— Domnule vicar Bodendieck, spun eu deodată furios. De ce oare acest Dumnezeu al dragostei şi al dreptăţii a creat oameni atât de diferiţi? De ce unul e nenorocit şi bolnav, iar altul sănătos şi rău?

— Cine e nefericit aici, o va duce bine pe lumea cealaltă. Dumnezeu e întruchiparea dreptăţii prin compensaţie.

— Nu sunt chiar atât de sigur, răspund eu. Am cunoscut o femeie care a suferit zece ani de cancer, care a fost operată de şase ori, a avut în permanenţă dureri şi care, în cele din urmă, şi-a pierdut încrederea în Dumnezeu, când i-au murit doi copii. Nu s-a mai dus la biserică, la spovedanie şi la împărtăşanie, şi după legile bisericeşti s-a stins din viaţă săvârşind păcatul de moarte. După aceleaşi legi arde astăzi pe vecie în focul iadului, pe care l-a creat Dumnezeul dragostei. Asta-i drept, nu-i aşa?

Bodendieck priveşte un timp în pahar.

— E vorba de mama dumitale? întreabă el apoi.

Îmi ţintesc privirea asupra lui.

— Ce legătură are una cu alta?

— E mama dumitale, nu-i aşa?

Înghit în sec.

— Şi dacă ar fi mama mea…

Tace.

— E destul o singură clipă să te împaci cu Dumnezeu, spune apoi cu grijă. O clipă înainte de a muri. Un singur gând. Nu e-nici măcar nevoie să fie exprimat.

— Asta i-am spus şi eu acum câteva zile unei femei

disperate. Dar dacă acest gând nu s-a ivit?

Bodendieck se uită la mine.

— Biserica are legi. Are legi pentru a preveni şi a educa. Dumnezeu nu are niciuna. Dumnezeu e dragostea. Cine dintre noi poate şti, cum judecă?

— El judecă?

— Aşa îi spunem noi. E o formă a dragostei.

— Dragoste, rostesc eu cu amărăciune. O dragoste plină de sadism. O dragoste care te chinuie şi te nenoroceşte şi care crede că poate face să dispară nedreptatea înfiorătoare de pe pământ făgăduind un cer imaginar.

Bodendieck zâmbeşte.

— Poate crezi că alți oameni, înaintea dumitale, n-au gândit şi ei la fel?

— Da, nenumărați. Şi mai deştepți decât mine.

— Aşa cred şi eu, răspunde Bodendieck liniştit.

— Asta însă nu înseamnă că nu pot s-o fac şi eu.

— Bineînțeles că nu. Bodendieck îşi umple paharul. Numai s-o faci temeinic. Îndoiala e cealaltă față a credinței.

Mă uit la el. Pare un turn al neclintirii, pe care nimeni nu-l poate doborî. În spatele capului său vânjos e noapte, noaptea neliniştită a Isabellei, noaptea care adie şi bate în fereastră. E nesfârşită şi plină de întrebări fără răspuns. Bodendieck, însă, găseşte răspuns la toate.

Uşa se deschide. Pe o tavă mare apare mâncarea în crătiți mici, puse una peste alta. E modul obişnuit de serviciu în spitale. Îngrijitoarea întinde o față de masă, pune cuțite, linguri, furculițe şi dispare.

Bodendieck ia capacul de pe prima cratiță.

— Ce ne-o fi dând astă seară? Supă de carne, spune el delectându-se. Supă de carne cu găluşte. Clasa întâi! Şi friptură înăbuşită cu varză roşie. O revelație!

Umple farfuriile şi începe să mănânce. Îmi pare rău că m-am contrazis cu el şi simt că e mai tare decât mine,

cu toate că aceasta nu are nicio legătură cu problema în sine. E mai tare, pentru că nu caută nimic. Ştie. Dar ce ştie? Nu poate dovedi nimic. Totuşi poate să se joace cu mine cum vrea.

Intră medicul. Nu-i directorul, ci medicul specialist.

— Mâncați cu noi? întrebă Bodendieck. În cazul ăsta trebuie să vă aşezați acum. De la noi nu rămâne nimic.

Medicul face semn că nu.

— N-am timp. Vine furtuna. În asemenea momente bolnavii sunt deosebit de neliniştiți.

— Nu arată a furtună.

— Încă nu. Dar va veni. Bolnavii o presimt. Câțiva au şi fost puşi în baie. Va fi o noapte grea.

Bodendieck împarte friptura între noi. Îşi ia porția cea mai mare.

— Bine, doctore, zise el. Dar beți măcar un pahar de vin cu noi. Are cincisprezece ani vechime. Un dar de la Dumnezeu. Chiar şi pentru tânărul nostru păgân de aici.

Îmi face cu ochiul şi mie tare mi-ar plăcea să-i torn sosul de la friptură în gulerul soios. Medicul se aşază la masă şi ia paharul. Călugărița cea palidă vâră capul pe uşă.

— Nu mănânc acum, soră, spune doctorul. Pune-mi câteva sandvişuri şi o sticlă de bere în cameră la mine.

E un bărbat de vreo treizeci şi cinci de ani, brunet, cu fața slabă, ochii foarte apropiați şi urechi mari, clăpăuge. Se numeşte Wernicke, Guido Wernicke, şi îşi urăşte prenumele, aşa cum îl urăsc eu pe acela de „Rolf”.

— Ce mai face domnişoara Terhoven? întreb eu.

— Terhoven? A, da… Nu prea bine, din păcate. N-ai observat nimic astăzi? Vreo schimbare?

— Nu. A fost ca întotdeauna. Poate ceva mai agitată dar spuneați că asta-i din pricina furtunii.

— Vom vedea. Nu se poate prevedea mai nimic aici la noi.

Bodendieck râde.

— Asta, sigur nu. Aici nu.

Îl privesc. „Ce creştin lipsit de finețe”, îmi spun eu. Dar îmi vine imediat în gând că e un îngrijitor de suflete destul de priceput în meseria lui, ceea ce face întotdeauna ca o parte din simțăminte să se piardă pe seama cunoaşterii. La fel ca şi la medici, surori medicale şi negustori de monumente funerare.

Îl ascult cum vorbeşte cu Wernicke. Deodată mi-a pierit pofta de mâncare, mă scol de la masă şi mă duc la fereastră. În spatele agitatelor vârfuri negre ale copacilor s-a ridicat un perete de nori cu marginile galben-cenuşii. Mă uit țintă afară. Totul îmi pare dintr-odată foarte străin. Dincolo de imaginea acestei grădini bine cunoscute parcă se vede alta mai sălbăticită, care, în tăcere, o alungă pe cealaltă ca pe o pungă goală. Îmi amintesc strigătul Isabellei: „Unde este prima mea față? Fața mea din toate oglinzile?” „Da, unde e prima față?”, îmi spun în gând. Imaginea străveche înainte de a fi devenit imaginea percepției noastre despre parc şi pădure, despre casă şi om – unde e fața lui Bodendieck, dinainte de a deveni Bodendieck, unde e cea a lui Wernicke, dinainte de a corespunde numelui său? Mai ştim ceva din toate acestea? Sau suntem prinşi într-o plasă de noțiuni şi cuvinte, de logică şi rațiune înşelătoare, dincolo de care sunt focurile preistorice care pâlpâie singuratice? Nu mai avem acces la ele, pentru că le-am transformat în necesitate şi căldură, în focuri de bucătărie şi încălzire a locuinței, amăgire, certitudine, obiceiuri burgheze, ziduri şi, în orice caz, într-o baie turcească cu aburi de filosofie şi ştiință? Unde sunt? Mai stau tot nepătrunse, curate şi inaccesibile în spatele vieții şi al morții, înainte să fi devenit viață şi moarte pentru noi? Poate că aproape de ele sunt numai cei din casa asta. Cei care stau ghemuiți, se târăsc, privesc fix, în camerele lor cu gratii la ferestre şi simt furtuna în sânge. Unde este granița, care desparte haosul de ordine

şi cine poate trece dincolo de ea, ca apoi să se întoarcă, şi dacă reuşeşte, ce mai ştie din cele văzute acolo? Oare amintirile nu se sting una pe alta? Cine este cel tulburat, însemnat, alungat? Să fim noi, cu graniţele noastre, cu concepţia noastră ordonată despre lume, sau ceilalţi, pe care îi străbate şi-i străpunge haosul şi sunt lăsaţi în voia infinitului, ca odăile fără uşi, fără acoperiş, încăperi cu trei pereţi, în care fulgeră, tună, bate vântul şi plouă, în timp ce noi ne plimbăm mândri în camerele noastre, închise cu uşi şi patru pereţi şi ne credem mai puternici, pentru că am scăpat de haos? Dar ce e haosul? Şi ce e ordinea? Şi cine le are? Şi de ce? Şi cine scapă de ele vreodată?

O scânteiere gălbuie zboară în sus peste marginea parcului şi după multă vreme se aude un murmur slab. Ca o cabină învăluită în lumină pare că pluteşte în noapte camera noastră, care devine lugubră, de parcă deţinuţi uriaşi şi-ar scutura lanţurile, pentru a se năpusti să ucidă neamul de pitici, încătuşat de ei pentru scurt timp. O cabină luminată în întuneric. Cărţi şi trei minţi sănătoase într-o casă, unde, ca în fagurele unui stup, este închisă neliniştea fantastică, învârtindu-se prevestitoare de furtună, în minţile tulburate. Ce-ar fi, dacă într-o clipă, ca trăsniţi, aceştia ar redobândi conştiinţa de sine şi s-ar aduna laolaltă într-o revoltă? Dacă ar rupe lacătele, ar smulge gratiile şi ar urca scara ca un val cenuşiu, ar încercui camera luminată, ar căra cu ei această cabină a spiritului mărginit şi puternic în noapte şi în ceea ce nu poartă nume, dar există, cu mai multă forţă, dincolo de noapte?

Mă întorc. Omul credinţei şi cel al ştiinţei stau sub lampa care-i luminează. Lumea nu este pentru ei o nelinişte nedesluşită şi tremurătoare; nu e un mormăit din adâncuri, nicio fulgerare în spaţiile eterice de gheaţă. Ei sunt bărbaţi ai credinţei şi ai ştiinţei; au sondă şi fir cu plumb, cântar şi măsură, fiecare în felul lui; nu le pasă de nimic. Sunt siguri, au nume, pe care

le pot lipi ca pe o etichetă oriunde; dorm bine, au un țel şi aceasta le e de ajuns. Şi chiar groaza, perdeaua neagră în fața sinuciderii, îşi are locul bine stabilit în existența lor. Are un nume, e clasificată, aşadar nu prezintă nicio primejdie. Numai anonimatul, sau ceea ce şi-a lepădat numele, ucide.

— Fulgeră, spun eu.

Doctorul priveşte în sus.

— Adevărat?

Expune caracteristica schizofreniei, boala Isabellei. Fața sa întunecată s-a înroşit uşor de zelul cu care vorbeşte. Explică modul cum aceşti bolnavi sar într-o secundă, ca trăsnetul, de la o personalitate la alta. În timpurile străvechi erau considerați prezicători şi sfinți, iar în alte vremuri ca posedați de diavol, cărora poporul superstițios le purta respect. Argumentează filosofic şi mă uimeşte de unde ştie toate acestea şi de ce le califică drept boală. N-ar putea fi considerate oare ca o bogăție deosebită? Fiecare om normal nu poartă şi el în sine o duzină de personalități? Şi deosebirea nu este oare doar aceea că cel sănătos le stăpâneşte, în timp ce bolnavul îşi dă frâu liber? Care dintre ei e bolnav?

Mă apropii de masă şi-mi golesc paharul. Bodendieck mă priveşte bănuitor, Wernicke, în schimb, ca pe un caz cu totul neinteresant. Abia acum simt vinul, simt că e bun, tare, vechi şi greu. „Nu mai are haos în el", îmi spun în gând. „L-a preschimbat în armonie. Dar l-a preschimbat, nu l-a înlocuit. N-a dispărut cu totul." Deodată, fără motiv, timp de o secundă sunt nespus de fericit. „Vasăzică se poate. Se poate preschimba. Nu trebuie neapărat să fie sau una, sau alta. Poate fi şi una datorită celeilalte".

Din nou o licărire palidă se aruncă în fereastră şi se stinge. Doctorul se ridică.

— Începe. Trebuie să mă duc la cei încarcerați.

Încarcerații sunt bolnavii care nu ies niciodată. Până la moarte stau închişi în camere cu mobile înşurubate,

cu gratii la ferestre şi cu uşi care nu se pot descuia decât dinafară. Stau în cuşti, ca animalele de pradă şi nimeni nu vorbeşte cu plăcere despre ei. Wernicke se uită la mine.

— Ce ți s-a întâmplat la buză?

— Nimic. M-am muşcat singur, în somn.

Bodendieck râde. Uşa se deschide şi sora cea mărunțică aduce altă sticlă de vin şi trei pahare. Wernicke ne părăseşte odată cu ea. Bodendieck apucă sticla şi-şi umple paharul. Acum înțeleg de ce l-a invitat pe Wernicke să bea cu noi. Acesta e motivul pentru care superioara a mai trimis o sticlă. Una singură n-ar fi fost de ajuns pentru trei bărbați. „Ce vulpoi", îmi spun în gând. A repetat minunea cu ospătarea, săvârşită la predica de pe munte. Dintr-un pahar pentru Wernicke şi-a făcut rost de o sticlă pentru el.

— Ce, dumneata nu mai bei? mă întreabă.

— Ba da, răspund eu şi mă aşez. I-am dat de gust. Datorită dumneavoastră. Vă mulțumesc din suflet.

Cu un surâs acru-dulceag, Bodendieck scoate iarăşi sticla de la gheață. Înainte de a-mi turna un sfert de pahar, priveşte o clipă eticheta. Paharul său îl umple aproape până la margine. Îi iau liniştit sticla din mână şi-mi torn în pahar, până ce e la fel de plin ca al lui.

— Domnule vicar, zic eu, în unele privințe nu ne deosebim aproape deloc.

Bodendieck izbucneşte în râs. Fața i se deschide ca un bujor.

— Noroc! spune el mieros.

Furtuna se târăşte mârâind de colo-colo. Fulgerele cad ca nişte lovituri de sabie, fără zgomot. Stau la fereastra camerei mele. În fața mea toate scrisorile Ernei făcute ferfeniță zac în piciorul de elefant, pe care Hans Ledermann, fiul croitorului Ledermann, umblat în lumea întreagă, mi l-a dăruit cu un an în urmă, ca să-mi servească drept coş de hârtii.

Am terminat cu Erna. Mi-am enumerat toate cususrurile ei; din punct de vedere emotiv şi omenesc am desfiinţat-o şi, ca desert, am citit câteva capitole din Schopenhauer şi Nietzsche. Totuşi aş fi preferat să am un smoching, o maşină şi un şofer şi cu câteva sute de milioane în buzunar, însoţit de două-trei actriţe cunoscute, să apar acum la *Moara roşie,* ca să-i dau viperei de acolo lovitura de graţie. Un timp visez cu ochii deschişi. Cum ar fi dacă ar citi mâine în gazetă că am câştigat lozul cel mare sau că am fost rănit, în timp ce salvam copii din case incendiate? Apoi văd lumină în cameră la Lisa.

Deschide fereastra şi face semne. La mine în cameră e întuneric. Nu mă poate vedea, aşadar nu mi se adresează mie. Spune ceva în şoaptă. Arată spre pieptul ei şi apoi spre casa noastră şi dă din cap. Între timp lumina se stinge.

Mă aplec cu băgare de seamă peste fereastră. E miezul nopţii şi toate ferestrele dimprejur sunt întunecate. Numai cea de la camera lui Georg Kroll e deschisă.

Aştept şi văd că poarta de la casa Lisei se mişcă. Iese, se uită repede în ambele părţi şi traversează strada. E îmbrăcată într-o rochie uşoară, colorată; pantofii îi are în mână, ca să nu facă niciun zgomot. Se duce desigur la Georg. Totodată aud cum la noi se deschide uşurel poarta. Trebuie să fie Georg. Poarta are sus un clopoţel şi pentru a o deschide fără zgomot, trebuie să te urci pe un scaun, să ţii clopoţelul cu mâna, să apeşi cu piciorul pe clanţă şi să deschizi. O acţiune acrobatică, pentru care trebuie să nu fi băut alcool. Ştiu bine că în seara asta Georg e treaz.

Se aude un murmur, tropăit de tocuri înalte. Lisa, bestia îngâmfată, şi-a pus din nou pantofii, ca să fie mai seducătoare. Uşa de la camera lui Georg scârţâie uşor. Aşadar totuşi...! Cine s-ar fi aşteptat la una ca asta? Georg tace şi face! Când i-o fi reuşit oare treaba asta?

Furtuna reîncepe. Tunetul e mai puternic şi deodată, ca o ploaie de monede argintii, apa se năpusteşte pe pavaj. Sare apoi în sus ca din fântâni arteziene şi răspândeşte o răcoare înviorătoare. Stau aplecat la fereastră şi privesc şuvoiul. Apa năvăleşte repede prin burlane, fulgerele luminează în case. În scânteierea lor văd cum, din camera lui Georg, brațele goale ale Lisei se întind afară, în ploaie. Apoi îi văd capul şi-i aud glasul răguşit. Capul chel al lui Georg nu se vede. Nu e un admirator al naturii.

Poarta curții se deschide cu un brânci. Ud ciuciulete, intră împleticindu-se plutonierul-major Knopf. Pelerina îi e leoarcă. Slavă Domnului că pe o vreme ca asta nu e nevoie să torn o găleată de apă peste urmele porcăriilor lui! Dar Knopf mă dezamăgeşte. Nici nu se uită la obeliscul negru, victima sa. Înjurând şi alungând ploaia ca pe țânțari, fuge în casă. Apa este marele său duşman.

Iau piciorul de elefant şi-i golesc conținutul în stradă. Ploaia curăță repede flecăreala de dragoste a Ernei. „Ca întotdeauna, banul a învins", îmi spun în gând. Deşi nu are nicio valoare. Mă duc la cealaltă fereastră şi mă uit în grădină. Marea sărbătoare a ploii e aici în plină desfăşurare, orgie verde a fecundației, nevinovată şi lipsită de pudoare. În scânteierea fulgerelor văd placa funerară a sinucigaşului. E pusă deoparte, inscripția e cioplită şi străluceşte vopsită în auriu. Închid fereastra şi aprind lumina. Jos se aud şoaptele Lisei şi ale lui Georg. Camera mea mi se pare deodată îngrozitor de goală. Deschid din nou fereastra, ascult murmurul anonim şi mă hotărăsc să-i solicit librarului Bauer o carte despre yoga, resemnare şi sobrietate, drept onorariu pentru meditațiile de săptămâna trecută. Se pare că s-au dobândit rezultate minunate prin exercițiile de respirație indicate în această carte.

Înainte de a mă culca, trec pe lângă oglindă. Mă opresc şi mă uit în ea. Oare ce e adevărat aici? De unde

vine perspectiva, care nu există, profunzimea, care e înşelătoare, spațiul, care de fapt e suprafață? Şi cine e cel ce apare şi nu e prezent?

Îmi văd buzele umflate şi crăpate, le ating şi cineva din fața mea atinge o buză de stafie, care nu e acolo. Rânjesc şi acel cineva rânjeşte. Clatin capul şi acel cineva, inexistent, îşi clatină capul inexistent. Care dintre noi este cineva? Şi cine sunt eu? Ăsta de aici sau carnea îmbrăcată din fața mea? Sau mai este altceva, ceva în spatele amândurora? Simt că mă cutremur de spaimă şi sting lumina.

VII

Riesenfeld s-a ținut de cuvânt. Curtea e plină de monumente şi socluri. Cele lustruite pe de-a întregul sunt prinse în şipci şi învelite cu pânză de sac. Sunt cele mai delicate şi trebuie manevrate cu multă atenție, ca marginile să nu fie vătămate.

Toți angajații sunt în curte pentru a le privi şi a da ajutor. Chiar şi bătrâna doamnă Kroll se plimbă printre ele, examinează negrul şi finețea granitului şi aruncă din când în când câte o privire melancolică către obeliscul nostru de lângă uşă – singurul rămas dintre achizițiile făcute de răposatul ei soț.

Kurt Bach dirijează un imens bloc de piatră spre atelierul său. Din acesta va lua naştere încă un leu în agonie. De data asta, însă, nu va sta încovoiat şi cu dureri de dinți, ci urlând cu ultimele puteri şi având înfiptă în coaste o spadă ruptă. E destinat monumentului de război al satului Wüstringen, unde ființează o asociație de foşti combatanți, deosebit de energică, sub comanda maiorului rezervist Wolkenstein. Lui Wolkenstein, leul îndoliat i s-a părut prea molatic. Ar fi preferat să comande unul cu patru capete, din care să iasă flăcări.

Se despachetează, de asemenea, un transport livrat de uzinele de produse metalurgice din Würtenberg, care a sosit în acelaşi timp. Patru vulturi, cu aripile întinse, sunt aşezați pe jos unul lângă altul, doi din bronz şi doi

din fontă. Au fost aduşi pentru a încorona alte monumente de eroi şi ca să stârnească elanul tineretului pentru un nou război. Deoarece, după cum explică în chip nespus de convingător maiorul în rezervă Wolkenstein, în cele din urmă, tot trebuie să câştigăm odată, şi atunci vai şi amar de adversari! Deocamdată, vulturii seamănă, de fapt, cu nişte găini uriaşe, care stau gata să se ouă, dar acest aspect se va schimba, desigur, când vor trona colo sus, în vârful monumentelor. Fără uniformă, se întâmplă ca şi generalii să dea impresia unor dresori de scrumbii şi chiar Wolkenstein arată în civil numai ca un grăsan profesor de sport. Decorul şi perspectiva sunt esențiale în patria noastră iubită.

Ca şef al serviciului de publicitate, supraveghez aşezarea monumentelor. Nu trebuie să stea unele lângă altele, fără legătură între ele, ci să formeze grupe asociate şi să fie răspândite artistic prin grădină. Heinrich Kroll e împotrivă. Preferă să vadă pietrele aşezate în rând, ca soldații; altfel totul îi pare moleşit. Din fericire, e dezaprobat. Şi bătrâna doamnă Kroll i se împotriveşte. De fapt, ea e întotdeauna împotriva lui. Nu ştie nici astăzi de ce Heinrich este fiul ei şi nu al maioresei Wolkenstein.

Ziua e senină şi foarte frumoasă. Cerul se întinde deasupra oraşului ca un cort uriaş de mătase. Răcoarea umedă a dimineții pluteşte încă pe coroanele copacilor. Păsările ciripesc, nevrând să ştie decât de începutul verii, de cuiburi şi de viața nouă din ele. Nu le pasă că dolarul s-a umflat ca o ciupercă urâtă şi spongioasă şi a ajuns la cincizeci de mii de mărci. Nici că în ziarul de dimineață au fost anunțate trei sinucideri – toți fiind foşti mici rentieri, toți sfârşind în modul preferat al săracilor: asfixiere cu gaze. Pensionara Kubalke a fost găsită cu capul în cuptorul maşinii de gătit; pensionarul Hopf, fost consilier la Curtea de conturi, proaspăt

bărbierit, îmbrăcat în singurul său costum, periat cu grijă, plin de cârpituri, ținând în mână, în chip de bilete de intrare în cer, patru bancnote de câte o mie de mărci fără valoare şi cu ştampilă roşie; iar văduva Glas, pe podeaua din bucătărie, şi lângă ea, rupt în bucăți, carnetul de economii, care indica o depunere de cincizeci de mii de mărci. Bancnotele de o mie de mărci cu ştampilă roşie ale lui Hopf reprezentau ultimul stindard al nădejdii; de mult dăinuia credința că îşi vor redobândi valoarea cândva. De unde venise acest zvon, nu ştia nimeni. Nu poartă nicio indicație că pot fi răscumpărate în aur. Chiar dacă ar purta vreo inscripție, statul, acest şarlatan imun, care el însuşi defraudează bilioane, arestând în schimb pe oricine îi falsifică o singură hârtie de cinci mărci, ar găsi o chichiță pentru a nu le plăti. Nu mai departe decât alaltăieri, a apărut în gazetă o lămurire prin care se făcea cunoscut că aceste bancnote nu vor beneficia de vreo excepție la schimb. Aşa se explică azi prezența în acelaşi ziar a anunțului mortuar al lui Hopf.

Din atelierul tâmplarului Wilke se aud lovituri de ciocan, de parcă ar locui acolo o ciocănitoare uriaşă veselă. Comerțul lui Wilke e înfloritor; în cele din urmă, oricine are nevoie de un sicriu, chiar şi un sinucigaş – vremea gropilor comune sau a înmormântărilor sub foi de cort a dispărut de la război încoace. Se putrezeşte iarăşi, după starea socială, în lemn, care se degradează treptat, în cămaşă de mort sau în frac fără spate şi în rochie albă din crêpe de Chine. Brutarul Niebuhr a fost îngropat cu podoaba tuturor decorațiilor şi însemnele asociațiilor din care a făcut parte; aceasta a fost dorința soției sale. I-a pus şi o copie a steagului asociației corale Concordia. A fost acolo tenor la vocea a doua. În fiecare duminică urla cântecele „Tăceri în pădure” şi „Mândru fâlfâie drapelul negru-alb-roşu”, bea bere până era gata să plesnească şi se întorcea apoi acasă, să-şi snopească nevasta în bătăi. Un om dintr-o bucată, cum spunea

pastorul la mormânt.

Din fericire, la ora zece, Heinrich Kroll, pe bicicletă şi în pantaloni vărgaţi, dispare, să dea o raită pe la ţară. Atâta granit proaspăt sosit îi nelinişteşte inima de negustor! Trebuie să plece, pentru a-l oferi urmaşilor îndoliaţi.

Ne putem desfăşura acum în voie. Mai întâi facem o pauză şi doamna Kroll ne tratează cu sandvişuri cu unt şi pastă de ficat şi cu cafea. Lisa apare în poartă. E îmbrăcată într-o rochie de mătase roşie ca focul. Bătrâna doamnă Kroll o alungă cu privirea. Nu poate s-o sufere, cu toate că ea însăşi nu e un stâlp de biserică.

— O târfă împuţită, afirmă ea fără ezitare.

Georg intervine imediat.

— Împuţită? De ce spui că e împuţită?

— Nu vezi că e împuţită. Nespălată dar îmbrăcată în zdreanţa asta de mătase.

Observ că Georg rămâne pe gânduri. Numai unui om decăzut îi place să aibă o iubită împuţită. În ochii mamei lui apare pentru o clipă o scânteie de triumf, apoi schimbă tema. O privesc cu admiraţie. E un mareşal cu unităţi mobile – trece repede la atac şi dacă adversarul se pregăteşte încet pentru apărare, a şi ocupat altă poziţie. Lisa poate că e neglijentă, dar, fără îndoială, nu dă impresia că ar fi murdară.

Cele trei fiice ale plutonierului-major Knopf ies în zbor din casă. Sunt mici de statură, rotunde şi vioaie şi se ocupă cu croitoria, ca şi doamna Knopf. Maşinile lor zbârnâie toată ziua. Pleacă ciripind, cu mâinile pline de pachete cu cămăşi de mătase uimitor de scumpe, lucrate pentru speculanţi. Knopf, bătrânul militar, nu dă niciun ban din pensia lui pentru întreţinerea casei; cele patru femei să se descurce cum or şti.

Despachetăm cu grijă cele două monumente negre cu cruce. De fapt, pentru a realiza un efect mai puternic, ar trebui să le aşezăm la intrare, şi iarna chiar acolo ar fi fost puse. Dar suntem în mai şi oricât ar părea de

ciudat, curtea noastră este acum un loc de întâlnire pentru pisici şi îndrăgostiți. Încă din februarie, pisicile cățărate pe pietrele funerare mici țipă şi apoi se fugăresc printre împrejmuirile de ciment ale monumentelor. De îndată ce se încălzeşte vremea, îndrăgostiții sunt gata să facă dragoste în aer liber. Oare când e prea frig pentru asta? Strada noastră e dosnică şi liniştită, poarta curții noastre e ispititoare şi grădina e veche şi mare. Expoziția oarecum macabră nu stinghereşte perechile de îndrăgostiți. Dimpotrivă, se pare că le predispune la şi mai mare înfocare. N-au trecut nici două săptămâni de când un diacon din satul Halle, care ca toți slujitorii Domnului e obişnuit să se scoale odată cu găinile, a apărut la noi dimineața la şapte, să cumpere patru din cele mai mici pietre funerare, pentru mormintele cuvioaselor maici decedate de-a lungul anului. În timp ce eu, încă somnoros, îl însoțeam în grădină, abia am putut să ascund un pantalonaş de mătase roz, care fâlfâia ca un steag, pe brațul drept al crucii de pe monumentul lustruit pe toate fețele. Pantalonaşul fusese uitat acolo de către o pereche nocturnă înflăcărată. A semăna viață, pe unde trece moartea, are, desigur, în spirit larg poetic, o oarecare semnificație a împăcării. Când i-am povestit această întâmplare, Otto Bambuss, învățătorul-poet al clubului nostru, a furat imediat ideea şi a prelucrat-o în forma unei elegii cu umor cosmic – în general, însă, asemenea aspecte ar putea avea efecte supărătoare, îndeosebi, dacă prin apropierea mormintelor ar mai străluci în plin soare şi o sticlă goală de rachiu.

Trec în revistă expoziția. Are un aspect plăcut, în măsura în care se poate vorbi despre pietre funerare. Ambele cruci, aşezate pe soclurile lor, strălucesc în soarele dimineții. Sunt simboluri ale veşniciei, bucăți şlefuite din ceea ce a fost cândva pământ înfierbântat, răcit, lustruit şi acum gata să păstreze pentru

posteritate numele vreunui om de afaceri sau speculant, deoarece nici unui pungaş nu-i place să dispară fără urmă de pe planeta aceasta.

— Georg, spun eu, trebuie să fim atenți ca fratele tău să nu vândă cumva Golgotha noastră din Werdenbrück câtorva țărani prăpădiți, care nu plătesc decât după recoltă. În ziua asta senină, în cântec de păsărele şi miros de cafea, să facem un sfânt jurământ: ambele cruci nu vor fi vândute decât cu bani-gheață.

Georg zâmbeşte.

— Nu e atât de primejdios. Polița noastră trebuie lichidată peste trei săptămâni. Dacă încasăm banii mai devreme, suntem în câştig.

— Ce câştigăm? răspund eu. O iluzie – până la următorul curs al dolarului.

— Uneori prea te gândeşti numai la afaceri. Georg îşi aprinde jenat o țigară în valoare de cinci mii de mărci. În loc să te plângi, ar trebui să consideri inflația ca pe un simbol inversat al vieții. Fiecare zi trăită înseamnă o zi mai puțin din viață. Trăim din capital, nu din dobânzi. În fiecare zi creşte dolarul, dar în fiecare noapte cursul vieții tale scade cu o zi. Ce-ar fi să scrii un sonet pe tema asta?

Îl observ pe vanitosul Socrate din Hakenstrasse. Ca perlele pe o rochie de culoare deschisă, la fel şi capul lui chel e împodobit de o uşoară transpirație.

— E uimitor, cum se poate filosofa când n-ai dormit singur noaptea, zic eu.

Georg nici nu clipeşte.

— Bineînțeles, explică el liniştit. Pentru filosofie trebuie să fii bine dispus, nu chinuit. A o lega de speculațiuni metafizice este identic ca unirea dintre plăcerea sexuală şi ceea ce membrii clubului vostru literar numesc dragoste ideală. Ar duce la un talmeş-balmeş insuportabil.

— Un talmeş-balmeş? răspund eu oarecum jignit. Ia te uită, aventurierul de duzină! Colecționar de fluturi,

care vrea să prindă totul în ace. Nu ştii că fără ceea ce numeşti talmeş-balmeş, eşti un om mort?

— Nici pomeneală. Nu ştiu să separ lucrurile. Georg îmi suflă în faţă tumul de ţigară. Prefer să suport cu demnitate şi tristeţe filosofică caracterul trecător al vieţii, decât să comit oroarea vulgară de a confunda şi a lua drept taina plăcută a firii o oarecare Minna sau Anna şi să consider sfârşitul lumii, dacă Minna sau Anna ar acorda preferinţă unui alt Karl sau Joseph. Sau o Erna, unui sugar uriaş îmbrăcat în stofă englezească.

Georg rânjeşte. Mă uit cu răceală în ochii lui, care-l dau de gol.

— Aluzie ieftină, demnă de Heinrich, spun eu. Savurezi, fără alegere, tot ce-ţi pică în mână. Ai putea să-mi explici, de ce citeşti cu atâta pasiune ziarele, în care nu mişună decât sirene inaccesibile, scandaluri din înalta societate, femei din teatru şi seducătoare din film?

Georg îmi pufăie din nou în ochi fum de ţigară în valoare de trei sute de mărci.

— Asta o fac pentru fantezia mea. N-ai auzit niciodată de dragoste divină şi dragoste pământească? Ai încercat doar de curând, cu Erna, să le uneşti şi ai tras învăţăminte folositoare, tu, băcan cuminte al iubirii, căruia i-ar plăcea să aibă în prăvălie şi varză acră şi icre negre. Tot nu ştii că nu se mănâncă niciodată varză acră după icre negre; în schimb, icrele negre după varză acră au un gust delicios? Eu nu amestec una cu alta şi la fel ar trebui să faci şi tu. Viaţa e mai plăcută aşa. Şi acum, hai să-i facem în necaz lui Eduard Knobloch. Astăzi are friptură la tavă cu tăiţei.

Îl aprob şi, fără niciun cuvânt, îmi iau pălăria. Involuntar, Georg m-a jignit tare de tot, dar să mă ia dracu dacă-l voi lăsa să observe.

La întoarcerea acasă o găsesc pe Gerda Schneider în birou. E îmbrăcată într-un pulover, fustă scurtă şi poartă nişte cercei mari, cu pietre false. Pe partea stângă a puloverului şi-a prins o floare din buchetul lui

Riesenfeld, care fusese pesemne neobişnuit de rezistent. Îmi arată floarea şi spune:

— *Merci!* Toți m-au invidiat. A fost un buchet ca pentru o primadonă.

O privesc şi mă gândesc că am în fața mea ceea ce Georg numeşte dragoste pământească – senină, sigură, tânără şi fără vorbăraie multă. I-am trimis flori şi a venit. Asta-i tot. A înțeles din flori, ceea ce trebuia să înțeleagă un om rezonabil. În loc să facă mofturi, a sosit aici. A acceptat şi acum nu mai e nimic de discutat.

— Ce faci azi după-amiază? mă întreabă ea.

— Lucrez până la cinci. Apoi dau meditații unui tâmpit.

— La ce? La tâmpenie?

Rânjesc.

— Dacă stai să priveşti bine lucrurile, aşa-i.

— Asta ține până la şase. Vino pe urmă la localul *Oraşul vechi.* Voi fi acolo la antrenament.

— Bine, răspund eu, fără să mă gândesc.

Gerda se ridică.

— Aşadar…

Îmi întinde obrazul. Rămân surprins. Când i-am trimis florile, nu intenționasem să ajung atât de departe. Dar, în definitiv, de ce nu? Georg are, probabil, dreptate. Suferința din dragoste nu se înlătură cu filosofie, ci cu o altă femeie. Din precauție, o sărut pe Gerda pe obraz.

— Prostule! spune ea şi mă sărută cu foc pe gură. Artiştii ambulanți nu au prea mult timp de mofturi. Peste două săptămâni plec mai departe. Deci, pe deseară.

Se ține dreaptă, scoțându-şi în evidență picioarele vânjoase şi musculoase şi umerii puternici. Pe cap poartă o beretă roşie. Pare că-i plac culorile vii. Afară se opreşte lângă obelisc şi se uită la Golgotha.

— Ăsta e depozitul nostru, spun eu.

Dă din cap.

— E rentabil?

— Aşa şi aşa… pe timpurile astea…

— Şi tu eşti angajat aici?

— Da. Ți se pare comic, nu?

— Nimic nu e comic, spune Gerda. Ce să mai zic eu, care la *Moara roşie* îmi dau capul pe spate şi mi-l scot printre picioare? Crezi că asta a fost vrerea lui Dumnezeu, când m-a adus pe lume? Atunci, la şase.

Bătrâna doamnă Kroll vine cu o stropitoare din grădină.

— Asta e o fată cumsecade, spune ea, privind-o pe Gerda din urmă. Cu ce se ocupă?

— E acrobată.

— Aşa, acrobată! spune surprinsă. Acrobații sunt de obicei oameni cumsecade. Nu e cântăreață, aşa-i?

— Nu. Acrobată adevărată. Execută salturi, se ține în mâini şi face contorsiuni, ca un om-şarpe.

— Văd că o cunoşti foarte bine. Voia să cumpere ceva?

— Încă nu.

Râde. Ochelarii îi strălucesc.

— Dragă Ludwig, nici nu-ți dai seama cât ți se va părea de nebună viața dumitale de acum, când vei avea şaptezeci de ani, spune ea.

— Nu sunt chiar atât de sigur de asta, afirm eu. Mi se pare de pe acum destul de nebună. Ce părere aveți despre dragoste?

— Despre ce?

— Despre dragoste, cea divină şi cea pământească?

Doamna Kroll râde în hohote.

— Am uitat-o de mult, slavă Domnului!

Mă aflu în librăria lui Arthur Bauer. Astăzi este zi de plată pentru meditațiile pe care le dau fiului său. Arthur-junior a folosit acest prilej ca să mă salute punându-mi pe scaun câteva pioneze. I-aş fi băgat cu plăcere capul de berbec în acvariul cu peştişori, ornament al salonului cu scaune de pluş, dar am fost

nevoit să mă stăpânesc. Exista riscul ca Arthur-senior să nu-mi dea banii, fapt pe care Arthur-junior îl ştia.

— Aşadar, yoga, spune Arthur-senior jovial şi-mi întinde un morman de cărți. Ți-am ales tot ce aveam: yoga, budism, ascetism – vrei să te faci fachir?

Îl măsor cu dispreț. E mic de statură, poartă cioc şi are ochi ageri. „Alt vânător, care țintește astăzi la inima mea rănită", îmi spun în gând. „Dar, pe tine, te prind eu, mierloi de duzină. Tu nu eşti Georg." Îl iau repede:

— Care e rostul vieții, domnule Bauer?

Arthur mă priveşte ca un cățel nerăbdător.

— Şi?

— Ce şi?

— Unde e poanta? Doar mi-ai spus o anecdotă – sau nu?

— Nu, îi răspund eu rece. Asta e o întrebare permanentă, pentru vindecarea sufletului meu tânăr. O pun multor oameni, în special celor care ar trebui să-mi poată răspunde.

Arthur se trage de barbă ca de strunele unei harfe.

— Doar nu m-oi fi întrebând în serios o prostie ca asta, astăzi, luni dimineața, în orele de vârf ale vânzării şi să mai vrei şi răspuns?

— Ba da, zic eu. Dar, recunoaşte fără înconjur. Nici dumneata nu o ştii. Cu toate cărțile dumitale.

Arthur lasă barba şi începe să-şi răsucească părul.

— Dumnezeule, ce griji mai au unii oameni! Ridică problema la clubul dumitale literar!

— La clubul literar nu există decât înfloriturі poetice în această privință. Eu, însă, vreau să aflu adevărul. Altfel de ce sunt om şi nu vierme?

— Adevărul! Arthur behăie. Asta-i ceva pentru Pilat. Pe mine nu mă priveşte. Eu sunt librar, soț şi tată. Asta mi-e de ajuns.

Mă uit la librarul care-i soț şi tată. Are un neg în dreapta nasului.

— Aşa, ți-e de ajuns, îi spun eu tăios.

— Mi-e de ajuns, răspunde Arthur hotărât. Uneori e chiar prea mult.

— Ți-era de ajuns şi când aveai douăzeci de ani?

Arthur îşi holbează cât cepele ochii albaştri.

— La douăzeci de ani? Nu. Atunci abia voiam să devin ceea ce sunt acum…

— Ce? îl întreb plin de speranță. Un om?

— Proprietar al acestei librării, soț şi tată. Om sunt oricum. Fachir încă nu.

După această a doua lovitură nevinovată, se strecoară grăbit ca să întâmpine o doamnă cu pieptul mare şi lăsat, care cere un roman de Rudolf Herzog[20]. Răsfoiesc în grabă cărțile despre fericirea asceților şi le pun repede deoparte. Peste zi eşti mai puțin înclinat pentru asemenea lucruri, decât noaptea, când eşti singur şi nu ai ceva mai bun de făcut.

Mă uit la rafturile cu opere despre religie şi filosofie. Cărțile acestea sunt mândria lui Arthur Bauer. Are aici aproape tot ce a conceput omenirea în câteva mii de ani despre rostul vieții. Ar fi deci posibil, ca în schimbul a câteva sute de mii, de fapt chiar mai puțin, să zicem douăzeci-treizeci de mii de mărci, să te poți informa în suficientă măsură asupra acestei probleme. Dacă s-ar cunoaşte însă rostul vieții ar fi de ajuns şi o singură carte pentru lămurire. Dar unde este? Mă uit în sus şi în jos la toate rândurile. Compartimentul e foarte bogat. Deodată mă cuprinde nedumerirea. Cu adevărul despre rostul vieții pare să fie la fel cum e cu loțiunile de păr – fiecare firmă o socoteşte pe a sa cea mai curativă. Georg Kroll, însă, care le-a încercat pe toate, a rămas totuşi chel şi asta trebuie s-o fi ştiut de la început. Dacă ar exista vreo loțiune care ar face părul să crească, nu s-ar mai folosi decât aceea şi celelalte firme de mult ar fi dat faliment.

Bauer se întoarce.

— Ei, ai găsit ceva?

— Nu.

Se uită la cărțile puse deoparte.

— Aşadar, fachirul n-are niciun rost, nu-i aşa?

Nu resping direct gluma lui subtilă.

— În general, cărțile n-au niciun rost, îi spun eu în schimb. Când vezi aici tot ce s-a scris şi ce se petrece totuşi în lume, n-ar trebui să mai citeşti decât lista de bucate de la *Walhalla* şi ştirile familiale din ziarul local.

— Cum aşa? întreabă speriat librarul, care-i totodată soț şi tată. Oricine ştie că lectura instruieşte.

— Adevărat?

— Bineînțeles. Altfel, ce s-ar alege de noi librarii?

Arthur o şterge din nou. Un bărbat cu mustață mică cere cartea: „Neînvins pe front". Este marele succes de după război. Un general şomer dovedeşte în ea că, în război, armata germană a fost învingătoare până la urmă.

Arthur vinde ediția de lux, legată în piele şi cu muchiile aurite. Se întoarce din nou la mine, încântat de succesul său comercial.

— Cum ar fi cu ceva clasic? Din anticariat desigur.

Clatin din cap, în semn că nu mă interesează, şi fără nicio vorbă îi arăt cartea pe care, între timp, am găsit-o pe tejghea. Titlul e: „Omul de lume", un cod prescurtat al manierelor elegante în toate împrejurările vieții. Cu nerăbdare aştept inevitabilele glume anoste despre fachiri, cavaleri şi altele asemănătoare. Dar Arthur nu glumeşte.

— Folositoare carte, afirmă el cu competență. Ar trebui să se tipărească în ediții de masă. Ei bine, atunci suntem chit, da?

— Încă nu. Mai am ceva de primit. Ridic un volum subțire: „Ospățul" de Platon. O iau şi pe asta.

Arthur socoteşte în gând.

— Nu e tocmai exact, dar fie. Să socotim „Ospățul" la preț de anticariat.

Îl pun să-mi împacheteze în hârtie şi să lege cu sfoară codul manierelor elegante. Pentru nimic în lume n-aş

vrea să mă vadă cineva cu asemenea carte în mână. Totuşi, sunt hotărât să o studiez în seara asta. Puţină şlefuială nu strică nimănui şi insultele Ernei îmi mai stau încă în gât. Războiul ne-a sălbăticit îndeajuns şi astăzi îţi poţi permite grosolănii numai dacă ai un portofel bine îndesat. Aşa ceva însă nu am.

Mulţumit, ies în stradă. Odată ajuns afară, viaţa se năpusteşte gălăgioasă asupra mea. Într-o maşină roşie ca focul trece Willy în viteză pe lângă mine, fără să mă vadă. Ţin codul oamenilor de lume strâns sub braţ. „Aruncă-te în viaţă!" îmi spun în gând. „Trăiască dragostea! Jos cu visele! Jos cu stafiile!" Asta-i valabil atât pentru Erna, cât şi pentru Isabelle. Pentru sufletul meu mi-a mai rămas Platon.

Hanul *Oraşul vechi* este o cârciumă frecventată de artişti ambulanţi, ţigani şi cărăuşi. La etajul întâi sunt douăsprezece camere de închiriat, iar în clădirea din spate se află o sală mare, cu un pian şi cu câteva aparate de gimnastică, unde artiştii îşi pot face repetiţiile pentru spectacole. Câştigul principal îl aduce însă cârciuma. Nu e numai un loc de întâlnire pentru nomazii de la varieteu, e frecventată şi de scursura oraşului.

Deschid uşa sălii din spate. La pian se află Renée de la Tour, care exersează un duet. În fund, un bărbat dresează doi şpiţi albi şi un pudel. În dreapta, două femei voinice stau culcate pe o saltea şi fumează. La trapez, cu picioarele între mâinile vârâte pe sub stinghie şi cu spatele întins pe deasupra stinghiei, Gerda se avântă spre mine ca o statuie zburătoare, ce împodobeşte prora unei corăbii.

Cele două femei voinice sunt în costum de baie. Se întind şi le joacă muşchii. Fără îndoială, sunt luptătoarele din programul localului. Renée îmi strigă cu o voce impunătoare de comandă un „bună seara" şi vine spre mine. Dresorul fluieră. Câinii fac salturi. Gerda zboară pe trapez cu mişcări egale, încolo şi încoace, şi-

mi aminteşte de clipa când m-a privit la *Moara roşie,* în timp ce-şi executa numărul. Poartă un tricou negru şi părul prins într-o basma roşie înnodată strâns.

— Face exerciții, îmi explică Renée. Vrea să se ducă înapoi la circ.

— La circ? Mă uit la Gerda cu alt interes. A mai fost vreodată la circ?

— Desigur. Acolo a fost crescută. Dar circul a dat faliment. N-a mai putut plăti carnea pentru lei.

— Ea lucra cu leii?

Renée râde ca un plutonier şi mă priveşte ironic.

— Ar fi fost excitant, poate? Nu, era acrobată.

Gerda zboară iar deasupra noastră. Se uită la mine cu ochii holbați, de parcă ar vrea să mă hipnotizeze. Dar nu se gândeşte la mine, ochii îi sunt holbați din pricina efortului.

— Spune-mi, Willy e chiar bogat?

— Cred că da. Ce se numeşte în ziua de astăzi a fi bogat. Face afaceri şi are un morman de acțiuni, care cresc în fiecare zi. Dar de ce mă întrebi?

— Îmi plac bărbații bogați. Râde cu glasul ei de soprană. Ca tuturor femeilor! urlă ea apoi ca în curtea cazărmii.

— Asta am observat, afirm eu cu amărăciune. Un speculant bogat e de preferat unui salariat cinstit şi sărac.

Renée se scutură de râs.

— Bogat şi cinstit nu merg la un loc, puişorule! În zilele noastre, nu. Probabil că nici înainte.

— Cel mult, dacă moşteneşti sau câştigi lozul cel mare.

— Nici atunci. Nu ştii că banii îi strică omului caracterul?

— Asta o ştiu. Dar dacă-i aşa, de ce îi prețuieşti atât de mult?

— Pentru că nu mă interesează caracterul, ciripeşte Renée cu o voce plăpândă de fată bătrână. Mie îmi place

confortul şi siguranța.

Cu un salt perfect, Gerda se avântă pe deasupra noastră. Se opreşte în picioare, ca la jumătate metru distanță de mine, se leagănă de câteva ori pe vârful degetelor, încolo şi încoace, şi râde.

— Renée minte, spune ea.

— Ai auzit ce mi-a îndrugat?

— Toate femeile mint, zice Renée cu glas de înger. Şi dacă nu mint, nu fac nici două parale.

— Amin! răspunde dresorul de câini.

Gerda îşi dă părul peste cap.

— Eu sunt gata. Aşteaptă, până mă schimb.

Se îndreaptă către o uşă, pe care e atârnată o plăcuță cu inscripția: „Garderobă". Renée o priveşte din urmă.

— E drăguță, afirmă ea cu obiectivitate. Ia te uită cum se ține. Are mers frumos, asta e principalul la o femeie. Cu fundul tras înăuntru, nu scos în afară. Asta învață acrobații.

— Am mai auzit aşa ceva o dată, zic eu. De la un cunoscător de femei şi de granit. Ce înseamnă un mers frumos?

— Când ai senzația, că ții strâns cu fundul o monedă de cinci mărci – şi apoi uiți de ea!

Încerc să-mi imaginez situația. Nu reuşesc. De multă vreme n-am mai văzut o monedă de cinci mărci. Dar cunosc o femeie care poate să smulgă în felul acesta din perete un cui de mărime mijlocie. E vorba de madam Beckmann, ibovnica cizmarului Karl Brill. E o muiere puternică, tare ca fierul. Karl Brill a câştigat multe pariuri datorită ei şi eu însumi i-am admirat arta. Se bate un cui în peretele atelierului, bineînțeles nu prea adânc, dar destul ca să fie nevoie de o mişcare abilă pentru a-l smulge cu mâna. Apoi o trezeşte pe madam Beckmann. Ea apare printre beții din atelier într-un capot uşor, serioasă, conştientă şi preocupată. Capul cuiului e înfăşurat în puțină vată, ca ea să nu se rănească. Apoi madam Beckmann se aşază după un

paravan nu prea înalt, cu spatele la perete, puțin aplecată, cu capotul ridicat peste umeri şi mâinile pe marginea paravanului. Manevrează în aşa fel, ca să prindă cuiul între fese, apoi se înțepeneşte brusc, se îndreaptă, se relaxează şi cuiul cade pe podea. De obicei mai cade şi puțin var pe jos. Madam Beckmann, mută fără să se arate triumfătoare, se întoarce şi dispare urcând scara, iar Karl Brill încasează prinsorile făcute cu popicarii uimiți. Este o acțiune strict sportivă; nimeni nu vede formele doamnei Beckmann altfel decât sub aspect profesional. Şi nimeni nu îndrăzneşte să scoată vreo vorbă despre asta. L-ar atinge cu o palmă de i-ar muta capul din loc. Are o putere uriaşă; cele două luptătoare de circ sunt nişte copii anemici pe lângă ea.

— Aşadar, fă-o fericită pe Gerda, spuse Renée laconic. Timp de două săptămâni. Simplu, nu?

Mă simt jenat. Desigur, codul manierelor elegante nu prevede această situație. Din fericire, apare Willy. E îmbrăcat elegant, pe cap are o pălărie borsalino, uşoară, de culoare cenuşie, pusă pe o parte, dar omul arată totuşi ca un bloc de ciment, împodobit cu flori artificiale. Renée îi dă mâna; el i-o sărută cu gesturi distinse, apoi scoate din buzunar o cutiuță:

— Pentru cea mai interesantă femeie din Werdenbrück, declară el cu o plecăciune.

Renée scoate un țipăt de soprană şi-l priveşte neîncrezătoare pe Willy. Apoi deschide cutiuța. Un inel de aur cu un ametist îi străluceşte în fața ochilor. Îl pune pe degetul mijlociu, îl priveşte încântată şi-l îmbrățişează pe Willy. Acesta zâmbeşte şi e foarte mândru. Ascultă trilurile şi vocea de bas, pe care Renée, emoționată, le schimbă în fiecare clipă.

— Willy, ciripeşte şi bubuie ea. Ce fericită sunt!

Gerda apare de la garderobă în halat de baie. A auzit țipetele şi vrea să vadă ce s-a întâmplat.

— Îmbrăcați-vă, copii, spune Willy. Să plecăm de aici.

Ambele fete dispar.

— Nepricopsitule, nu puteai să-i dai inelul mai târziu, când veți fi singuri? întreb eu. Acum ce fac cu Gerda?

Willy, jovial, râde în hohote.

— Ei, drăcie, la asta nu m-am gândit! Chiar, ce facem? Veniți să mâncați cu noi.

— Ca să ne zgâim întruna toți patru la ametistul pe care-l poartă Renée în deget? Imposibil.

— Ascultă, răspunde Willy. Treaba dintre Renée şi mine e alta, decât a ta cu Gerda. Eu sunt serios. Dacă mă crezi sau nu, sunt nebun după Renée. Nebun de-a binelea. E colosală.

Ne aşezăm la perete, pe două scaune vechi de paie. Cățeluşii albi exersează acum mersul pe cele două labe din față.

— Închipuieşte-ți, declară Willy, ce m-a înnebunit la ea e glasul. Noaptea, în special, e o chestie turbată. Parcă ai avea două femei, când una delicată, când o precupeață. Ba chiar mai mult. Când e întuneric şi dă deodată drumul glasului ei de comandă, mă trec fiori pe spinare. E nemaipomenit de ciudat. Nu sunt pervers, dar am senzația că violez un general sau pe dobitocul ăla, subofițerul Flümer, care pe timpul când eram recruți te chinuia şi pe tine. Dar asta numai pentru o clipă. Pe urmă e iarăşi totul în ordine, înțelegi ce vreau să spun?

— Oarecum.

— Ei bine, m-a cucerit. Aş dori să rămână aici. I-aş aranja o mică locuință.

— Crezi că şi-ar abandona meseria?

— Nu-i nevoie. Din când în când poate să accepte un angajament. M-aş duce cu ea. Profesiunea mea nu e stabilă.

— De ce nu te însori cu ea? Doar ai destui bani.

— Căsătoria e altceva, explică Willy. Cum să te însori cu o femeie care în orice clipă are posibilitatea să urle la tine ca un general? Ne-a intrat în sânge să ne speriem de moarte, când ni se întâmplă una ca asta pe

neaşteptate. Nu, o să mă însor cândva cu o grăsună mică, liniştită, care ştie să gătească la perfecţie. Renée, băiatule, este o amantă tipică.

Îl privesc cu uimire pe omul de lume. Zâmbeşte gânditor. Codul manierelor elegante e de prisos pentru el. Renunţ la ironie. Ironia e prea fină pentru cineva care poate dărui inele cu ametist. Luptătoarele se ridică alene şi se încaieră puţin. Willy le priveşte atent.

— Astea muieri, nu glumă! îmi şopteşte. Parcă ar fi ofiţeri activi dinainte de război.

— Ce v-a venit? Ochii la dreapta! Drepţi! urlă o voce groasă în spatele nostru.

Willy tresare. Renée, cu inelul în deget, zâmbeşte în spatele lui.

— Acum mă înţelegi? întreabă Willy.

Înţeleg. Pleacă amândoi. Afară aşteaptă maşina lui Willy, limuzina roşie cu scaune roşii de piele. Îmi pare bine că Gerdei îi trebuie mai mult timp ca să se îmbrace. Măcar nu vede limuzina. Mă gândesc, ce-aş putea să-i ofer astăzi. În afară de codul manierelor elegante, nu posed decât tichetele de masă ale lui Eduard Knobloch şi acelea, din păcate, nu sunt valabile seara. Mă hotărăsc să fac totuşi o încercare cu ele, minţindu-l pe Eduard că ar fi ultimele două.

Soseşte Gerda.

— Dragule, ştii ce aş dori? spune ea înainte ca eu să deschid gura. Hai să mergem undeva la iarbă verde. Cu tramvaiul, până afară din oraş. Aş vrea să mă plimb.

O privesc uimit şi nu-mi vine să-mi cred urechilor. Plimbare la iarbă verde, tocmai asta mi-a reproşat cu cuvintele ei înveninate vipera de Erna. Oare i-a povestit ceva Gerdei? Ar fi fost în stare.

— Mă gândeam să ne ducem la *Walhalla,* spun eu precaut şi bănuitor. Acolo se mănâncă foarte bine.

Gerda face un semn de refuz.

— De ce? Vremea e prea frumoasă. Am pregătit astăzi după-amiază puţină salată de cartofi. Uite-o! Îmi arată

un pachet. O mâncăm acolo, afară. Mai cumpărăm şi nişte cârnăciori şi bere. Bine?

Fără nicio vorbă, mai suspicios decât înainte, mă declar de acord. Reproşul Ernei cu apa minerală, cârnăciorii, berea şi vinul ieftin, fără certificat de vechime, toate mi-au rămas încă viu întipărite în minte.

— La nouă trebuie doar să fiu înapoi la *Moara roşie,* taverna aia împuțită şi scârboasă, declară Gerda.

Tavernă împuțită şi scârboasă! Îmi ațintesc din nou privirea asupra ei. Ochii ei sunt însă limpezi şi nevinovați, fără vreo umbră de ironie. Şi deodată înțeleg. Paradisul Ernei nu reprezintă pentru Gerda decât un loc de muncă. Urăşte taverna, care-i place Ernei. „Har Domnului, sunt salvat", îmi spun în gând. *Moara roşie,* cu prețurile ei exorbitante, se scufundă brusc, la fel ca Gaston Münch în trapa scenei, la Teatrul orăşenesc, în rolul stafiei lui Hamlet. Îmi apar în fața ochilor încântătoarele zile liniştite cu sandvişuri şi salată de cartofi, făcută acasă. Viață simplă! Dragoste pământească! Pace sufletească! În sfârşit! Despre partea mea fie şi varză acră, dar varza acră poate fi ceva foarte bun. De pildă, fiartă în şampanie şi ananas. Ce e drept, n-am mâncat-o aşa niciodată; Eduard Knobloch susține, însă, că ar fi un fel de mâncare pentru regi încoronați şi pentru poeți.

— Bine, Gerda, spun eu ponderat. Dacă ții cu tot dinadinsul, ne ducem la plimbare în pădure.

VIII

Satul Wüstringen e pavoazat cu steaguri în tot locul. Ne-am adunat cu toții, Georg şi Heinrich Kroll, Kurt Bach şi cu mine. Va fi dezvelit monumentul eroilor de război, cumpărat de la firma noastră.

Preoții ambelor culte au slujit de dimineață la biserică, fiecare pentru morții săi. Preotul catolic s-a bucurat de mai multă apreciere; biserica lui e mai mare, pictată în culori vii, are vitralii, tămâie, odăjdii de brocart, paracliseri îmbrăcați în alb şi roşu. Cel protestant nu are decât o capelă, cu pereți prozaici, ferestre simple, şi iată-l stând acum, ca o rudă săracă, lângă reprezentantul catolic al lui Dumnezeu. Preotul catolic poartă pe umeri o pelerină de dantelă şi e înconjurat de băieții din cor; celălalt e îmbrăcat în redingotă neagră, acesta fiind singurul său lux. Ca specialist în publicitate, trebuie să recunosc că în această privință catolicismul l-a lăsat mult în urmă pe Luther. Se adresează fanteziei, nicidecum intelectului. Preoții săi sunt îmbrăcați ca vrăjitorii triburilor indigene şi o slujbă catolică, prin coloritul, atmosfera, tămâia, practicile ei decorative, are o montare de neîntrecut. Protestantul simte aceasta; e slab şi poartă ochelari. Catolicul e îmbujorat la față, plinuț şi are păr alb, frumos.

Fiecare dintre ei a făcut pentru morții săi tot ce i-a stat în putință. Din păcate, printre cei căzuți sunt şi doi

evrei, fii ai negustorului de vite Levi. Pentru ei nu e prezentă nicio consolare spirituală. Cei doi adversari, reprezentanți ai lui Dumnezeu, şi-au unit glasurile împotriva cooptării rabinului; li s-a alăturat şi preşedintele asociației combatanților, maiorul în rezervă Wolkenstein, un antisemit convins că războiul a fost pierdut numai din pricina evreilor. Oricine îl întreabă de ce, este declarat de îndată trădător al poporului. S-a împotrivit, chiar, ca numele celor doi Levi să fie gravat pe placa aceea comemorativă. Susține că ei au căzut, fără îndoială, departe în spatele frontului. În cele din urmă, însă, majoritatea i s-a opus. Influența primarului s-a făcut simțită. În 1918, fiul acestuia murise de gripă în lazaretul ofițerilor de rezervă din Werdenbrück, fără să fi fost vreodată pe front. A ținut să-l treacă şi pe el ca erou pe tabla comemorativă, explicând că moartea e moarte şi soldatul soldat – şi astfel, le-au fost acordate şi celor doi Levi ultimele locuri pe spatele monumentului, acolo unde câinii îşi vor face probabil nevoile.

Wolkenstein e îmbrăcat în uniforma imperială de paradă. Portul acesteia e de fapt interzis. Dar cine ia vreo măsură? Transformarea ciudată, care a început curând după armistițiu, a continuat fără încetare. Războiul, pe care în 1918 îl urau aproape toți soldații, a devenit cu încetul marea aventură a vieții, pentru toți cei care au scăpat teferi. Şi-au reluat viața cotidiană, considerată de ei ca un adevărat rai, atunci când zăceau în tranşee şi blestemau războiul. Raiul s-a transformat iarăşi în viață cotidiană, cu griji şi necazuri. Iată de ce, în general, războiul s-a ridicat spre orizont, s-a îndepărtat, a fost uitat. Fără voia şi fără contribuția lor, a luat altă înfățişare, a fost idealizat şi falsificat. Uciderea în masă a ajuns o aventură, din care unii au reuşit să scape. Disperarea a fost uitată, mizeria s-a transfigurat, iar moartea, pentru cel neatins, a rămas, aşa cum se întâmplă mai întotdeauna pentru cei vii, un

fenomen abstract, dar nicidecum realitate. Realitatea este numai ce-ți stă aproape, ceea ce vezi cu ochii. Asociația foștilor combatanți, care s-a încolonat în fața monumentului sub comanda lui Wolkenstein, era pacifistă în 1918; acum are un caracter vădit naționalist. Wolkenstein şi-a transformat cu abilitate amintirile despre război şi simțul camaraderiei, prezent la aproape oricare pe atunci, într-un sentiment de mândrie legat de război. Cine nu e naționalist, pângăreşte memoria eroilor căzuți – a acestor sărmani eroi irosiți, căzuți pe câmpul de luptă, cărora le-ar fi plăcut să mai trăiască. Cum l-ar mai mătura pe Wolkenstein de pe estrada de unde îşi ține acum cuvântarea, dacă ar mai fi în stare să o facă! Dar sunt lipsiți de apărare şi au devenit proprietatea a mii de Wolkensteini, care îi folosesc în scopuri egoiste, ascunse sub cuvinte ca „patriotism" şi „sentiment național". Patriotism! Noțiunea aceasta înseamnă pentru Wolkenstein a purta din nou uniformă, a deveni colonel şi a trimite în continuare oameni la moarte.

Urlă vajnic de la tribună şi a ajuns să vorbească şi de mârşăvia trădătorilor de țară, de lovitura de cuțit pe la spate, de neînfrânta armată germană şi de slăvirea eroilor noştri morți, de cinstirea, de răzbunarea şi de reînființarea armatei germane.

Heinrich Kroll ascultă cu evlavie; crede fiecare cuvânt. Kurt Bach, care a fost şi, el invitat, în calitate de creator al leului cu pieptul străpuns de o lance, stă visător, cu ochii ațintiți asupra monumentului acoperit. Georg are aerul că şi-ar da viața pentru o țigară. Iar eu, în modestul meu costum de gală împrumutat, aş prefera să fi rămas acasă, culcat cu Gerda în camera ei înconjurată de viță, în timp ce orga de bâlci de la hanul *Oraşul vechi* ar clămpăni în surdină marşul de schimbare a gărzii siameze.

Wolkenstein încheie strigând de trei ori „Ura!". Fanfara intonează cântecul „Bunul camarad", corul îl

cântă pe două voci. Îl intonăm cu toții. E un cântec inofensiv, fără substrat politic şi fără tendință de răzbunare, pur şi simplu tânguirea după un camarad mort.

Preoții trec în față. Pânza ce acoperă monumentul cade. Leul lui Kurt Bach zace ghemuit în vârf. Patru vulturi înaripați sunt aşezați pe trepte. Plăcile comemorative sunt din granit negru, celelalte pietre dăltuite în forme paralelipipedice. Este un monument foarte scump şi urmează să fie achitat astăzi după-amiază. Aşa ni s-a promis, de aceea suntem aici. Dacă nu primim banii, suntem în pragul falimentului. În ultima săptămână dolarul a crescut aproape la dublu.

Preoții sfințesc monumentul, fiecare în legea lui. Pe câmpul de luptă, când ni se ordona participarea la slujbe religioase, iar preoții de diferite confesiuni se rugau pentru victoria armatei germane, meditam adesea, că şi preoții englezi, francezi, ruşi, americani, italieni şi japonezi se roagă pentru victoria armatelor lor. Şi atunci mi-l imaginam pe Dumnezeu ca un fel de preşedinte de asociație, grăbit şi în mare încurcătură. Şi asta, îndeosebi, atunci când se rugau două țări adversare, dar adepte ale aceleiaşi confesiuni. Pe care din cele două s-o apere? Pe cea cu mai mulți locuitori? Sau cealaltă cu cele mai multe biserici? Sau, unde era dreptatea lui, dacă ajută o țară să iasă învingătoare în detrimentul celeilalte, cu toate că şi aceea îi adresase rugi stăruitoare? Uneori mi-l închipuiam şi ca pe un bătrân împărat istovit, stăpânitor peste mai multe state, obligat întruna să apară la festivități şi să schimbe mereu uniforme, ba catolică, ba protestantă, evanghelică, anglicană, episcopală, reformată, fiecare potrivită slujbei religioase care avea loc. Întocmai ca un împărat la parăzile husarilor, grenadierilor, artileriei şi marinei.

Se depun coroanele. Avem şi noi una printre ele, în numele firmei. Cu glasul lui strident, Wolkenstein

începe să cânte: *„Deutschland, Deutschland über alles”.* Cântecul pare să nu fi fost cuprins în program. Muzica tace; numai câteva glasuri i se asociază. Wolkenstein se înroşeşte şi se întoarce furios. La fanfară, trompetele şi apoi cornul englez preiau melodia. Ambele acoperă vocea lui Wolkenstein care gesticulează agitat. Celelalte instrumente intervin şi aproape jumătate din cei prezenți cântă laolaltă. Dar Wolkenstein a început cu un ton prea sus şi totul sună aproape ca un guițat. Din fericire încep şi doamnele să cânte. Ele stau mai în spate, dar salvează situația şi duc în chip biruitor cântecul până la capăt. Fără să ştiu de ce, îmi vine în gând Renée de la Tour. Ea ar fi fost în stare să facă toate acestea singură.

După-amiază urmează partea plăcută a serbării. Trebuie să rămânem şi noi, deoarece încă nu ne-am încasat banii. Din cauza discursului patriotic al lui Wolkenstein, n-am putut afla cursul dolarului, anunțat la prânz – probabil o pierdere importantă. E cald şi costumul de gală împrumutat îmi e prea strâmt pe piept. Pe cer sunt nori groşi, albi, pe masă pahare pântecoase cu rachiu Steinhäger şi lângă ele, căni cu bere. Capetele sunt roşii, fețele strălucesc de transpirație. Praznicul în cinstea morților a fost gras şi bogat. Seara va avea loc un mare bal patriotic la Hanul saxon, în tot locul sunt atârnate ghirlande din hârtie, steaguri, bineînțeles roşu-alb-negru, şi coroane din crengi de brad. Numai la ultima casă din sat, la fereastra podului, fâlfâie un drapel negru-roşu-auriu, steagul Republicii germane. Cele cu alb sunt ale vechiului imperiu.

Sunt interzise, dar Wolkenstein a explicat că morții au căzut sub glorioasele culori şi oricine arborează steagul cu galben este considerat trădător. Aşadar, tâmplarul Beste, care locuieşte în acea casă, e un trădător. Ce e drept, în război a fost împuşcat în

plămâni, dar este un trădător. Numai cei ca Wolkenstein nu sunt niciodată. Ei reprezintă legea. Ei hotărăsc cine e trădător.

Cheful se încinge. Cei vârstnici dispar. Parte din asociație, de asemenea. Îi cheamă munca la câmp. Rămâne gruparea celor dârji, cum o numeşte Wolkenstein. Fețele bisericeşti au plecat de mult. Gruparea celor dârji îi cuprinde pe cei mai tineri. Wolkenstein, care disprețuieşte republica, dar acceptă pensia acordată şi o foloseşte pentru a ațâța împotriva regimului, ține alt discurs, pe care-l începe cu expresia „camarazi". Asta-i prea mult pentru mine. Niciun Wolkenstein activ nu ne-a numit vreodată camarazi. Pe atunci eram rahat de muşte, porc de câine, idioți, şi în cel mai bun caz, oameni. O singură dată, în seara dinaintea unui atac, ne-a numit camarazi, bruta de Helle, locotenentul nostru, care înainte fusese consilier silvic. Îi era teamă ca în dimineața următoare să nu-l lovească un glonte pe la spate.

Ne ducem la primar. Îl găsim acasă la el. Pe masă are cafea, prăjituri şi țigări. Se codeşte să plătească. Bănuisem că va fi aşa. Din fericire, Heinrich Kroll n-a venit cu noi; a rămas în admirația lui Wolkenstein. Kurt Bach a plecat în lanul de grâu cu o fată frumoasă şi voinică din sat, să se delecteze în sânul naturii. Georg şi cu mine ne aflăm față în față cu primarul Döbbeling, asistat de Westhaus, secretarul cocoşat.

— Veniți săptămâna viitoare, ne spune Döbbeling, liniştit şi ne oferă țigări. Până atunci va fi totul calculat şi vă vom plăti pe loc. În harababura de acum, nu ne-a fost posibil să terminăm.

Luăm țigările.

— Aşa o fi, spune Georg, dar noi avem nevoie de bani astăzi, domnule Döbbeling.

Secretarul râde.

— Oricine are nevoie de bani.

Döbbeling îi face cu ochiul. Toarnă rachiu.

— Să ciocnim un pahar!

El nu ne invitase la serbare. A fost inițiativa lui Wolkenstein, care nu ia în seamă infamii de bani. Döbbeling ar fi preferat să nu apară niciunul dintre noi, sau cel mult Heinrich Kroll. Cu el ar fi scos-o mai uşor la capăt.

— Fusese convenit să se facă plata la inaugurare, zice Georg.

Döbbeling, calm, ridică din umeri.

— E aproape acelaşi lucru, când spun săptămâna viitoare. Dacă primiți de peste tot banii cu atâta promptitudine…

— Îi primim, altfel nu vindem.

— Ei, da data asta ați vândut. Noroc!

Nu refuzăm rachiul. Döbbeling îi face cu ochiul secretarului, rămas în admirația lui.

— Bun rachiu, spun eu.

— Încă unul? întreabă secretarul.

— De ce nu?

Secretarul umple paharele. Bem.

— Ei… bine, spune Döbbeling. Atunci, pe săptămână viitoare.

— Ei bine, răspunde Georg. Astăzi! Să văd banii.

Döbbeling e jignit. Am acceptat rachiu şi țigări şi tot nu ne-am potolit. Aşa ceva nu se obişnuieşte.

— Săptămână viitoare, spune el. Mai beți un păhărel înainte de plecare?

— Cu plăcere!

Döbbeling şi conțopistul se înviorează. Îşi închipuie că au câştigat partida. Mă uit pe fereastră. Afară se vede, ca într-un tablou înrămat, priveliştea de după-amiază târzie – poarta, un stejar, iar în spatele acestora se întind covârşitor de paşnic câmpiile în nuanțe deschise şi luminoase de galben şi verde. „De ce ne tot certăm aici?” îmi spun. „Oare nu cea de acolo e viața, aurie şi verde şi liniştită, în răsuflarea ritmică a anotimpurilor? Ce am făcut din ea?”

— Îmi pare rău, îl aud pe Georg spunând. Suntem obligați să insistăm. Ştiți doar că săptămână viitoare banii vor avea mai puțină valoare. Oricum suntem în pierdere la comanda asta. A durat cu trei săptămâni mai mult decât ne aşteptasem.

Primarul îl priveşte cu şiretenie.

— Ei, încă o săptămână nu mai contează! Micul conțopist behăie deodată.

— Ce veți face, dacă nu veți primi banii? Doar n-o să vă luați monumentul înapoi?

— Ba bine că nu! răspund eu. Suntem patru oameni şi unul dintre noi e sculptorul. Dacă trebuie, putem lua foarte uşor vulturii cu noi, ba chiar şi leul. Muncitorii noştri pot ajunge aici în două ore.

Conțopistul zâmbeşte.

— Credeți că ați putea să demontați un monument, care a fost sfințit? Wüstringen are câteva mii de locuitori.

— Şi pe maiorul Wolkenstein şi asociația foştilor combatanți, adăugă primarul. Patrioți înflăcărați.

— Dacă ați încerca să faceți una ca asta, ar fi greu să mai vindeți vreodată aici o piatră funerară.

Acum conțopistul râde de-a binelea.

— Încă un rachiu? întreabă Döbbeling, râzând şi el.

Ne-au prins în cursă. N-avem ce face.

În aceeaşi clipă, cineva vine alergând prin curte.

— Domnule primar! strigă prin fereastră. Trebuie să veniți repede. S-a întâmplat ceva!

— Ce?

— Beste! Tâmplarul, l-au… Au vrut să-i dea jos steagul şi atunci…

— Ce? Beste a tras? Socialistul ăsta afurisit!

— Nu. Beste e… e rănit.

— Altcineva nu?

— Nu. Numai Beste.

Fața lui Döbbeling se înseninează.

— Bine. Dar pentru asta nu trebuie să zbieri aşa.

— Nu se poate scula. Îi curge sânge din gură.

— O fi încasat câțiva pumni în botul ăla obraznic, explică micul conțopist. El de ce îi ațâță pe toți? Venim. Aveți răbdare!

— Ne scuzați, ni se adresează Döbbeling cu demnitate. E o chestiune de serviciu. Trebuie să cercetez situația. Problema dumneavoastră suntem nevoiți s-o amânăm.

Crede că a încheiat definitiv discuția cu noi şi îşi pune haina. Ieşim împreună cu el. Nu e prea grăbit. Ştim de ce. Când va ajunge acolo, nimeni nu-şi va mai aminti cine l-a bătut pe Beste. Poveste veche!

Beste zace pe coridorul îngust al casei sale. Steagul republicii, rupt ferfeniță, e lângă el. În fața casei, e multă lume adunată. Din gruparea celor dârji nu e niciunul de față.

— Ce s-a întâmplat? îl întreabă Döbbeling pe jandarmul care stă în fața uşii cu un carnet în mână.

Jandarmul vrea să dea raportul.

— Ai fost de față? întreabă Döbbeling.

— Nu. Am fost chemat mai târziu.

— Bine. Atunci nu ştii nimic. Cine a fost aici? Nimeni nu răspunde.

— Nu trimiteți după un medic? întrebă Georg.

Döbbeling îl priveşte încruntat.

— E nevoie? Puțină apă…

— E nevoie. Omul moare.

Döbbeling se întoarce repede şi se apleacă, uitându-se la Beste.

— Moare?

— Moare. Are hemoragie mare. Poate are şi fracturi. Pare să fi fost azvârlit pe scară în jos.

Döbbeling îl măsoară îndelung pe Georg Kroll.

— Asta e treaba mea. Deocamdată eu sunt capul satului, şi Kroll, şi nimic altceva. Constatarea o va face medicul de circumscripție.

— Nu-i aduceți omului un medic aici?

— Asta e treaba mea. Deocamdată eu sunt capul satului, şi nu dumneata. Să vină doctorul Bredius, ordonă Döbbeling către doi băieți cu biciclete. Spuneți-i că s-a întâmplat o nenorocire.

Aşteptăm. Bredius soseşte pe una dintre bicicletele celor doi băieți. Descalecă şi intră în coridor.

— Omul e mort, spune el, după ce l-a examinat.

— Mort?

— Da, mort. E Beste, nu-i aşa? Ăla împuşcat în plămân.

Primarul, jenat, aprobă, dând din cap.

— E Beste. Despre împuşcătura în plămân, nu ştiu nimic. Dar poate sperietura l-a… O fi fost bolnav de inimă…

— Hemoragia nu vine de la aşa ceva, afirmă sec Bredius. Ce s-a întâmplat?

— Tocmai asta vrem să constatăm. Rog să rămână aici numai acei care pot depune mărturie.

Se uită la Georg şi la mine.

— Ne întoarcem mai târziu, zic eu.

Odată cu noi pleacă aproape toată lumea din jur. Vor fi puțini martori.

Ne aşezăm la o masă la Hanul saxon. Georg e atât de înfuriat, cum nu l-am mai văzut de multă vreme. Apare un tânăr muncitor. Ia loc la masa noastră.

— Ai fost de față? întreabă Georg.

— Eram aici, când Wolkenstein i-a îmboldit pe câțiva să dea jos steagul. „Trebuie înlăturată ruşinea asta”, aşa zicea.

— S-a dus şi Wolkenstein cu ei?

— Nu.

— Bineînțeles că nu. Şi ceilalți?

— O mulțime s-au năpustit acolo la Beste. Toți erau băuți.

— Şi pe urmă?

— Cred că Beste s-a apărat. N-au vrut, desigur, să-l

omoare în bătăi. Da' aşa s-a întâmplat. Beste ținea strâns de steag şi ei l-au rostogolit cu steag cu tot, în jos, pe scări. Poate i-au dat şi câteva lovituri puternice în spate. La beție omul nu mai e stăpân pe sine. Sigur că n-au vrut chiar să-l omoare.

— Voiau numai să-l învețe minte?

— Da, chiar aşa.

— Asta le-a spus Wolkenstein, nu?

Muncitorul dă afirmativ din cap şi apoi tresare.

— De unde ştiți?

— Presupun. Aşa a fost, sau nu?

Muncitorul tace.

— Dacă ştiți, atunci ştiți, spune el în cele din urmă.

— Ar trebui să se stabilească exact. Uciderea e o treabă pentru procuratură. Şi instigarea la fel.

Muncitorul dă înapoi.

— N-am nimic de-a face cu astea. Nu ştiu nimic.

— Ştii o grămadă de lucruri. Şi ca dumneata mai sunt mulți, care ştiu ce s-a întâmplat.

Muncitorul îşi goleşte paharul de bere.

— Eu n-am spus nimic, afirmă el hotărât. Şi nu ştiu de nimic. Habar n-aveți ce mi s-ar întâmpla, dacă nu mi-aş ține gura. Nu, domnule, eu nu mă bag. Am soție şi un copil şi trebuie să trăiesc. Credeți că mi-aş mai găsi de lucru, dacă aş trăncăni? Nu, domnule, căutați-vă altul. Eu nu mă bag!

Dispare.

— Aşa va fi cu toți, spune Georg trist.

Aşteptăm. Îl vedem pe Wolkenstein trecând. Nu mai e în uniformă şi are în mână un geamantan.

— Unde s-o fi ducând? întreb eu.

— La gară. Nu mai locuieşte în Wüstringen. S-a mutat la Werdenbrück, ca preşedinte de circumscripție al asociațiilor de foşti combatanți. A venit încoace numai pentru dezvelirea monumentului, în geamantan are uniforma.

Kurt Bach apare cu fata lui. Au adus flori. Fata e

neconsolată, când află ce s-a întâmplat.

— Cu siguranță că balul n-o să se mai țină.

— Ba da, zic eu.

— Nu, nu, sigur. Dacă e un mort neîngropat. Ce nenorocire!

Georg se ridică în picioare.

— Hai, îmi spune. N-avem încotro. Trebuie să ne ducem încă odată la Döbbeling.

În sat s-a lăsat deodată liniște. Soarele luminează dintr-o parte monumentul eroilor căzuți în război. Leul de marmură al lui Kurt Bach strălucește. Döbbeling nu mai are treburi oficiale.

— Acum, în fața morții cred că nu vreți să vorbiți iar despre bani? declară el de la început.

— Ba da, îi răspunde Georg. Asta ne e meseria. Noi ne aflăm întotdeauna în fața morții.

— Trebuie să aveți răbdare. Acum n-am timp. Doar știți ce s-a întâmplat.

— Știm. Între timp am aflat și completarea. Ne puteți înscrie ca martori, domnule Döbbeling. Rămânem aici, până primim banii. Așadar, până mâine dimineața stăm cu plăcere la dispoziția poliției.

— Martori? Ce fel de martori? Nici n-ați fost de față.

— Martori. Asta e treaba noastră. Ar trebui să vă intereseze tot ce se poate stabili în legătură cu uciderea tâmplarului Beste. Cu uciderea și cu instigarea în acest scop.

Döbbeling îl fixează lung pe Georg. Apoi spune încet:

— Asta ce să fie, un șantaj?

Georg se ridică în picioare.

— Vreți să-mi explicați, ce ați vrut să spuneți?

Döbbeling nu răspunde nimic. Îl privește în continuare pe Georg. Acesta rămâne neclintit. Döbbeling se duce apoi la casa de bani, o deschide și pune câteva pachete de bancnote pe masă.

— Numără-i și dă-mi chitanță.

Banii stau pe fața de masă cu pătrățele roșii, între

pahare de rachiu goale şi ceşti de cafea. Georg îi numără şi scrie chitanța. Eu mă uit pe fereastră. Câmpiile verzi şi galbene licăresc încă, dar nu mai sunt armonia vieții; ele înseamnă şi mai mult şi mai puțin.

Döbbeling primeşte chitanța lui Georg şi spune:

— V-ați lămurit, desigur, că nu veți mai monta nicio piatră funerară în cimitirul nostru.

Georg clătină din cap.

— Vă înşelați. Vom monta una chiar foarte curând. Pentru tâmplarul Beste. Pe gratis. Şi asta n-are nicio legătură cu politica. Dacă veți hotărî să gravați numele lui Beste pe monumentul eroilor, suntem dispuşi să facem şi asta tot fără bani.

— Până acolo n-o să ajungem.

— Aşa m-am gândit şi eu.

Ne ducem la gară.

— Pezevenchiul avea aşadar banii la el, spun eu.

— Bineînțeles. Ştiam că-i are. Îi ține de două luni şi i-a speculat. A câştigat bine cu ei. Voia să mai facă încă vreo câteva sute de mii. Nu ni i-ar fi dat nici săptămâna viitoare.

La gară, ne aşteaptă Heinrich Kroll şi Kurt Bach.

— Ați luat banii? întreabă Heinrich.

— Da.

— Mi-am închipuit. Aici, oamenii sunt foarte cumsecade. De încredere.

— Da. De încredere.

— Balul s-a suspendat, declară Kurt Bach, fiul naturii.

Heinrich îşi potriveşte cravata.

— Tâmplarul şi-a făcut-o cu mâna lui. Provocarea a fost prea deocheată.

— Care provocare? Că a arborat steagul oficial al țării?

— A fost o provocare. Ştia cum gândesc ceilalți. Trebuia să-şi dea seama că o să se lase cu scandal. E logic.

— Da, Heinrich, e logic, îi spune Georg. Şi acum, fă-mi plăcerea şi ține-ți fleanca logică.

Heinrich Kroll se ridică ofensat. Vrea să spună ceva, renunță însă, când vede expresia feței lui Georg. Jenat, îşi scutură cu mâna praful de pe haina de marengo. Apoi se uită pe furiş la Wolkenstein, care aşteaptă şi el trenul. Maiorul în rezervă şade pe o bancă mai la o parte şi ar dori să ajungă cât mai curând la Werdenbrück. Nu se bucură deloc când îl vede pe Heinrich apropiindu-se. Dar Heinrich se aşază lângă el.

— Ce o să iasă din afacerea asta? îl întreb pe Georg.

— Nimic. Niciunul dintre făptaşi nu va fi descoperit.

— Şi Wolkenstein?

— Nici lui n-o să i se întâmple nimic. Numai tâmplarul ar fi fost pedepsit, dacă ar fi rămas în viață. Ceilalți nu. Dacă asasinatul politic este făptuit de dreapta, e socotit demn şi se bucură de cele mai îngăduitoare circumstanțe atenuante. Avem republică, dar am preluat intacți judecătorii, slujbaşii şi ofițerii de pe vremuri. La ce ne putem aştepta de la ei?

Privim cu ochii ațintiți amurgul. Trenul pufăie intrând în gară, negru şi trist ca un dric. „Ce ciudat", mă gândesc, „toți am văzut în război atâția morți şi ştiam că mai mult de două milioane dintre noi au căzut degeaba – de ce ne cuprinde acum atâta nelinişte pentru unul singur, în timp ce pe cei mulți de atunci i-am şi dat uitării? Dar aşa trebuie să fie, pentru că unul singur reprezintă întotdeauna moartea însăşi – iar două milioane nu sunt decât o statistică."

IX

— Un mausoleu! spune doamna Niebuhr. Un mausoleu şi nimic altceva!

— Bine, îi răspund. Deci, un mausoleu.

Femeia mică şi timidă s-a schimbat mult în timpul scurs de la moartea lui Niebuhr. A devenit dură, cicălitoare, certăreață, ba chiar, cum s-ar zice, o mică otravă.

De două săptămâni sunt în tratative cu ea pentru un monument destinat brutarului şi în fiecare zi mă gândesc cu mai multă blândețe la cel dispărut. Unii oameni sunt buni şi cuminți, cât timp le merge rău, şi devin insuportabili, când o duc mai bine. În special în patria noastră iubită, cei mai supuşi şi timizi recruți au devenit adesea subofițerii cei mai sălbatici.

— N-aveți niciunul expus? întreabă doamna Niebuhr cu glas ascuțit.

— Mausoleele nu se expun, îi explic eu. Se execută pe măsură, ca rochiile de bal pentru regine. Avem câteva modele şi poate, pentru dumneavoastră, să facem unul special.

— Desigur. Trebuie să fie ceva cu totul deosebit, altfel mă duc la Hollmann şi Klotz.

— Sper că ați şi fost pe acolo. Ne place când clienții noştri se informează la concurență. Ce contează, în primul rând, la un mausoleu, este calitatea.

Ştiu de mult că a fost acolo. Mi-a spus voiajorul

Oskar-Lacrimă de la Hollmann şi Klotz. L-am întâlnit de curând şi am încercat să-l atragem de partea noastră. Deocamdată şovăie, dar i-am oferit comision mai mare decât Hollmann şi Klotz, şi până la o hotărâre definitivă, pentru a se dovedi binevoitor, lucrează pentru noi ca spion.

— Arătați-mi modelele dumneavoastră, porunceşte doamna Niebuhr ca o contesă.

N-avem niciunul, dar îi aduc câteva schițe pentru monumente de eroi. Sunt impunătoare, înalte de un metru şi jumătate, desenate în cărbune şi cretă colorată şi ornamentate de un fundal cu atmosferă corespunzătoare.

— Un leu, spune doamna Niebuhr. El era ca un leu! Dar ca un leu care sare, nu unul mort. S-ar potrivi unul în salt.

— Cum ar fi ca un cal în salt? întreb eu. Cu unul ca ăsta, sculptorul nostru a câştigat acum câțiva ani trofeul la Berlin-Teplitz.

Nu e de acord.

— Un vultur, spune ea gânditoare.

— Un mausoleu adevărat ar trebui să fie un fel de capelă, explic eu. Cu ferestre colorate ca într-o biserică, un sarcofag de marmură, cu o cunună de lauri din bronz, o bancă de marmură pentru odihna şi ruga dumneavoastră liniştită. De jur împrejur flori, chiparoşi, alei pietruite, un bazin pentru cântăreții noştri înaripați, o împrejmuire de mormânt din coloane scurte de granit, legate între ele cu lanțuri de bronz, o uşă grea de fier cu monogramă, stema familiei sau simbolul brutarilor…

Doamna Niebuhr ascultă, de parcă l-ar auzi pe Moritz Rosenthal cântând o nocturnă din Chopin.

— Foarte bine, spune ea apoi. Dar n-aveți ceva original?

O privesc supărat. Ea se uită la mine cu răceală – întruchiparea clientului cu bani.

— Există şi lucrări originale, răspund eu încet şi

veninos. Ca, de pildă, cele din Campo Santo, la Genova. Sculptorul nostru a lucrat ani de-a rândul acolo. Una dintre cele mai frumoase lucrări e a lui – o femeie plângând, aplecată peste un sicriu, în spate mortul înviat, condus de un înger în direcția cerului. Îngerul se uită înapoi şi cu mâna sa liberă o binecuvântează pe văduva îndoliată. Toate acestea din marmură albă de Carrara, îngerul având aripile strânse sau desfăcute.

— Destul de drăguț. Şi altceva?

— Deseori se obişnuieşte a reprezenta meseria celor dispăruți. De exemplu, s-ar putea sculpta un meşter brutar, frământând pâine. În spatele lui stă moartea, care îl bate pe umăr. Moartea poate fi cu coasă sau fără, înfăşurată în giulgiu, sau nud, în cazul acesta ca un schelet, o lucrare sculptată, foarte greu de executat, îndeosebi la coaste, care trebuie dăltuite cu atenție, fiecare în parte, ca să nu se rupă.

Doamna Niebuhr tace, ca şi când ar mai aştepta ceva.

— Desigur, familia poate fi de asemenea inclusă, spun în continuare. Fie stând deoparte şi rugându-se, fie cu o expresie îngrozită, apărându-se de moarte. Acestea sunt însă obiecte a căror valoare se urcă la bilioane şi cer muncă de un an sau doi. Pentru execuție ar fi necesar un avans important şi plăți în rate pe parcurs.

Mă cuprinde deodată teama că ar putea accepta vreuna dintre propunerile mele. Kurt Bach poate în cel mai bun caz să modeleze un înger strâmbat de vânt, dar mult mai departe nu-l duc posibilitățile sale artistice. Totuşi, la nevoie, am putea comanda lucrările de sculptură în altă parte.

— Şi altceva? întreabă doamna Niebuhr neînduplecată.

Mă gândesc, dacă să-i vorbesc acestui diavol nemilos despre monumentul funerar în formă de sarcofag, al cărui capac e deplasat puțin, lăsând să iasă în afară o mână de schelet – dar renunț. Pozițiile noastre sunt prea diferite; ea este cumpărătoarea, eu negustorul. Ea are

dreptul să mă sâcâie, eu pe ea, însă, nu; poate tot cumpără ceva.

— Asta ar fi tot, deocamdată.

Doamna Niebuhr mai aşteaptă o clipă.

— Dacă nu mai aveți altceva, trebuie să mă duc la Hollmann şi Klotz.

Mă priveşte cu ochii ei de gândac. Şi-a ridicat voalul de doliu peste pălăria neagră. Aşteaptă să-i fac un circ serios. Eu, însă, nimic. Dimpotrivă, îi declar cu răceală:

— Ne va face plăcere. Principiul nostru este să înfruntăm concurența, pentru ca să se vadă cât de capabilă este firma noastră. La comenzile cu atât de multă sculptură depinde foarte mult de artistul căruia îi e încredințată lucrarea, altminteri se poate întâmplă, cum s-a întâmplat nu demult la o lucrare executată de unul dintre concurenții noştri, al cărui nume aş vrea să-l trec sub tăcere, să apară deodată un înger cu două picioare stângi. S-a văzut şi câte o Maica Domnului privind saşiu sau un Christos cu unsprezece degete. Când s-a observat, era prea târziu.

Doamna Niebuhr îşi lăsă din nou voalul în jos, ca o cortină.

— Voi fi atentă!

Sunt convins că aşa va face. Gustă doliul cu aviditate şi-l soarbe din plin. Va mai dura multă vreme, până să comande ceva; căci atâta timp cât nu s-a hotărât, poate să sâcâie toți negustorii de monumente funerare; pe urmă, însă, numai pe acela la care l-a comandat. Acum, în doliul ei, pare oarecum un holtei sprințar – mai târziu va fi ca un bărbat căsătorit, obligat să fie fidel.

Tâmplarul Wilke iese din atelierul său. De mustață îi atârnă talaş de la rindea. Ține în mână o cutie cu hamsii apetisante şi mănâncă din ele plescăind.

— Cum ți se pare viața? îl întreb.

Se opreşte.

— Dimineața altfel decât seara, iarna altfel decât vara,

înainte de masă altfel decât după, şi în tinereţe, probabil, altfel decât la bătrâneţe.

— Aşa-i. În sfârşit, un răspuns la locul lui!

— Foarte bine, dar dacă ştii, de ce mai întrebi?

— Din întrebări se învaţă. Afară de asta, întreb dimineaţa altfel decât seara, iarna altfel decât vara şi după ce am făcut dragoste, altfel decât înainte.

— După ce ai făcut dragoste, spune Wilke. Aşa e, atunci toate le vezi altfel! Asta uitasem de tot.

Îi fac o plecăciune, ca în faţa unui abate.

— Te felicit pentru ascetism. Aşadar, dumneata ai înfrânt chemarea cărnii! Ar dori şi alţii să fi ajuns până acolo!

— Prostii! Nu sunt impotent. Dar femeile sunt ciudate, când aud că sunt tâmplar de sicrie, se îngrozesc. Dacă e un sicriu în atelier, nu vor să intre. Nici măcar dacă le pui masa cu cozonac şi vin de Porto.

— Unde le pui masa? întreb eu. Pe sicriul neisprăvit? Desigur nu când e lustruit, că vinul de Porto pătează.

— Pe banca de la fereastră. Pe sicriu se poate şedea. De altfel nici nu e încă sicriu. Devine sicriu numai când e un mort înăuntru. Până atunci e numai o bucată de lemn prelucrată.

— Exact. Numai că e greu să faci întotdeauna această deosebire.

— Depinde. Odată, la Hamburg, am avut o femeie care nici nu s-a sinchisit. Ba îi făcea chiar plăcere. O aţâţa. Am umplut sicriul pe jumătate cu talaş de brad, moale şi alb, din ăla care miroase întotdeauna romantic, a pădure. Totul a mers strună. Ne-am distrat de minute, până a vrut să iasă de acolo. Undeva, într-un loc, pe fund, rămăsese puţin din blestematul ăla de clei, care nu se uscase, talaşul se deplasase, părul femeii intrase în clei şi se lipise. S-a zbătut de câteva ori, apoi a început să ţipe. Credea că morţii o ţin de păr. A ţipat şi a ţipat până s-a adunat lume, chiar şi meşterul meu. A fost scoasă de acolo şi eu am fost dat afară din slujbă.

Păcat, putea să fie o legătură frumoasă. Viața nu e uşoară pentru cei de seama noastră.

Wilke îmi aruncă o căutătură sălbatică, rânjeşte scurt şi scormoneşte încântat în cutiuță, fără să mi-o ofere şi mie.

— Cunosc două cazuri de otrăvire cu hamsii, îi spun. E o moarte înfiorătoare, lungă.

Wilke nu se sinchiseşte.

— Astea sunt proaspăt afumate. Şi foarte fragede. O delicatesă. Le împart cu dumneata, dacă-mi faci rost de o fată drăguță şi fără mofturi – ca aia cu pulover care vine acum mai des să te ia.

Rămân cu ochii ațintiți la el. Se gândeşte desigur la Gerda. Gerda, pe care tocmai o aştept.

— Nu sunt proxenet, îi spun eu aspru. Dar vreau să-ți dau un sfat. Să-ți aduci femeile oriunde în altă parte, numai în atelierul dumitale nu.

— Atunci unde? Wilke îşi scobeşte oasele de peşte, rămase între dinți. Aici e buclucul! La hotel, e prea scump. Unde mai pui teama de razii. În locuri publice? Iarăşi poliția. Sau aici, în curte? Tot mai bine la mine în atelier.

— N-ai locuință?

— Camera mea n-are intrare separată. Gazda e un balaur. Cu ani în urmă, m-am ținut o vreme cu ea. De mare nevoie, mă înțelegi? Puțin timp – dar acum, după zece ani, afurisita tot mai e geloasă. Nu-mi rămâne decât atelierul. Ei, ia spune, vrei să-mi faci un serviciu prietenesc? Prezintă-mă doamnei cu pulover.

Fără vorbe, arăt spre cutiuța de hamsii golită. Wilke o aruncă în curte şi se duce la cişmea să-şi spele mâinile.

— Mai am sus o sticlă de vin de Porto, clasa întâi.

— Păstrează-ți băutura pentru viitoarea dumitale cucerire.

— Până atunci, o să se facă cerneală. Dar mai există hamsii pe lume, în afară de cutia asta.

Mă bat cu degetul pe frunte şi mă duc în birou, să-mi

iau un bloc şi un scaun pliant, ca să fac o schiță de mausoleu pentru doamna Niebuhr. Mă aşez lângă obelisc – în felul acesta pot auzi telefonul şi totodată să arunc câte o privire în stradă şi în curte. Desenul monumentului îl voi ornamenta cu inscripția: „Aici odihneşte, după o lungă şi grea suferință, colonelul în rezervă Wolkenstein, mort în mai 1923".

Una dintre fetele lui Knopf vine şi-mi admiră lucrarea. Este una dintre gemene, pe care cu greu le poți deosebi. Mama lor reuşeşte după miros, lui Knopf îi e totuna, iar noi, ceilalți, nu ştim niciodată exact care-i una şi care-i alta. Mă gândesc cum ar fi, dacă te-ai însura cu o geamănă şi cealaltă ar locui în aceeaşi casă.

Gerda mă întrerupe. S-a oprit în poartă şi râde. Las desenul deoparte. Geamăna dispare, Wilke încetează cu spălatul. În spatele Gerdei, tâmplarul îmi face semn spre cutiuța de hamsii, pe care pisica o târăşte prin curte, apoi alt semn spre el şi ridică două degete, şoptind:

— Două.

Gerda e îmbrăcată astăzi într-un pulover cenuşiu, fustă cenuşie şi beretă neagră. Nu mai arată ca un papagal; e drăguță, are un aer sportiv şi e bine dispusă. O privesc cu alți ochi. O femeie râvnită de altul, fie el chiar şi un tâmplar de sicrie obsedat de dragoste, devine de îndată mai apreciată. Aşa e omul, prețuieşte mai mult valoarea relativă, decât cea absolută.

— Ai fost azi la *Moara roşie?* o întreb eu.

Gerda clatină din cap.

— O tavernă împuțită! Am făcut numai o probă acolo. Urăsc localurile astea înecate în fum de tutun.

O privesc cu înțelegere. În spatele ei, Wilke îşi încheie nasturii de la cămaşă, îşi scoate talajul din mustață şi adaugă la oferta sa încă trei degete. Cinci cutiuțe de hamsii! Frumoasă ofertă, dar n-o iau în seamă. Am în perspectivă o săptămână fericită, o fericire limpede, curată, fără suferințe – fericirea simplă a simțurilor şi a fanteziei domolite, scurta fericire datorită unui

angajament de două săptămâni într-un local de noapte, o fericire care a şi trecut pe jumătate, care m-a eliberat de Erna şi care a făcut şi din Isabelle ceea ce trebuia să fie: o „fata morgana”, care nu-ți pricinuieşte suferință şi nu trezeşte dorințe ce nu pot fi împlinite.

— Hai, Gerda! izbucnesc deodată, cuprins de o reală recunoştință. Astăzi mergem să mâncăm pe cinste. Ți-e foame?

— Da, foarte. Putem merge undeva…

— Astăzi să nu aud de salată de cartofi şi cârnăciori! O să mâncăm excepțional şi sărbătorim o aniversare: jumătate din viața noastră în comun. Acum o săptămână ai fost pentru prima oară aici, peste altă săptămână îmi vei face la gară semne de rămas bun. S-o sărbătorim pe prima şi să ne gândim la a doua.

Gerda râde.

— Nici n-am putut să fac salată de cartofi. Am avut prea mult de lucru. Circul e altceva decât un cabaret oarecare.

— Bine, atunci mergem astăzi la *Walhalla.* Îți place gulaş?

— Îmi place, răspunde Gerda.

— Asta e! Să rămână aşa. Şi acum, la sărbătorirea marii jumătăți a scurtei noastre convieţuiri.

Prin fereastra deschisă arunc blocul de desen pe birou. Plecând, mă mai uit o dată la mutra profund dezamăgită a lui Wilke. Cu o expresie lipsită de orice speranță, ridică în sus ambele mâini: zece cutiuțe de hamsii, o avere!

— De ce nu? spune culant Eduard Knobloch, spre mirarea mea.

Mă aşteptam la o împotrivire categorică. Tichetele de masă nu sunt valabile decât la prânz, dar după o privire aruncată Gerdei, nu numai că e gata să le accepte şi astă seară, ci se opreşte chiar în fața mesei noastre:

— N-ai vrea, te rog, să mă prezinți şi pe mine?

Sunt în încurcătură. A acceptat tichetele de masă,

aşadar trebuie să-l accept şi eu.

— Eduard Knobloch, proprietar de hotel, de restaurant, poet, bilionar şi zgârâie-brânză, declar eu nepăsător. Domnişoara Gerda Schneider.

Eduard se înclină, pe de o parte măgulit, pe de alta supărat.

— Stimată domnişoară, vă rog să nu credeți nimic din tot ce v-a spus.

— Nici numele? întreb eu.

Gerda zâmbeşte.

— Sunteți bilionar? Ce interesant!

Eduard oftează.

— Nu sunt decât un om de afaceri, cu toate grijile unui om de afaceri. Nu vă potriviți la acest glumeț nechibzuit. Şi dumneavoastră? O făptură frumoasă, luminoasă, asemenea lui Dumnezeu, lipsită de griji ca o libelulă, plutind peste iazurile întunecate ale melancoliei…

Mi se pare că n-am auzit bine şi rămân cu ochii ațintiți la Eduard, de parcă ar fi scuipat aur. Gerda pare să aibă astăzi o putere de atracție magică.

— Eduard, lasă figurile de stil, îi spun. Doamna e ea însăşi actriță. Să fiu eu iazul întunecat al melancoliei? Ce s-aude cu gulaşul?

— Găsesc că domnul Knobloch vorbeşte foarte poetic. Gerda îl priveşte pe Eduard cu admirație nevinovată. Când mai aveți timp pentru poezie? Cu o întreprindere atât de mare şi cu atât de mulți chelneri. Trebuie să fiți un om fericit. Atât de bogat şi talentat pe deasupra!

— Merge! Merge! Fața lui Eduard străluceşte. Prin urmare, artistă şi dumneavoastră…

Observ că brusc îl cuprinde o mare neîncredere. Fără îndoială că Renée de la Tour, în chip de umbră, se strecoară pe lângă el, ca un nor peste lună.

— Presupun că artistă serioasă, spune el.

— Mai serioasă decât tine, intervin eu. Domnişoara Schneider nu e nici cântăreață, cum credeai mai

adineauri. Ştie să fugărească lei prin cercuri şi să călărească tigri. Şi acum, uită de copoiul care se ascunde în tine, ca fiu demn al patriei noastre iubite, şi dă-ne de mâncare.

— Aha, lei şi tigri! Eduard cască ochii mari. E adevărat? o întreabă pe Gerda. Omul ăsta minte adesea.

Pe sub masă, o calc pe picior.

— Am fost la circ, răspunde Gerda, care nu înţelege de ce acest lucru prezintă atâta interes. Şi mă voi reîntoarce acolo.

— Ce avem de mâncare, Eduard? întreb cu nerăbdare. Sau trebuie mai întâi să depunem o autobiografie în patru exemplare?

— Mă duc personal să văd, îi spune Eduard curtenitor Gerdei. Pentru asemenea oaspeţi! Vraja manejului! Scuzaţi-l pe domnul Bodmer pentru comportarea sa împrăştiată. A crescut în război printre ţărani şi educaţia i-o datorează unui poştaş isteric.

Se îndepărtează în pas clătinat.

— Chipeş bărbat, afirmă Gerda. E însurat?

— A fost. Nevasta l-a părăsit, pentru că e prea zgârcit.

Gerda pipăie calitatea feţei de masă.

— Trebuie să fi fost o proastă, spune ea visătoare. Mie îmi plac oamenii strângători. Adună bani.

— Pe timp de inflaţie, asta e cea mai mare prostie.

— Bineînţeles că trebuie să-i plasezi bine. Gerda se uită la tacâmurile argintate. Cred că prietenul tău e priceput în privinţa asta, chiar dacă e poet.

O privesc oarecum surprins.

— Se poate, zic eu. Dar nimeni n-are niciun profit. Cel mai puţin soţia lui. O pune să muncească din greu de dimineaţa până seara. A fi căsătorit cu Eduard, înseamnă să-l slugăreşti pe gratis.

Pe faţa Gerdei se aşterne un surâs şovăielnic ca al Monei Lisa.

— Fiecare sac îşi are peticul. Asta n-o ştiai până acum, puiule?

Îmi ațintesc privirea asupra ei. „Ce s-a întâmplat?” îmi spun în gând. „Mai este oare aceeaşi persoană cu care am mâncat ieri la grădina «Priveliştea frumoasă» pâine cu unt şi lapte bătut, pentru modesta sumă de cinci mii de mărci şi cu care am stat de vorbă despre farmecul vieții simple?”

— Eduard e gras, murdar şi un zgârcit incurabil, declar eu hotărât. Şi ştiu asta de mulți ani.

Riesenfeld, cel care se pricepe la femei, îmi spusese odată, că această îmbinare sperie orice femeie. Dar Gerda nu pare să fie o femeie obişnuită. Măsoară din ochi candelabrele mari, care atârnă din tavan ca nişte stalactite transparente, şi rămâne în temă.

— Poate că are nevoie de cineva, care să-i poarte de grijă. Desigur, nu ca o cloşcă. Are aerul să aibă nevoie de cineva, care să-i aprecieze calitățile.

Acum sunt de-a dreptul alarmat. Oare se duce de râpă fericirea mea paşnică de două săptămâni? De ce am cărat-o aici, unde lustrele sunt de cristal şi tacâmurile de argint?

— Eduard nu are calități, spun.

Gerda surâde din nou.

— Fiecare om are unele. Trebuie numai să i le scoți la iveală.

În aceeaşi clipă apare, din fericire, chelnerul Freidank, aducând ceremonios pe o tavă de argint un pateu de ficat.

— Ce e asta? întreb eu.

— Pateu de ficat de gâscă, îmi răspunde Freidank mândru.

— Dar pe listă scrie supă de cartofi.

— Domnul Knobloch personal a hotărât meniul, spune Freidank, furierul de altădată, şi taie două porții, una mai groasă pentru Gerda şi una mai subțire pentru mine. Sau poate preferați obişnuita supă de cartofi? se interesează el amabil. Dacă doriți, se poate.

Gerda râde. Supărat de încercarea ieftină a lui

Eduard de a o capta cu mâncarea, sunt gata să cer supă de cartofi, când Gerda îmi face semn pe sub masă. Schimbă cu grație farfuriile şi-mi dă mie bucata mai mare.

— Aşa se cuvine, îi spune lui Freidank. Întotdeauna bărbatul trebuie să primească bucata cea mai mare. Nu?

— Aşa e, se bâlbâie Freidank încurcat. Acasă, dar aici…

Fostul furier nu ştie ce să facă. A primit şi a executat ordinul lui Knobloch, să-i dea Gerdei o bucată apreciabilă şi mie o feliuță. Vede acum, că lucrurile au ieşit de-a-ndoaselea şi e doborât, deoarece trebuie să preia deodată el însuşi răspunderea pentru ceea ce are de făcut. În iubita noastră patrie, asemenea situații nu sunt prea îndrăgite. De veacuri ne-a intrat în sânge că ordinul se execută fără să crâcneşti – dar a hotărî de capul tău e altă treabă. Freidank face singurul lucru pe care îl ştie: aruncă o privire stăpânului său, cerând ajutor, şi speră că va primi alt ordin.

Eduard apare.

— Serveşte, Freidank, ce mai aştepți?

Iau furculița şi tai repede o bucată din ficatul pe care îl am în față, tocmai când Freidank, conform primului ordin primit, vrea să schimbe din nou farfuriile.

Freidank înlemneşte. Gerda izbucneşte în râs. Eduard, stârnit ca un comandant, îşi dă seama de situație, îl împinge pe Freidank deoparte, taie o altă bucată mare de ficat, o pune la repezeală în farfuria Gerdei şi mă întreabă cu zâmbet înăcrit:

— E bun?

— Merge, răspund eu. Păcat că nu e ficat de gâscă.

— Ba e ficat de gâscă.

— Are gust de ficat de viței.

— Ai mâncat vreodată în viața ta ficat de gâscă?

— Eduard, răspund eu. Mi-am vărsat şi mațele de cât ficat de gâscă am mâncat.

Eduard pufneşte în râs.

— Unde? întreabă disprețuitor.

— În Franța, când înaintam, în timpul educației mele de bărbat. Am cucerit pe atunci o prăvălie întreagă, plină cu ficat de gâscă. În vase de Strassburg, cu ciuperci negre din Perigord, care lipsesc de aici, dintr-al tău. Pe vremea aceea tu curățai cartofi la bucătărie.

Nu-i spun că mi s-a făcut rău şi pentru că o găsisem pe proprietăreasa prăvăliei, o bătrână, făcută zob, lipită de resturile de pereți, cu capul cărunt smuls şi înfipt în cârligul unui raft, ca într-o suliță, de către un trib barbar.

— Şi dumneavoastră vă place? întreabă Eduard cu tonul duios al unui broscoi, sărind cu uşurință pe lângă lacurile întunecate ale tristeții omeneşti.

— E bun, răspunde Gerda şi continuă să mănânce. Eduard se înclină ca un om de lume şi se îndepărtează ca un elefant, care dansează.

— Vezi, zise Gerda, privindu-mă cu ochi strălucitori. Nici nu e chiar atât de zgârcit.

Las furculița din mână.

— Ascultă, tu minune a circului, învăluită în rumeguş, îi răspund eu. Ai în fața ta un om, a cărui mândrie este încă prea crunt lovită, ca să-ți vorbească în stilul lui Eduard. Şi asta, pentru că o femeie l-a părăsit, schimbându-l cu un speculant. Vrei oare, copiind proza în stil baroc a lui Eduard, să-mi pun sare pe rănile încă nevindecate şi să iau povestea de la început?

Gerda râde şi mănâncă.

— Nu vorbi prostii, iubitule, declară ea cu gura plină. Şi nu fi un caltaboş ofensat. Dacă asta te necăjeşte, îmbogățeşte-te mai mult decât ceilalți.

— Bun sfat. Dar cum? Să fac vrăji?

— Fă ca alții, care au reuşit.

— Eduard a moştenit hotelul ăsta, spun eu amărât.

— Şi Willy?

— Willy e speculant.

— Ce e aia speculant?

— Unul, care profită de împrejurări. Care comercializează tot, de la scrumbii până la acțiuni ale industriei de oțel. Care face afaceri unde poate, cum poate, chiar dacă riscă să ajungă şi la zdup.

— Ei vezi, spune Gerda şi ia restul de ficat.

— Crezi că ar fi bine să devin şi eu speculant?

Gerda muşcă dintr-o chiflă cu dinții ei sănătoşi.

— Fă-te, sau nu. Dar nu te necăji, dacă alții sunt şi tu nu vrei să fii. De înjurat, poate oricine să înjure, iubitule!

— Aşa e, spun eu uimit şi dezmeticit brusc. În mintea mea apar deodată o grămadă de baloane de săpun şi încep să plesnească. Mă uit la Gerda. Are un fel blestemat de realist de a privi lucrurile. Ai de fapt într-adevăr dreptate, adaug eu.

— Bineînțeles că am dreptate. Dar ia te uită ce mai vine! Crezi că o fi tot pentru noi?

E pentru noi. Un pui fript cu garnitură de sparanghel. O mâncare pentru fabricanți de muniții. Eduard însuşi supraveghează serviciul. Îl pune pe Freidank să taie puiul.

— Pieptul e pentru doamna, ordonă el.

— Prefer o pulpă, spune Gerda.

— O pulpă şi o bucată de piept pentru doamna, hotărăşte Eduard galant.

— Nimic de zis, răspunde Gerda. Sunteți cavaler, domnule Knobloch. Ştiam eu.

Eduard zâmbeşte încântat de sine. Nu înțeleg de ce face tot teatrul ăsta. Nu pot să cred că Gerda îi place într-atât, încât să se preteze la asemenea sacrificii: mai curând aş crede că de înfuriat ce e din pricina tichetelor, încearcă astfel să mi le ia. Aşadar un act de răzbunare săvârşit din dorința de a restabili dreptatea.

— Freidank, zic eu, ia scheletul ăsta de pe farfuria mea. Nu mănânc oase. Dă-mi în schimb cealaltă pulpă. Sau puiul vostru o fi vreo victimă de război amputată?

Freidank se uită ca un câine ciobănesc la stăpânul său.

— Dar asta-i partea cea bună, explică Eduard. Oasele de la piept sunt delicioase de ronțăit.

— Eu nu ronțăi. Eu mănânc.

Eduard ridică din umerii săi graşi şi-mi dă a doua pulpă.

— N-ai prefera puțină salată? întreabă el. Sparanghelul e foarte dăunător pentru beţivi.

— Dă-mi sparanghel. Sunt un om modern şi țin foarte mult ia autodistrugere.

Eduard se retrage ca un rinocer de cauciuc. Deodată îmi vine o idee.

— Knobloch! strig în urma lui, cu un ton de general, ca Renée de la Tour.

Se răsuceşte, de parcă i s-ar fi înfipt o suliță în spate.

— Ce-i asta? mă întreabă înfuriat.

— Care?

— Urletul ăsta.

— Cine urlă aici, în afară de tine? Sau e exagerat, dacă Miss Schneider doreşte puțină salată? Atunci, să nu-i mai ofer.

Eduard cască ochii cât cepele. Se vede cum creşte în el o bănuială îngrozitoare, care se transformă în certitudine.

— Dumneavoastră? o întrebă el pe Gerda. Dumneavoastră m-ați strigat?

— Dacă aveți salată, aş vrea puțină, declară Gerda, care nu-şi dă seama ce se întâmplă.

Eduard rămâne lângă masa noastră. Acum e ferm convins că Gerda e soră cu Renée de la Tour. Observ cât de rău îi pare de ficat, de pui şi de sparanghel. Are impresia că s-a păcălit îngrozitor.

— Domnul Bodmer a strigat, spune Freidank, care s-a apropiat tiptil. Am văzut eu.

Dar cuvintele lui Freidank nu-şi găsesc ecou.

— Chelner, răspunde numai când eşti întrebat, îi

spun eu nepăsător. Asta trebuia s-o fi învățat de la prusaci. Şi acum, du-te şi toarnă-le pe gât altor nepricepuți zeamă de gulaş. Tu însă, Eduard, răspunde-mi, dacă la masa asta minunată am fost invitați sau dacă vrei să încasezi pentru ea tichetele noastre?

Eduard arată de parcă l-ar fi lovit damblaua.

— Dă tichetele încoace, porcule! spune el pe înfundate. Rup tichetele din cotor şi le pun pe masă.

— Rămâne de văzut, care dintre noi doi e porcul, Don Juan respins ce eşti!

Eduard nu ia el însuşi tichetele în primire.

— Freidank, spune el de data asta, aproape fără glas de furios ce e. Aruncă zdrențele astea la coş.

— Stai, zic eu, punând mâna pe lista de bucate. Dacă tot plătim, mai avem dreptul şi la desert. Ce doreşti, Gerda? Budincă sau compot?

— Ce ne recomandați, domnule Knobloch? întreabă Gerda, care nu ştie ce dramă se petrece cu Eduard.

Restauratorul face un gest disperat şi pleacă.

— Deci, compot, strig eu în urma lui.

Tresare uşor şi pleacă mai departe, călcând ca pe ouă. Aşteaptă în fiecare secundă, să audă glasul ca de cazarmă.

Mă gândesc dacă să strig, dar consider ca o tactică mai eficace să renunț.

— Ce s-a întâmplat deodată aici? întreabă neştiutoare Gerda.

— Nimic, răspund eu nevinovat şi împart scheletul de pui între noi doi. Pur şi simplu un mărunt exemplu pentru teza lui Clausewitz despre strategie: prinde adversarul, când e încredințat că a învins, şi anume acolo unde se aşteaptă mai puțin.

Gerda face din cap un semn de aprobare, fără să fi înțeles nimic şi mănâncă apoi compotul, pe care Freidank, cu totul lipsit de respect, îl trânteşte în fața noastră. Mă uit îngândurat la ea şi mă hotărăsc să n-o mai aduc niciodată la *Walhalla.* Să urmez de aci înainte

legea de fier a lui Georg: nu-i arăta unei femei nimic nou, în felul ăsta nu va fi atrasă într-acolo şi nu va fugi de tine.

E noapte. Stau sprijinit de pervazul ferestrei, în cămăruța mea. Luna străluceşte, mirosul greu al liliacului răzbate din grădini şi eu m-am întors de o oră de la hanul *Oraşul vechi.* O pereche de îndrăgostiți se strecoară pe trotuarul aflat în umbra Lunii şi dispare în grădina noastră. Nu mă împotrivesc; cine e sătul, e paşnic, şi nopțile sunt acum irezistibile. Pentru ca să nu se întâmple nimic, am atârnat totuşi acum o oră pe cele două monumente cu cruce mai scumpe o placă, purtând inscripția: „Atenție! Se pot răsturna. Zdrobesc degetele de la picioare!" Din anumite motive, când pământul e umed, amanții preferă crucile. Probabil pentru că se pot ține mai bine de ele, deşi s-ar putea crede că pietrele mici, în formă de moviliță, ar prezenta aceleaşi avantaje. Mă gândisem să atârn încă o inscripție, cu o recomandare în acest sens, dar am renunțat. Doamna Kroll se scoală uneori devreme. Cu toată înțelegerea ei, m-ar pălmui totuşi pentru frivolitate, până să-i pot afirma că înainte de război am fost pudic – o calitate pe care am pierdut-o apărând patria noastră iubită.

Deodată, în lumina lunii, văd apropiindu-se o siluetă pătrată şi neagră. Rămân înmărmurit. E parlagiul Watzek. Se întoarce acasă cu două ore mai devreme. Poate că astăzi n-a avut gloabe; carnea de cal a devenit un articol foarte căutat. Țin sub observație ferestrele. Se luminează şi umbra lui Watzek se perindă peste tot. Mă gândesc, dacă n-ar trebui să-l previn pe Georg Kroll; e o treabă ingrată să-i tulburi pe îndrăgostiți şi, în afară de asta, s-ar putea ca Watzek să se culce, fără să bănuiască nimic. Pare-se, însă, că nu se întâmplă tocmai aşa. Măcelarul deschide fereastra şi se uită în dreapta şi în stânga, de-a lungul străzii. Îl aud gâfâind. Închide obloanele, apoi, după un timp, apare în fața

uşii, cu un scaun în mână şi cuțitul de măcelar în carâmbul cizmei. Se aşază pe scaun şi pare că vrea să aştepte întoarcerea Lisei. Mă uit la ceas; e unsprezece şi jumătate. E o noapte călduroasă şi Watzek va rezista ore de-a rândul afară. În schimb a trecut destul de multă vreme de când Lisa e la Georg; gâfâitul răguşit al dragostei a amuțit, şi când va alerga în brațele măcelarului, va găsi desigur o explicație verosimilă, pe care el, probabil, o va accepta – dar mai bine ar fi, totuşi, să nu se întâmple aşa.

Mă strecor jos şi bat în uşa lui Georg începutul marşului „Hohenfriedberg". Apare capul lui chel. Îi raportez ce s-a întâmplat.

— Drăcia dracului! spune el. Fă-i vânt de-acolo.

— La ora asta?

— Încearcă! Pune-ți toate farmecele la bătaie.

Mă duc agale afară, casc, mă opresc şi apoi trec peste drum la Watzek.

— Frumoasă seară, zic eu.

— Frumoasă seară, rahat, răspunde Watzek.

— Aşa e, mă declar eu de acord.

— N-o să mai dureze mult, spune Watzek deodată aspru.

— Ce?

— Ce? Doar ştii prea bine. Porcăria. Ce altceva?

— Porcăria? îl întreb alarmat. Cum aşa?

— Ei, cum altminteri? Nu eşti de părerea mea?

Privesc cuțitul din cizmă şi îl văd şi pe Georg zăcând cu beregata tăiată printre monumente. Lisa, bineînțeles, nu; asta e o veche tâmpenie a soțului.

— Cum vrei s-o iei, spun eu cu diplomație.

Nu înțeleg prea bine de ce Watzek nu s-a cățărat de mult pe fereastra lui Georg. E la parter şi e deschisă.

— Toate astea or să se schimbe curând, declară Watzek morocănos. O să curgă sânge. Vinovații vor ispăşi.

Mă uit la el. Are brațe lungi, trupul îndesat şi pare

deosebit de puternic. Aş putea să-l lovesc cu genunchiul în bărbie şi apoi, dacă se ridică, să-i aplic încă o lovitură între picioare – sau, dacă fuge, pot să-i pun piedică şi să-l dau bine de câteva ori cu capul de pavaj. Pentru moment asta ar fi de-ajuns, dar pe urmă?

— L-ai auzit? întreabă Watzek.

— Pe cine?

— Ştii dumneata. Pe el. Pe cine altul? Nu e decât unul singur.

Ascult. N-am auzit nimic. Pe stradă e linişte. Fereastra lui Georg este acum închisă, din prudență.

— Pe cine să fi auzit? întreb eu cu voce tare, pentru a câştiga din timp şi a le da celorlalți un semn, ca Lisa să dispară în grădină.

— Omule, pe el! Pe şef! Pe Adolf Hitler!

— Pe Adolf Hitler! repet eu uşurat. Ăla!

— Care ăla? întreabă Watzek provocator. Nu eşti pentru el?

— Mai e vorbă! Îndeosebi acum. Nici nu-ți închipui în ce măsură.

— Atunci de ce nu l-ai ascultat?

— Doar n-a fost aici.

— A fost la radio. L-am auzit la abator. Aparat cu şase lămpi. O să schimbe totul. Minunat discurs! Omul ăsta ştie ce se întâmplă. Totul trebuie să fie altfel!

— Evident, spun eu. În această frază e cuprinsă întreaga recuzită a tuturor demagogilor din lume. Totul trebuie să fie altfel! Ce-ar fi să bem o bere?

— Bere? Unde?

— La Blume, după colț.

— O aştept pe nevastă-mea.

— Poți s-o aştepți şi la Blume. Despre ce a vorbit Hitler? Aş vrea şi eu să ştiu exact. Aparatul meu e stricat.

— Despre tot, spune măcelarul şi se ridică. Omul ăsta ştie de toate. Tot, ți-o spun eu, camarade!

Pune scaunul în coridor şi ne îndreptăm în bună

înțelegere spre grădina Blume, să bem bere de Dortmund.

X

În lumina blândă a amurgului, omul de sticlă stă nemişcat în faţa unui strat de trandafiri. Grigore al şaptelea se plimbă pe aleea de castani. O soră mai vârstnică însoţeşte un bătrân încovoiat, cu părul lung, care o ciupeşte întruna de fundul mare şi de fiecare dată chicoteşte vesel. Lângă mine, pe bancă, şed doi bărbaţi, care fără să se audă, îşi explică unul altuia de ce e nebun celălalt. Un grup de trei femei în rochii vărgate udă florile; alunecă tăcute cu stropitoarele prin lumina înserării.

Stau pe banca de lângă stratul cu trandafiri. Totul aici e paşnic şi autentic. Nimeni nu se sinchiseşte că dolarul a crescut cu douăzeci de mii de mărci într-o zi. Nimeni nu se spânzură din această cauză, cum s-a întâmplat ieri noapte cu doi soţi bătrâni, găsiţi azi-dimineaţă în dulapul de haine – spânzuraţi cu câte o bucată de frânghie de rufe. În afară de cei doi, altceva nu mai era în dulap; totul fusese vândut sau amanetat, chiar şi patul şi dulapul cu pricina. Când cumpărătorul venise să-şi ridice mobila, a descoperit morţii. Se strânseseră unul într-altul şi-şi scoseseră unul către celălalt limbile umflate şi vinete. Erau foarte uşori şi au putut fi cărați foarte repede. Amândoi erau proaspăt spălaţi, cu părul pieptănat şi cu haine curate şi ireproşabil cârpite. Când i-a văzut, cumpărătorului, un negustor de mobilă voinic, i-a venit să verse şi a declarat

că nu mai vrea să ştie de dulap. Abia seara şi-a schimbat părerea şi a trimis să-l ia. La ora aceea morții zăceau pe pat şi a fost nevoie să fie dați jos şi de acolo, deoarece şi patul urma să fie luat. Vecinii au împrumutat câteva mese şi cei doi bătrâni au fost depuşi pe ele, cu capetele înfăşurate în foiță. Foița era singurul lucru din locuință care le mai aparținea. Lăsaseră o scrisoare, în care explicau că ar fi vrut de fapt să se sinucidă cu gaze, dar societatea de distribuirea gazelor le închisese, pentru că nu le plătiseră de prea multă vreme. De aceea se scuzau față de negustorul de mobilă, pentru încurcăturile pe care i le pricinuiseră.

Isabelle se apropie de mine. E îmbrăcată în pantaloni scurți, albaştri, care-i lasă genunchii liberi, o bluză galbenă, iar în jurul gâtului poartă un colier de chihlimbar.

— Unde ai fost? întreabă ea gâfâind.

N-am văzut-o de câteva zile. De fiecare dată, după slujbă, am şters-o din biserică şi am plecat acasă. Nu mi-a fost uşor să renunț la cina copioasă şi la vinul pe care-l beam cu Bodendieck şi Wernicke, dar am preferat să-mi găsesc liniştea mâncând sandvişuri cu unt şi salată de cartofi, în compania Gerdei.

— Unde ai fost? repetă Isabelle.

— Afară, spun eu rezervat. Acolo, unde banul are rolul cel mai important.

Se sprijină de spătarul băncii. Picioarele îi sunt bronzate, de parcă ar fi stat mult la soare. Cei doi bărbați de lângă mine ne privesc nemulțumiți, apoi se ridică şi pleacă. Isabelle alunecă pe bancă.

— De ce mor copii, Rudolf? întreabă ea.

— Nu ştiu.

Nu mă uit la ea. Nu vreau să mă las iarăşi prins în plasă. Mi-ajunge că stă aici, cu picioarele ei lungi şi pantalonii de tenis, de parcă a intuit că de acum încolo

vreau să trăiesc după prescripția lui Georg.

— De ce se mai nasc, dacă mor imediat?

— Asta să-l întrebi pe vicarul Bodendieck. El susține că Dumnezeu ține socoteală de fiecare fir de păr care cade de pe capul oricui şi că tot ce se întâmplă are un sens şi o morală.

Isabelle râde.

— Dumnezeu ține socoteală? De cine? De el însuşi? De ce? El doar le ştie pe toate.

— Da, spun eu şi deodată sunt foarte necăjit, fără să ştiu de ce. E atotştiutor, preamilostiv față de toți, drept şi adânc iubitor de oameni – şi totuşi mor copii şi mame, de care ei au nevoie, şi nimeni nu ştie de ce e atâta suferință pe lume.

Isabelle se întoarce către mine, trăgându-se mai aproape. Nu mai râde.

— De ce nu sunt toți oamenii pur şi simplu fericiți, Rudolf? îmi şopteşte ea.

— Nu ştiu. Poate pentru că altfel Dumnezeu s-ar plictisi.

— Nu, spune ea repede. Nu de aceea.

— Atunci de ce?

— Pentru că îi e frică.

— Frică? De ce?

— Dacă toți ar fi fericiți, n-ar mai fi nevoie de Dumnezeu.

Mă uit acum la ea. Ochii îi sunt transparenți şi fața e mai închisă la culoare şi mai slabă ca înainte.

— Dumnezeu e bun numai la nenorocire, spune ea. Atunci e nevoie de el şi te rogi. De aceea ți-o şi trimite.

— Există şi oameni care se roagă lui Dumnezeu şi când sunt fericiți.

— Da? Isabelle râde neîncrezătoare. Atunci se roagă de teamă că nu vor rămâne aşa. Totul e teamă, Rudolf. Asta nu ştii?

Trece pe lângă noi bătrânul vesel, însoțit de sora cea voinică. Dintr-o fereastră a clădirii principale se aude

bâzâitul puternic al unui aspirator. Mă uit într-acolo. Fereastra e deschisă, dar cu gratii – o gaură neagră, din care țipă aspiratorul ca un suflet blestemat.

— Totul e teamă, repetă Isabelle. Ție nu ți-e teamă niciodată?

— Nu ştiu, răspund eu tot prudent. Cred că da. În război mi-a fost adeseori teamă.

— Nu la asta m-am gândit. Asta e o teamă îndreptățită. Eu mă gândeam la aceea nedefinită.

— Care? Teama de viață?

Clatină din cap.

— Nu. Cea dinainte.

— De moarte?

Clatină din nou capul. Nu mai întreb nimic. Nu vreau să lungesc discuția. Rămânem un timp tăcuți, în lumina amurgului. Am iarăşi senzația că Isabelle nu e bolnavă; dar nu mă las prins. Dacă m-aş lăsa prins, tulburarea m-ar cuprinde din nou şi n-aş vrea. Isabelle se mişcă, în sfârşit.

— De ce nu spui nimic?

— Ce reprezintă vorbele?

— Mult, şopteşte ea. Tot. Ți-e frică de ele?

Chibzuiesc.

— Poate că tuturor ne e puțin teamă de vorbe mari. S-au spus cu ele îngrozitor de multe minciuni. Poate ne e teamă şi de sentimentele noastre. Nu mai avem încredere în ele.

Isabelle îşi trage picioarele pe bancă.

— E însă nevoie de ele, dragule, murmură ea. Altfel cum se poate trăi?

Bâzâitul aspiratorului a încetat. Deodată s-a aşternut o mare linişte. De pe straturi se ridică răcoros aburul pământului umed. Printre castani se aude un ciripit de pasăre, mereu acelaşi. Seara pare deodată ca o balanță, care poartă pe ambele talere la fel de mult din univers. O simt de parcă s-ar legăna fără greutate pe pieptul meu. Îmi spun în gând că nimic nu mi se poate

întâmpla, atâta timp cât respir mai departe liniştit.

— De mine ți-e teamă? mă întreabă în şoaptă Isabelle.

„Nu”, gândesc eu şi dau din cap; „tu eşti singurul om de care nu mi-e teamă. Nici să-ți vorbesc. Față de tine cuvintele nu sunt niciodată prea mari şi niciodată ridicole. Le înțelegi întotdeauna, deoarece trăieşti încă în lumea în care cuvintele şi sentimentele, minciuna şi viziunea sunt unul şi acelaşi lucru.”

— De ce nu spui nimic? întreabă ea.

Ridic din umeri.

— Câteodată nu se poate spune nimic, Isabelle. Şi adesea e greu să te eliberezi.

— Pe cine să eliberezi?

— Pe tine însuți. Întâmpini prea multe împotriviri.

— Un cuțit nu se poate tăia pe el însuşi, Rudolf. De ce ți-e teamă?

— Nu ştiu, Isabelle.

— Nu aştepta prea mult, dragule. Să nu fie prea târziu. E nevoie de cuvinte, murmură ea.

Nu răspund.

— Împotriva fricii, Rudolf, continuă ea. Cuvintele sunt ca lămpile. Ajută. Vezi, cât de cenuşiu e totul? Acum nici sângele nu mai e roşu. De ce nu mă ajuți?

Renunț la împotrivirea mea.

— Tu, inimă dulce, ciudată şi iubită, zic eu. Ce bine ar fi, dacă te-aş putea ajuta.

Se apleacă şi-mi înconjoară umerii cu brațele.

— Vino cu mine. Ajută-mă! Auzi, cum strigă!

— Cine strigă?

— Nu le auzi? Glasurile. Strigă întruna!

— Nimeni nu strigă, Isabelle. Numai inima ta. Dar ce strigă?

Îi simt răsuflarea adiind pe fața mea.

— Iubeşte-mă şi n-o să mai strige, spune ea.

— Te iubesc!

Se lasă încetişor să cadă lângă mine. Ochii îi sunt acum închişi, întunericul se aşterne tot mai mult. Omul

de sticlă trece iarăşi încet pe lângă noi. O soră adună câțiva bătrâni, care şezuseră încovoiați şi nemişcați pe bănci, ca nişte traiste negre şi părăsite.

— E timpul, spune ea adresându-ni-se.

Dau din cap şi rămân pe bancă.

— Strigă, şopteşte Isabelle. Niciodată nu pot fi găsite vocile astea. Cine are atâtea lacrimi?

— Nimeni, spun eu. Nimeni pe lume, inimioară dragă.

Nu răspunde. Respiră lângă mine ca un copil obosit. Apoi o ridic şi o duc în brațe pe alee, înapoi la pavilionul în care locuieşte.

Când o cobor de pe brațe, se împiedică şi se ține strâns de mine. Murmură ceva, nu înțeleg ce, şi se lasă dusă înăuntru. Intrarea este bine luminată de o lumină neumbrită şi lăptoasă. O aşez pe un scaun de paie din hol. Zace aici cu ochii închişi, de parcă ar fi coborâtă de pe o cruce nevăzută. Două maici în veşminte negre trec pe lângă noi. Se duc spre capelă. O clipă pare că ar vrea s-o ia pe Isabelle şi s-o înmormânteze. Apoi vine supraveghetoarea îmbrăcată în alb şi o duce cu dânsa.

Superioara ne-a dat a doua sticlă de vin de Mosela. Spre surprinderea mea, Bodendieck a dispărut totuşi imediat după-masă. Wernicke a rămas cu mine. Vremea este stabilă şi bolnavii sunt atât de liniştiți, cât pot să fie.

— De ce nu sunt ucişi cei pentru care nu mai există nicio speranță? întreb eu.

— Dumneata i-ai ucide? îmi întoarce Wernicke întrebarea.

— Nu ştiu. Aceeaşi întrebare se poate pune şi pentru un muribund, care se stinge încet şi fără speranțe de însănătoşire şi despre care se ştie că nu-l mai aşteaptă decât dureri. I-ai face o injecție, ca să sufere câteva zile mai puțin?

Wernicke tace.

— Din fericire, Bodendieck nu e aici, spun eu. Ne

putem aşadar împărtăşi părerile asupra moralei şi religiei. Am avut un camarad, căruia îi fusese despicată burta ca într-o măcelărie. Ne implora să-l împuşcăm. L-au dus la lazaret. A ţipat acolo încă trei zile şi apoi a murit. Trei zile înseamnă mult, când urli de durere. Am văzut mulţi oameni crăpând. Nu murind – crăpând. Tuturor li s-ar fi putut veni în ajutor cu o injecţie. Şi mamei mele la fel.

Wernicke tace.

— Bine, zic eu. Ştiu: a opri viaţa unei fiinţe este totuna cu uciderea. De când am fost în război, mi-e greu să omor măcar o muscă. Totuşi vitelul care a fost omorât, ca să-l mâncăm noi, mi-a plăcut foarte mult. Viaţa e o minune, chiar pentru un viţel sau o muscă. Îndeosebi pentru o muscă – această acrobată cu ochii ei în mii de faţete. E veşnic o minune. Dar e veşnic ucisă. De ce în timp de pace ucidem un câine bolnav, dar un om care geme nu? În schimb omorâm milioane în războaie nefolositoare?

Wernicke tot nu-mi dă niciun răspuns. Un bondar bâzâie în jurul lămpii. Se loveşte de bec, cade, se ridică pe picioruşe, zboară din nou şi se roteşte iar în jurul luminii. Nu-i foloseşte experienţa.

— Bodendieck, slujitorul bisericii, are, bineînţeles, câte un răspuns la toate, zic eu. Animalele n-au suflet, oamenii au. Dar unde mai e bucata de suflet, dacă s-a vătămat o cută a creierului? Unde e sufletul, dacă cineva şi-a pierdut mintea? Să fi ajuns în cer? Sau aşteaptă undeva restul diform, care mai îngăduie corpului omenesc să mai saliveze, să mănânce şi să mai aibă secreţii. Am văzut câteva cazuri din secţia cu acces interzis. Unde a rămas sufletul celor ce şi-au pierdut mintea? Se poate împărţi în două? Sau atârnă ca un balon invizibil de bietele cranii mormăitoare?

Wernicke face o mişcare de parcă ar alunga o insectă.

— Bine, continui eu. Asta e o întrebare pentru Bodendieck, care o va rezolva cu uşurinţă. Bodendieck

poate rezolva totul cu marele Dumnezeu necunoscut, cu cerul şi iadul, răsplata celor în suferinţă şi pedeapsa pentru cei răi. Nimeni n-a avut vreodată o dovadă despre acestea. După Bodendieck, numai credinţa te face fericit. Atunci de ce ne-a mai fost dată raţiunea, critica şi nevoia de dovezi? Ca să nu le folosim? Ciudat joc pentru marele necunoscut. Şi ce este veneraţia adresată vieţii? Teama de moarte? Teamă, numai teamă! De ce? Şi de ce putem întreba, dacă nu există răspuns?

— Ai terminat? întreabă Wernicke.

— Nu – dar nu te mai întreb nimic.

— Bine. Nici nu-ţi pot răspunde. Cel puţin atâta ştii şi dumneata. Sau nu?

— Bineînţeles. De ce s-o poţi face dumneata, dacă toate bibliotecile din lume n-au ca răspuns decât speculaţii?

La al doilea raid, bondarul a căzut. Se târăşte iarăşi pe picioare şi începe al treilea. Aripile lui sunt ca oţelul albastru lustruit. E o maşinărie utilă, frumoasă, pusă la punct; dar în faţa luminii e ca un alcoolic dinaintea unei sticle de rachiu.

Wernicke toarnă restul de vin în pahare.

— Cât timp ai fost pe front?

— Trei ani.

— Ciudat!

Nu răspund. Ştiu cam ce gândeşte şi nu am chef să înghit încă o dată discuţii pe tema aceasta.

— Crezi că raţiunea ţine de suflet? întreabă el în altă ordine de idei.

— Nu ştiu. Dar dumneata crezi că aceste animale inferioare, care se murdăresc şi se târăsc în secţia izolaţilor, mai au suflet!

Wernicke îşi ia paharul.

— Pentru mine toate acestea sunt simple, zice el. Sunt om de ştiinţă. Nu cred nimic. Observ numai. Bodendieck, în schimb, crede apriori! Dumneata te zbaţi nesigur între noi. Vezi bondarul de colo?

Bondarul este la al cincilea asalt. Până la moarte va continua tot aşa. Wernicke stinge lampa.

— Aşa, pe ăsta l-am salvat!

Noaptea pătrunde mare şi albastră pe ferestrele deschise. Intră cu miros de pământ, flori şi cu sclipirea stelelor. Tot ce am spus, mi se pare acum înfiorător de ridicol. Bondarul face încă un raid zgomotos şi cârmeşte apoi în zbor sigur afară pe fereastră.

— Haos, spune Wernicke. Haosul există într-adevăr? Sau este numai o închipuire a noastră? Ai meditat vreodată, cum ar fi lumea, dacă am avea un simț în plus?

— Nu.

— Dar unul mai puțin? Mă gândesc.

— A fi orb, ori surd; sau fără simțul gustului. Ar fi o mare deosebire.

— Şi cu un simț mai mult? De ce să fim totdeauna restrânşi numai la cinci simțuri? De ce să nu putem desfăşura într-o zi şase? Sau opt? Sau douăsprezece? Lumea n-ar arăta atunci cu totul altfel? Poate că, la apariția celui de al şaselea, ar dispărea noțiunea de timp. Sau cea a spațiului. Sau aceea a morții. Sau a durerii. Sau a moralei. În orice caz, aceea a concepției de viață de astăzi. Rătăcim prin existența noastră cu un număr destul de redus de organe. Un câine aude mai bine decât oricare om. Un liliac îşi simte orbeşte drumul prin toate obstacolele. Un fluture poartă în el un post de radiorecepție şi zboară cu acesta, străbătând nenumărați kilometri, direct la femeiuşca sa. Păsările călătoare ne sunt superioare în privința orientării. Şerpii aud prin piele. Ştiințele naturii cunosc sute de asemenea exemple. Cum putem şti măcar ceva cu certitudine? E destul să se perfecționeze un organ sau să se dezvolte unul nou şi lumea se schimbă, iar concepția despre Dumnezeu se schimbă şi ea. Noroc!

Ridic paharul şi beau. Vinul e aspru şi tare.

— Aşadar e mai bine să aşteptăm, până vom avea un

al şaselea simț? întreb eu.

— Nu e nevoie. Poți să faci ce vrei. Dar e bine să ştii că un simț în plus ar da totul peste cap. Temeinicia animalică dispare în aceste condiții. Cum e vinul?

— Bun. Cum îi merge domnişoarei Terhoven? Mai bine?

— Mai rău. Maică-sa a fost aici – şi n-a recunoscut-o.

— Poate n-a vrut.

— E aproape totuna. N-a recunoscut-o. A țipat la ea, să plece. Caz tipic!

— De ce?

— Vrei să auzi o prelegere lungă despre schizofrenie, complexul părintesc, fuga de sine însuşi şi reacția de şoc?

— Da, răspund eu. Astăzi da.

— N-o să auzi aşa ceva. Numai ce e absolut necesar. Scindarea personalității este de obicei fuga de sine însuşi.

— Ce înseamnă sine însuşi?

Wernicke se uită la mine.

— Să lăsăm asta acum. Fuga într-o altă personalitate. Sau în mai multe. Cele mai frecvente sunt cazurile în care pacientul se întoarce între timp mereu, pentru mai multă sau mai puțină vreme, în propria sa personalitate. Geneviève, nu. De mult timp nu mai face aşa. Dumneata, de pildă, nici n-o cunoşti cum e în realitate.

— Aşa cum e acum, reacționează foarte rațional, spun eu fără convingere.

Wernicke râde.

— Ce e rațiunea? Gândire logică?

Mă gândesc la cele două noi simțuri viitoare şi nu răspund…

— E foarte bolnavă? întreb eu.

— După accepțiunile noastre, da. Există însă vindecări rapide şi adesea surprinzătoare.

— Vindecări… de ce?

— De boala ei.

Wernicke îşi aprinde o ţigară.

— Adeseori e foarte fericită. De ce n-o lăsaţi aşa cum e?

— Pentru că mama îi plăteşte tratamentul, declară sec Wernicke. Afară de asta, nu e fericită.

— Crezi că ar fi mai fericită, dacă s-ar însănătoşi?

— Probabil că nu. E sensibilă, inteligentă, pare să aibă multă fantezie şi o ereditate încărcată. Însuşiri care nu te fac neapărat fericit. Dacă ar fi fost fericită, probabil că n-ar fi încercat să fugă de propriu-i eu.

— Atunci de ce nu e lăsată în pace?

— Da. De ce nu? spune Wernicke. Şi eu îmi pun deseori această întrebare. De ce se operează bolnavi, la care se ştie dinainte că operaţia nu va folosi la nimic? Vrei să întocmim o listă a „de ce”-urilor? Ar fi foarte lungă. Unul dintre „de ce”-uri ar fi: de ce nu-ţi bei vinul şi nu-ţi ţii, în sfârşit, gura? Şi decât să-ţi scormoneşti creierul îmbâcsit, de ce nu vrei să simţi frumuseţea nopţii. De ce vorbeşti despre viaţă, în loc s-o laşi să se împlinească?

Se ridică în picioare şi se întinde.

— Trebuie să-mi fac vizita de noapte la cei izolaţi. Nu vrei să vii cu mine?

— Da.

— Pune-ţi un halat alb. Te iau cu mine într-o secţie specială. După aceea sau verşi, sau te simţi în stare să te delectezi cu vinul acesta, în adâncă mulţumire.

— Sticla e goală.

— Mai am una în cămăruţa mea. S-ar putea să avem nevoie de ea. Ştii ce e ciudat? Că la cei douăzeci şi cinci de ani ai dumitale, ai şi văzut imens de multă moarte, suferinţă şi idioţie omenească – şi totuşi nu ai aerul să fi învăţat din toate acestea altceva decât să pui cele mai tâmpite întrebări pe care şi le poate imagina cineva. Dar ăsta este, probabil, mersul firesc al lumii – când într-adevăr am învăţat, în sfârşit, ceva, suntem prea bătrâni, pentru a-l pune în aplicare – şi merge aşa mai departe,

val după val, generație după generație. Niciuna nu învață de la cealaltă, nici cel mai mic lucru. Să mergem!

Suntem la cafeneaua *Central* – Georg, Willy şi cu mine. N-am vrut să rămân astăzi singur acasă. Wernicke mi-a arătat o secție a ospiciului pe care n-o cunoşteam încă: secția răniților de război, a celor împuşcați în cap, a celor scoşi de sub dărâmături şi a celor cu şocuri. În noaptea blândă de vară, această secție arată ca un adăpost subteran întunecat, înconjurat de cântecul privighetorilor. Războiul, care acuma a fost uitat aproape peste tot, continuă fără încetare în aceste încăperi. Exploziile grenadelor răsună încă în aceste biete urechi, ochii oglindesc aceeaşi groază înspăimântătoare ca acum cinci ani, baionete se înfig necontenit în burțile moi, tancuri zdrobesc şi lipesc de pământ răniți urlând, bubuitul luptei, pocnetul grenadelor de mână, capete sfărâmate, urletul minelor, sufocarea sub adăposturi subterane distruse, toate au rămas aici intacte datorită unei îngrozitoare magii negre şi se zbuciumă acum în tăcere în mijlocul trandafirilor şi verii, în acest pavilion. Se dau ordine, şi ordine abia rostite sunt ascultate, paturile sunt tranşee şi adăposturi subterane sunt întruna dărâmate şi aruncate în aer. Oamenii mor, sunt ucişi, sugrumați şi asfixiați. Gazul pătrunde în încăperi, agonii de teamă îşi găsesc expresia în urlete şi furişări, horcăieli îngrozite şi plânsete, şi adesea numai în tăcere, retragerea într-un colț şi ghemuirea cât de strâns posibil, cu fața lipită de perete.

— Drepți! urlă deodată câteva glasuri tinere în spatele nostru.

Un număr de oaspeți de la mese se ridică iute în picioare. Orchestra cântă: *„Deutschland, Deutschland über alles”.* A patra oară în seara asta. Nici orchestra cafenelei, nici proprietarul nu sunt atât de naționalişti. Câțiva tineri zurbagii vor să-şi dea importanță. La

fiecare jumătate de oră, unul dintre ei se duce la orchestră şi cere să se cânte imnul național. Se duce într-acolo, ca şi când ar pleca la luptă. Orchestra nu îndrăzneşte să se opună şi astfel se intonează cântecul despre Germania, în locul uverturii la opereta „Poet şi țăran”.

— Drepți! răsună de fiecare dată din toate părțile.

La auzul imnului național toată lumea se ridică în picioare, mai cu seamă pentru că acesta a atras după sine două milioane de morți, un război pierdut şi inflația.

— Drepți! strigă către mine un golan de vreo şaptesprezece ani, care la sfârşitul războiului nu putea să fi avut mai mult de doisprezece ani.

— Pupă-mă undeva! răspund eu. Şi vezi-ți de treabă.

— Bolşevic! strigă tânărul, care, fără îndoială, nici nu ştie încă ce înseamnă asta. Camarazi, aici sunt bolşevici.

Scopul bădăranilor ăstora este să facă scandal. Cer întruna să se cânte imnul național şi mereu un număr de oameni nu se ridică în picioare, pentru că s-au plictisit. Cu ochii înflăcărați, scandalagii se năpustesc atunci asupra lor şi caută ceartă. Pe undeva stau câțiva ofițeri deblocați, îi dirijează şi se simt patrioți.

Vreo doisprezece înconjoară acum masa noastră.

— Drepți, sau se întâmplă ceva.

— Ce? întreabă Willy.

— O să vedeți acuşi, laşilor! Trădători de patrie! Sus!

— Luați-o din loc, spune Georg liniştit. Credeți că primim ordine de la minori?

Un ins de vreo treizeci de ani îşi face loc printre ei.

— Nu respectați imnul național?

— În cafenea nu, mai ales dacă e folosit ca să provoace scandal, răspunde Georg. Şi acum, lăsați-ne în pace cu prostiile.

— Prostii? Numeşti prostii cele mai sfinte sentimente ale unui german? Vei fi tras la răspundere. Unde ai fost

în timpul războiului, dumneata învârtitule?

— În tranşee, răspunde Georg. Din păcate.

— Asta poate s-o spună oricine. Dovezi!

Willy se ridică în picioare. E un uriaş. Muzica se opreşte.

— Dovezi? zice el. Uite! Ridică puțin un picior, întoarce uşor fundul către cel care întreabă şi dă drumul unui zgomot asemănător cu o bubuitură de tun mijlociu. Asta-i tot ce am învățat de la prusaci, spune Willy concludent. Înainte aveam maniere mai elegante.

Fără să vrea, şeful bandei s-a dat înapoi.

— Nu dumneata vorbeai de laşi? întreabă Willy şi rânjeşte. Pari să fii cam sperios?

Proprietarul cu trei chelneri voinici se apropie.

— Linişte, domnilor. Vă rog foarte mult. Fără încăierări în local.

Orchestra cântă acum: „Fata din Pădurea Neagră". Apărătorii imnului național se retrag cu amenințări sumbre. S-ar putea să ne atace când vom pleca. Îi ştim ce sunt în stare; pândesc în apropierea uşii. Sunt vreo douăzeci. Lupta va fi destul de lipsită de perspective pentru noi.

Deodată, ne soseşte ajutor neaşteptat. Un bărbat mic de statură, uscățiv, vine la masa noastră. E Bodo Ledderhose, un negustor de piei şi fier vechi. Ne-a fost camarad de arme în Franța.

— Fraților! zice el. Am văzut ce s-a întâmplat. Sunt aici cu asociația mea. Colo, în spatele stâlpului. Mai bine de doisprezece oameni. În cazul când căcănarii ăştia vor ceva, vă venim în ajutor. S-a făcut?

— S-a făcut, Bodo. Dumnezeu te-a adus încoace.

— Nu-i chiar aşa. Aici, însă, nu e un loc pentru oameni cumsecade. Am intrat numai să bem un pahar de bere. Din păcate, proprietarul localului are cea mai bună bere din tot oraşul. Dar caracter n-are nici de doi bani.

Mi se pare că Bodo exagerează, cerând în aceste

timpuri caracter. În perioade îndoielnice, se impun pretențiile cele mai exigente, zice el.

— Plecăm curând, adaugă Bodo. Şi voi?

— Imediat.

Plătim şi ne ridicăm. Înainte de a ajunge la uşă, apărătorii imnului național au şi ieşit. S-au înarmat ca prin minune cu ciomege, pietre şi boxuri de fier. S-au aşezat în semicerc în fața intrării.

Bodo se află deodată printre noi. Ne dă la o parte şi cu doisprezece oameni de-ai săi iese înaintea noastră pe uşă. Se opresc afară.

— Doriți ceva, mucoşilor? întreabă el.

Apărătorii imperiului îşi ațintesc ochii asupra noastră.

— Laşilor! strigă în cele din urmă comandantul, care voia să se năpustească asupra noastră cu cei douăzeci de oameni. Mai punem noi mâna pe voi!

— Sigur, zice Willy. De-aia am zăcut câțiva ani în tranşee. S-aveți însă grijă să fiți întotdeauna de trei sau patru ori mai mulți. Superioritatea numerică le dă naționaliştilor încredere.

O luăm pe Strada Mare, însoțiți de asociația lui Bodo. Cerul e înstelat. În prăvălii arde lumina. Uneori, când eşti împreună cu camarazi de război, ți se pare mai ciudat, mai grozav, mai fermecător şi mai de necrezut că te poți plimba, că eşti liber şi că trăieşti. Înțelegi deodată la ce s-a gândit Wernicke, când vorbea de recunoştință. E recunoştința care nu se referă la cineva anume, pur şi simplu aceea de a fi scăpat pentru ceva mai multă vreme, căci, bineînțeles, cu adevărat nu scapă nimeni.

— Trebuie să vă duceți la altă cafenea, spune Bodo. Ce-ar fi să veniți la a noastră? Acolo nu sunt asemenea maimuțe urlătoare. Haideți cu noi, să vedeți.

Ne ducem cu ei. Jos se serveşte cafea, apă minerală, bere şi înghețată; sus sunt sălile pentru întruniri. Asociația lui Bodo e o asociație corală. Oraşul mişună de asociații, care au fiecare întrunirile lor serale, statutele

şi programele lor şi care îşi dau mare importanţă şi se iau în serios. Asociaţia lui Bodo îşi ţine adunările în fiecare joi la etajul întâi.

— Avem un cor bărbătesc frumos, pe patru voci, zice el. Numai în ce priveşte tenorul întâi suntem ceva mai slabi. Curios, au căzut desigur mulţi tenori în război. Şi urmaşii lor sunt abia la vârsta schimbării de voce.

— Willy e tenor, declar eu.

— Adevărat? Bodo îl priveşte cu interes. Cântă după mine, Willy.

Bodo fluieră ca un sturz. Willy îl imită.

— Bun material, spune Bodo. Acum, altceva! Willy reuşeşte şi a doua oară.

— Te facem membru, izbucneşte Bodo acum. Dacă nu-ţi convine, poţi renunţa oricând.

Willy se codeşte oarecum, dar, spre mirarea noastră, acceptă. E numit de îndată vistiernicul clubului. Pentru asta ne plăteşte un rând dublu de bere şi rachiu, la care se mai adaugă supă de mazăre şi ciolan de porc pentru toţi. Din punct de vedere politic, asociaţia lui Bodo este neutră. Numai la tenorul întâi au un negustor de jucării conservator şi un cizmar pe jumătate comunist; tenori sunt însă prea puţini şi n-ai de unde alege. La al treilea rând de băutură, Willy povesteşte că ştie o doamnă care poate să cânte pe loc de tenor întâi şi chiar de bas. Membrii asociaţiei tac, mănâncă şi nu prea dau crezare celor spuse de Willy. Georg şi cu mine confirmăm că Renée de la Tour are această dublă însuşire. Willy jură că din născare glasul ei este de tenor şi nicidecum de bas. Drept răspuns, urmează o acceptare unanimă. În absenţă, Renée de la Tour e cooptată membră şi în clipa următoare e numită chiar membră de onoare. Willy plăteşte încă un rând şi pentru asta. Bodo visează la misterioasele preludii de soprană, datorită cărora la serbările corale, ale asociaţiei vor înnebuni, crezând că în clubul lui Bodo este şi un eunuc. Bineînţeles, Renée va trebui să apară în îmbrăcăminte bărbătească, altfel

asociația ar putea avea clasificarea de cor mixt.

— Îi voi comunica încă în seara asta, afirmă Willy. Mamă, ce-o să mai râdă. Pe toate vocile!

Georg şi cu mine plecăm, în sfârşit. De la etajul întâi Willy cercetează locul. Ca vechi soldat, se aşteaptă la încă o cursă din partea apărătorilor imnului național. Dar nu se întâmplă nimic. Piața e liniştită sub lumina stelelor. De jur împrejur, ferestrele cârciumilor sunt deschise. Din localul asociației lui Bodo răsună puternic: „Cine te-a aşezat, frumoasă pădure, acolo sus?”

— Spune-mi Georg, întreb eu, când cotim pe strada noastră. De fapt, tu eşti fericit?

Georg Kroll îşi flutură pălăria către ceva nevăzut în noapte.

— Altă întrebare! spune el. Cât timp se poate şedea pe vârful unui ac?

XI

Plouă torențial. În schimb, din grădină se ridică ceața. Vara s-a înecat, e frig şi dolarul a ajuns la o sută douăzeci de mii de mărci. O bucată din jgheabul acoperişului se prăbuşeşte cu zgomot puternic şi apa cade în fața ferestrei noastre ca o cascadă cenuşie de sticlă. Vând doi îngeri de porțelan şi o coroană de imortele unei doamne distinse, căreia i-au murit amândoi copiii de gripă. Alături, Georg zace în pat şi tuşeşte. Şi el are gripă. I-am dat să bea o cană de vin fiert pentru întărire. Afară de asta, are în jurul său o jumătate duzină de ziare şi foloseşte acest prilej pentru a se informa asupra căsătoriilor, divorțurilor şi scandalurilor din lumea bună de la Cannes, Berlin, Londra şi Paris. Intră Heinrich Kroll, indestructibil în pantalonii săi vărgați, cu clame de bicicletă şi manta de ploaie neagră, aleasă potrivit cu vremea.

— Vă supără, dacă vă dictez câteva comenzi? întreabă el cu un sarcasm de neîntrecut.

— În niciun caz. Dă-i drumul.

Îmi comunică nişte contracte. E vorba de câteva pietre mijlocii din sienit roşu, o placă de marmură, câteva împrejmuiri de morminte – cotidianul morții, nimic deosebit. După aceea se mai roieşte nehotărât câtva timp, îşi încălzeşte fundul la soba rece, se uită la cele câteva mostre de pietre, care zac de douăzeci de ani pe rafturile din birou şi, în sfârşit, izbucneşte.

— Când i se fac cuiva atâtea greutăți, nu e de mirare, dacă în curând o să dăm faliment.

Pentru a-l necăji, nu răspund.

— Faliment am spus, explică el. Şi ştiu ce vorbesc.

— Adevărat? îl privesc prietenos. Atunci de ce e nevoie să te aperi? Te credem toți.

— Să mă apăr? Eu n-am nevoie să mă apăr. Dar ce s-a întâmplat acolo, la Wüstringen…

— Asasinii tâmplarului au fost prinşi?

— Asasinii? Ce ne pasă nouă? Şi cine spune în asemenea cazuri că-i vorba de asasinat? A fost un accident. Omul şi-a făcut-o cu mâna lui. Eu mă refeream la felul cum v-ați purtat voi cu primarul Döbbeling. Şi i-ați mai dat şi văduvei tâmplarului o piatră de mormânt pe gratis!

Mă întorc spre fereastră şi mă uit la ploaie. Heinrich Kroll se numără printre oamenii care n-au niciodată vreo îndoială în privința părerilor lor. Asta nu-i face numai plicticoşi, dar şi primejdioşi. Ei reprezintă masa îndârjită a patriei noastre iubite, care ne poate târî oricând într-un nou război. Nimic nu le e de învățătură, s-au născut cu mâinile gata să facă drepți şi sunt mândri să moară tot aşa. Nu ştiu dacă acest soi există şi în alte țări – desigur însă nu în asemenea cantități.

După un timp, ascult din nou ce vorbeşte micul încăpățânat. A avut aşadar cu primarul o şedință lungă şi a lămurit problema. Şi asta numai mulțumită personalității sale. Vom putea livra iarăşi pietre funerare la Wüstringen.

— Ce să facem acum? întreb eu. Să le cădem în genunchi?

Îmi aruncă o privire otrăvită.

— Bagă de seamă să nu ajungi odată prea departe!

— Cât de departe?

— Prea departe. Nu uita că eşti angajat aici.

— Uit tot timpul. Altfel ar trebui să-mi plătiți salariul întreit – ca desenator, ca şef de birou şi ca responsabil

cu publicitatea. De altfel, nu suntem în relații militare unul față de altul. Dacă am fi, ar trebui să stai drepți în fața mea. Şi dacă vrei, n-am decât să dau un telefon la concurență, Hollmann şi Klotz mă angajează imediat.

Se deschide uşa şi Georg apare într-o pijama cărămizie.

— Vorbeşti de Wüstringen, Heinrich?

— Desigur.

— Atunci du-te în pivniță, ca să te ascunzi de ruşine. La Wüstringen a fost ucis un om. A pierit o viață. Fiecare şi-a văzut distrusă o lume. Fiecare ucidere, fiecare lovitură mortală este prima lovitură mortală dată lumii. Iarăşi şi iarăşi Cain şi Abel! Dacă tu şi camarazii tăi ați înțelege asta, n-ar fi atât de multe urlete de război pe acest pământ binecuvântat.

— N-ar exista atunci decât sclavi şi slugi. Viermi în fața neomenosului tratat de la Versailles.

— Tratatul de la Versailles? Bineînțeles! Georg înaintează un pas. Mirosul de vin fiert pluteşte în jurul lui. Dacă noi am fi câştigat războiul, i-am fi copleşit pe adversarii noştri cu dragostea şi darurile, nu? Ai uitat, ce voiați să anexați, tu şi cei de o seamă cu tine? Ucraina, Brie, Longwy şi întregul bazin carbonifer şi minier al Franței. Nouă ni s-a luat Ruhrul? Nu, îl mai avem! Vrei poate să susții că tratatul nostru de pace n-ar fi fost de zece ori mai aspru, dacă am fi avut dreptul să impunem unul? Nu ți-am auzit eu însumi încă din 1917 botul tău ăla mare cum vorbea despre asta? Franța trebuia să devină un stat de mâna a treia, bucăți uriaşe din Rusia urmau să fie anexate şi toți adversarii să predea avuții şi să plătească la sânge. Asta ai fost, Heinrich! Acum însă urli în cor cu toți despre nedreptatea care ni s-a făcut. Mi-e greață de autocompătimirea şi de strigătele voastre de răzbunare! Întotdeauna altul e de vină. Puțiți de îngâmfare, voi fariseilor! Nu ştiți că principalul semn pentru a te dovedi bărbat constă în a-ți recunoaşte faptele? Voi, însă, n-ați

fost decât victimele celei mai mari nedreptăți şi vă deosebiți numai într-o privință de Dumnezeu – Dumnezeu ştie tot, dar voi le ştiți pe toate, mai bine decât el.

Georg se uită împrejur, de parcă s-ar fi trezit din somn. Fața lui e acum la fel de roşie ca pijamaua, până şi chelia i s-a înroşit. Heinrich, speriat, s-a dat înapoi. Georg se duce după el. E furios. Heinrich se trage şi mai mult îndărăt.

— Să nu mă molipseşti! strigă el. Îmi sufli bacilii tăi în obraz. Unde o să ajungem, dacă ne îmbolnăvim amândoi de gripă?

— Nimeni n-ar mai trebui să moară, spun eu.

Este o imagine frumoasă să-i vezi pe frați luptându-se, Georg în pijamaua roşie de şaten, transpirând de mânie, iar Heinrich în costum de gală, ferindu-se să nu ia gripă. În afară de mine, scena mai e observată de Lisa, care, în ciuda vremii, stă aplecată peste fereastră, îmbrăcată într-un capot imprimat cu corăbii cu pânze. La casa lui Knopf uşa e deschisă. În fața ei, ploaia cade ca o perdea din mărgele de sticlă. E atât de întuneric înăuntru, încât fetele au şi aprins lumina. S-ar putea crede că plutesc acolo ca fiicele Rinului din opera lui Wagner. Sub o umbrelă uriaşă, tâmplarul Wilke străbate curtea ca o ciupercă neagră. Heinrich Kroll dispare, fiind literalmente dat afară de către Georg.

— Fă-ți gargară cu sare de lămâie! strig eu în urma lui. La oameni de teapa voastră, gripa e mortală.

Georg rămâne pe loc şi râde.

— Ce idiot sunt, zice el. Parcă ăsta ar fi soi să învețe vreodată ceva din ce-i spui.

— De unde ai pijamaua asta? întreb eu. Ai intrat în partidul comunist?

De peste drum se aud aplauze. Lisa îl copleşeşte pe Georg cu ovațiile – o probă evidentă de lipsă de loialitate față de Watzek, neclintitul naționalist şi viitor director al abatorului. Georg se înclină cu mâna la piept.

— Bagă-te în pat, spun eu. Transpiri întruna, de parcă ai fi o fântână arteziană.

— E sănătos să transpiri! Uită-te la ploaie! Colo transpiră cerul. Şi dincolo, frântura de viață, în capotul ei deschis, cu dinții albi şi hohotind de râs. Noi ce facem aici? De ce nu plesnim ca un foc de artificii? Dacă am şti odată cu adevărat ce este viața, am crăpa. De ce vând eu monumente? De ce nu sunt o stea căzătoare? Sau un grifon{21} care să zboare peste Hollywood şi să fure cele mai frumoase fete din bazinele de înot? De ce trebuie să trăim în Werdenbrück şi să ne luptăm la cafeneaua *Central,* în loc să organizăm o caravană spre Tombuctu şi cu cărăuşi de culoarea mahonului, să plecăm în îndepărtata dimineață africană? De ce nu avem un bordel în Yokohama? Răspunde! E important să aflu asta imediat. De ce nu ne luăm la întrecere, în înot, cu peştii ca purpura, în serile trandafirii din Tahiti? Răspunde!

Ia sticla de rachiu de secară în mână.

— Stai, spun eu. Mai este vin. Îl încălzesc imediat pe lampa de spirt. Nu bea rachiu acum. Ai febră. Vin roşu cald, fiert cu ingrediente din India şi din insulele Sunda.

— Bine! Încălzeşte-l! Dar de ce nu suntem noi înşine pe Insulele Speranței, ca să ne culcăm cu femei care miros a scorțişoară şi ai căror ochi se înălbesc, când ne împreunăm cu ele sub crucea sudului, şi scot țipete de papagali şi tigri? Răspunde!

Flacăra lămpii de spirt arde ca lumina albastră a amurgului şi a semiîntunericului din birou. Ploaia murmură ca marea.

— Suntem pe drum, căpitane, zic eu şi trag o duşcă zdravănă de rachiu, ca să-l ajung pe Georg din urmă. Caravela trece acum prin Santa Cruz, Lisabona şi Coasta de Aur. Sclavele arabului Mohamed Ben Hassan Ben Watzek ne privesc şi ne fac semne din cabina comandantului. Iată şi narghileaua dumneavoastră!

Îi dau lui Georg o țigară din cutia rezervată celor mai

destoinici agenți. O aprinde şi suflă câțiva colaci de fum. Pe pijamaua lui se văd câteva pete întunecate de transpirație.

— Pe drum, spune el. De ce n-am ajuns încă?

— Am ajuns. Întotdeauna eşti acolo unde doreşti. Timpul nu-i decât o prejudecată. Asta e taina vieții. Numai că n-o cunoşti. Totdeauna te străduieşti să ajungi undeva!

— De ce nu cunoaştem această taină? întreabă Georg.

— Timpul, spațiul şi legea cauzalității constituie vălul Maiei{22}, care împiedică vederea liberă.

— De ce?

— Sunt biciuştile cu care Dumnezeu ne împiedică să-i fim asemenea. Ne goneşte cu ele printr-o panoramă de iluzii şi prin tragedia dualității.

— Care dualitate?

— Aceea a eului şi a lumii. A firii şi a vieții. Obiect şi subiect nu mai sunt totuna. Naşterea şi moartea sunt urmările. Lanțul zăngăne. Cine-l rupe, rupe şi naşterea şi moartea. Să încercăm şi noi, rabi Kroll.

Vinul abureşte. Miroase a cuişoare şi a lămâie. Îi pun zahăr şi-l bem. Răsună aplauze din cabina corăbiei cu sclavi a lui Mohamed Ben Hassan Ben Iussuf Ben Watzek, din partea cealaltă a golfului. Facem o plecăciune şi punem paharele pe masă.

— Aşadar, suntem nemuritori? întreabă Georg scurt şi nerăbdător.

— Numai ipotetic, răspund eu. În teorie... căci nemuritor înseamnă antipodul muritorului, deci o jumătate a dualității. Abia când vălul Maiei se rupe de tot, se duce dracului dualitatea. Atunci abia eşti tu însuți, nu mai eşti obiect şi subiect, ci amândouă la un loc şi toate întrebările pier.

— Asta nu-i de ajuns!

— Atunci ce-i?

— Exişti. Punct.

— Şi asta e o parte a unei perechi: exişti, nu exişti.

Tot dualitate căpitane. Trebuie să scăpăm de ea!

— Cum? Numai cât deschidem gura, că una dintre părțile altei perechi ne vine pe cap. Aşa nu se mai poate. Să trecem muți prin viață?

— Asta-i antipodul lui vorbăreț.

— Blestemăție! Altă cursă. Ce facem, cârmaciule?

Tac şi ridic paharul. Vinul reflectă o lumină roşie. Arăt spre ploaie şi ridic o bucată de granit din mostrele de pietre. Apoi fac semn spre Lisa, spre reflexul din pahar, cel mai efemer din lume, spre granit, cel mai solid pe lume, pun paharul şi granitul deoparte şi închid ochii. Tot acest hocus-pocus îmi pricinuieşte o senzație de groază, care mă furnică de-a lungul spinării. Să fi găsit oare pe nesimțite vreo urmă? Să fi descoperit prin băutură cheia magică? Unde e deodată camera? A plecat în Univers? Unde e lumea? Trece acum prin Pleiade? Şi unde e refluxul roşu al inimii? Reprezintă el oare Steaua Polară, axul şi centrul Pământului laolaltă?

Aplauze frenetice de peste drum. Deschid ochii. O clipă îmi lipseşte orice perspectivă. Totul e plat, îndepărtat şi apropiat şi rotund totodată şi nu poartă niciun nume. Apoi se învârtejează la loc şi stă liniştit şi e din nou cum a fost. Când a mai fost aşa? A mai fost cândva! Ştiu de undeva, dar nu-mi aduc aminte de unde.

Lisa flutură la fereastră o sticlă de lichior de cacao. În aceeaşi clipă se aude clopoțelul de la uşă. Îi facem semne disperate Lisei şi închidem fereastra. Înainte ca Georg să poată dispărea, se deschide uşa biroului şi intră Liebermann, paznicul de la cimitirul comunal. Observă dintr-o privire lampa de spirt, vinul fiert şi pijamaua lui Georg şi mârâie:

— Onomastică?

— Gripă, răspunde Georg.

— Felicitări!

— Felicitări, pentru ce?

— Gripa prinde bine în afaceri. Văd eu la cimitir. Sunt

mult mai mulți morți.

— Domnule Liebermann, îi spun eu bătrânului vânjos de optzeci de ani. Nu ne arde de afaceri. Domnul Kroll are o formă foarte grea de gripă cosmică, pe care tocmai încercam s-o înfrângem eroic. Vrei şi dumneata un pahar de doctorie?

— Eu sunt băutor de rachiu. Vinul nu face decât să mă trezească.

— Avem şi rachiu.

Îi torn rachiu într-un pahar mare, cu vârf. Trage o duşcă bună, pune apoi rucsacul jos şi scoate din el patru păstrăvi, înveliți în frunze mari verzi. Se simte miros de râu, de ploaie şi de peşte.

— Un dar, zice Liebermann.

Păstrăvii, cu ochii stinşi, zac pe masă. Pielea verde-cenuşie le e plină de pete roşii. Ne ațintim privirile asupra lor. Deodată moartea s-a strecurat iar lin în cameră, unde până nu de mult plutea încă nemurirea – lin şi pe tăcute, cu reproşul creaturii împotriva ucigaşului şi a omului nesătul, care vorbeşte de pace şi dragoste, taie gâtlejul mieilor şi omoară peşti, pentru a avea destulă putere ca să slăvească în continuare pacea şi dragostea – Bodendieck, omul lui Dumnezeu, căruia îi curg balele după carne, nefăcând nici el excepție.

— O să fie o cină straşnică, spune Liebermann. Îndeosebi pentru dumneavoastră, domnule Kroll. E o mâncare uşoară, pentru bolnavi.

Duc peştii morți în bucătărie şi-i predau doamnei Kroll, care-i priveşte cu pricepere de cunoscător.

— Cu unt proaspăt, cartofi fierți şi salată, declară ea.

Privesc împrejur. Bucătăria străluceşte de curățenie, oalele reflectă lumina focului, într-o tigaie sfârâie ceva şi miroase bine. Bucătăriile sunt întotdeauna o consolare. Reproşul dispare din ochii păstrăvilor. Creaturile moarte devin dintr-odată hrană, care se poate pregăti în diferite feluri. Mă gândesc ce trădători suntem totuşi față de sentimentele noastre cele mai nobile.

Liebermann a adus câteva adrese. Într-adevăr, gripa a început să-şi dea roadele. Foamea din timpul războiului i-a slăbit oricum pe oameni. Mă hotărăsc brusc să-mi caut altă meserie. Moartea m-a obosit. Georg şi-a pus halatul de baie. Şade ca un Budha transpirat. Halatul de baie e de un verde țipător. În casă, lui Georg îi plac culorile tari. Acum, deodată, îmi dau seama ce mi-a amintit conversația noastră dinainte. Ceva ce-mi spusese Isabelle acum câtva timp. Nu-mi amintesc exact despre ce era vorba – dar era în legătură cu iluzia datorată obiectelor. Era oare vorba, în ce ne priveşte, într-adevăr de iluzii? Sau pentru o clipă ne apropiasem cu un centimetru mai mult de Dumnezeu?

Chilia poeților la *Walhalla* este o încăpere mică, îmbrăcată în lemn. Un bust al lui Goethe stă pe un raft cu cărți şi peste tot sunt atârnate fotografii şi gravuri ale clasicilor, romanticilor şi ale câtorva scriitori moderni germani. Cămăruța este locul de întâlnire pentru membrii cenaclului de poezie şi elita spirituală a oraşului. În fiecare săptămână se ține aici o şedință. Redactorul ziarului local apare şi el din când în când şi e primit pe față cu linguşeli, iar pe ascuns cu ură, în funcție de faptul dacă a acceptat sau a respins articolele. Lui puțin îi pasă. Ca un unchi blând, pluteşte prin fumul de tutun, defăimat, atacat sau disprețuit – într-o singură privință sunt cu toții de acord asupra lui: n-are habar de literatura modernă. După Theodor Storm, Eduard Mörike şi Gottfried Keller începe pentru el marele pustiu.

În afară de redactor mai vin aici câțiva judecători de provincie şi funcționari ieşiți la pensie, iubitori de literatură; Arthur Bauer şi unii dintre colegii săi; poeții oraşului, câțiva pictori şi muzicieni şi, uneori, ca musafir, câte un amator. Arthur este tocmai în acest moment impresionat de atenția lingăului Matthias Grund, care speră că Arthur îi va edita „Cartea despre

moarte în şapte capitole". Apare şi Eduard Knobloch, fondatorul cenaclului. Aruncă o scurtă privire prin încăpere şi se înveseleşte. Câțiva dintre criticii şi duşmanii săi nu sunt prezenți. Spre marea mea mirare, se aşază lângă mine. După seara cu friptura de pasăre, nu mă aşteptam la una ca asta.

— Ce faci? mă întreabă apoi foarte omeneşte, nu pe tonul din restaurant.

— Admirabil, răspund eu, ştiind că asta îl supără.

— Am în plan o nouă serie de sonete, declară el, fără prea multă convingere. Sper că nu ai nimic împotrivă.

— Ce să am împotrivă? Sper să rimeze.

Îi sunt superior lui Eduard, pentru că eu am publicat până acum în cotidianul nostru două sonete, el, însă, numai două poezii didactice.

— E un ciclu spune el, spre surprinderea mea, uşor jenat. Totul e că vreau să-l intitulez: „Gerda".

— Intitulează-l cum vrei... Mă întrerup. Gerda, ziceai? De ce Gerda? Gerda Schneider?

— Prostii! Pur şi simplu: Gerda.

Îl privesc cu suspiciune pe uriaşul cel gras.

— Ce să însemne asta?

Eduard râde prefăcut.

— Nimic. Numai o licență poetică. Sonetele sunt pe tema circului. Pe departe, bineînțeles. După cum ştii, circul dă aripi fanteziei, chiar dacă fantezia – fie şi numai teoretic – este concret fixată.

— Lasă mofturile, răspund. Zi-i pe nume! Ce înseamnă asta, trişorule?

— Trişor? răspunde Eduard cu prefăcută indignare. Aşa ceva se poate susține mai curând despre tine. N-ai vrut să mă duci, spunându-mi că e cântăreață, ca prietena aia scârboasă a lui Willy?

— Niciodată. Tu ai crezut aşa.

— Ei bine, declară Eduard. Treaba asta nu mi-a dat pace. Am urmărit-o. Şi-am descoperit că ai mințit. Nu e cântăreață.

— Am afirmat eu asta? Nu-ți spusesem că e de la circ?

— Ba da. Dar ai îmbrăcat adevărul în atâta minciună, încât nu l-am mai crezut. Şi apoi ai imitat-o pe femeia cealaltă.

— Cum ai descoperit toate acestea?

— Am întâlnit-o întâmplător pe stradă pe *Mademoiselle* Schneider şi am întrebat-o. Asta doar oi fi având voie, nu?

— Şi dacă te-a tras pe sfoară?

Pe fața de prunc a lui Eduard se aşterne deodată un surâs de înfumurare şi nu răspunde.

— Ascultă, spun eu alarmat şi de aceea foarte calm. Femeia asta nu poate fi cucerită de sonete.

Eduard nu reacționează. Arată în continuare superioritatea unui poet, care în afară de poezii e şi proprietarul unui restaurant de lux, şi mi-am dat seama că Gerda e o muritoare de rând.

— Mă, canalie! strig eu furios. Toate astea nu-ți ajută la nimic. Femeia pleacă peste câteva zile.

— Nu pleacă, răspunde Eduard. Şi pentru prima oară de când îl cunosc, îşi descoperă proteza dentară. Contractul i-a fost prelungit astăzi.

Îmi ațintesc privirea asupra lui. Puşlamaua ştie mai mult decât mine.

— Vasăzică ai întâlnit-o şi astăzi?

Eduard începe să se bâlbâie.

— Întâmplător astăzi – asta era! Numai astăzi.

Minciuna e scrisă cu litere de o şchioapă pe obrajii lui umflați.

— Aşa, şi imediat ți-a venit şi inspirația cu dedicația, remarc eu. Aşa îți manifeşti recunoştința față de clientela ta credincioasă? Cu o lovitură sub centură, mă rândaşule?

— Voi, clientela blestemată, puteți să mă…

— Nu cumva i-ai şi trimis sonetele, păun impotent ce eşti? îl întrerup eu. Lasă, nu e nevoie să negi. Oricum, le

văd eu astăzi, proxenetule?

— Ce? Cum?

— Sonetele tale, ucigaşule! Nu de la mine ai învățat să le scrii? Frumoasă mulțumire! Dacă ai fi avut măcar bunul-simț să-i trimiți ritornele sau odele. Dar nu, loveşti cu propriile mele arme. Gerda îmi va arăta rahatul ăsta, ca să i-l traduc.

— Asta ar fi… se bâlbâie Eduard, pentru prima oară scos din sărite.

— N-ar fi nimic, răspund eu. Femeile fac d-astea. Ştiu eu. Dar pentru că te prețuiesc ca proprietar de restaurant, o să-ți mai dezvălui încă ceva. Gerda are un frate ca un Hercule, care îşi ocroteşte familia. Până acum a snopit în bătaie doi dintre curtezanii ei. Îi place îndeosebi să facă bucăți picioarele cu platfus. Şi ale tale parcă aşa şi sunt.

— Palavre! spune Eduard, dar văd că rămâne totuşi foarte îngândurat.

O afirmație poate fi oricât de neverosimilă – dacă o susții însă cu insistență, ceva tot se prinde, asta am învățat-o din idealul politic al lui Watzek.

Poetul Hans Hungermann se apropie de canapeaua noastră. El este autorul romanului netipărit: „Sfârşitul lui Wotan” şi al dramelor „Saul”, „Baldur” şi „Mohamed”.

— Ce face arta, prieteni? întreabă el. Ați citit gunoiul lui Otto Bambuss, apărut ieri în ziarul local din Tecklemburg? Zer şi scuipat. Cum de publică Bauer tot ce scrie spurcatul ăsta?

Otto Bambuss este poetul cu cel mai mare succes din oraş. Toți îl invidiem. Scrie versuri de duh despre locuri pline de atmosferă, sate apropiate, colțuri de stradă în faptul serii şi sufletul său îndurerat. A editat la Arthur Bauer două cărțulii de poezie, broşate – una dintre ele chiar în două ediții. Hungermann, vânjos poet runic, îl urăşte, dar încearcă totuşi să se folosească de relațiile lui. Matthias Grund îl disprețuieşte. Eu, în schimb, sunt confidentul lui Otto. Acesta ar vrea să meargă o dată la

un bordel, dar nu îndrăzneşte. Aşteaptă de acolo un avânt mai puternic, care să-i anime lirica sa cam anemică. De îndată ce mă zăreşte, se repede la mine.

— Am auzit că tu cunoşti o femeie de la circ. Circul, asta ar fi ceva. Asta ar da culoare. O cunoşti într-adevăr?

— Nu, Otto. Eduard a făcut pe grozavul. Cunosc numai pe una care, acum trei ani vindea bilete la circ.

— Bilete… e totuna, era pe acolo! Trebuie să fi păstrat ceva din atmosfera acea. Mirosul animalelor de pradă, manejul. N-ai putea să-mi faci şi mie cunoştinţă cu ea?

Gerda are într-adevăr noroc la literatură! Mă uit la Bambuss. E înalt, palid, n-are bărbie, n-are faţă şi poartă ochelari.

— A fost la circul de purici, zic eu.

— Păcat! Dă înapoi dezamăgit. Trebuie să fac ceva, murmură el apoi. Ştiu ce-mi lipseşte – seva.

— Otto, spun eu. Trebuie neapărat să fie una de la circ? O fâţă nostimă oarecare nu ţi-ar face acelaşi serviciu?

Îşi clatină capul mic.

— Nu e chiar atât de simplu, Ludwig. Despre dragoste ştiu tot. Vorbesc de dragostea sufletească. De asta nu mai am nevoie. Ce-mi lipseşte este pasiunea, pasiunea brutală, sălbatică. Uitare însângerată, rapidă, delir!

Aproape că scrâşneşte din dinţii lui mărunţi. E învăţător într-un sat prăpădit, din apropierea oraşului, şi acolo, bineînţeles, nu găseşte ce vrea. Acolo fiecare îşi doreşte să se căsătorească sau crede că Otto ar trebui să se însoare cu o fată cuminte, care ştie să gătească şi are zestre frumoasă. Otto însă nu asta doreşte. E de părere că un poet trebuie să-şi trăiască viaţa.

— Greu e că nu le pot avea pe amândouă la un loc, afirmă el trist. Dragostea cerească şi cea pământească. Dragostea devine pentru mine de îndată calmă, plină de dăruire, sacrificii şi bunătate. Dorinţa sexuală se manifestă atunci şi ea calm şi casnic. În fiecare

sâmbătă, mă înțelegi, pentru ca duminica să poți dormi pe săturate. Am nevoie însă de ceva care să fie numai instinct sexual, ceva care să mă facă să-mi clocotească sângele în vine. Păcat, auzisem că tu cunoşti o artistă de trapez.

Îl privesc pe Bambuss cu alți ochi. Vasăzică ştie şi el ceva despre dragostea cerească şi cea pământească. Boala asta pare să fie mai răspândită decât îmi închipuiam. Otto îşi bea paharul cu limonadă şi mă priveşte cu ochii săi inexpresivi. S-a aşteptat probabil ca eu să renunț imediat la Gerda, pentru ca arta lui să aibă un caracter senzual.

— Când ne ducem odată la un lupanar? mă întreabă trist. Mi-ai promis mai demult.

— Curând. Dar să ştii, Otto, că acolo nu găseşti mocirla împurpurată a păcatului.

— Mai am vacanță numai două săptămâni. Pe urmă, trebuie să mă întorc la mine în sat şi s-a isprăvit.

— O să mergem înainte să pleci. Hungermann vrea şi el să-meargă acolo. Are nevoie pentru noua lui dramă: „Casanova". Cum ar fi, dacă am face această excursie împreună?

— Pentru Dumnezeu! Eu nu trebuie să fiu văzut acolo. În profesia mea!

— Tocmai de aceea. Excursia e inofensivă. În încăperile de jos ale bordelului este şi un fel de cârciumă. Acolo intră oricine.

— Bineînțeles că ne ducem, spune Hungermann în spatele meu. Toți împreună. Facem o expediție documentară, exclusiv ştiințifică. Şi Eduard vrea să ne însoțească.

Mă întorc spre Eduard, pentru a-l scălda în sos sarcastic pe bucătarul-poet atât de plin de sine, dar nici măcar nu mai e necesar. Eduard arătă brusc ca şi când i-ar fi ieşit un şarpe în cale. Un bărbat slab îl bate pe umăr.

— Eduard, vechiul meu camarad, spune acesta

prietenos. Ce mai faci? Îți pare bine că mai trăieşti, nu?

Eduard rămâne cu ochii holbați la bărbatul slab.

— Astăzi? izbucneşte el.

A pălit. Obrajii rotofei îi atârnă, umerii, buzele, părul ondulat, chiar şi burta, toate îi atârnă. Într-o clipă a devenit o salcie plângătoare grasă.

Omul care a pricinuit toate acestea se numeşte Valentin Busch. Împreună cu Georg şi cu mine este cea de a treia ciumă a vieții lui Eduard şi nu numai atât, ciumă, holeră şi tifos, toate laolaltă.

— Arăți admirabil, băiete, declară Valentin cu convingere.

Eduard râde sec.

— N-are importanță cum arăți. Te mănâncă impozitele, dobânzile şi hoții…

Minte. Impozitele şi dobânzile nu reprezintă absolut nimic în era inflației; se plătesc după un an, ceea ce e, de fapt, egal cu zero. La scadență sunt de mult devalorizate. Iar singurul hoț pe care-l cunoaşte Eduard nu e altul decât el însuşi.

— Din tine măcar au ce mânca, spune Valentin zâmbind şi fără nicio milă. Aşa gândeau şi viermii din Flandra, când veniseră să te ia.

Eduard se răsuceşte.

— Ce doreşti, Valentin? întreabă el. O bere? Berea e lucrul cel mai bun împotriva căldurii.

— Mie nu mi-e prea cald. Dar cel mai bine şi cel mai potrivit ar fi să te sărbătorim pentru faptul că mai trăieşti, aici ai dreptate. Eduard, dă-mi o sticlă de Johannisberger Langemberg, pivnițele Mumm.

— Ăla s-a vândut.

— Nu s-a vândut. M-am interesat la pivnicerul tău. Mai ai peste o sută de sticle. Ce noroc pe mine! E marca mea preferată.

Râd.

— De ce râzi? strigă Eduard furios. Tu n-ai niciun motiv să râzi, lipitoare! Toți sunteți lipitori! Mă sugeți la

sânge. Tu, negustorul tău de pietre funerare cel chefliu şi cu tine, Valentin! Mă sugeți la sânge. Un mănunchi de paraziți…

Valentin îmi face cu ochiul şi rămâne serios.

— Aşa vasăzică, asta e mulțumirea, Eduard! Şi aşa îți ții cuvântul. Dacă aş fi ştiut…

Îşi suflecă mâneca şi priveşte la o cicatrice lungă şi ramificată. În timpul războiului, în 1917, i-a salvat viața lui Eduard. Acesta îndeplinea funcția de subofițer-bucătar. Fusese pe atunci degradat pe neaşteptate şi trimis pe front. Încă din primele zile, în timpul unei patrulări prin țara nimănui, l-a nimerit pe elefant un glonte în pulpă şi imediat un al doilea, din pricina cărora a pierdut mult sânge. Valentin l-a găsit, l-a pansat şi l-a cărat înapoi în tranşee. Între timp s-a ales cu o schijă în braț. Dar îi salvase viața lui Eduard. Cu nemărginită recunoştință, i-a oferit atunci lui Valentin să mănânce şi să bea la *Walhalla* toată viața, orice pofteşte. Valentin a bătut palma cu stânga, nevătămată. Georg Kroll şi cu mine am fost de față.

Toate acestea în 1917 păreau încă inofensive. Werdenbrück era departe, războiul aproape şi cine ştia dacă Valentin şi Eduard se vor mai întoarce vreodată la *Walhalla.* S-au întors; Valentin, după ce mai fusese rănit de două ori, Eduard gras şi voinic, ca bucătar reintegrat. La început Eduard s-a arătat într-adevăr recunoscător şi când Valentin venea să-l viziteze, dădea de băut, uneori chiar şampanie germană răsuflată. Dar anii au început să treacă. Valentin s-a stabilit definitiv în Werdenbrück. Mai înainte trăise în alt oraş; acum se mutase într-o cămăruță, în apropiere de *Walhalla* şi apărea punctual la micul dejun, la masa de prânz şi la cină la Eduard, care curând începu să regrete făgăduiala sa uşuratică. Valentin mânca bine, mai cu seamă pentru că nu mai avea griji. Eduard poate că s-ar fi consolat oarecum în privința hranei; dar lui Valentin îi plăcea să şi bea şi de obicei se manifesta ca un

cunoscător cu gust ales pentru vinuri. Înainte bea bere, acum nu mai bea decât vinuri scumpe şi în felul acesta îl adusese, fireşte, pe Eduard şi mai rău la disperare, decât noi cu sărăcăcioasele noastre tichete de masă.

— Ei bine, zice Eduard dezolat, când Valentin îi pune sub nas cicatricea. Dar mâncare şi băutură înseamnă băutură la mâncare, nu tot timpul. N-am promis să-ți dau băutură între mese.

— Ia te uită la nenorocitul ăsta meschin, răspunde Valentin şi mă izbeşte cu cotul. În 1917 nu gândea aşa. Pe atunci îmi spunea: Valentin, iubite Valentin, salvează-mă. Îți dau tot ce am.

— Asta nu-i adevărat! N-am spus aşa! strigă Eduard cu glas ascuțit.

— De unde ştii? Erai doar înnebunit de frică şi aproape mort din pricina hemoragiei, când te-am cărat înapoi.

— N-aş fi putut să spun aşa ceva! Asta nu! Chiar dacă aş fi fost la un pas de moarte. Nu-mi stă în caracter.

— Asta-i drept, zic eu. Zgârie-brânză cum e, mai bine ar fi crăpat.

— Întocmai ce-am vrut să spun, afirmă Eduard, răsuflând uşurat, că i-a sărit cineva într-ajutor. Îşi şterge fruntea. Cârlionții îi sunt uzi, atât de mult l-a speriat ultima amenințare a lui Valentin. Îi venise în minte chiar un proces, având ca obiect *Walhalla.* Ei, treacă de la mine de data asta, spune el repede, ca să scape de amenințări. Chelner, o jumătate de sticlă de vin de Mosela.

— Johannisberger Langemberg, o sticlă întreagă, corectează Valentin, apoi mi se adresează mie. Îmi dai voie, să te invit la un pahar?

— Mai e vorbă? răspund eu.

— Stai! zice Eduard. Nu aşa ne-a fost înțelegerea. Nu era vorba decât de Valentin. Ludwig mă costă şi aşa bani grei în fiecare zi, vampirul cu tichete de masă

devalorizate.

— Fii liniştit, tu, care nu faci altceva decât să otrăveşti oamenii! ripostez eu. Asta e o înlănțuire karma{23}. Tu mă împuşti cu sonete, în schimb eu îmi spăl rănile în vinul tău de Rin. Vrei poate să-i trimit unei anumite doamne un sonet de douăsprezece versuri în stilul lui Aretino{24}, în care să-i arăt adevărata ta față? Cămătar ordinar față de acel care ți-a salvat viața!

Eduard se îneacă.

— Aer, am nevoie de aer, mormăie furios. Şantajişti! Proxeneți! Niciodată n-o să vă fie ruşine obrazului?

— Avem noi altele de care să ne fie ruşine, parvenitule! Ciocnesc paharul cu Valentin. Vinul e nemaipomenit.

— Cum e cu vizita la casa păcatelor? întreabă Otto Bambuss timid, schimbând vorba.

— Ne vom duce, Otto. Fără îndoială. Suntem obligați față de artă să ne ducem.

— De ce se bea de preferință când plouă? întreabă Valentin şi umple din nou paharele. Ar trebui să fie tocmai invers.

— Vrei mereu explicații pentru toate?

— Bineînțeles că nu. Care ar mai fi atunci plăcerea? Mi-a venit numai aşa, un gând.

— O fi spiritul de turmă, Valentin. Lichidul atrage lichid.

— Se poate. Dar şi eu urinez mai des în zilele când plouă. Asta pare destul de ciudat.

— Urinezi mai mult, pentru că bei mai mult. Ce ți se pare ciudat?

— Ai dreptate. Valentin aprobă uşurat. La asta nu m-am gândit. Şi războaiele se înmulțesc, pentru că se nasc tot mai mulți oameni?

XII

Bodendieck trece ca o cioară mare şi neagră prin ceață.

— Ei? mă întreabă jovial. Tot mai cauți să îndrepți lumea?

— O observ, răspund eu.

— Aha! Filosoful! Şi ce descoperi?

Mă uit la fața lui veselă, care strălucește roşie şi udă de ploaie de sub pălăria moale, cu boruri mari.

— Observ că, în două mii de ani, creştinismul n-a ajutat lumea să evolueze în chip esențial.

O clipă, mutra lui binevoitoare şi plină de superioritate se schimbă, apoi îşi revine.

— Nu crezi că eşti cam prea tânăr pentru asemenea păreri?

— Da – dar nu găsiți că este un argument dezolant să-i reproşezi cuiva tinerețea? Altul n-aveți?

— Am o grămadă. Dar nu pentru asemenea stupizenii. Nu ştii că orice generalizare este un semn de superficialitate?

— Da, răspund eu obosit. Astea toate le-am spus numai pentru că plouă. De altfel, ceva este adevărat în afirmațiile mele. De câteva săptămâni studiez istoria, când nu pot să dorm.

— De ce? Tot pentru că plouă din când în când?

Nu iau în seamă atacul lui inofensiv.

— Pentru că vreau să mă apăr de cinismul prematur

şi de disperarea locală. Nu e treaba fiecărui om, care crede cu simplitate în Sfânta Treime, să observe că suntem pe cale să pregătim un nou război, după ce nu demult am pierdut unul, acela pe care dumneavoastră şi domnii colegi ai dumneavoastră din diferitele secte protestante l-aţi binecuvântat şi miruit în numele lui Dumnezeu şi al iubirii de aproape? Recunosc că dumneavoastră aţi făcut-o mai pe tăcute şi mai pe ocolite, în schimb colegii dumneavoastră cu atât mai activ, în uniformă, zornăind cu crucea în mână şi vestind sforăitor victoria.

Bodendieck îşi scutură de ploaie pălăria neagră.

— Pare-mi-se, ai uitat cu totul că noi le-am dăruit muribunzilor pe front ultima alinare.

— N-ar fi trebuit să lăsaţi lucrurile să ajungă până acolo! De ce nu v-aţi pus în grevă? De ce nu le-aţi interzis credincioşilor dumneavoastră războiul? Asta ar fi fost datoria dumneavoastră. Dar vremea martirilor a trecut. O ştiu de când am fost obligat să asist la slujbele religioase pe câmpul de luptă şi am auzit destul de des rugăciunile pentru victoria armatelor noastre. Credeţi că Iisus s-ar fi rugat pentru victoria galileenilor împotriva filistenilor?

— Ploaia pare a avea darul să te facă deosebit de emotiv şi demagog, răspunde Bodendieck măsurat. Ai aerul a şti foarte bine că, în mod abil, prin omisiuni, răstălmăciri şi explicaţie unilaterală, se poate ataca sau face atacabil orice pe lume.

— Asta o ştiu. De aceea studiez istoria. Ni s-a povestit întotdeauna la şcoală şi la învăţământul religios despre timpurile întunecate, primitive şi înfiorătoare dinainte de Christos. Recitesc toate acestea şi găsesc că nu suntem mai buni, abstracţie făcând de succesele tehnicii şi ale ştiinţei. Pe acestea, însă, le folosim în mare parte tot numai pentru a putea omorî mai mulţi oameni.

— Cine ţine cu tot dinadinsul să demonstreze ceva,

poate demonstra orice, dragă prietene. Contrariul de asemenea. Pentru orice părere preconceptă se pot aduce dovezi.

— Şi asta o ştiu, spun eu. Biserica a făcut-o în mod strălucit când i-a desfiinţat pe gnostici.

— Pe gnostici? Ce ştii dumneata despre ei? întreabă Bodendieck cu un ton de mirare jignitoare.

— Destul pentru a avea bănuiala că ei au constituit aripa mai tolerantă a creştinismului. Şi tot ce am învăţat până acum în viaţa mea, este că preţuiesc toleranţa.

— Toleranţa… spune Bodendieck.

— Toleranţa, repet eu. Atenţia faţă de celălalt. Înţelegere pentru celălalt. Să-l laşi pe fiecare să trăiască în felul său. Toleranţă, care în scumpa noastră patrie e un cuvânt necunoscut.

— Într-un cuvânt, anarhie, răspunde Bodendieck încet şi deodată foarte sever.

Suntem în faţa capelei. Lumânările sunt aprinse şi vitraliile strălucesc consolator în bătaia ploii. Prin uşa deschisă răzbate un uşor miros de tămâie.

— Toleranţă, domnule vicar. Nu anarhie, şi dumneavoastră cunoaşteţi deosebirea. Dar nu o admiteţi, pentru că biserica dumneavoastră n-o cunoaşte. Dumneavoastră sunteţi singurii mântuitori! Nimeni nu deţine cerul, în afară de dumneavoastră! Nimeni nu poate ierta, în afară de dumneavoastră! Dumneavoastră aveţi monopolul. Nu există altă religie, decât a dumneavoastră! Sunteţi o dictatură! Cum aţi putea fi totodată şi tolerant?

— N-avem nevoie să fim. Noi deţinem adevărul.

— Fără îndoială, spun eu şi arăt spre ferestrele luminate. Iată, acolo! Mângâiere pentru teama de viaţă! Nu mai gândi; eu ştiu totul şi pentru tine! Făgăduiala că vei dobândi cerul şi ameninţarea cu iadul – jocuri cu cele mai simple emoţii – ce au acestea de-a face cu adevărul, această Fata Morgana a creierului nostru?

— Frumoase cuvinte, declară Bodendieck, de mult

iarăşi paşnic, plin de superioritate şi puţin batjocoritor.

— Da, asta e tot ce avem – cuvinte frumoase, răspund eu, înciudat pe mine însumi. Şi nici dumneavoastră n-aveţi nimic altceva – decât cuvinte frumoase.

Bodendieck intră în capelă.

— Noi avem sfintele taine.

— Da…

— Şi credinţa, care le pare prostie şi fugă de viaţă numai imbecililor, cărora puţina minte ce o au le face digestia anevoioasă. Află, dumneata, râmă inofensivă de pe ogorul trivialităţii!

— Bravo! exclam eu. În sfârşit deveniţi şi dumneavoastră poetic. Ce e drept, cam nepotrivit cu timpurile noastre.

Pe Bodendieck îl pufneşte râsul.

— Dragă Bodmer, îmi spune. În cei aproape două mii de ani de când fiinţează biserica, s-a mai întâmplat uneori ca un Saul să se transforme în Paul. Şi în tot acest timp, noi am văzut şi am opus rezistenţă unor pitici mai mari ca dumneata. Târăşte-te voios în continuare. La capătul oricărui drum, stă Dumnezeu şi te aşteaptă.

Dispare cu umbrela sa în paraclis, un bărbat bine hrănit, în haină neagră. Peste o jumătate de oră, îmbrăcat mai fantastic decât un general de husari, va apărea din nou şi va fi unul dintre reprezentanţii lui Dumnezeu. „Uniforma face totul, numai uniforma”, obişnuia să spună Valentin Busch, după a doua sticlă de Johannisberg, în timp ce Eduard Knobloch cădea în melancolie şi gânduri ucigaşe. „Scoate-le costumele, şi nu mai există niciun om care să vrea să fie soldat.”

După slujbă, mă duc să mă plimb cu Isabelle pe alee. Aici plouă mai puţin continuu – de parcă printre copaci ar sălta umbre, care s-ar stropi cu apă. Isabelle poartă un impermeabil de culoare închisă, încheiat până la gât, şi o mică glugă, care-i acoperă părul. Nu i se vede decât

fața, strălucind în întuneric ca o fâşie de lună. Vremea e rece şi bate vântul, iar în grădină nu mai e nimeni în afară de noi. Am uitat cu totul de Bodendieck şi de necazul amar, care câteodată țâşneşte din sufletul meu, fără motiv, ca o fântână murdară. Isabelle merge foarte aproape de mine, îi aud paşii prin ploaie, îi simt mişcările şi căldura şi îmi pare că e singura căldură care a mai rămas pe lume.

Deodată se opreşte. Fața îi e palidă şi hotărâtă, iar ochii ei par să fie aproape negri.

— Nu mă iubeşti destul, izbucneşte ea.

O privesc cu surprindere.

— Atât cât pot, îi spun.

Un timp rămâne tăcută.

— Nu e destul, murmură apoi. Niciodată, destul. Nu e niciodată destul!

— Da, răspund eu. Probabil că niciodată nu e destul. Niciodată în viață, niciodată, cu nimenea. Probabil că întotdeauna e prea puțin, şi asta e nenorocirea lumii.

— Nu e destul, repetă Isabelle, ca şi când nu m-ar fi auzit. Altfel n-am mai fi doi.

— Vrei să spui, că altfel am fi doar unul?

Face un semn de aprobare din cap.

Mă gândesc la convorbirea cu Georg, în timp ce beam vinul fiert.

— Va trebui să rămânem întotdeauna doi, Isabelle, spun eu cu băgare de seamă. Dar ne putem iubi şi putem crede că nu mai suntem doi.

— Tu crezi că am fost vreodată unul singur?

— Asta nu ştiu. Nimeni nu poate şti aşa ceva. N-ar mai exista amintire.

Mă priveşte fix din întuneric.

— Asta e, Rudolf, şopteşte ea. Nu există nicio amintire. Despre nimic. De ce nu există? Cauți, cauți, cauți întruna. De ce a dispărut tot? Au fost doar atât de multe! Numai asta se mai ştie! Dar nimic altceva. De ce nu se mai ştie nimic? Tu şi eu, n-a mai fost aşa cândva?

Spune, spune-mi odată! Unde e acum, Rudolf?

O rafală de vânt cu ploaie ne izbeşte în faţă. Mă gândesc că multe sunt aşa, de parcă ar mai fi fost cândva. Adesea revin foarte aproape în faţa ta şi ştii că au mai fost cândva, întocmai, o clipă ştii chiar ce trebuie să urmeze, dar, când vrei să le opreşti, dispar ca fumul sau ca o amintire moartă.

— Nu ne putem aminti niciodată, Isabelle, spun eu. E ca şi cu ploaia. Şi ea e ceva, care a luat naştere din două gaze, hidrogen şi oxigen, dar acum nu mai ştiu că au fost cândva gaze. Acum sunt numai ploaie şi nu-şi mai amintesc ce-a fost înainte.

— Sau ca lacrimile, spune Isabelle. Dar lacrimile sunt pline de amintiri.

Ne continuăm un timp drumul în tăcere. Mă gândesc la ciudatele clipe, când, pe neaşteptate, unuia i se pare că priveşte reeditarea unei amintiri iluzorii despre multe vieţi. Pietrişul scârţâie sub pantofii noştri. În spatele zidului grădinii se aude claxonul prelung al unui automobil. Parcă aşteaptă pe cineva, care vrea să evadeze.

— Atunci, e cu moartea, spune Isabelle în cele din urmă.

— Ce?

— Dragostea. Dragostea desăvârşită.

— Cine ştie asta, Isabelle? Cred că nimeni nu va şti niciodată. Recunoaştem întotdeauna ceva, numai atâta timp cât fiecare dintre noi mai este un singur *eu.* Dacă *eurile* noastre s-ar contopi unul într-altul, s-ar întâmplă ca şi cu ploaia. Am deveni un nou *eu* şi nu ne-am mai putea aminti de diferitele *euri* de dinainte. Am deveni altceva – diferiţi, ca ploaia şi ca aerul, nicidecum un *eu* potenţat – datorită unui *tu.*

— Şi dacă dragostea ar fi desăvârşită şi ne-am contopi, atunci ar fi ca moartea?

— Poate, spun eu şovăitor. Dar nu ca distrugerea. Ce este moartea, nu ştie nimeni, Isabelle. De aceea n-o

putem compara cu nimic. Dar, desigur, nu ne-am mai simți noi înşine. Am deveni numai din nou un alt *eu* solitar.

— Atunci dragostea nu trebuie să fie niciodată desăvârşită?

— Ba e desăvârşită îndeajuns, spun eu şi mă blestem că pedantismul spiritului meu pedagogic m-a purtat iarăşi atât de departe în discuția cu ea.

Isabelle clatină din cap.

— Nu ocoli adevărul. Rudolf. Îmi dau seama acum că nu trebuie să fie desăvârşită. Dacă ar fi, ar interveni un trăsnet, şi ar dispărea tot.

— Ceva tot ar rămâne, dar dincolo de cunoaşterea noastră.

— Aşa, ca moartea?

O privesc.

— Cine ştie? spun eu prudent, ca să n-o mai stârnesc. Poate că moartea poartă un nume fals. O vedem întotdeauna numai dintr-un singur unghi. Poate că ea este dragostea desăvârşită dintre Dumnezeu şi noi.

Vântul aruncă o rafală de ploaie printre frunzele copacilor, care cu mâini de nălucă o alungă mai departe. Isabelle tace un timp.

— De aceea e dragostea atât de tristă? mă întreabă într-un târziu.

— Nu e tristă. Te întristează numai, pentru că nu poate fi împlinită şi ținută în loc.

Isabelle se opreşte.

— De ce, Rudolf? întreabă deodată răstit şi bate din picioare. De ce trebuie să fie aşa?

Privesc la fața ei palidă şi crispată.

— Asta-i fericirea, rostesc eu.

Ea se uită țintă la mine.

— Asta-i fericirea?

Dau din cap.

— Nu se poate! Asta nu-i altceva decât nefericire!

Se aruncă în brațele mele şi eu o țin strâns. Simt cum hohotul de plâns îi scutură umerii.

— Nu plânge, îi spun. Ce s-ar întâmpla dacă am mai plânge şi pentru aşa ceva?

— Dar pentru ce altceva?

„Da, pentru ce altceva?" gândesc în sinea mea. „Pentru toate celelalte, pentru mizeria de pe această planetă blestemată, dar nici pentru asta."

— Nu e nefericirea, Isabelle, spun eu. E fericirea. Numai că îi dăm calificative nechibzuite ca: „desăvârşit" şi „nedesăvârşit"

— Nu, nu!

Îşi clatină puternic capul şi nu se lasă mângâiată. Plânge, se agață de mine, o țin în brațe şi simt că nu eu am dreptate, ci ea, că ea e aceea care nu cunoaşte compromisuri. În ea arde încă primul, unicul „de ce", care a fost prezent înaintea îngropării sub mortar a existenței, prima întrebare a ființei trezită la viață.

— Nu e nefericire, spun eu totuşi. Nefericire e cu totul altceva, Isabelle.

— Ce?

— Nefericirea nu constă într-aceea că nu ne vom putea contopi niciodată într-un singur eu. Nefericirea constă în faptul că trebuie să ne părăsim mereu unul pe celălalt, în fiecare zi, în fiecare ceas. Ştim asta şi n-o putem opri, ne scapă printre degete şi e bunul cel mai de preț din tot ce există, şi totuşi nu-l putem păstra, întotdeauna unul moare primul. Întotdeauna unul rămâne în urmă.

Ridică ochii.

— Cum poți părăsi ceva ce nu ai?

— Poți, răspund cu amărăciune. Straşnic mai poți! Există multe trepte ale rămânerii în părăsire şi ale părăsirii şi fiecare e dureroasă, şi multe sunt la fel ca moartea.

Lacrimile Isabellei au încetat.

— De unde ştii toate astea? întreabă ea. Doar eşti

încă tânăr. „Sunt destul de bătrân”, gândesc eu. „O parte din mine a îmbătrânit, când m-am întors din război”.

— Știu din experiență, îi răspund.

„Din experiență”, îmi spun în gând. „De câte ori am fost silit să părăsesc ceasul şi viața şi pomul în lumina dimineții şi mâinile şi gândurile mele. De fiecare dată pentru totdeauna. Şi de câte ori m-am întors, am fost altul. Omul poate părăsi multe şi e nevoie să lase mereu totul în urma sa, dacă trebuie să întâmpine moartea. În fața ei e întotdeauna gol şi dacă se întoarce, trebuie să cucerească din nou tot ce a lăsat în urmă”.

Obrazul Isabellei străluceşte în fața mea în această noapte ploioasă, şi deodată mă năpădeşte duioşia. Simt iar în ce singurătate trăieşte, fără frică, singură cu imaginile ei, amenințată de ele şi dăruită lor, fără adăpost unde să se poată refugia, fără destindere şi fără distragere, expusă tuturor furtunilor inimii ei, fără ajutorul nimănui, fără vaietele şi mila de sine însăşi. „Tu, inimă dulce, fără teamă, neîntinată”, îmi spun în gând, „ținteşti singură direct spre realitate, chiar dacă nu o atingi şi te rătăceşti – dar cine nu s-a rătăcit? Şi n-au renunțat aproape toți de mult? Unde începe rătăcirea, nebunia, laşitatea, unde înțelepciunea şi unde ultimul curaj?”

Bate un clopot. Isabelle se sperie.

— E timpul, zic eu. Trebuie să intri în casă. Te aşteaptă.

— Vii cu mine?

— Da.

Ne îndreptăm spre pavilion. Când ieşim de pe alee, ne întâmpină o ploaie deasă, pe care vântul o răsuceşte în rafale scurte, ca pe un văl ud. Isabelle se strânge lângă mine. Privesc dealul, care coboară spre oraş. Nu se vede nimic. Ceața şi ploaia ne-au izolat. Nicăieri nu se mai vede vreo lumină, suntem absolut singuri. Isabelle merge lângă mine, ca şi când ar fi a mea pentru

totdeauna, ca şi când n-ar mai avea nicio pondere şi din nou am senzația că într-adevăr e imaterială, şi că se aseamănă cu figurile din legende şi visuri, care țin de alte legi decât cele ale vieții de toate zilele.

Ajungem în fața uşii.

— Vino, spune ea.

Mă împotrivesc.

— Nu pot. Astăzi, nu.

Tace şi mă priveşte drept în față, senină, fără reproş şi fără dezamăgire, dar ceva pare că s-a stins brusc în ea. Îmi plec ochii. Mă simt de parcă aş fi bătut un copil sau aş fi omorât o rândunică.

— Astăzi nu, spun eu. Mai târziu. Mâine.

Se întoarce tăcută şi intră în sală. O văd pe soră urcând scara cu ea împreună şi am brusc senzația că am pierdut definitiv ceva, ce nu poți găsi decât o singură dată în viață.

Rămân pe loc, zăpăcit. Oare ce aş fi putut face? Cum am nimerit iarăşi în toate astea? Doar n-am vrut. Blestemata asta de ploaie!

Încet, mă îndrept spre pavilionul principal. Wernicke iese de acolo în halat alb şi cu umbrelă.

— Ai predat-o pe domnişoara Terhoven?

— Da.

— Bine. Continuă să te ocupi puțin de ea. Când ai timp, mai du-te s-o vezi şi peste zi.

— De ce?

— Întrebarea asta va rămâne fără răspuns, îmi spune Wernicke. Dar, după ce a fost împreună cu dumneata, e liniştită. Îi face bine. Asta e de ajuns.

— Mă ia drept altcineva.

— N-are importanță. Pe mine nu mă interesezi dumneata, ci bolnavii mei. Printre stropii de ploaie, Wernicke îmi face semn cu ochiul. Bodendieck te lăuda în seara asta.

— Cum?... Zău că n-ar fi avut niciun motiv.

— Susține că te-ai fi convertit. La spovedanie şi la

împărtăşanie.

— Nemaipomenit! declar eu, cu totul dezarmat.

— Nu tăgădui înțelepciunea bisericii! Este singura dictatură care de două mii de ani încoace n-a putut fi răsturnată.

Cobor în oraş. Ceața îşi fâlfâie steagurile cenuşii prin ploaie. Isabelle pluteşte în gândurile mele ca o nălucă. Am părăsit-o; ştiu, la asta se gândeşte acum. Îmi spun că n-ar mai fi trebuit să mă duc la ea. Nu face decât să mă tulbure, şi oricum sunt destul de tulburat. Dar, dacă n-ar mai fi acolo, ce s-ar întâmpla? N-ar fi ca şi când mi-ar lipsi tot ce e mai important, ceea ce niciodată nu se poate învechi, uza şi banaliza, pentru că nu-ți aparține niciodată?

Ajung la casa meşterului cizmar Karl Brill. Din atelier se aude sunetul unui gramofon. Sunt invitat în seara asta aici, la o întrunire între bărbați. Este una dintre renumitele seri, când madam Beckmann îşi prezintă cu cea mai mare măiestrie arta acrobatică. Ezit o clipă – într-adevăr nu prea sunt dispus pentru aşa ceva, apoi intru totuşi. Tocmai pentru că nu am chef.

Mă întâmpină un val de fum de țigară şi miros de bere. Karl Brill se ridică în picioare şi mă îmbrățişează, legănându-se uşor. Capul lui e la fel de chel ca al lui Georg Kroll, în schimb tot părul şi-l poartă adunat sub nas, într-o mustață stufoasă ca a unei morse.

— Ai sosit tocmai la timp, declară. Banii de pariu au fost încasați. Ne trebuie numai muzică mai bună, în locul gramofonului ăstuia tâmpit. Ce-ar fi să ascultăm valsul „Valurile Dunării”?

— S-a făcut!

Pianul a şi fost aşezat în atelier. E pus în fața maşinilor. În partea din față a încăperii au fost împinşi la o parte pantofii şi pielea, şi în tot locul, pe unde s-a putut, au fost răspândite scaune şi câteva taburete. S-a pregătit un butoi de bere şi câteva sticle de rachiu au şi

fost golite. O a doua baterie e pusă pe tejghea. Pe masă, lângă un ciocan greu de cizmar, mai e şi un cui mare, învelit în vată.

Clămpănesc uşor „Valurile Dunării". Camarazii lui Karl Brill se învârtesc plutind prin fum. S-au şi îmbătat. Karl pune un pahar de bere şi o porţie dublă de rachiu pe pian.

— Klara se pregăteşte, zice el. Am adunat mai bine de trei milioane pentru pariu. Sper să fie în forma ei cea mai bună, altfel m-am dus pe copcă.

Îmi face cu ochiul.

— Când va începe reprezentaţia să cânţi o melodie mai avântată. Asta o stimulează. E nebună după muzică.

— O să-i cânt „Marşul gladiatorilor". Dar ce-ar fi să-mi aranjezi şi mie un pariu separat?

Karl se uită la mine şi tresare.

— Dragă domnule Bodmer, spune el jignit. Doar nu vei fi vrând să pontezi contra Klarei? În cazul ăsta, n-o să mai poţi cânta cu convingere.

— Nu pariez contra ei, ci cu ea. Un pariu separat.

— Cât? întreabă repede Karl.

— O nimica toată: optzeci de mii, răspund eu. Asta e toată averea mea.

Karl se gândeşte o clipă, apoi se întoarce către ceilalţi.

— Mai e cineva care ar vrea să pună încă optzeci de mii? Contra pianistului nostru.

— Eu! Un bărbat gras se apropie, scoate bani dintr-un geamantan mic şi-i răspândeşte pe tejghea.

Pun banii mei alături.

— Dumnezeul hoţilor să mă aibă în pază, rostesc eu. Altfel, va trebui să mă mulţumesc mâine doar cu masa de prânz.

— Şi-acum, să-i dăm drumul! spune Karl Brill.

Cuiul este arătat tuturor. Apoi cizmarul se duce la perete, îl potriveşte la înălţimea şezutului unui om şi-l bate până la o treime din lungime. Îl bate mai puţin

adânc decât s-ar presupune după gesturile sale.

— E bine înfipt, spune el şi se preface că zgâlțâie puternic cuiul.

— Asta o să vedem.

Grasul, care a pariat contra mea, vine în față. Trage de cui şi rânjeşte.

— Karl, zice el, râzând ironic. Pe ăsta pot să-l suflu din perete. Ia dă ciocanul încoace.

— Mai întâi suflă-l, dacă poți.

Grasul nu suflă. Trage cu putere, şi cuiul iese.

— Cu mâna, pot să bat un cui care să treacă prin tăblia mesei, zice Karl Brill. Cu fundul, nu. Dacă puneți asemenea condiții, mai bine ne lăsăm păgubaşi.

Grasul nu răspunde. Ia cuiul şi-l bate într-altă parte a peretelui.

— Poftim, aşa e bine?

Karl Brill cercetează. Vreo şase sau şapte centimetri din cui sunt în afara peretelui.

— Prea adânc. Aşa nu se poate smulge nici cu mâna.

— Sau… sau… declară grasul.

Karl mai controlează o dată. Grasul pune ciocanul pe tejghea şi nu observă că de fiecare dată când încearcă adâncimea cuiului, Karl îl mai scoate câte puțin în afară.

— În situația asta, nu pot să accept pariul cu unu la unu, spune cizmarul în cele din urmă. Numai doi la unu, şi aşa tot cred că sunt în pierdere.

Cad la învoială cu şapte la patru. O grămadă de bani e adunată pe tejghea. Supărat, Karl a mai încercat cuiul de două ori, pentru a arăta cât de dificil e pariul. Acum încep să cânt „Marşul gladiatorilor”, şi după scurt timp madam Beckmann intră foşnind în atelier, îmbrăcată într-un chimono chinezesc subțire, de culoare cărămizie, brodat pe spate cu păuni şi o pasăre Phoenix.

E o figură impunătoare, cu cap de buldog, dar de buldog mai curând frumuşel. Are părul negru, des şi creț şi ochi rotunzi, strălucitori – restul e ca la buldogi,

îndeosebi bărbia. Trupul femeii e puternic, parcă ar fi de fier. O pereche de sâni ca de piatră se zăresc țepeni ca un bastion, apoi se vede o talie proporțional destul de subțire, urmată de renumitul şezut, pus acum la bătaie. E mare şi de asemenea ca de piatră. Chiar şi unui fierar i-ar fi imposibil să-l ciupească, dacă madam Beckmann şi-ar strânge muşchii; mai curând şi-ar rupe degetele. Karl Brill a mai câştigat şi în felul ăsta pariuri, ce e drept numai în cerc intim de prieteni. Astă seară, când e de față şi grasul se va face numai exercițiul celălalt, şi anume scoaterea cu şezutul a cuiului din perete.

Totul se desfăşoară în chip sportiv şi cavaleresc. Madam Beckmann salută, altminteri este rezervată şi aproape nepăsătoare. Nu ia în seamă decât aspectul sportiv şi comercial al problemei. Liniştită, se aşază cu spatele la perete, după un mic paravan, face câteva mişcări de profesionist şi apoi cu bărbia ridicată în sus, tăcută şi serioasă, aşteaptă pregătită ca pentru o mare competiție sportivă.

Întrerup marşul şi încep două triluri de bas, care trebuie să sune la fel ca tobele în momentul saltului mortal de la circul Busch. Madam Beckmann se încordează şi se destinde. Se încordează încă o dată. Karl Brill e tot mai nervos. Madam Beckmann se încruntă din nou, cu ochii îndreptați spre tavan, cu dinții strânşi. Se aude apoi un zgomot şi femeia se îndepărtează de la perete. Cuiul zace pe podea.

Cânt acum „Rugăciunea unei fecioare", una dintre melodiile ei preferate. Cu o plecăciune grațioasă a trupului voinic mulțumeşte asistenței, urând un plăcut „noapte bună tuturor", îşi strânge pe trup chimonoul şi dispare.

Karl Brill îşi încasează pariurile. Îmi întinde banii mei. Grasul inspectează cuiul şi peretele.

— Admirabil! zice el.

Cânt „Lumină de amurg în Alpi" şi, „Cântecul fluviului Weser", alte două arii îndrăgite de madam

Beckmann. Le poate auzi de sus. Karl, mândru, îmi face cu ochiul; în definitiv, el este posesorul acestui cleşte impunător. Vinul, berea şi rachiul curg valuri. Beau şi eu câteva pahare şi cânt în continuare. Nu-mi convine că nu sunt singur acum. Aş vrea să mă las pradă gândurilor şi totuşi să nu cad în niciun caz pe gânduri. Mâinile îmi sunt pline de o duioşie necunoscută; ceva se zbate şi pare să se țină strâns de mine, atelierul dispare, răsare iarăşi ploaia, ceața, Isabelle şi întunericul. „Nu e bolnavă", îmi spun şi ştiu totuşi că este – dar dacă ea e bolnavă, atunci noi toți suntem şi mai bolnavi…

O ceartă gălăgioasă mă trezeşte la realitate. Grasul n-a putut uita formele doamnei Beckmann. Înfierbântat de câteva rachiuri, i-a făcut cizmarului o triplă propunere: cinci milioane pentru o după-masă, la ceai, cu madam Beckmann – un milion pentru o scurtă convorbire acum, cu care ocazie probabil ar vrea să o invite la o cină onorabilă fără Karl Brill – şi două milioane pentru câteva ciupituri zdravene în partea atât de prețioasă din anatomia doamnei Beckmann, acțiune care să se desfăşoare aici, în atelier, de față cu prieteni, în societate veselă, aşadar cu tot respectul cuvenit.

În împrejurarea aceasta se arată caracterul lui Karl. Dacă grasul ar fi fost interesat numai din punct de vedere sportiv, poate i-ar fi fost acceptate ciupiturile, chiar şi pentru un pariu de nimica toată, ca o sută de mii de mărci – dar în condițiile unei pofte încăpățânate, însuşi gândul la o asemenea ciupitură este considerat de către Karl drept o grea jignire.

— Ce porcărie! urlă el. Credeam că sunt înconjurat numai de cavaleri.

— Eu sunt cavaler, bolboroseşte grasul. De aceea am şi făcut oferta.

— Eşti un porc.

— Aşa el Altfel n-aş fi cavaler. Ar trebui să fii mândru cu asemenea femeie. Parcă n-ai avea inimă în piept! Ce să fac, dacă îmi răscoleşte sângele în vine? De ce te

simți jignit? Doar nu eşti căsătorit cu ea!

Îl văd pe Karl Brill tresărind, ca atins de un glonte. Trăieşte în concubinaj cu madam Beckmann, care este, de fapt, menajera lui. De ce nu se căsătoreşte cu ea, nu ştie nimeni. Cauza poate să fie cel mult aceeaşi îndărătnicie a firii sale, datorită căreia iarna face o gaură în gheață, pentru ca să poată înota. Totuşi acesta e punctul său slab.

— Asemenea bijuterie! bâiguie grasul. Eu aş purta-o numai pe brațe şi aş îmbrăca-o în catifea şi mătase. Mătase, mătase roşie…

Plânge aproape cu sughițuri şi schițează în aer forme pline. Sticla de lângă el a goală. E un caz tragic de iubire la prima vedere. Mă întorc la pian şi cânt în continuare. Ideea că grasul ar putea s-o poarte pe madam Beckmann în brațe mă copleşeşte.

— Ieşi afară! declară Karl Brill. Destul. Nu-mi place să dau oaspeții afară, dar…

Un țipăt înfiorător răsună din fundul atelierului. Sărim cu toții în picioare. Acolo, un bărbat mic de statură se zbate cumplit. Karl se repede la el, ia o foarfecă şi opreşte o maşină. Mărunțelul cade leşinat la pământ.

— Drăcia dracului! Cine să-şi închipuie că, beat turtă cum e, se joacă la maşina de tălpuit! înjură Karl.

Ne uităm la mâna omului. Din ea, atârnă câteva fire de ață. Din fericire, şi-a prins carnea moale dintre arătător şi degetul mare. Karl toarnă rachiu peste rană şi mărunțelul îşi revine.

— Amputată? întrebă el îngrozit, când îşi vede mâna în labele lui Karl.

— Prostii, brațul a rămas la locul lui.

Omul suspină uşurat, când Karl îi scutură brațul prin fața ochilor.

— Infecție, aşa-i? întreabă el.

— Nu. Dar maşina o să rugineasc㠄 de la sângele tău. O să-ți spălăm mâna cu spirt, o s-o ungem cu iod şi o s-

o legăm.

— Iod? Asta nu doare?

— Pişcă o secundă. Aşa, ca şi când mâna ta ar bea un rachiu tare.

Mărunțelul îşi trage mâna.

— Mai bine beau eu rachiul.

Scoate o batistă destul de murdară, o înfăşoară în jurul labei şi întinde mâna spre sticlă. Karl rânjeşte. Apoi se uită împrejur şi începe să se agite.

— Unde e grasul?

Nimeni nu ştie.

— Poate că a tulit-o, spune careva şi e gata să-l înece râsul de gluma făcută.

Se deschide uşa. Apare grasul; aplecat în față la orizontală, intră aproape târându-se, urmat de madam Beckmann în chimonoul roşu-aprins. I-a răsucit la spate mâinile ridicate în sus şi-l împinge în atelier. Cu un brânci puternic îi dă drumul. Grasul se prăbuşeşte până dincolo, în secția pentru pantofi de damă. Madam Beckmann face o mişcare, ca şi când şi-ar scutura mâinile de praf, şi dispare. Karl Brill se repede cu un salt uriaş. Îl smuceşte pe gras în sus.

— Brațele mele! se vaită amorezul respins. Mi le-a întors pe dos. Şi burta. Ah, burta mea! Ce izbitură!

Nu e nevoie de nicio explicație. Madam Beckmann este un adversar la fel de temut chiar şi pentru Karl Brill, înotătorul la vreme de iarnă şi neîntrecutul gimnast; în două rânduri i-a rupt şi lui câte un braț, fără să mai vorbim ce e în stare să realizeze cu un vas sau cu vătraiul. N-au trecut nici şase luni de când doi spărgători au fost surprinşi de ea noaptea în atelier. Amândoi au zăcut săptămâni de-a rândul după aceea în spital. Unul dintre ei nu s-a mai vindecat niciodată de lovitura primită în cap cu un calapod de fier, cu care ocazie şi-a pierdut şi o ureche. De atunci vorbeşte aiurea.

Karl îl târăşte pe gras la lumină. E alb de mânie, dar

nu mai are ce să-i facă – grasul e terminat. Ar fi ca şi când ar vrea să zdrobească în bătăi pe unul bolnav de tifos. Grasul trebuie să fi primit o lovitură puternică tocmai în organele cu care a vrut să păcătuiască. Nu e în stare să umble. Karl nu poate nici măcar să-l azvârle afară. Îl culcăm în fundul atelierului, pe resturile de piele.

— Ce plăcut e întotdeauna aici, la Karl, spune unul, care încearcă să toarne bere în pian.

Mă duc spre casă pe Strada Mare. Capul îmi vâjâie; am băut prea mult, dar asta am şi vrut. Ceaţa înaintează peste luminile izolate, care mai ard în galantare şi ţese văluri aurite în jurul felinarelor. În vitrina unei măcelării, alături de un purcel de lapte cu o lămâie înfiptă în râtul palid, se află un rododendron în floare. De jur împrejur sunt aranjaţi îmbietor cârnaţii. Totul e ca un tablou de atmosferă, care îmbină în chip armonios frumosul cu utilul. Mă opresc un timp să privesc şi apoi plec mai departe.

În curtea întunecoasă mă izbesc în ceaţă de o umbră. E bătrânul Knopf, care stă iarăşi în faţa obeliscului negru. Mă năpustesc asupra lui. Se clatină şi îmbrăţişează obeliscul cu amândouă braţele, de parcă ar vrea să se caţăre pe el.

— Îmi pare rău că te-am lovit, zic eu. Dar ce cauţi aici? Într-adevăr nu-ţi poţi face nevoile la dumneata acasă? Sau, dacă eşti amator de aer liber, de ce nu le rezolvi la un colţ de stradă?

Knopf îşi dă drumul de pe obelisc.

— Ei, drăcie, acum s-a dus în pantaloni, murmură el.

— Nu face nimic. Despre partea mea, acum n-ai decât să-ţi laşi şi restul aici.

— Prea târziu.

Knopf se târâie până la uşa casei sale. Urc scara şi mă hotărăsc să-i trimit mâine Isabellei un buchet de flori, din banii câştigaţi la Karl Brill. De obicei aşa ceva

îmi poartă ghinion, dar acum nu-mi mai pasă de nimic. Un timp mai stau la fereastră şi privesc afară, în noapte, şi apoi, oarecum ruşinat şi foarte încet, încep să şoptesc cuvinte şi fraze, pe care le-aş spune cu plăcere odată cuiva – dar n-am pe nimeni, în afară poate de Isabelle – ea, însă, nici măcar nu ştie cine sunt. Dar oare cine ştie asta despre vreun altul?

XIII

Voiajorul Oskar Fuchs, poreclit Oskar-Lacrimă, se află la noi în birou.

— Ce mai e nou, domnule Fuchs? întreb eu. Cum mai e cu gripa la sate?

— Destul de bine. Țăranii au cu ce se hrăni. La oraş e altfel. Am două cazuri, la care Hollmann şi Klotz sunt pe cale să încheie contractul. Un granit roşu, lustruit pe o parte, o piatră mică, două socluri lucrate în relief, unul de un metru şi jumătate, în valoare de două milioane şi două sute de mii de mărci – şi altul mai mic, de un metru şi zece, pentru un milion trei sute de mii. Prețuri bune! Dacă le executați cu o sută de mii mai puțin, le preluați dumneavoastră. Comisionul meu e de douăzeci la sută.

— Cincisprezece! răspund eu automat.

— Douăzeci, ripostează Oskar-Lacrimă. Cincisprezece îmi dă la Holmann şi Klotz. Atunci de ce i-aş părăsi?

Minte. Hollmann şi Klotz, al căror voiajor este, îi plătesc zece la sută, plus cheltuielile. Astea le primeşte în orice caz; aşadar cu noi face afacerea cu zece la sută mai mult.

— Bani peşin?

— Vă dați seama. Oamenii sunt bine căptuşiți.

— Domnule Fuchs, zic eu. De ce nu vii cu totul la noi? Plătim mai bine decât Hollmann şi Klotz şi avem nevoie de un voiajor de mâna întâi.

Fuchs face cu ochiul.

— Aşa îmi place mai mult. Sunt un om sensibil. Dacă bătrânul Hollmann mă supără, drept răzbunare, vă împing dumneavoastră un contract. Dacă aş lucra pentru dumneavoastră, m-ați supăra dumneavoastră.

— E ceva şi asta, răspund.

— Aşa cred şi eu. Atunci ați fi dumneavoastră cei înşelați. Călătoriile pentru pietre funerare sunt plicticoase; trebuie să ți le faci într-un fel mai plăcute.

— Plicticoase? Pentru dumneata? Care de fiecare dată dai câte o reprezentație artistică?

Fuchs zâmbeşte ca Gaston Münch la Teatrul orăşenesc, după ce a jucat rolul lui Karl-Heinz în „Heidelbergul de altădată".

— Fac tot ce pot, declară el cu falsă modestie.

— Se pare că ai obținut rezultate minunate. Fără ajutoare. Numai intuitiv. E adevărat?

Oskar, care pe vremuri, înainte de a intra în case îndoliate, se folosea de felii de ceapă crudă, susține acum că poate fabrica lacrimi cu uşurință, la fel ca un mare actor. E, bineînțeles, un progres uriaş. Acum nu mai trebuie să apară plângând în casă, ca la tehnica practicată cu ceapa, sistem la care, dacă tratativele durează mai mult, lacrimile se usucă, feliile de ceapă neputând fi utilizate de față cu cei întristați – dimpotrivă, acum poate intra cu ochii uscați şi abia în timpul discuției despre cel dispărut să izbucnească într-un plâns natural, ceea ce, se-nțelege, are cu totul alt efect. Deosebirea este ca aceea dintre perlele veritabile şi cele false. Oskar susține că reuşeşte să fie atât de convingător, încât adesea rudele mortului se simt obligate să-l consoleze şi să-l mângâie.

Georg Kroll vine din camera sa. Sub nas îi fumegă o țigară de foi, şi pare să întruchipeze mulțumirea însăşi. Fără înconjur, țintește direct.

— Domnule Fuchs! E adevărat că poți plânge la comandă sau asta e numai propagandă mârşavă,

lansată de concurența noastră ca să ne sperie?

În loc de răspuns, Oskar rămâne cu ochii holbați la el.

— Ei? întreabă Georg. Ce e? Nu te simți bine?

— O clipă! Trebuie să intru în atmosferă.

Oskar închide ochii. Când ridică din nou pleoapele, se vede că au şi început să se umezească. Priveşte în continuare fix la Georg şi, după un timp, lacrimi grele apar într-adevăr în ochii lui albaştri. Încă un minut şi încep să i se rostogolească pe obraji. Oskar scoate din buzunar o batistă şi le şterge.

— Cum a fost? întreabă el şi se uită la ceas. Exact două minute. Câteodată reuşesc şi într-un minut, dacă e un cadavru în casă.

— Fantastic!

Georg toarnă în pahare din coniacul pentru clienți.

— Ar trebui să te faci actor, domnule Fuchs.

— M-am gândit şi eu la asta, dar sunt prea puține roiuri în care să se ceară lacrimi de bărbați. Desigur Othello, dar în rest…

— Dar cum reuşeşti? Ai vreun truc?

— Imaginație, răspunde Fuchs simplu. Forță de închipuire, adâncă, plastică.

— Şi acum ce ți-ai închipuit?

Oskar îşi goleşte paharul.

— Ca să fiu sincer, pe dumneavoastră domnule Kroll. Cu picioarele şi brațele sfărâmate în bucăți şi un cârd de şobolani, care vă muşcau încet de obraz, în timp ce dumneavoastră, încă în viață, nu vă puteați apăra de rozătoare din pricina brațelor rupte. Iertați-mă, dar pentru o reprezentație atât de rapidă, am avut nevoie de o imagine foarte puternică.

Georg îşi trece mâna peste față. E încă întreagă.

— Îți imaginezi asemenea lucruri despre Hollmann şi Klotz, când lucrezi pentru ei? îl întreb eu.

Fuchs dă din cap în semn că nu.

— La ăia îmi închipui că trăiesc o sută de ani, bogați

şi sănătoşi, până să moară în somn, de un atac de inimă. Şi atunci, de furie, lacrimile încep să-mi curgă şiroaie.

Georg îi plăteşte comisionul pentru ultimele două afaceri în care şi-a trădat patronii.

— Deunăzi am încercat şi un sughiț imaginar, spune Oskar. Foarte convingător. Urgentează hotărârea. Oamenii se simt vinovați, deoarece cred că ar fi o urmare a participării la durerea lor.

— Domnule Fuchs! spun eu impulsiv. Vino la noi. Locul dumitale este într-o întreprindere condusă cu simț artistic, nu la nişte speculanți prăpădiți.

Oskar-Lacrimă surâde binevoitor, clatină iarăşi din cap şi îşi ia rămas bun.

— Nu pot. Fără puțină înşelătorie n-aş fi altceva decât o cârpă plângăreață. Înşelătoria îmi dă avânt. Mă înțelegeți?

— Înțelegem, spune Georg. Cu profunde regrete, dar noi respectăm personalitatea mai mult ca orice.

Notez pe o hârtie adresele pentru cele două monumente şi i-o dau lui Heinrich Kroll, care-şi umflă în curte cauciucurile de la bicicletă. Priveşte disprețuitor biletul. Ca vechi nibelung, îl consideră pe Oskar un pungaş ordinar, cu toate că, tot ca vechi nibelung, îi place să profite de pe urma lui.

— Înainte n-aveam nevoie de aşa ceva, declară el. Bine că n-a mai trăit tata să vadă una ca asta!

— După câte am auzit despre acest pionier al comerțului cu pietre funerare, tatăl dumitale ar fi fost fericit să le joace asemenea festă concurenților săi, îi răspund eu. A fost un luptător prin excelență – nu ca dumneata pe câmpul de onoare, ci în tranşeele vieți comerciale, care nu ține seama de nimic. Şi, ia spune-mi, primim oare curând restul de bani pentru monumentul cu cruce lustruit pe toate părțile, pe care l-ai vândut în aprilie? Alea două sute de mii de mărci restante. Ai idee ce valoare mai au acum? Nici cât un

soclu.

Heinrich mormăie ceva şi pune biletul în buzunar. Mă întorc, mulţumit că l-am potolit nițel. În faţa casei, zace bucata de jgheab de la acoperiş, care s-a rupt după ultima ploaie. Meseriaşii tocmai şi-au terminat treaba, au înlocuit bucata ruptă.

— Ce facem cu burlanul vechi? întreabă meşterul. Nu se mai poate folosi. Putem să-l luăm noi?

— Desigur, zice Georg.

Jgheabul e sprijinit de obelisc, vespasiana lui Knopf în aer liber. Are câțiva metri lungime şi la capăt e îndoit în unghi drept îmi vine brusc o idee.

— Lăsați-l aici, zic eu. Mai avem nevoie de el.

— Pentru ce? întreabă Georg.

— Pentru astă seară. O să vezi. Vom avea o reprezentație interesantă.

Heinrich Kroll pleacă pe bicicletă. Georg şi cu mine rămânem în faţa uşii şi bem câte un pahar de bere, oferit de doamna Kroll prin fereastra bucătăriei. E foarte cald. Tâmplarul Wilke se strecoară pe lângă noi. Are cu el câteva sticle şi îşi va face somnul de prânz într-un sicriu căptuşit cu talaş. Fluturii se joacă printre monumentele cu cruce. Pisica bălțată a familiei Knopf e însărcinată.

— Cum stă dolarul? întreb eu. Ai vorbit la telefon?

— Cu cincisprezece mii de mărci mai mult decât azi-dimineață. Dacă merge aşa mai departe, putem plăti polița lui Riesenfeld cu contravaloarea unei pietre mici.

— Admirabil. Păcat că n-am păstrat niciuna. Parcă simți că-ți piere întrucâtva entuziasmul necesar, nu?

Georg râde.

— Şi din seriozitatea afacerilor. Bineînțeles, abstracție făcând de Heinrich. Ce planuri ai pentru astă-seară?

— Mă duc sus, la Wernicke. Acolo măcar nu mai ştii nimic de seriozitatea şi ridicolul vieții de afaceri. La sanatoriu, nu contează decât viaţa însăşi. Mereu numai întreaga fiinţă, existența în totalitatea ei, viaţa şi nimic

altceva decât viața. Încolo nu mai e nimic. Dacă am trăi mai multă vreme acolo, cârâiala noastră naivă pentru nimicuri ni s-ar părea o nebunie.

— Bravo, răspunde Georg. Pentru prostia asta meriți încă un pahar de bere rece. Ia paharele şi le pune pe fereastra bucătăriei. Stimată doamnă, vă rugăm să repetați.

Doamna Kroll scoate capul cărunt pe fereastră.

— Vreți o scrumbie marinată şi un castravete la bere?

— Neapărat! Şi o bucată de pâine. Gustarea adecvată pentru orice fel de melancolie, răspunde Georg şi-mi întinde paharul. Simți vreuna?

— La vârsta mea, orice om cumsecade e întotdeauna melancolic, răspund eu ferm. E dreptul tinereții.

— Credeam că tinerețea ți-a fost răpită de militărie.

— Exact. O caut întruna, dar n-o mai găsesc. De aceea încerc o dublă melancolie. Cum simți la un picior amputat o durere de două ori mai mare.

Berea e minunat de rece. Soarele arde deasupra capetelor noastre şi deodată, în ciuda oricărei melancolii, soseşte din nou clipa când rămâi cu privirea adânc ațintită în ochii verzi-aurii ai vieții. Mă reculeg şi-mi beau berea. Toate vinele mele par să se fi scăldat deodată în soare.

— Uităm tot mereu că suntem numai pentru scurtă vreme locuitorii acestei planete, rostesc eu. Iată de ce avem o concepție cu totul eronată despre lume. Aceea a nemuritorilor. Ai observat acest lucru?

— Mai întrebi? Asta e greşeala de bază a omenirii. Aşa se face că oameni foarte cumsecade în fond lasă moştenire unor rude îngrozitoare milioane de dolari, în loc să-i folosească ei înşişi.

— Bine! Cum ai proceda tu, dacă ai şti că mâine trebuie să mori?

— N-am idee.

— Nu? Bine, o zi e poate un timp prea scurt. Cum ai proceda, ştiind că dispari peste o săptămână?

— Tot n-am idee.

— Ceva tot ar trebui să întreprinzi. Cum ai proceda, dacă ai avea timp o lună?

— Aş trăi probabil la fel ca acum, spune Georg. Altfel, cât ar ține luna aceea nefericită aş avea senzația că toată viața de până atunci am trăit-o greşit.

— Ai avea timp o lună întreagă să te îndrepți.

Georg face cu capul un gest de negație.

— Aş avea timp o lună să regret.

— Ai putea să vinzi depozitul nostru firmei Hollmann şi Klotz, să pleci la Berlin şi să duci vreme de o lună o viață destrăbălată cu actrițe, artişti şi cocote elegante.

— Gologanii nu mi-ar ajunge nici pentru opt zile. Şi femeile n-ar fi decât dame de bar. Mai bine citesc despre toate acestea. Fantezia nu decepționează niciodată. Dar, cum stau lucrurile cu tine? Ce ai face tu dacă ai şti că mori peste patru săptămâni?

— Eu? spun surprins.

— Da, tu.

Privesc de jur împrejur. Colo e grădina, verde şi toridă, în toate culorile miezului de vară, colo plutesc rândunelele, dincolo e nesfârşitul albastru al cerului, iar sus, de la fereastra sa, abia trezit din aburul beției, bătrânul Knopf, în cămaşă cadrilată, şi cu bretele, se uită la noi.

— Trebuie să mă gândesc, spun eu. Aşa, pe loc, nu pot să răspund. E prea mult. Acum n-am decât senzația că aş exploda, dacă aş şti că-mi pare suficient.

— Nu te gândi prea mult. Altfel trebuie să te ducem la Wernicke, dar nu ca să cânți la orgă.

— Asta aşa e, recunosc eu. Într-adevăr, aşa el Dacă ne-am da bine seama de toate, am înnebuni.

— Încă un pahar de bere? întreabă doamna Kroll pe fereastra bucătăriei. Am şi compot proaspăt de zmeură.

— Sunt salvat! exclam eu. În clipa asta m-ați salvat, stimată doamnă. Eram ca o săgeată în drum spre soare şi spre Wernicke. Slavă Domnului, toate sunt încă la

locul lor. Nimic n-a ars! Viața dulce se mai joacă încă în jurul nostru cu fluturi şi muşte, nu s-a prefăcut în cenuşă, e aici, îşi are încă toate legile ei, chiar şi cele pe care i le-am impus noi, cum ai impune unui pur-sânge hamuri. Totuşi, fără compot de zmeură la bere, vă rog! În schimb o bucată de brânză moale din Harz. Bună dimineața, domnule Knopf! Frumoasă zi! Ce părere ai despre viață?

Knopf holbează ochii la mine. Fața îi e cenuşie şi are pungi la ochi. După un timp, îşi exprimă supărat dezaprobarea şi închide fereastra.

— Parcă mai voiai ceva de la el? întreabă Georg.

— Da. Dar abia deseară.

Intrăm la Eduard Knobloch.

— Ia te uită! exclam eu şi rămân locului, ca şi când m-aş fi ciocnit de un copac. Se pare că viața îşi face jocul! Trebuia să-mi închipui.

În cramă, Gerda şade la o masă, pe care se află un buchet de crini. E singură şi îşi taie o bucată dintr-o friptură de căprioară, care e aproape atât de mare cât masa.

— Ce spui de asta? îl întreb pe Georg. Nu miroase a trădare?

— Era ceva de trădat? mă întreabă Georg la rândul lui.

— Nu. Dar dacă i-am zice abuz de încredere?

— A fost vreun motiv pentru abuz de încredere?

— Lasă astea, Socrate! răspund eu. Nu vezi că aici au intrat în joc labele groase ale lui Eduard?

— Asta văd. Dar cine te-a înşelat? Eduard sau Gerda?

— Gerda! Cine alta? Bărbatul nu poate fi niciodată acuzat de aşa ceva.

— Nici femeia.

— Atunci cine?

— Tu. Cine altul?

— Bine, spun eu. Ție ți-e uşor să vorbeşti. Pe tine nu

te înşală nimeni. Numai tu eşti cel care înşală.

Georg dă din cap satisfăcut.

— Dragostea e o problemă de sentiment, nu de morală, decretează el. Sentimentul însă nu cunoaşte trădare. Creşte, dispare sau se schimbă – unde e aici trădarea? Nu există un contract. Nu i-ai împuiat capul Gerdei cu suferința pricinuită de Erna?

— Numai la început. A fost doar de față la scandalul de la *Moara roşie.*

— Atunci nu te plânge. Renunță sau acționează.

Lângă noi se eliberează o masă. Ne aşezăm. Chelnerul Freidank strânge vesela.

— Unde e domnul Knobloch? întreb eu.

Freidank se uită împrejur.

— Nu ştiu – a fost tot timpul la masă cu doamna de colo.

— Simplu, nu? îi spun lui Georg. Iată până unde au ajuns lucrurile. Sunt o jertfă firească a inflației. Iarăşi. Întâi Erna, acum Gerda. Sunt oare sortit din naştere să port coarne? Ție nu ți se întâmplă una ca asta.

— Luptă! îmi răspunde Georg. Încă n-ai pierdut nimic. Du-te la ea!

— Cu ce să lupt? Cu pietre funerare? Eduard îi dă friptură de căprioară şi îi dedică versuri. La poezii, ea nu ştie să facă deosebirea de calitate – la mâncare, din păcate da. Şi măgarul de mine, sunt singurul vinovat. Eu am adus-o aici şi i-am trezit pofta de mâncare. Exact aşa!

— Atunci renunță, spuse Georg. De ce să lupți? Pentru sentimente oricum nu se poate lupta.

— Nu? De ce îmi spuneai cu un minut mai înainte să lupt?

— Pentru că astăzi e marți. Uite, vine Knobloch – în haine de duminică şi cu un boboc de trandafir la butonieră. Eşti la pământ.

Eduard şovăie, când ne vede. Trage cu coada ochiului spre Gerda şi ne salută apoi cu condescendența

învingătorului.

— Domnule Knobloch, spune Georg. Fidelitatea este sau nu chintesența onoarei, cum propovăduia iubitul nostru feldmareşal?

— Depinde, răspunde Eduard prudent. Astăzi avem perişoare cu sos de sardele şi cartofi. O mâncare delicioasă!

— Un soldat are dreptul să atace pe la spate un camarad? Un frate pe alt frate? continuă să întrebe impasibil Georg. Un poet pe alt poet?

— Poeții se atacă mereu între ei. Din asta trăiesc.

— Trăiesc din lupta deschisă, nu din lovituri de pumnal în burtă, declar eu.

Eduard zâmbeşte.

— Victoria e a învingătorului dragă Ludwig. *Catch as catch can.*[25] Eu mă vait, când veniți cu tichete de masă care nu mai valorează nici cât o nucă găunoasă?

— Da, răspund eu. Ba bine că nu!

În aceeaşi clipă cineva îl împinge pe Eduard la o parte.

— Dragii mei, iată-vă, spune Gerda prietenos. Să mâncăm împreună. Mă aşteptam să veniți!

— Tu stai în cramă, spun eu furios. Noi bem bere.

— Şi eu prefer să beau bere. Mă aşez la masa voastră.

— Permiți, Eduard? întreb eu. *Catch as catch can.*

— Ce să permită Eduard? întrebă Gerda. Se bucură doar, dacă mănânc cu prietenii lui. Nu-i aşa, Eduard?

Vipera a şi început să-i spună pe nume. Eduard se bâlbâie.

— Bineînțeles, n-am nimic împotrivă. E o plăcere…

Ne oferă o imagine frumoasă, roşu, furios şi surâzând acru.

— Ce drăguț boboc de trandafir ai la butonieră, spun eu. Te pregăteşti pentru vreo petițorie? Sau ți l-ai pus, pur şi simplu, din dragoste pentru natură?

— Eduard e foarte sensibil la frumos, răspunde Gerda.

— Asta aşa e, confirm eu. Ai mâncat prânzul obişnuit? Perişoare de carne, cu un fel de sos nemțesc fără niciun gust?

Gerda râde.

— Eduard, arată-le că eşti cavaler. Lasă-mă să-i invit la masă pe aceşti doi prieteni ai tăi. Susțin întruna că ai fi îngrozitor de zgârcit. Hai să le dovedim contrariul. Avem…

— Perişoare cu sos de sardele, o întrerupe Eduard. Bine, să-i invităm la perişoare. O să am grijă să fie dintre cele mai bune.

— Spată de căprioară, spune Gerda.

Eduard seamănă cu o maşină cu aburi defectă.

— Ăştia nu-mi sunt prieteni, declară el.

— Cum?

— Suntem prieteni juraţi, ca Valentin, zic eu. Îți mai aminteşti ultima noastră discuție la clubul literar? S-o repet cu voce tare? Ce fel de versuri scrii acum?

— Despre ce aţi vorbit? se interesează Gerda.

— Despre nimic, ripostează Eduard repede. Ăştia doi nu spun niciodată un cuvânt adevărat! Glumeți, glumeți incurabili, asta sunt! Nu ştiu să ia viața în serios.

— Aş vrea să-mi răspunzi, în afară de gropari şi de tâmplarii de sicrie, cine ştie să ia viața mai în serios ca noi? spun eu.

— Ah, voi! Voi nu ştiți decât de ridicolul morții, declară Gerda deodată ca din senin. De aceea nu luați viața în serios.

Ne uităm la ea cu gura căscată. A şi adoptat, evident, stilul lui Eduard! Simt că lupt pe teren pierdut, totuşi nu renunț.

— Pe asta de unde ai mai scos-o? o întreb eu. Tu, Sibilă peste heleşteiele întunecate ale tristeții!

Gerda râde.

— Pentru voi viața se reduce la piatra funerară. Alții nu se grăbesc chiar aşa. Eduard, spre exemplu, e o privighetoare!

Eduard arată înfloritor cu obrajii săi grăsuni.

— Ce se aude cu friptura de căprioară? îl întreabă Gerda.

— Ei, bine, în definitiv, de ce nu?

Eduard dispare. Mă uit la Gerda.

— Bravo! Ai lucrat clasa întâi. Ce să înțelegem din toate astea?

— Nu fă mutra asta de soț, răspunde ea. Bucură-te fără mofturi de viață, asta-i tot.

— Ce e viața?

— Ceea ce se întâmplă acum.

— Bravo! spune Georg. Şi-ți mulțumesc din suflet pentru invitație. Noi îl iubim foarte mult pe Eduard, numai că el nu ne înțelege.

— Şi tu îl iubeşti? o întreb eu pe Gerda.

Râde.

— Ce copilăros e, îi spune lui Georg. Nu puteți să-i deschideți puțin ochii, să nu se creadă întotdeauna stăpân peste toate? Mai cu seamă, dacă nu se străduieşte deloc pentru asta?

— Încerc întruna să-l lămuresc, răspunde Georg. Poartă însă în el o seamă de obstacole, pe care le numeşte idealuri. De abia când va observa că ăsta e un egoism eufemistic, atunci se va îndrepta.

— Ce e egoismul eufemistic?

— Înfumurare tinerească.

Gerda râde atât de tare, încât se zguduie şi masa.

— Asta nu-mi displace, explică ea. Dar fără schimbare, e obositor. În cele din urmă, faptele sunt fapte.

Mă feresc să întreb, dacă faptele sunt într-adevăr fapte. Gerda şade alături de noi, onestă şi hotărâtă, şi aşteaptă, cu cuțitul în mână, cea de a doua porție de friptură de căprioară. Fața ei e mai rotundă ca înainte; de când mănâncă la Eduard s-a mai îngrăşat. Mă priveşte radioasă şi nu-i câtuşi de puțin stânjenită. Şi, de ce ar fi? De fapt, ce drepturi am eu asupra ei? Şi, în

clipa asta, care pe care îl înşală?

— E adevărat, spun eu. Atavismele egoiste sunt legate de mine ca muşchiul de stâncă. *Mea culpa!*{26}

— Aşa e, dragule, răspunde Gerda. Bucură-te de viaţă şi gândeşte numai când e nevoie.

— Când e nevoie?

— Când trebuie să câştigi bani, sau când vrei să progresezi.

— Bravo! spune Georg din nou.

În acelaşi moment apare friptura de căprioară şi discuţia se curmă. Eduard ne păzeşte, cum îşi păzeşte o cloşcă puii. E pentru prima oară că ne lasă să ne tihnească mâncarea. Are un zâmbet nou, pe care nu-l înţeleg. E unsuros şi plin de superioritate şi şi-l îndreaptă din când în când în taină către Gerda, cum strecoară un criminal în închisoare un bilet secret. Dar Gerda îşi păstrează vechiul surâs de o mare sinceritate şi când Eduard se uită în altă parte, îl îndreaptă spre mine, ca un copil nevinovat la împărtăşanie. E mai tânără decât mine, dar îmi face impresia că are cel puţin cu patruzeci de ani mai multă experienţă.

— Mănâncă, puişor, îmi spune ea.

Mănânc cu conştiinţa încărcată şi cu mare neîncredere, şi friptura de căprioară, o delicatesă dintre cele mai alese, încetează brusc să-mi placă.

— Încă o bucăţică? mă întreabă Eduard. Sau încă puţin sos de măceş?

Mă uit fix la el. Am o senzaţie, ca şi când fostul meu subofiţer mi-ar propune să-l sărut. Şi Georg e alarmat. Ştiu că mai târziu va motiva culanţa de necrezut a lui Eduard spunând că acesta s-a şi culcat cu Gerda – eu, însă, ştiu mai bine cum stau lucrurile. Friptură de căprioară nu capătă Gerda de la Eduard decât dacă n-a făcut-o încă. După ce a pus mâna pe ea, nu-i mai dă decât perişoare cu sos nemţesc. Şi sunt convins că Gerda ştie şi ea acest lucru.

Totuşi, hotărăsc să plec după-masă împreună cu ea.

E drept că încrederea e încredere, dar Eduard are prea multe feluri de lichioruri la bar.

Calmă şi înstelată se aşterne noaptea peste oraş. Stau la fereastra camerei mele şi îl aştept pe Knopf, pentru care am pregătit burlanul. Ajunge până la fereastră şi de aici porneşte peste poartă la casa lui Knopf. Acolo, bucata scurtă face o cotitură în unghi drept spre curte, de unde însă burlanul nu poate fi văzut.

Aştept şi citesc ziarul. Cursul dolarului s-a mai căţărat cu încă zece mai de mărci. Ieri n-a fost decât un singur caz de sinucidere, în schimb au avut loc două greve. După multe negocieri, funcţionarii au obţinut, în sfârşit, o mărire de salariu, care între timp s-a devalorizat într-atât, încât abia dacă-şi mai pot cumpăra din aceasta un litru de lapte pe săptămână. Şi peste câteva zile, numai o cutie de chibrituri, probabil. Numărul şomerilor a crescut cu încă o sută cincizeci de mii. Nelinişte sporeşte în toată ţara. Se recomandă noi reţete pentru valorificarea resturilor la bucătărie. Epidemia de gripă e în creştere. Mărirea pensiilor de bătrâneţe şi invaliditate a fost remisă spre studiere unui comitet. Se aşteaptă peste câteva luni un raport în legătură cu această problemă. Pensionarii şi invalizii încearcă, între timp, să se apere împotriva foametei, fie prin cerşit, fie cu sprijinul cunoscuţilor şi rudelor.

Afară se aud paşi uşori. Pândesc prevăzător la fereastră. Nu e Knopf, ci o pereche de îndrăgostiţi, care se strecoară în vârful picioarelor, prin curte, în grădină. Sezonul se desfăşoară în plin şi greutăţile celor ce se iubesc sunt mai mari ca oricând. Wilke are dreptate: unde să se ducă, fără să fie stingheriţi? Dacă încearcă să se strecoare în camerele lor mobilate, proprietăreasa, ca un înger cu spada în mână, îi pândeşte, pentru a-i da afară în numele moralei şi al invidiei – în locurile publice şi în grădini sunt admonestaţi şi arestaţi de către poliţişti – pentru cameră la hotel nu au bani – aşadar,

unde să se ducă? În curtea noastră nu-i tulbură nimeni. Monumentele mai mari le oferă adăpost față de alte perechi; nimeni nu-i vede, se pot sprijini de ele, ca să-şi vorbească în şoaptă şi să se îmbrățişeze în umbra lor, iar monumentele mari, cu cruce, sunt bune înainte şi după, pentru îndrăgostiții focoşi, în zilele umede, când nu se pot culca pe jos; fetele se țin strâns de ele şi curtezanii lor le înghesuie, ploaia le bate fețele înfierbântate, ceața pluteşte, respirația zboară în salturi, iar capetele, al căror păr iubitul l-a prins în pumni, sunt ridicate în sus ca la cai când nechează. Tăblițele atârnate deunăzi pe monumente n-au servit la nimic. Cine se mai gândeşte la degetele de la picioare, când întreaga-i fire e în flăcări?

Deodată aud pe stradă paşii lui Knopf. Mă uit la ceas. E două şi jumătate; tartorul multor generații nenorocite de recruți trebuie aşadar să fie beat mort. Sting lumina. Knopf cârmeşte imediat şi cu precizie către obeliscul negru. Apuc capătul burlanului, care ajunge până la fereastra mea, pun gura cât mai aproape de deschizătură şi strig:

— Knopf!

La capătul celălalt, în spatele plutonierului-major, glasul meu răsună înfundat prin burlan, de parcă ar veni dintr-un mormânt. Knopf priveşte în jurul lui; nu ştie de unde se-aude vocea.

— Knopf! repet eu. Măgarule! Nu ți-e ruşine? De aceea te-am creat, ca să bei şi să-ți laşi udul pe pietre funerare, mă porcule?

Knopf se uită iar împrejur.

— Ce? urlă el. Cine e acolo?

— Scârbă! zic eu cu glas înfiorător, ca de pe altă lume. Mai şi întrebi? Îndrăzneşti să pui întrebări unui superior? Stai drepți, când îți vorbesc!

Knopf priveşte spre casa lui, de unde vine şi vocea. Toate ferestrele sunt întunecate şi închise. Şi uşa e închisă. Nu vede burlanul de pe zid.

— Stai drepți, puşlama de plutonier, care ți-ai uitat datoria! spun eu. De aia te-am învestit cu trese la guler şi cu o sabie lungă, ca să murdăreşti pietre, hărăzite lui Dumnezeu? Apoi mai tare, izbucnind pe ton de comandă: Drepți, nedemn pângăritor de pietre funerare!

Comanda are efect. Knopf stă drepți, cu mâinile lipite de cusătura pantalonilor. Luna se oglindeşte în ochii lui holbați.

— Knopf! strig eu, cu glas de stafie. Dacă te mai prind o dată, te degradez ca soldat de rând! Mă, pată ruşinoasă pe onoarea soldatului german şi a asociației plutonierilor activi în retragere!

Knopf ascultă, cu capul uşor ridicat într-o parte, că un câine lunatic.

— Împăratul? şopteşte el.

— Încheie-ți pantalonii şi ia-o din loc! şoptesc şi eu prin burlan. Şi ține minte: mai riscă o dată să faci porcăria asta, că vei fi degradat şi castrat! Şi castrat! Şi-acum cară-te, civil dezgustător, marş, marş!

Knopf, speriat, aleargă împleticindu-se în casă. Imediat după aceea, cei doi îndrăgostiți apar din grădină ca două căprioare hăituite şi o iau la goană pe stradă. Asta, bineînțeles, că n-aş fi vrut.

XIV

Clubul literar s-a întrunit la Eduard. Excursia la bordel a fost hotărâtă. Otto Bambuss speră să imprime astfel o mai mare vigoare liricii sale; Hans Hungermann vrea să-şi găsească pilde pentru romanul său „Casanova" şi pentru un ciclu în versuri albe – „Femeia demon". Matthias Grund, autorul cărții despre moarte, crede şi el că va putea înhăța câteva detalii frivole pentru ultimul delir al unui paranoic.

— Tu de ce nu mergi cu noi, Eduard? întreb eu.

— Nu simt nevoia, declară el cu superioritate. Am tot ce-mi trebuie.

— Da? Ai?

Ştiu ce vrea să insinueze şi mai ştiu şi că minte.

— Se culcă, desigur, cu toate servitoarele din hotelul lui. explică Hans Hungermann. Dacă-l refuză, le dă afară. E ceea ce se cheamă un adevărat prieten al poporului.

— Servitoare! Aşa ai face *tu!* Versuri libere, dragoste liberă! Eu, nu! Niciodată n-am asemenea combinații în propria mea casă. E o deviză veche!

— Nici cu cliente?

— Cliente! Îşi îndreaptă ochii spre cer. Se întâmplă, bineînțeles, uneori, să n-ai încotro. Cu baroana de Bell-Armin, de pildă…

— Ce, de pildă? îl întreb eu, văzând că tace.

Eduard face pe modestul.

— Un cavaler e discret.

Pe Hungermann îl apucă o criză de tuse.

— Frumoasă discreție! Ce vârstă avea? Optzeci?

Eduard surâde disprețuitor – dar, în clipa următoare, surâsul îi piere ca o mască ale cărei noduri s-au rupt; a intrat Valentin Busch. Ce-i drept, el nu e literat, dar s-a hotărât totuşi să ia parte la expediție. Vrea să fie de față, când Otto Bambuss îşi va pierde fecioria.

— Ce mai faci, Eduard? întreabă. E bine că mai eşti în viață, nu-i aşa? Altfel n-ai fi avut ocazia să te bucuri de istoria cu baroana.

— De unde ştii că e adevărat? îl întreb eu foarte surprins.

— Am auzit abia adineauri, pe când veneam. Vorbiți destul de tare. Pare-se că ați şi băut de toate. Oricum, mă bucur din suflet pentru Eduard că a avut parte de baroană. Îmi pare bine că eu am fost acela care am izbutit să-l salvez pentru asta.

— Povestea s-a întâmplat cu mult înainte de război, se grăbeşte Eduard să declare.

Adulmecă un nou atentat la pivnița lui de vinuri.

— Bine, bine, răspunde Valentin îngăduitor. Şi după război ai mai avut ocazii să te arăți bărbat şi ai avut viață frumoasă.

— Pe timpurile astea?

— Tocmai pe timpurile astea! La disperare omul e mai curând apt pentru aventuri. Şi tocmai baroanele, prințesele şi ducesele sunt în anii ăştia foarte disperate. Inflație, republică, armată imperială ioc, astea pot să frângă o inimă aristocratică. Ce-ar fi să dai o sticlă de vin bun, Eduard?

— Acum n-am timp, răspunde acesta cu prezență de spirit, îmi pare rău, Valentin, dar astăzi nu se poate. Facem o excursie cu tot clubul.

— Mergi şi tu? întreb eu.

— Bineînțeles. Ca vistiernic! Trebuie! Nu mă gândisem la asta! Datoria e datorie!

Râd. Valentin îmi face cu ochiul şi nu spune că merge şi el cu noi. Eduard zâmbeşte, închipuindu-şi că a economisit astfel o sticlă. Totul, aşadar, se desfăşoară în cea mai perfectă armonie.

Plecăm. E o seară splendidă. Ne ducem în Bahnstrasse 12. Oraşul are două bordeluri, dar cel din Bahnstrasse e mai elegant. Se află în afara oraşului, într-o casă mică, înconjurată de plopi. Cunosc bine locul; mi-am petrecut acolo o bună parte a copilăriei, fără să ştiu ce se întâmplă. În după-amiezile când n-aveam şcoală, obişnuiam să prindem salamandre şi peşti în pâraiele şi heleşteele din afara oraşului şi fluturi şi gângănii pe câmpii. Într-una dintre zilele foarte calde, căutând un birt ca să bem o limonada, am nimerit în Bahnstrasse 12. Sala mare de la parter arăta ca oricare altă sală de birt. Era răcoroasă, şi când am cerut apă minerală am fost serviți la masă. După un timp, au apărut câteva femei, îmbrăcate în capoate şi rochii înflorate. Ne-au întrebat ce facem şi în ce clasă suntem. Am plătit apa minerală, iar în următoarea zi călduroasă ne-am dus din nou, de astă dată cu cărțile, pe care le luasem cu noi, ca să ne învățăm lecțiile la pârâu, în aer liber. Femeile prietenoase erau iar acolo şi s-au interesat cu grijă maternă de noi. Ni s-a părut răcoare şi plăcut, şi deoarece după-amiaza nu venea nimeni, am rămas acolo şi am început să ne facem lecțiile. Femeile ne urmăreau şi ne ajutau, ca şi când ar fi fast profesorii noştri. Aveau grijă să ne scriem temele, ne controlau notele, ne ascultau când aveam de învățat pe dinafară şi ne dădeau ciocolată când răspundeam bine, sau, eventual, câte o palmă, când greşeam. Nu înțelegeam nimic din toate acestea, eram încă la vârsta fericită, când femeile nu însemnau nimic pentru noi. În scurtă vreme, doamnele mirosind a parfum de violete şi trandafiri luaseră pentru noi locul mamelor şi educatoarelor; îşi făceau pe deplin datoria şi de cum apăream pe uşă, se întâmplă ca nişte zeițe, îmbrăcate în

mătase şi cu pantofi de lac, să ne întrebe emoționate: „Cum a fost teza la geografie: Bună sau proastă?” Mama mea a zăcut încă de pe atunci foarte mult în spital, şi asta-i pricina că o parte din educație mi-am făcut-o la bordelul din Werdenbrück. Nu pot să spun decât că a fost mai severă decât ar fi fost cea de acasă. Ne-am dus acolo două veri la rând, apoi au început drumețiile şi aveam timp mai puțin, iar familia mea s-a mutat în altă parte a oraşului.

În timpul războiului, am mai fost o dată în Bahnstrasse. Asta s-a petrecut cu o zi înainte de plecarea pe front. Aveam pe atunci optsprezece ani, alții chiar mai puțin, şi majoritatea dintre noi nu avusese încă de-a face cu vreo femeie. Dar n-am fi vrut să fim împuşcați, fără să cunoaştem ceva şi în privința asta şi de aceea ne-am dus cinci prieteni în Bahnstrasse, pe care o cunoşteam încă dinainte. Activitatea era în toi şi ne-am primit rachiul şi berea ce ni se cuveneau. După ce am prins destul curaj, am vrut să ne încercăm norocul. Willy, cel mai îndrăzneț dintre noi, a fost primul. A agățat-o pe Fritzi, cea mai seducătoare dintre toate damele prezente.

„Drăguțo, ce-ar fi…?”

„Sigur”, a răspuns Fritzi prin larmă şi fum, fără să se uite bine la el. „Ai bani?”

„Mai mult decât e nevoie.” Willy i-a arătat solda şi banii pe care îi primise de la maică-sa, pentru o slujbă la biserică, întru salvarea lui fericită din război.

„Ei, bravo! Trăiască patria!” a spus Fritzi destul de absentă, privind în direcția berăriei. „Vino sus!”

Willy s-a ridicat în picioare şi şi-a scos şapca. Fritzi a tresărit şi s-a uitat la părul lui roşu ca focul. Culoarea avea o intensitate unică şi chiar după şapte ani, bineînțeles că ea a recunoscut-o. „O clipă”, a spus. „Nu te cheamă Willy?”

„Chiar aşa!” a declarat Willy radios.

„Şi nu-ți făceai cândva lecțiile aici?”

„Exact!”

„Aşa – şi acum vrei să mergi cu mine la odaie?”

„Desigur. Doar ne cunoaştem.”

Willy a rânjit cu toată fața. În clipa următoare a primit o palmă.

„Mă purcelule!” i-a strigat Fritzi. „Vrei la pat cu mine? Asta e culmea obrăzniciei!”

„Cum?” s-a bâlbâit Willy. „Toți cei de-aici…”

„Oricare! Ce-mi pasă mie de alții? I-am ascultat pe alții spunând «Tatăl nostru»? Le-am făcut compunerea? Am avut grijă de ei să nu răcească, mucos blestemat?”

„Dar acum am şaptesprezece ani şi jumătate…”

„Ține-ți fleanca! Asta ar fi, ca şi când ai silui-o pe maică-ta. Ieşi afară, mă bădăran minor ce eşti!”

„Pleacă mâine la război”, i-am spus eu. „N-ai simț patriotic?”

M-a cuprins cu privirea.

„Nu eşti tu ăla care ai dat drumul aici la vipere? A trebuit să ținem trei zile localul închis, până am găsit bestiile alea!”

„Nu eu le-am dat drumul”, m-am apărat. „Mi-au scăpat.”

Înainte de a mai adăuga ceva, am încasat şi eu o palmă.

„Puşlamale! Afară cu voi!”

Intrigată de gălăgie, a sosit şi patroana. Cu indignare, Fritzi i-a explicat despre ce era vorba. Şi ea l-a recunoscut imediat pe Willy. „Roşcovanul!” a spus gâfâind. Cântărea o sută douăzeci de kilograme şi a început să se zguduie de râs, ca un munte de piftie când e cutremur.

„Şi pe tine? Nu te cheamă Ludwig?”

„Da, a spus Willy, dar acum suntem soldați şi ne este îngăduit să avem relații sexuale.”

„Aşa, vă e îngăduit!” Patroana s-a scuturat din nou de râs. „Ți-aduci aminte, Fritzi, ce frică îi era să nu afle tată-său că în ora de religie a dat drumul la bombe

sufocante. Acum are dreptul la relații sexuale. Ha, ha, ha!"

Fritzi n-a făcut deloc haz de umorul situației. Era sincer furioasă şi jignită. „Ca şi când propriul meu fiu…"

Doi bărbați au fost nevoiți s-o sprijine pe patroană. Lacrimile îi curgeau şiroaie pe față. În colțurile gurii făcuse băşici de salivă. Îşi ținea cu amândouă mâinile burta, care-i atârna.

„Limonada", a răcnit, „limonada! Asta era băutura voastră preferată?" râdea ea tuşind şi înecându-se.

„Acum bem rachiu şi bere", am răspuns eu. „Fiecare ajunge odată matur."

„Matur!"

Patroana a făcut un nou acces de sufocare, urmat de lătratul celor doi buldogi, care-i aparțineau şi credeau că a fost atacată. Ne-am retras prudenți. „Ieşiți afară, porci nerecunoscători ce sunteți!" a strigat Fritzi supărată foc.

„Bine", a spus Willy din uşă. „Atunci o să ne ducem pe Rollstrasse."

Ne-am trezit afară, în uniforme, cu armele noastre ucigătoare, după ce încasasem palmele. Dar n-am ajuns pe Rollstrasse, la celălalt bordel din Werdenbrück. Era un drum de mai bine de două ore până în partea cealaltă a oraşului, aşa că în loc să ne ducem acolo, am preferat să ne bărbierim. Treaba asta o făceam tot pentru prima oară în viață şi deoarece nu ştiam ce înseamnă să te culci cu o femeie, diferența nu ni s-a părut atât de mare ca mai târziu, dat fiind că şi bărbierul ne-a jignit, spunând că pentru bărbile noastre e de-ajuns şi o gumă. După aceea am mai întâlnit şi alți cunoscuți şi curând ne-am apucat să bem şi am uitat tot. Aşa s-a întâmplat că am ajuns virgini pe front, unde şaptesprezece dintre ai noştri au căzut, fără să fi ştiut vreodată ce înseamnă o femeie. Willy şi cu mine ne-am pierdut fecioria mai târziu, într-o tavernă, la Houthoulst, în Flandra. Willy s-a ales cu o blenoragie, a intrat în

lazaret şi a scăpat astfel de bătălia din Flandra, unde au căzut cei şaptesprezece virgini. Am constatat încă de atunci că virtutea nu e întotdeauna răsplătită.

Umblăm alene în noaptea călduță de vară. Otto Bambuss se ține de mine, fiind singurul care declar făţiş că am fost la bordelul acesta. Ceilalți îl cunosc şi ei, fac însă pe nevinovații, iar singurul care susține că-i e oaspete zilnic, dramaturgul, creator al operei unicat „Adam", Paul Schneeweiss, minte. N-a fost niciodată acolo.

Mâinile lui Otto sunt transpirate. Aşteaptă să le vadă pe preotesele plăcerii, bacante şi păsări de pradă demonice, şi nu e absolut sigur că nu va fi transportat înapoi în automobilul lui Eduard cel puțin cu ficatul scos. Îl liniştesc.

— Răniri intervin cel mult o dată sau de două ori pe săptămână, Otto. Şi chiar dacă se ivesc, sunt întotdeauna mai puțin grave decât îți închipui. Alaltăieri, unui client venit la Fritzi i-a fost smulsă o ureche. Dar, după câte ştiu, urechile se pot coase la loc, sau pot fi înlocuite cu altele din celuloid, perfect asemănătoare cu cele veritabile.

— O ureche?

Otto se opreşte.

— Sunt şi dame care nu le rup, răspund eu. Dar tu, desigur, nu vrei să faci cunoştință cu astea. Cred că vrei să posezi femeia primitivă în toată splendoarea ei.

— O ureche e un sacrificiu destul de mare, declară Otto, slăbănogul transpirat, ştergându-şi sticlele aburite ale ochelarilor.

— Poezia impune sacrificii. Cu o ureche ruptă, ai deveni, în cel mai adevărat sens al cuvântului, un liric înfocat. Hai!

— Da, dar o ureche! Ceva care se remarcă atât de uşor.

— Ca să fiu sincer, dacă aş avea de ales, eu aş prefera

să mi se smulgă o ureche decât să fiu castrat, zice Hans Hungermann.

— Ce? Otto se opreşte din nou. Glumiți! Aşa ceva doar nu e posibil!

— Se întâmplă, afirmă Hungermann. Pasiunea e în stare de orice. Dar, liniştește-te, Otto: castrarea se pedepseşte prin lege. Femeia în cauză se alege cu cel puțin şase luni de închisoare pentru una ca asta – aşadar eşti răzbunat.

— Prostii! bâiguie Bambuss. Faceți glume proaste cu mine?

— De ce să glumim? spun eu. Ar fi urât din partea noastră. Tocmai de aceea ți-o recomand pe Fritzi. Fetişul ei sunt urechile. Când e copleşită de pasiune, se apucă strâns de ambele urechi ale partenerului. În felul ăsta, eşti absolut sigur că nu te avariază în altă parte. N-are trei mâini!

— În schimb, încă două picioare, declară Hungermann. Cu picioarele fac uneori adevărate minuni. Îşi lasă unghiile să crească şi le ascut bine.

— Mă păcăliți, spune Otto chinuit. Terminați cu prostiile!

— Ascultă! răspund eu. N-aş vrea să te mutileze. Ce e drept, din punct de vedere emotiv, ai fi în câştig. Sufleteşte, însă, ai pierde foarte mult şi lirica ta ar avea de suferit. Uite, am o pilă de unghi, mică, uşor de mânuit, făcută special pentru omul de viață, bine pus la punct şi elegant. Ascunde-o în buzunar. Ține-o strâns în mână, sau vâr-o sub saltea, înainte de a începe. Când observi că se apropie pericolul, e destul s-o împungi uşor cu ea pe Fritzi în fund. Nu e nevoie să curgă sânge. Orice om, când e înțepat, chiar de un țânțar, lasă orice şi pune mâna la locul înțepăturii, asta e o lege a firii. Între timp, tu o iei din loc.

Scot din buzunar un toc roşu de piele, în care se află un pieptene şi o pilă de unghii. Este unul dintre darurile primite de la Erna, trădătoarea. Pieptenele e o imitație

de baga. Mă cuprinde un val de mânie întârziată, când îl simt în mână.

— Dă-mi şi pieptenele, îmi spune Otto.

— Cu pieptenele nu poți s-o loveşti, satir nevinovat! se pronunță Hungermann. Asta nu e o armă pentru luptă între sexe. Se rupe în carnea de bacantă, umflată ca o minge.

Nu vreau să lovesc cu el. Vreau numai să mă pieptăn după...

— Hungermann şi cu mine ne uităm unul la altul. Bambuss pare că nu ne mai crede.

— Ai la tine ceva pachețele cu pansament? mă întreabă Hungermann.

— N-avem nevoie. Patroana are o farmacie întreagă.

Bambuss iar se opreşte.

— Toate astea sunt prostii. Dar, ia spuneți-mi, cum e cu bolile venerice?

— E sâmbătă. Toate damele au fost examinate chiar astăzi. Nu e nicio primejdie, Otto.

— Toate le ştiți, aşa-i?

— Ştim tot ce e necesar în viață, răspunde Hungermann. Şi asta-i, de obicei, cu totul altceva, decât cele ce se învață în şcoli şi institute. De aceea eşti tu un caz unic, Otto.

— Am fost educat într-un spirit prea evlavios, oftează Bambuss. Am crescut cu frica de iad şi de sifilis. În condițiile astea, cum se poate da viață unei lirici care să stea în picioare?

— Ar trebui să te însori.

— Acesta este cel de-al treilea complex al meu. Teama de căsnicie. Mama l-a dat gata pe tata. Prin nimic altceva decât prin plâns. Nu e ciudat?

— Nu, spunem Hungermann şi cu mine la unison şi nestringent în acelaşi timp mâinile.

Asta înseamnă încă şapte ani de viață de aci încolo. Bună sau rea, viața e viață – e o realitate, de care îți dai seama numai când eşti obligat să ți-o rişti.

Înainte de a păşi pragul casei, care-ți dă impresia de mister, datorită plopilor, felinarului roşu şi muşcatelor înflorite din ferestre, ne întărim cu câteva înghițituri de rachiu. Am luat cu noi o sticlă şi o trecem din mână în mână. Bea şi Eduard, care a plecat înainte cu Opelul său şi ne-a aşteptat; lui i se întâmplă rar să capete ceva pe gratis, aşa încât bea cu plăcere. Aceeaşi înghițitură, pe care o bem acum la prețul de vreo zece mii de mărci paharul, peste o secundă, la bordel, va costa patruzeci de mii. De aceea am luat o sticlă cu noi. Până trecem pragul facem economii – pe urmă, suntem la cheremul patroanei.

La început, Otto e profund decepționat. În locul salonului, se aşteptase la un decor oriental, cu piei de leoparzi, luminație de moschee şi parfum pătrunzător; în loc de toate acestea, pensionarele sunt, ce e drept, destul de sumar îmbrăcate, dar au mai mult aerul de servitoare. Mă întreabă încet, dacă nu există şi negrese sau creole. Îi arăt una cu părul aspru şi negru.

— Aia de colo are sânge de creolă. A venit de curând din închisoare. Şi-a ucis bărbatul.

Otto nu are aerul să mă creadă. Se înveseleşte abia la intrarea Calului de fier. E o apariție impunătoare, cu cizme înalte, legate cu şireturi, lenjerie neagră, o uniformă ca de îmblânzitor de lei, o capă de astrahan cenuşiu şi o gură plină cu dinți de aur. Generații de tineri poeți şi redactori şi-au trecut examenul vieții cu ea şi prin hotărârea comitetului tot ea i-a fost hărăzită şi lui Otto. Ea sau Fritzi. Am insistat să apară cu mare fast – şi ne-a împlinit voia. Când i-l prezentăm pe Otto, tresare. Crezuse, poate, că i se oferă unul mai proaspăt, mai tânăr. Bambuss are o față ca hârtia, e palid, subțire, are coşuri, mustăcioară rară şi a împlinit de curând douăzeci şi şase de ani. În afară de toate, acum e leoarcă de transpirație şi arată ca o ridiche muiată în sare. Calul de fier arborează pe botul de aur un rânjet

binevoitor şi-i cară îngrozitului Bambuss un pumn în coastă.

— Hai, dă un coniac, îi spune ea paşnic.

— Cât costă un coniac? o întreabă Otto pe chelneriță.

— Şaizeci de mii.

— Cât?! exclamă Hungermann alarmat. Patruzeci de mii. Niciun ban mai mult!

— Ban? zice patroana. Cuvântul ăsta nu l-am mai auzit de mult.

— Patruzeci de mii a fost ieri, drăguțule, îl lămureşte Calul de fier.

— Patruzeci de mii a fost azi-dimineață. Am fost aici dimineață, în numele comitetului.

— Care comitet?

— Comitetul pentru împrospătarea poeziei prin experiență directă.

— Drăguțule, spune Calul de fier, asta a fost înainte de a se anunța cursul dolarului.

— După cursul dolarului de la ora unsprezece.

— Înainte de cursul de după-amiază, afirmă patroana. Nu fiți atât de zgârciți!

— Şaizeci de mii e calculat după cursul dolarului de poimâine, spun eu.

— După cel de mâine. Cu fiecare oră ce trece, te apropii tot mai mult de el. Linişteşte-te. Cursul dolarului e ca moartea. Nu poți scăpa de ea. Nu te cheamă Ludwig?

— Rolf, răspund eu. Ludwig nu s-a mai întors din război.

Deodată, Hungermann e cuprins de o presimțire rea.

— Şi taxa? întreabă el. Cât e? Ne înțelesesem la două milioane. Inclusiv dezbrăcarea şi o jumătate de oră de conversație după aceea. Conversația e foarte importantă pentru candidatul nostru.

— Trei, răspunde flegmatic Calul de fier. Şi să ştii că e ieftin.

— Camarazi, am fost traşi pe sfoară, spune cu glas

tunător Hungermann.

— Ştii cât costă astăzi o pereche de cizme care ajung până la fund? întreabă Calul de fier.

— Două milioane. Nicio centimă mai mult. Dacă nici aici înțelegerile nu mai sunt valabile, ce se va alege din toată lumea asta?

— Înțelegeri? Ce valoare au înțelegerile, când cursul se clatină de parcă s-a îmbătat?

Matthias Grund, care, ca autor al cărții despre moarte, tăcuse până acum, se ridică în picioare.

— Acesta e primul bordel care s-a molipsit de național-socialism, declară el furios. Acordurile sunt bucăți de hârtie, nu?

— Acordurile şi banii, răspunde Calul de fier cu totală indiferență. Dar cizme înalte sunt cizme înalte şi lenjerie neagră excitantă e lenjerie neagră excitantă. Şi anume, neînchipuit de scumpe. De ce nu alegeți pentru începătorii voştri localuri de categoria a doua? Aşa ca la înmormântări – şi acolo există alegere, cu fast şi fără fast. Pentru ăsta e destul şi clasa a doua!

În condițiile astea, nu mai e nimic de spus. Discuția a ajuns la un punct mort. Deodată, Hungermann descoperă că Bambuss a băut pe tăcute nu numai coniacul său, dar şi cel al Calului de fier.

— Suntem pierduți, zice el. Trebuie să plătim cât ne cer scorpiile astea. N-ar fi trebuit să ne faci una ca asta, Otto! Acum intrarea ta în viață urmează să se desfăşoare mai simplu. Fără fast, numai cu un cal din fontă.

Din fericire, în acest moment soseşte Willy. Pe el îl interesează din pură curiozitate metamorfozarea lui Otto în bărbat şi plăteşte diferența, fără să clintească. Apoi comandă rachiu pentru toți şi afirmă că a câştigat astăzi douăzeci şi cinci de milioane cu acțiunile sale. O parte din aceşti bani vrea să-i bea.

— Ei, hai, cară-te, băiete, îi spune lui Otto. Şi întoarce-te bărbat!

Otto dispare.

Mă aşez lângă Fritzi. Vechile neînțelegeri au fost uitate de mult; de când fiul ei a căzut pe front, nu ne mai consideră copii. Era subofițer şi a fost împuşcat cu trei zile înainte de armistițiu. Vorbim despre timpurile dinainte de război. Îmi istoriseşte că fiul ei a studiat muzica la Leipzig. Dorea să se facă oboist. Lângă noi, patroana cea voinică îl învață pe unul dintre câini să stea sluj. Deodată, de sus, răsună un strigăt. Urmează un muget şi Otto apare în izmene, urmărit de Calul de fier în plină furie, lovindu-l în cap cu un lighean de tinichea. Otto aleargă cu stil, se năpusteşte pe uşă afară, iar noi trei oprim Calul de fier.

— Neisprăvitul ăsta afurisit! zice ea gâfâit. M-a împuns cu un cuțit.

— Nu era cuțit, spun eu, ştiind despre ce e vorba.

— Ce e?

Calul de fier se întoarce cu spatele şi arată o pată roşie pe lenjeria neagră.

— Nu sângerează. Nu era decât o pilă de unghii.

— O pilă de unghii? Calul se uită la mine. Aşa ceva n-am mai pomenit! În loc să-l împung eu, nefericitul ăsta cu mutră jalnică mă împunge el pe mine. Degeaba mi-am pus cizme înalte! Colecția mea de biciuşti la ce serveşte? Am vrut să fiu cumsecade. Să-i dau numai o probă uşoară de sadism. I-am tras doar aşa, în joacă, o lovitură slabă în pulpele slăbănoage, şi prefăcutul ăsta de şarpe cu ochelari s-a repezit la mine cu o pilă de unghii. Un sadic! De sadici am eu nevoie? Eu, visul masochiştilor? Ce jignire!

O liniştim cu o porție dublă de rachiu de chimion. Apoi ne ducem să-l căutăm pe Bambuss. E ascuns în spatele unui tufiş de liliac şi îşi pipăie capul.

— Hai, Otto, primejdia a trecut! strigă Hungermann.

Bambuss se codeşte. Ne cere să-i aruncăm afară hainele.

— Asta nu se poate, explică Hungermann. Trei milioane sunt trei milioane! Noi am plătit pentru tine.

— Cereți banii înapoi! Nu mă las bătut.

— Un cavaler nu cere niciodată banii înapoi de la o femeie. Şi noi vom face din tine un cavaler, chiar dacă va trebui să-ți spargem capul. Figura cu plesnitul a fost o amabilitate. Calul de fier e o sadică.

— Ce?

— E o rafinată activă. Uitasem să te prevenim. Dar ar trebui să fii bucuros că ai nimerit una ca asta. E ceva deosebit pentru oraşele de provincie.

— Nu mă bucur deloc. Aruncați-mi lucrurile încoace.

După ce s-a îmbrăcat în spatele liliacului, reuşim să-l readucem înăuntru. Îi dăm ceva de băut, dar nu e chip să-l facem să se mişte de la masă. Susține că i-a trecut pofta. În cele din urmă, Hungermann cade la înțelegere cu Calul de fier şi cu patroana. Bambuss să aibă dreptul de a reveni în timpul săptămânii, fără să mai plătească.

Continuăm să bem. După câtva timp, constat că Otto, în ciuda celor întâmplate, pare totuşi să se fi aprins. Se uită din când în când pe furiş la Calul de fier şi nu se preocupă de nicio altă femeie. Willy cere să se aducă încă un rând de rachiu. După un timp observăm lipsa lui Eduard. După o jumătate de oră, apare transpirat şi susține că s-ar fi dus să se plimbe. Rachiul îşi face efectul asupra tuturor.

Deodată, Otto Bambuss scoate o hârtie şi ia notițe pe furiş. Mă uit peste umărul lui să văd ce scrie. „Tigroaica", sună titlul.

— N-ai vrea să mai aştepți puțin cu versurile tale albe şi imnurile? îl întreb eu.

Îmi răspunde prin semne că nu.

— Cea mai importantă este prima impresie.

— Dar altceva nu ți-a mai făcut, decât că ți-a tras una la fund şi vreo câteva lovituri cu ligheanul în țeastă. De ce ți-a dat impresia de tigroaică?

— Asta mă priveşte! Bambuss bea un rachiu, care-i curge prin mustața în chip de franjuri. Acum vine forța fanteziei! Versurile mi se învălmăşesc în minte ca

bobocii într-un tufiş de trandafiri! Un tufiş de trandafiri e puțin zis! Ca o orhidee în junglă!

— Crezi că ai dobândit destulă experiență?

Otto aruncă o privire plină de poftă şi groază către Calul de fier.

— Asta nu ştiu. Pentru un volumaş cartonat, aproape sigur că da.

— Pronunță-te! S-au investit pentru tine trei milioane. Dacă nu te foloseşti de ele, mai bine să bem în contul lor.

— Mai bine să bem.

Bambuss mai dă duşcă încă un rachiu. E pentru prima oară că-l vedem aşa. Până acum se ferea de alcool ca de ciumă, şi mai cu seamă de rachiu. Lirica lui prindea viață cu cafea şi cu vin de coacăze.

— Ce spui de Otto? îl întreb pe Hungermann. I-au prins bine loviturile cu ligheanul în cap.

— Nu mi-au prins deloc bine, spune Otto răcnind.

A mai tras între timp o porție dublă de rachiu şi o ciupeşte de fund pe Calul de fier, în clipa când trece pe lângă el. Ca lovită de trăsnet, femeia se opreşte. Apoi se întoarce încet şi-l priveşte pe Otto ca pe o insectă rară. Noi întindem brațele, ca să amortizăm lovitura la care ne aşteptam. Pentru dame cu cizme înalte, o ciupitură de felul ăsta este o ofensă obscenă. Otto se ridică împleticindu-se, surâde vag cu ochii săi miopi, se învârteşte în jurul femeii şi-i mai arde, pe neaşteptate, o lovitură puternică peste lenjeria neagră şi excitantă.

Se face linişte. Fiecare se aşteaptă să-l ucidă. Dar Otto se aşază nepăsător la loc, îşi pune capul pe brațe şi adoarme instantaneu.

— Să nu ucizi niciodată pe unul care doarme, o imploră Hungermann pe femeie. E a unsprezecea poruncă a Domnului!

Calul de fier îşi deschide gura imensă într-un rânjet mut. Toate coroanele de aur îi strălucesc. Apoi mângâie părul subțire şi moale ale lui Otto.

— Doamne, ce n-aş da să mai fiu o dată atât de tânără şi de naivă!

Plecăm. Pe Hungermann şi Bambuss îi duce Eduard cu maşina înapoi în oraş. Plopii susură. Câinii latră. Calul de fier stă la fereastră, la primul etaj şi ne face semne de adio cu căciula căzăcească. În spatele bordelului pluteşte palidă Luna. Matthias Grund, autorul cărții despre moarte, se ridică deodată în fața noastră dintr-un şanț. Crezuse că ar putea trece peste el ca Iisus peste lacul Ghenisaret. Se înşelase. Willy merge lângă mine.

— Ce viață! spune el visător. Şi când te gândeşti că într-adevăr îți poți câştiga banii dormind. Mâine dolarul va fi mai ridicat şi acțiunile se vor cățăra în urma lui ca nişte maimuțe vesele!

— Nu ne strica seara. Unde ți-e maşina? Puieşte şi ea ca acțiunile tale?

— E la Renée. Face impresie bună în față la *Moara roşie,* între reprezentații, Renée îşi plimbă colegii cu ea. Crapă de invidie!

— Vă căsătoriți?

— Suntem logodiți, declară Willy. Dacă ştii ce înseamnă asta.

— Îmi închipui.

— Ciudat! spune Willy. Renée îmi aminteşte acum adesea şi foarte intens de locotenentul nostru Helle, tiranul ăla blestemat, care ne-a chinuit atât de rău, înainte de a ni se îngădui o moarte eroică. E exact la fel, pe întuneric. E o satisfacție înfiorătoare să-l ții pe Helle de ceafă şi să-l batjocoreşti. N-aş fi crezut niciodată, că aşa ceva mi-ar putea face plăcere, crede-mă!

— Te cred!

Trecem prin grădinile întunecate şi înflorite. Ne împresoară miros de flori necunoscute.

— Ce blândă doarme lumina Lunii pe dealuri, spune careva şi se ridică de jos ca o stafie.

E Hungermann. Şi e ud ca Matthias Grund.

— Ce s-a întâmplat?

— La noi n-a plouat!

— Eduard ne-a lăsat în drum. Cântam prea tare pentru el. Respectabilul hotelier! Când am vrut apoi să-l răcoresc puțin pe Otto, am căzut amândoi în pârâu.

— Şi voi? Unde e Otto? Îl caută pe Matthias Grund?

— Pescuieşte.

— Ce?

— Drăcia dracului! spune Hungermann. Să sperăm că n-a căzut în apă. Nu ştie să înoate.

— Prostii! Pârâul nu e mai adânc de un metru.

— Otto s-ar putea îneca şi într-o băltoacă. Îşi iubeşte patria.

Îl găsim pe Bambuss ținându-se de o punte peste pârâu şi stând de vorbă cu peştii.

— Ți-e rău, Franziskus? întreabă Hungermann.

— Da, răspunde Bambuss şi râde înfundat, ca şi când totul ar fi fost nemaipomenit de comic. Apoi clănțăne din dinți. Frig, bâiguie ei. Nu sunt făcut pentru natură.

Willy scoate o sticlă de rachiu din buzunar.

— Cine vă salvează iarăşi? Unchiul Willy, grijuliul. Vă salvează de pneumonie şi moarte rece.

— Păcat că nu e şi Eduard cu noi, spune Hungermann. L-ai putea salva şi pe el şi să deschizi o prăvălie în tovărăşie cu domnul. Valentin Busch. Salvatorii lui Eduard! Asta l-ar ucide.

— Lasă-te de glume proaste, zice Valentin, care se află în spatele lui. Capitalul ar trebui să fie sfânt pentru dumneata. Sau eşti comunist? Eu nu împart cu nimeni. Eduard îmi aparține.

Bem cu toții.

Rachiul străluceşte ca un diamant galben în lumina Lunii.

— Voiai să mai mergi undeva? îl întreb pe Willy.

— La asociația corală a lui Bodo Ledderhose. Veniți cu mine. Acolo o să vă puteți usca.

— Straşnic, spune Hungermann.

Nici unuia nu-i trece prin minte că ar fi mai simplu să mergem fiecare acasă. Nici măcar poetului morții. Lichidul pare să aibă în seara asta o mare putere de atracție.

Ne continuăm drumul pe malul pârâului. Luna se oglindeşte în apă. Se poate bea... Oare cine a spus cândva acest lucru?

XV

Vara târzie se aşterne apăsătoare deasupra oraşului. Dolarul s-a urcat cu încă două sute de mii de mărci, foametea e şi mai mare, preţurile s-au ridicat şi totul la un loc e foarte simplu: preţurile cresc mai repede decât lefurile. Aşadar, acea parte a poporului care trăieşte din lefuri, salarii, venituri, pensii, se scufundă tot mai mult într-o sărăcie fără scăpare. Cealaltă parte, în schimb, se sufocă într-o bogăţie incertă. Guvernul e spectator la toate acestea. Inflaţia îl ajută să scape de datorii; că în acelaşi timp poporul se duce de râpă, nu vede nimeni.

Mausoleul comandat de doamna Niebuhr e gata. E oribil – un cavou de piatră, cu geamuri colorate, lanţuri de bronz şi alei pietruite – deşi n-a fost executată niciuna dintre lucrările de sculptură pe care i le prezentasem; acum însă deodată nu mai vrea să preia monumentul. Stă în curte, în mână cu o umbrelă de soare multicoloră; pe cap poartă o pălărie de pai, având drept garnitură cireşe lăcuite, iar la gât, un colier de perle false. E însoţită de un individ îmbrăcat în costum cadrilat, cam strâmt şi cu ghetre peste pantofi. A căzut trăsnetul, s-a terminat cu doliul, doamna Niebuhr s-a logodit. Dintr-odată Niebuhr i-a devenit cu totul indiferent. Individul se numeşte Ralph Lehmann şi îşi spune consilier industrial. Pentru prenumele elegant şi pentru ocupaţia lui, costumul este destul de uzat. Cravata e nouă, la fel şi ciorapii de culoare portocalie –

probabil că sunt primele daruri făcute de fericita logodnică.

Discuția e contradictorie. Doamna Niebuhr începe prin a susține că nici n-a comandat mausoleul.

— Aveți ceva scris? întreabă ea triumfătoare.

N-avem nimic scris. Georg explică blând că, în meseria noastră, asta nu e necesar. În fața morții, corectitudinea şi încrederea încă mai sunt valabile. De altfel, avem şi o duzină de martori. Doamna Niebuhr ne-a înnebunit destul cu pretențiile ei, atât pe noi, cât şi pe pietrari şi pe sculptorul nostru. În afară de toate, a dat şi un avans.

— Tocmai asta este, declară doamna Niebuhr cu o logică perfectă. Vrem să ne restituiți avansul.

— Aşadar, ați comandat mausoleul?

— Nu l-am comandat. Am dat numai avansul.

— Ce părere aveți despre această declarație, domnule Lehmann? spun eu. Vă întreb în calitatea dumneavoastră de consilier industrial.

— Se întâmplă, răspunde Ralph, situându-se pe postură de cavaler şi vrând să ne explice deosebirea.

Georg îl întrerupe. El declară că nici în legătură cu avansul nu există nicio dovadă scrisă.

— Cee? Ralph se adresează doamnei Niebuhr. Emilie! N-ai nicio chitanță?

— Nu ştiu, se bâlbâie doamna Niebuhr. Cine putea să ştie că ăştia o să susțină deocamdată că n-am plătit nimic. Ce pungaşi!

— Asemenea tâmpenie nu s-a mai auzit!

Emilie se face tot mai mică. Ralph o priveşte furios. Brusc i-a pierit cavalerismul. „Doamne Dumnezeule”, îmi spun eu, „la început am crezut că a pus mâna pe o balenă – acum îmi dau seama că n-a prins decât un rechin.”

— Nimeni nu susține că n-ați plătit nimic, zice Georg. Am spus numai că nu există dovadă scrisă, nici în legătură cu plata, nici cu comanda.

Ralph îşi revine.

— Aşa da!

— De altfel, declară Georg, suntem dispuşi să oprim monumentul, în cazul că nu-l mai doriți.

— Aşa da! repetă Ralph.

Doamna Niebuhr aprobă satisfăcută. Îl privesc uimit pe Georg. Mausoleul va deveni al doilea paznic al depozitului, un frate al obeliscului.

— Şi avansul? întrebă Ralph.

— Bineînțeles, avansul se prescrie, zic eu. Aşa e întotdeauna.

— Cum? Ralph îşi scoate vesta şi se înfoaie. Observ că şi pantalonii îi sunt prea scurți şi prea înguşti. Asta ar mai fi una! zice el. Aşa ceva nu se prinde la noi.

— Nici la noi. De obicei, avem clienți care preiau comenzile.

— Dar n-am comandat nimic, se amestecă Emilie, prinzând curaj. Cireşele se zbat pe pălăria ei. În afară de asta, prețul a fost mult prea mare.

— Taci, Emilie! țipă Ralph. Femeia se supune, speriată şi încântată de atâta bărbăție. Există şi judecată, mai adaugă Ralph amenințător.

— Să sperăm.

— După ce vă căsătoriți, o să mai țineți brutăria? o întreabă Georg pe Emilie.

E atât de speriată, încât se uită mută la logodnicul ei.

— Desigur, răspunde Ralph. Pe lângă afacerile în industrie, bineînțeles. De ce?

— Chiflele şi prăjiturile erau întotdeauna deosebit de bune.

— Mulțumesc, spune Emilie flatată. Şi cum rămâne cu avansul?

— Vă fac o propunere, declară Georg, punându-şi deodată în joc farmecul. Livrați-ne timp de o lună, în fiecare dimineață, douăsprezece chifle şi în fiecare după-amiază şase bucăți de prăjitură cu fructe pe gratis – şi la sfârşitul lunii, vă restituim avansul, iar mausoleul nu

trebuie să-l luați.

— S-a făcut, spune doamna Niebuhr imediat.

— Taci, Emilie! Ralph îi dă un pumn în coaste. V-ar conveni, îi spune el supărat lui Georg. Să plătiți peste o lună. Şi ce valoare mai au atunci banii?

— Luați monumentul, răspund eu. N-avem nimic împotrivă. Tocmeala se prelungeşte încă un sfert de oră. Apoi ajungem la un compromis. Noi restituim pe loc jumătate din avans. Restul, peste două săptămâni. Livrarea în natură rămâne fermă. Ralph nu ni se poate împotrivi. De data asta inflația este de partea noastră. În fața judecății, plățile tot plăți sunt indiferent de ceea ce reprezintă. Dacă el ne-ar fi dat în judecată pentru restituire, Emilie şi-ar fi primii banii poate peste un an – şi anume, aceeaşi sumă, dar cu totul devalorizată. Acum îl înțeleg pe Georg, – noi ieşim bine din afacerea asta. Avansul nu mai are, oricum, decât o părticică din valoarea pe care o avea când l-am primit.

— Ce facem însă cu mausoleul? îl întreb după ce au plecat logodnicii O să-l folosim drept capelă particulară?

— Îi vom schimba puțin acoperişul. Kurt Bach poate să pună deasupra un leu îndoliat sau un soldat în marş, la nevoie şi un înger sau Germania înlăcrimată – scoatem două geamuri şi le înlocuim cu plăci de marmură, pe care să se poată înscrie un nume – şi astfel mausoleul devine…

Se opreşte.

— Un monument pentru eroi mai mic, completez eu. Dar Kurt Bach nu se pricepe să modeleze îngeri de sine stătători – nici soldați şi nicio Germanie. Nu ştie să lucreze decât în relief. Trebuie să ne mulțumim cu vechiul nostru leu. Pentru asta acoperişul e prea îngust. Mai potrivit ar fi un vultur.

— De ce? Leului poate să-i atârne o labă în afara postamentului. Atunci încape.

— Ce-ar fi să facem un leu din bronz? Fabricile de produse metalurgice livrează animale din bronz de toate

mărimile.

— Un tun, zice Georg inspirat. Un tun sfărâmat ar fi ceva cu totul nou.

— Numai pentru un sat în care n-au căzut decât artilerişti.

— Ascultă, spune Georg. Puneți fantezia la contribuție. Fă câteva desene, cât se poate de mari şi în culori. Pe urmă, vom vedea!

— Ce-ar fi să introducem şi obeliscul în acest aranjament. În felul ăsta am împuşca doi iepuri dintr-odată.

Georg râde.

— Dacă duci la capăt treaba asta, drept gratificație, o să comand pentru tine o ladă plină de Reinhardt 1921. Un vin de vis.

— Ar fi mai bine să mi-l dai ca avans, tot câte o sticlă. În felul ăsta, inspirația îmi va veni mai uşor.

— Bine, să începem cu una. Mergem la Eduard.

Ca de obicei, Eduard se întunecă la apariția noastră.

— Bucură-te, domnule Knobloch, zice Georg şi scoate un pumn de bancnote din buzunar. Astăzi îți zâmbesc bani peşin!

Eduard se luminează la față.

— Într-adevăr! Ei, odată tot trebuia să se întâmple şi asta. Vreți un loc la fereastră?

În cramă se află iarăşi Gerda.

— Eşti client permanent aici? o întreb eu acru.

Râde degajat.

— Am venit cu treburi.

— Treburi?

— Treburi, domnule judecător de instrucție!

— De data asta ne îngădui să te invităm noi la masă? o întreabă Georg şi-mi dă una cu cotul, ca să nu mă port ca un catâr.

Gerda se uită la noi.

— Încă o dată sigur că n-o să reuşesc să vă invit eu pe voi, ce ziceți?

— Sigur nu, spun şi nu mă pot stăpâni să adaug: Eduard ar fi în stare să strice logodna pentru aşa ceva.

Râde şi nu răspunde nimic în privința asta. E îmbrăcată într-o rochie foarte drăguță de mătase naturală, în culoarea tutunului. „Ce măgar am fost", mă gândesc. „Viața în carne şi oase e lângă mine şi eu, cu îngâmfarea mea confuză, n-am intuit-o."

Apare Eduard şi când ne vede cu Gerda, se întunecă iarăşi. Observ ce calcule îşi face. Crede că am minţit şi că vrem să-l tragem din nou pe sfoară.

— Am invitat-o pe domnişoara Schneider la masă, spune Georg. Sărbătorim confirmarea lui Ludwig. Cu încetul, a început să se maturizeze. Nu mai crede că lumea e făcută numai de dragul lui.

Georg are mai multă autoritate decât mine. Eduard se luminează din nou.

— Avem pui delicioşi!

Îşi ţuguie buzele, ca şi când ar vrea să fluiere.

— Serveşte-ne masa de prânz obişnuită, zic eu. La tine, toate sunt întotdeauna foarte gustoase. Şi adu-ne şi o sticlă de Castel Reinhardt 1921!

Gerda tresare.

— Vin, la prânz? Aţi câştigat la loterie? Atunci de ce nu mai veniţi deloc la *Moara roşie?*

— N-am câştigat lozul cel mare, răspund eu. Mai eşti acolo în reprezentație?

— Nu ştiai? Să-ţi fie ruşine. Eduard ştie. Ce e drept, am lipsit două săptămâni. Dar la întâi încep un nou angajament.

— Atunci o să venim, declară Georg. Chiar dacă ne costă un mausoleu.

— Şi prietena ta a fost ieri seară acolo, îmi spune Gerda.

— Erna? Nu e prietena mea. Cu cine era?

Gerda râde.

— Dacă nu mai e prietena ta, ce te interesează?

— Foarte mult, îi răspund eu. Durează vreme

îndelungată până încetezi să mai tresari, chiar dacă n-ai rămas decât cu un reflex mecanic, aşa cum se întâmplă cu picioarele broaştelor şi curentul galvanic. Abia după ce te-ai despărțit de-a binelea, te interesează într-adevăr tot ce-l priveşte pe celălalt. E unul dintre paradoxurile iubirii.

— Gândeşti prea mult. Asta nu-ți face bine.

— Nu gândeşte cum trebuie, spune Georg. Intelectul, la el, în loc să o ia înainte, este o frână pentru emoțiile lui.

— Mamă, ce deştepți sunteți! afirmă Gerda. Vi se întâmplă câteodată să gustați şi vreo plăcere în viață?

Georg şi cu mine ne uităm unul la altul. Georg râde. Aluzia mi-a fost adresată mie.

— Plăcerea noastră e să gândim, spun eu şi sunt conştient că mint.

— Bieții de voi! Atunci măcar să mâncați pe săturate.

Din nou vinul marca Reinhardt ne scoate din încurcătură. Eduard destupă el însuşi sticla şi îl degustă. Vrea să arate că e cunoscător şi că încearcă dacă vinul nu miroase a dop. De aceea îşi umple un pahar mijlociu.

— Excelent! exclamă cu accent franțuzesc, îl gargariseşte şi clipeşte din ochi.

— Adevărații cunoscători, ca să încerce vinul, n-au nevoie decât de câteva picături, îi spun.

— Eu nu. La un vin ca ăsta, nu e destul. Vreau doar să vă servesc cu tot ce e mai bun.

Nu răspundem nimic, ne păstrăm în tăcere atuul. Vom plăti masa, şi pentru Gerda şi pentru noi, cu inepuizabilele noastre tichete.

Eduard umple paharele.

— Nu mă invitați şi pe mine la un păhărel? întreabă el obraznic.

— Mai încolo, răspund eu. N-o să bem numai o sticlă. La masă, însă, ne deranjezi, pentru că ne numeri îmbucăturile ca un câine de pază.

— Numai când veneați ca paraziții cu tichetele voastre. Eduard se învârteşte, dansând în jurul Gerdei, ca un profesor de liceu care învață să valseze.

Gerda îşi stăpâneşte un hohot de râs. I-am făcut semn cu piciorul pe sub masă şi a înțeles imediat ce îi rezervăm lui Eduard.

— Knobloch! urlă deodată un glas puternic pe un ton de comandă.

Eduard sare în sus, de parcă ar fi primit un picior în fund. De data asta, în spatele lui se află Renée de la Tour în persoană, surâzând nevinovată. Hotelierul îşi stăpâneşte o înjurătură.

— Cum de cad de fiecare dată în cursă?

— Nu te necăji, spun eu. Asta e din pricina sângelui tău german credincios. Cea mai nobilă moştenire a comportării tale supuse.

Doamnele se salută ca doi polițişti zâmbitori.

— Ce drăguță rochie, Gerda, gângureşte Renée. Păcat că eu nu pot purta aşa ceva! Sunt prea slabă.

— N-are importanță, răspunde Gerda. Moda de anul trecut mi s-a părut şi mie mai elegantă. Mai cu seamă adorabilii pantofi de broască țestoasă, ca ai tăi. În fiecare an îmi plac tot mai mult.

Mă uit sub masă. Renée poartă într-adevăr pantofi din piele de broască țestoasă. Cum de i-a văzut Gerda, care şedea pe scaun, asta ține de eternele taine ale femeii. E de neînțeles că aceste însuşiri ale sexului frumos n-au fost niciodată folosite în scopuri mai practice – pentru observarea duşmanului din balon captiv la artilerie, sau pentru scopuri culturale asemănătoare.

Willy întrerupe hărțuiala. Este o apariție în gris-deschis. Costum, cămaşă, cravată, ciorapi, mănuşi de antilopă – şi peste toate, ca o erupție a Vezuviului, părul său roşu.

— Vin! se miră el. Groparii plătesc! Beau pe seama durerii unei familii. Sunt invitat şi eu?

— Nu ne-am câştigat vinul la bursă, mă parazit al avuției poporului! răspund eu. Totuşi îl împărțim cu plăcere cu *Mademoiselle* de la Tour. Oricine îl poate speria pe Eduard, e binevenit pentru noi.

Aceste cuvinte stârnesc la Gerda o explozie de veselie. Îmi face din nou semne pe sub masă. Simt că genunchiul ei rămâne lipit de al meu. Un val de căldură mi se urcă până la ceafă. Deodată, şedem aici ca nişte conspiratori.

— Astăzi, desigur o să-l speriați iarăşi pe Eduard, zice Gerda. Când va veni la plată. Simt asta. Am darul previziunii.

Ca prin minune, ceea ce spune acum, sună cu totul altfel. „Ce s-a întâmplat", mă întreb eu. „Să fie dragostea, care-mi pulsează înfiorător prin vine, sau e vechea mea plăcere de a pune la cale ceva împotriva altuia?" Deodată, sala restaurantului nu mai e o încăpere cu miros de mâncare – e ceva care, cu o repeziciune de nedescris, zboară ca un leagăn prin univers. Mă uit pe fereastră şi mă mir, văzând Casa de economii a oraşului rămasă la locul ei. Chiar fără genunchiul Gerdei, trebuia oricum să fi dispărut, măturată de inflație. Dar betonul întrece în durată o mulțime de realizări ale oamenilor şi chiar viața omenească.

— Admirabil vin, spun eu. Ce o să fie ăsta peste cinci ani!

— Mai vechi, declară Willy, care nu se pricepe la vinuri. Încă două sticle, Eduard.

— De ce două? Lasă, să bem una câte una.

— Bine! Beți-o voi pe a voastră! Pentru mine, Eduard, adu cât de repede poți o sticlă de şampanie.

Eduard o ia din loc ca din puşcă.

— Ce s-a întâmplat, Willy? întreabă Renée. Crezi că dacă mă îmbeți scapi de haina de blană?

— Haina de blană o s-o capeți. Ce fac eu acum are un scop mult mai important. Educativ! Nu-l vezi, Ludwig?

— Nu. Mie îmi place vinul mai mult decât şampania.

— Într-adevăr nu-l vezi? Trei mese mai încolo, în spatele coloanei. Capul de porc zburlit, cu ochi vicleni de hienă şi cu pieptul scos în afară ca o găină? E ucigaşul tinereții noastre.

Caut această ciudățenie zoologică şi o găsesc imediat. Este directorul gimnaziului nostru, mai bătrân şi mai jerpelit, dar el e. Cu şapte ani în urmă, îi mai explica lui Willy că va ajunge la spânzurătoare, iar că mie îmi este asigurată închisoarea pe viață. Şi el ne-a observat. Ochii lui roşii clipesc spre noi. Acum ştiu de ce a comandat Willy şampanie.

— Eduard, lasă dopul să pocnească, dar cât se poate de tare! ordonă Willy.

— Nu e distins.

— Şampania nu se bea ca să fii distins; să bea ca să-ți dai importanță.

Willy îi ia lui Eduard sticla din mână şi o scutură. Dopul pocneşte ca un foc de revolver. O clipă, în local se aşterne tăcere; Capul de porc țepos se ridică în sus. Willy se învârteşte mândru în jurul mesei, cu sticla în mâna dreaptă şi umple pahar după pahar. Şampania face spumă, părul lui Willy scânteiază şi fața îi străluceşte E cu ochii ațintiți la Schimmel, directorul nostru, şi Schimmel, ca hipnotizat, nu-şi ia privirile de la noi.

— Merge treaba, şopteşte Willy. Credeam că n-o să ne bage în seamă.

— E belfer înveterat, răspund eu. Nu ne poate ignora. Pentru el tot elevi rămânem, chiar de-am avea şaizeci de ani. Ia te uită, ce face cu nasul!

— Nu vă purtați ca puştii de doisprezece ani, spune Renée.

— De ce nu? întreabă Willy. Avem destul timp să îmbătrânim.

Renée, resemnată, ridică în sus mâinile cu inelul de ametist.

— Uite cine a apărat patria!

— A crezut că apără patria, spun eu. Până a descoperit că apără numai acea parte a patriei care se duce dracului, fără nicio pierdere, şi în care îşi avea locul şi porcul naționalist de colo.

Renée râde.

— Nu uitați că voi ați apărat țara poeților şi a gânditorilor.

— Țara poeților şi a gânditorilor n-are niciodată nevoie de apărare. Cel mult împotriva porcului de colo şi a semenilor săi, care-i țin pe poeți şi pe gânditori toată viața în închisoare, şi când mor, se împăunează cu ei.

Gerda ridică şi ea capul.

— Astăzi se joacă tare, aşa-i?

Îmi face iarăşi semne pe sub masă. Cobor de la tribună şi mă aşez imediat din nou în leagănul care zboară deasupra pământului. Restaurantul pare o parte din cosmos şi chiar Eduard, care bea şampanie ca apa, pentru a-şi mări deverul, poartă o aureolă prăfuită în jurul capului.

— Mergi cu mine pe urmă? îmi şopteşte Gerda.

Îi fac semn afirmativ din cap.

— Vine! murmură Willy încântat. Ştiam eu.

Mistreţul n-a putut răbda. S-a ridicat în picioare şi se apropie clipind de masa noastră.

— Hohmeyer, nu-i aşa? zice.

Între timp, Willy se aşezase. Nu se ridică în picioare.

— Poftim? întreabă el.

Schimmel e enervat.

— Eşti fostul elev Hohmeyer!

Precaut, Willy pune sticla pe masă.

— Scuzați-mă, doamnă baroană, se adresează el către Renée. Cred că domnul de colo are treabă cu mine. Se îndreaptă către Schimmel. Cu ce-ți pot fi de folos? Ce doreşti, stimate domn?

Schimmel rămâne o clipă perplex. N-a ştiut nici el exact ce voia să spună. O indignare clocotitoare,

firească, l-a adus pe acest pedant integru la masa noastră.

— Un pahar de şampanie? întreabă Willy reverenţios. Vrei să guşti, ca să vezi cum trăieşte partea adversă?

— Ce-ți trece prin gând? Nu sunt desfrânat.

— Păcat, declară Willy. Dar atunci ce cauți aici? Nu vezi că ne deranjezi?

Schimmel îi aruncă o privire furioasă.

— E absolut necesar ca foşti elevi ai gimnaziului meu să facă orgii, ziua în amiaza mare? croncăne el.

— Orgii? Willy îl priveşte mirat. Încă o dată vă rog să mă scuzați, doamnă baroană, spune el apoi către Renée. Acest individ lipsit de maniere – un anume domn Schimmel, abia acum îl recunosc, face el elegant prezentările – baroana de la Tour – Renée îşi pleacă grațios capul buclat – e de părere că ne dedăm la orgii, pentru că bem un pahar de şampanie la ziua dumneavoastră de naştere…

Pe cât e posibil la el, Schimmel pare cam derutat.

— Zi de naştere? scrâşneşte el. Ei bine… totuşi, ăsta e un oraş mic. Ca foşti elevi ați putea…

Are aerul că, împotriva principiilor lui, ar vrea totuşi să ne ierte de păcatul săvârşit. Baroneasa de la Tour şi-a făcut efectul asupra acestui idolatru al castelor. Willy intervine repede.

— Ca foşti elevi ai dumitale, ar fi trebuit să bem încă de dimineață, la cafea, un rachiu sau două, rosteşte el, ca să ştim şi noi o dată ce înseamnă cuvântul plăcere. Asta n-a fost niciodată cuprins în planul dumitale de lucru, ucigaş al tineretului ce eşti! Dumneata, bătrân țap moralist, ne-ai otrăvit viața în aşa fel, încât ne-ai făcut să credem că prusacii reprezintă eliberarea. Nenorocit plutonier al frazelor! Numai datorită dumitale, am devenit desfrânați! Numai dumneata porți răspunderea pentru toate! Şi acum, ieşi afară, subofițer al plictiselii!

— Asta-i… bâiguie Schimmel.

I s-a urcat sângele la cap.

— Du-te acasă şi fă o dată o baie, spurcăciune a vieții ce eşti!

Schimmel îşi pierde răsuflarea.

— Poliția! mormăie el. Jigniri grosolane – o să vă arăt eu…

— N-o să ne arăți nimic, afirmă Willy. Încă mai crezi că-ți suntem sclavi pe viață? Tot ce mai ai de făcut, e să preiei, în fața Judecății-de-apoi, răspunderea că ai învățat nenumărate generații de oameni tineri să-l urască pe Dumnezeu şi tot ce e bun şi frumos pe lume! La învierea morților, n-aş vrea să fiu în pielea dumitale, Schimmel! Numai clasa noastră ce-o să te mai calce în picioare! Şi apoi, vor urma, fără îndoială, smoala şi focul iadului. Cât de bine te pricepi să descrii toate astea!

Schimmel se îneacă.

— O să mai auziți de mine! izbucneşte el şi se întoarce ca o corvetă în furtună.

— Schimmel! urlă în spatele lui o voce puternică, pe un ton de comandă.

Renée reuşeşte ca întotdeauna. Sunetul familiar al comenzii îl doboară pe Schimmel.

— Ce? Cum, vă rog? Cine?

Cercetează cu ochii mesele apropiate.

— Sunteți rudă cu Schimmel, care s-a sinucis? ciripeşte Renée.

— S-a sinucis? Ce înseamnă asta? Cine m-a strigat?

— Conştiința dumitale, Schimmel, zic eu.

— Asta-i…

Abia aştept ca directorul să facă spume la gură. E o plăcere să-l vezi, în sfârşit, redus la tăcere pe acest maestru a nenumărate acuzații. Willy ridică paharul.

— În sănătatea dumitale, hienă neînfricată a catedrei! Şi să nu te mai duci la mesele altora în control. Mai cu seamă când sunt şi doamne cu ei…

Schimmel dispare, scoțând un sunet deosebit de zgomotos – ca şi cum ar fi pocnit în el dopul unei sticle

de apă minerală şi nu al uneia de şampanie.

— Ştiam eu că n-o să se lase, zice Willy fericit.

— Ai fost grozav, spun eu. Cum ți-a venit deodată ideea asta?

Willy rânjeşte.

— Discursul ăsta l-am ținut cel puțin de o sută de ori. Din păcate, întotdeauna singur, fără Schimmel. De aceea îl ştiu pe dinafară. Noroc, copii!

— Nu pot. Eduard se clatină. Spurcăciune a vieții! Imaginea e prea înfiorătoare! Şampania îmi amorțeşte parcă deodată picioarele.

— Şi înainte era tot aşa, spun eu cu prezență de spirit.

— Ce copii sunteți! exclamă Renée, clătinând din cap.

— Aşa vrem să rămânem. Să îmbătrâneşti, e simplu. Willy rânjeşte. Eduard, plata!

Eduard aduce notele de plată. Una pentru Willy, alta pentru noi.

Pa fața Gerdei se citeşte curiozitatea. Aşteaptă astăzi încă o explozie. Tăcuți, Georg şi cu mine ne scoatem tichetele şi le punem pe masă. Dar Eduard nu explodează – zâmbeşte.

— Nu face nimic, zice el. Față de atâta consum de vin!

Suntem dezamăgiți. Femeile se ridică şi se scutură uşor, ca găinile care ies dintr-o groapă cu nisip. Willy îl bate pe Eduard pe umăr.

— Eşti cavaler! Alți proprietari de restaurante s-ar fi văitat că le-am alungat un client.

— Eu, nu. Eduard zâmbeşte. Belferul ăsta bătăios n-a făcut niciodată aici un chef pe banii lui. Bea numai pe socoteala altora.

— Să mergem! îmi şopteşte Gerda.

Rochia de culoare cafenie zace pe undeva. Pantofii maro din piele de căprioară sunt sub scaun. Unul e răsturnat cu tocul în sus. Fereastra e deschisă. Vița atârnă în cameră. De jos, de la birtul *Oraşul vechi*

pătrund tonurile înăbuşite ale pianului electric. Cântă valsul: „Patinatorii”. Muzica e întreruptă din când în când de zgomotul înfundat al unei căzături; luptătoarele se antrenează.

Lângă pat se află două sticle de bere de la gheață. Deschid una şi i-o dau Gerdei.

— Cum de eşti aşa bronzată? întreb.

— De la soare. De luni de zile arde. N-ai observat?

— Ba da. Dar în birou nu te poți bronza.

Gerda râde.

— Când lucrezi într-un local de noapte, e mai simplu. Eşti liber peste zi. Unde ai fost toată vremea asta?

— Undeva, spun eu şi mă gândesc că şi Isabelle mă întreabă mereu acelaşi lucru. Credeam că te ții cu Eduard?

— Asta e un motiv să nu mai dai pe aici?

— Crezi că nu?

— Nu, prostule, spune Gerda. Sunt două lucruri diferite.

— Îmi vine greu, ripostez.

Gerda nu răspunde. Se întinde şi ia o înghițitură de bere. Privesc în jur.

— E frumos aici, constat eu. Parcă am fi la etajul de sus al unei cârciumi la Marea Sudului. Şi eşti atât de neagră ca o indigenă.

— În cazul ăsta tu eşti negustorul alb cu pânzeturi, mărgele de sticlă, biblii şi rachiu?

— Exact, răspund surprins. E tocmai ce visam întotdeauna, când aveam şaisprezece ani.

— Pe urmă n-ai mai visat?

— Pe urmă n-am mai visat.

Stau culcat lângă ea, liniştit şi destins. La fereastră, lumina albastră a după-amiezii târzii pătrunde printre coamele acoperişurilor. Nu mă gândesc la nimic, nu vreau nimic şi mă feresc să pun vreo întrebare. Pacea cărnii îmblânzite e prezentă, viața e simplă, timpul stă pe loc şi noi suntem în apropierea unui dumnezeu

oarecare, şi bem bere rece aromată.

Gerda îmi dă înapoi paharul.

— Crezi că Renée va căpăta haina de blană? mă întreabă ea leneşă.

— De ce nu? Willy e bilionar acum.

— Trebuia s-o întreb ce blană vrea. Probabil, bizam sau biber.

— Vulpe, spun eu indiferent. Sau leopard, despre partea mea.

— Leopardul e prea subțire pentru iarnă. Lutrul e prea bătrânesc. Iar vulpea argintie îngraşă. Visul e, bineînțeles, nurca.

— Da?

— Sigur. Durează o viață întreagă. Dar e foarte scumpă. Nemaipomenit de scumpă!

Pun sticla pe jos. Conversația începe să fie cam neplăcută.

— Astea toate mă depăşesc, spun. Eu nu pot cumpăra nici măcar un guler de iepure.

— Tu? spune Gerda surprinsă. Cine vorbeşte de tine?

— Eu. Într-o situație ca a noastră, orice bărbat cu puțin bun-simț raportează conversația la el. Şi eu am deosebit de mult bun-simț pentru viața din vremea noastră.

— Crezi tu asta, drăguțule? Dar eu într-adevăr nu vorbesc de tine.

— Dar de cine?

— De Eduard. De cine altul?

Mă ridic în sus.

— Te gândeşti să primeşti în dar de la Eduard o haină de blană?

— Fără îndoială, puişor. Numai de aş reuşi să-l momesc. Poate, însă, dacă Renée capătă una… Bărbații aşa sunt…

— Şi asta mi-o spui mie aici, când suntem unul lângă altul în pat?

— De ce nu? În special atunci îmi vin întotdeauna

gânduri bune.

Nu răspund nimic. Sunt uluit. Gerda întoarce capul către mine.

— Te simți jignit?

— Am rămas trăsnit.

— De ce? Ar trebui, să te simți jignit, numai dacă ți-aş cere ție o haină de blană.

— Să fiu mândru că vrei s-o obții de la Eduard?

— Desigur. Asta îți dovedeşte că tu nu eşti fraier.

Nu cunosc expresia.

— Ce sunt fraierii? întreb.

— Oameni cu bani. Cei care pot să te întrețină. Alde Eduard.

— Willy e şi el fraier?

Gerda râde.

— Pe jumătate. Pentru Renée.

Tac şi mă consider oarecum un prost.

— N-am dreptate? întreabă Gerda.

— Dreptate? Ce amestec are aici dreptatea?

Gerda râde iarăşi.

— Mi se pare că te simți cu adevărat ofensat. Ce copil eşti totuşi!

— În problemele astea mi-aş dori să rămân aşa, răspund. Altfel…

— Altfel? întreabă Gerda.

— Altfel… Cad pe gânduri. Nu-mi dau prea bine seama ce aş vrea să spun, totuşi încerc. Altfel m-aş considera, oarecum proxenet.

Gerda râde acum în hohote.

— Pentru asta îți lipsesc încă multe, micuțule!

— Sper că aşa şi este.

Gerda îşi îndreaptă fața către mine. Paharul plin se află între sânii ei. Îl ține strâns cu mâna şi-i place să-i simtă răceala pe piept.

— Bietul meu micuț, spune ea tot râzând, cu o milă fatală, aproape maternă. Vei mai fi deseori înşelat.

„Ce blestemăție!” gândesc eu, „unde e pacea insulei

tropicale?" Mă imaginez deodată gol, lovit de maimuțe cu cactuşi țepoşi. Cui îi place oare să audă că este un viitor încornorat?

— Asta se va vedea, spun eu.

— Crezi că e atât de simplu să fii proxenet?

— Nu ştiu. Desigur, însă, că nicio situație deosebit de onorabilă nu e.

Gerda explodează într-un şuierat scurt şi ascuțit.

— Onoare? Şi mai ce? Ce, suntem la militărie? Vorbim despre femei. Micuțule, onoarea în cazul ăsta e foarte plicticoasă.

Ia din nou o înghițitură de bere. Privesc cum îi trece lichidul prin beregata umflată. Dacă îmi mai spune o dată „micuțule", îi torn în cap, fără niciun cuvânt, sticla mea de bere, pentru a-i dovedi că şi eu ştiu să mă port ca unul care o întreține – sau cel puțin aşa cum îmi închipui că ar acționa el.

— Frumoasă conversație, spun. Tocmai acum.

Pare-se că aş avea însuşiri umoristice ascunse. Gerda râde din nou.

— Toate conversațiile sunt la fel, zice ea. Când stai aşa în pat, unul lângă celălalt, e totuna despre ce vorbeşti. Spui ce-ți vine în minte. Sau există şi aici legi, mic…

Apuc sticla de bere şi aştept să spună „micuțule", dar Gerda are un al şaptelea simț – bea încă o înghițitură şi tace.

— Poate nu trebuie să vorbim tocmai despre haine de blană, proxeneți şi încornorați, spun eu. În asemenea clipe, mai există şi alte teme.

— Sigur, se declară Gerda de acord. Dar noi nici nu vorbim despre toate astea.

— Despre ce?

— Despre haine de blană, proxeneți şi încornorați!

— Nu? Dar despre ce vorbim?

Gerda iar începe să râdă.

— Despre dragoste, scumpul meu. Aşa cum vorbesc

despre ea oamenii cuminți. Ce-ai vrea? Să-mi reciți poezii?

Greu lovit, apuc sticla de bere. Înainte de a o ridica, Gerda mă sărută. O sărutare umezită de bere, dar atât de viguros sănătoasă, încât insula de la tropice este iarăşi prezentă. Indigenii doar beau şi ei bere.

— Ştii, asta îmi place mie la tine, îmi explică Gerda. Că eşti un nătâng plin de prejudecăți! De unde oi fi învățat toate prostiile astea? Tu întâmpini dragostea ca un student înarmat dintr-o corporație, care crede că porneşte la duel, în loc de dans. Se scutură de râs. Măi, neamț sadea! spune ea drăgăstos.

— Asta e iar o jignire? întreb eu.

— Nu, o constatare. Numai idioții cred că o națiune e mai bună decât alta.

— Tu nu eşti nemțoaică sadea?

— Mama mea a fost cehă, asta îmi uşurează oarecum soarta.

Mă uit la făptura goală şi fără griji de lângă mine şi simt deodată dorința să fi avut şi eu cel puțin una sau două bunici cehe.

— Scumpule, continuă Gerda. Dragostea nu ştie ce e aia demnitate. Dar mi-e teamă că tu n-ai putea nici măcar să-ți faci nevoile, fără o concepție despre lume.

Iau o țigară, „Cum poate o femeie să se exprime aşa", îmi spun eu în gând. Gerda m-a observat.

— Cum poate o femeie să se exprime aşa, nu? mă întreabă ea.

Ridic din umeri. Se întinde şi-mi face cu ochiul. Apoi închide încet un ochi. În fața celuilalt, larg deschis şi ațintit asupra mea, îmi par deodată ca un director de şcoală de provincie. Are dreptate. De ce trebuie întotdeauna să încarci totul numai cu principii? De ce să nu iei lucrurile aşa cum sunt? Ce-mi pasă mie de Eduard? Ce înseamnă un cuvânt? Ce e o haină de nurci? Şi cine înşală pe cine? Eduard pe mine, sau eu pe el, sau Gerda pe noi doi, sau noi doi pe Gerda, sau

nimeni pe niciunul? Numai Gerda e naturală, noi însă suntem înfumurați şi repetăm ca papagalii fraze răsuflate.

— Crezi că n-aş fi bun de proxenet? o întreb.

Face cu capul semn că nu.

— Femeile nu se culcă de dragul tău cu altul, ca să-ți aducă ție bani. Dar asta nu te interesează; principalul e că se culcă cu tine.

Din prudență, aş vrea ca lucrurile să rămână aşa, totuşi o întreb:

— Şi Eduard?

— Ce-ți pasă de Eduard? Asta ți-am explicat mai adineauri.

— Ce?

— Că e un fraier. Un bărbat cu bani. Tu n-ai. Mie, însă, îmi trebuie niscaiva bani. Ai înțeles.

— Nu.

— Nici nu e nevoie, puiule. Şi liniştește-te – încă nu s-a întâmplat nimic şi multă vreme nu se va întâmplă. O să-ți spun eu, când o fi cazul. Nu face dramă din toate astea. Viața e altfel decât ți-o închipui tu. Ține minte numai un singur lucru: drepturi are întotdeauna ăla, care stă în pat cu o femeie. Ştii ce-aş vrea eu acum?

— Ce?

— Să mai dorm o oră – şi pe urmă să gătesc o tocană de berbec cu usturoi, cu mult usturoi…

— Poți s-o faci aici?

Gerda arată spre o lampă de gătit, care se află pe dulap.

— Pe lampa asta, îți gătesc o cină pentru şase persoane, dacă e nevoie. Ceheşte! O să rămâi uimit! La tocană luăm bere din butoi, de jos, de la cârciumă. Spune-mi, se potrivesc toate astea cu iluziile tale despre dragoste? Sau gândul la usturoi distruge în tine ceva de valoare?

— Nimic, răspund eu şi mă las corupt, dar atât de uşor, cum nu s-a mai întâmplat de mult.

XVI

— Ce surpriză! exclam eu. Şi încă duminică de dimineață.

Crezusem că am auzit un hoț, cotrobăind în întuneric. Dar când ajung jos, la cinci dimineața, îl văd şezând acolo pe Riesenfeld de la atelierele de granit din Odenwald.

— Probabil că v-ați înşelat, afirm eu. Astăzi e ziua Domnului. Nu lucrează nici bursa. Cu atât mai puțin noi, nevinovați atei. Arde undeva? Aveți nevoie de bani pentru *Moara roşie?*

Riesenfeld face un semn negativ din cap.

— Simplă vizită de prietenie. Am o zi liberă între Löhne şi Hanovra. Am sosit chiar acum. De ce să mă mai duc la hotel? Cafea aveți şi voi. Ce face fermecătoarea doamnă de peste drum? Se scoală devreme?

— Aha! zic eu. Pofta v-a adus încoace! Vă felicit pentru atâta tinerețe. Dar aveți ghinion. Duminica, soțul ei e acasă. Un atlet şi aruncător de cuțite.

— Sunt campion mondial la aruncarea cu cuțitele, răspunde Riesenfeld nepăsător. Mai cu seamă, dacă la cafea am mâncat puțină slănină şi am băut şi un rachiu.

— Veniți cu mine sus. În camera mea mai e încă dezordine, dar pot să vă fac cafeaua acolo. Până fierbe apa, puteți cânta la pian, dacă doriți.

Riesenfeld refuză.

— Rămân aici. Amestecul de plină vară cu zorii dimineții şi cu monumentele îmi place. Îți trezeşte foamea şi pofta de viață. Afară de asta, aici e şi rachiul.

— Am sus ceva mai bun.

— Mi-ajunge ăsta.

— Bine, domnule Riesenfeld, cum vreți!

— De ce strigi aşa tare? întrebă Riesenfeld. N-am surzit între timp.

— De bucurie că vă văd, domnule Riesenfeld, îi răspund eu mai tare şi cu un râs tremurat.

Nu pot să-i explic că prin strigătul meu aş vrea să-l trezesc pe Georg şi să-l fac să-şi dea seama ce s-a întâmplat. După câte ştiu eu, măcelarul Watzek a plecat aseară la un congres al național-socialiştilor şi Lisa a folosit această ocazie pentru a veni încoace, să petreacă o noapte întreagă în brațele iubitului ei. Fără să ştie nimic, Riesenfeld şade ca un paznic, chiar la uşa dormitorului. Lisa n-ar putea să iasă decât pe fereastră.

— Bine, atunci aduc cafeaua jos, zic eu.

Urc repede scara, iau „Critica rațiunii pure", o înfăşor cu o sfoară, îi dau drumul pe fereastră şi o flutur în fața geamului lui Georg. Apoi scriu cu creionul colorat pe o foaie de hârtie alarma: „Riesenfeld e în birou". Găuresc biletul şi-i dau drumul să fluture pe sfoara cu volumul lui Kant. Cartea ciocăneşte în geam de câteva ori, apoi apare capul chel a lui Georg. Îmi face semne. Urmează o scurtă pantomimă între noi. Îi arăt cu mâinile că nu pot scăpa de Riesenfeld. Nu-l pot da afară; e prea important pentru pâinea noastră cea de toate zilele.

Trag „Critica rațiunii pure" din nou în sus şi trimit jos sticla mea de rachiu. Un braț frumos, rotund o ia înăuntru, înainte ca Georg s-o poată apuca. Cine ştie când pleacă Riesenfeld? După o noapte de veghe, îndrăgostiții ar putea fi între timp sleiți de foame. De aceea mai trimit jos untul meu, pâinea şi o bucată de lebărvurşt Sfoara mi se întoarce mânjită la capăt de

roşu de buze. Aud sunetul ca un oftat al dopului scos din sticlă. Romeo şi Julieta au fost pentru moment salvați.

Când îi aduc lui Riesenfeld cafeaua, îl văd pe Heinrich Kroll străbătând curtea. Pe lângă celelalte trăsături de caracter reprobabile, omul de afaceri naționalist o mai are şi pe aceea de a se scula cu noaptea în cap. Numeşte asta: a-şi oferi pieptul naturii create de Dumnezeu. Pentru el, „Dumnezeu" nu este desigur o făptură de legendă, blândă şi cu barbă lungă, ci un mareşal prusac.

Cu aerul său integru, îi strânge mâna lui Riesenfeld. Acesta nu pare prea încântat.

— Nu vă deranjați pentru mine. Eu îmi beau aici numai cafeaua şi moțăi puțin, până îmi vine vremea să plec.

— Vai, se poate? Un musafir atât de rar! Heinrich mi se adresează mie. N-avem chifle proaspete pentru domnul Riesenfeld?

— Asta s-o întrebi pe văduva brutarului Niebuhr sau pe mama dumitale, îi răspund. Pe cât se pare, în republică nu se coace pâine duminica. O neglijență nemaipomenită! În Germania imperială era cu totul altfel.

Heinrich îmi aruncă o privire mânioasă.

— Unde e Georg? întrebă el scurt.

— Nu sunt păzitorul fratelui dumitale, domnule Kroll, îi răspund răspicat şi categoric, pentru a-l informa pe Georg de noua primejdie.

— Nu, dar eşti angajatul firmei mele. Te poftesc să răspunzi cum se cuvine.

— Azi e duminică. Duminica nu sunt salariat. Astăzi sunt numai voluntar, din dragoste nețărmurită pentru meseria mea şi din stimă amicală pentru stăpânul granitului din Odenwald, sosit în zorii zilei. Nebărbierit, după cum poate că observi, domnule Kroll.

— Poftim, vedeți? îi spune înfuriat lui Riesenfeld. De aceea am pierdut războiul. Vina o poartă dezordinea provocată de intelectuali şi evrei.

— Şi bicicliştii, completează Riesenfeld.

— De ce bicicliştii? întreabă Heinrich mirat.

— De ce evreii? îi întoarce Riesenfeld întrebarea.

— Aşa, spune Heinrich plictisit. O glumă. O să-l trezesc pe Georg.

— Eu n-aş face asta, declar cu voce tare.

— Te rog foarte mult să nu-mi dai sfaturi.

Heinrich se apropie de uşă. Nu-l opresc. Georg ar trebui să fie surd, dacă nu s-a descurcat între timp.

— Lasă-l să doarmă, spuse Riesenfeld. N-am poftă de discuții atât de devreme.

Heinrich se opreşte.

— De ce nu faci o mică plimbare cu domnul Riesenfeld în sânul naturii lui Dumnezeu? întreb eu. Până când vă întoarceți, s-a trezit toată casa. Slănina cu ouăle or să sfârâie în tigaie şi or să fie coapte chifle special pentru voi. Un buchet de gladiole atunci culese va împodobi simbolurile întunecate ale morții, iar Georg va fi prezent, proaspăt bărbierit şi parfumat cu apă de colonie.

— Să mă ferească Dumnezeu, mormăie Riesenfeld. Rămân aici să dorm.

Ridic descumpănit din umeri. Nu reuşesc să-l scot din birou.

— Despre partea mea, zic. Atunci eu mă duc în vremea asta să-l slăvesc pe Dumnezeu.

Riesenfeld cască.

— Nu ştiam că religia se bucură de atâta respect la voi. Până acum îl zvârleați pe Dumnezeu încolo şi încoace ca pietrişul.

— Asta e nenorocirea! Am devenit toți prea intimi cu el. Dumnezeu a fost întotdeauna prieten la toartă cu toți împărații, generalii şi politicienii. Ar trebui, deci, să ne ferim de a-i pomeni numele. Dar eu nu mă duc să mă

rog, ci numai să cânt la orgă. Veniți cu mine!

Riesenfeld îmi face semn că nu acceptă. Nu mai am încotro. Georg trebuie să se descurce singur. Nu pot decât să plec – poate că aşa pleacă şi ceilalți doi. De Heinrich n-am nicio grijă; Riesenfeld va reuşi să scape de el.

Oraşul e acoperit de rouă. Sunt mai bine de două ore până la începerea slujbei. Străbat alene străzile. E o senzație neobişnuită. Vântul adie uşor şi atât de blând, de parcă dolarul nu s-ar fi ridicat ci ar fi scăzut ieri cu două sute cincizeci de mii de mărci. Un timp rămân cu ochii ațintiți la râul paşnic; apoi la vitrina firmei Bock şi Fiii, care fabrică muştar şi îl expune în butoiaşe mici.

O bătaie pe umăr mă trezeşte la realitate. În spatele meu e un bărbat înalt şi slab, cu ochii holbați. E ciuma de Herbert Scherz. Îl privesc fără nicio plăcere.

— Bună dimineața, sau bună seara? îl întreb. Eşti înainte sau după somn?

Herbert râgâie zgomotos. Aburul iute aproape mă face să lăcrimez.

— Bine, aşadar înainte de somn, spun eu. Nu ți-e ruşine? Care a fost motivul? Glumă, ceva serios, ironie sau simplă disperare?

— Sărbătorire! zice Herbert.

Nu mă prea amuză jocurile de cuvinte{27} dar lui Herbert asta îi face plăcere.

— Să lăsăm gluma la o parte! spun eu.

— Sărbătorire! repetă Herbert încântat. Primirea mea ca membru într-o asociație. A trebuit să fac cinste comitetului. Mă fixează un răstimp, apoi izbucneşte triumfător: Asociația foştilor infanterişti. Mă înțelegi?

Înțeleg. Herbert Scherz e colecționar de asociații. Alții colecționează timbre sau amintiri de război, Herbert colecționează asociații. Până acum e membru în mai bine de o duzină – nu pentru că are nevoie de atâta distracție, ci pentru că este un adept ai morții şi al

fastului legat de ea. Şi-a exprimat capriciul că ar dori să aibă cândva cea mai pompoasă înmormântare din oraş. Deoarece nu poate lăsa destui bani în urma sa şi nu se va găsi nimeni altul care să i-o plătească, a ajuns la ideea să se înscrie în toate asociaţiile posibile. Ştie că la decesul unui membru, asociaţia depune o coroană cu panglică, şi la asta năzuieşte în primul rând. Mai ştie şi că sicriul e urmat întotdeauna de o delegaţie cu drapelul asociaţiei, şi pe asta contează de asemenea. Şi-a făcut socotelile că în calitate de membru la diferite asociaţii poate conta pe două camioane cu coroane, şi asta încă nu e tot. Abia a împlinit şaizeci de ani, aşa că mai are încă destul timp să se înscrie şi în alte asociaţii. Bineînţeles că face parte din asociaţia corală a lui Bodo Ledderhose, fără să fi cântat vreodată măcar o notă. Acolo e membru simpatizant, inactiv, la fel ca la clubul de şah Springerheil, la clubul de popice „Toate nouă" şi în asociaţia deţinătorilor de acvarii şi terrarii „Pterophyllum scalare". La clubul deţinătorilor de acvarii eu l-am introdus, crezând că drept răsplată îşi va comanda dinainte la noi monumentul funerar. Dar nu s-a întâmplat aşa. Acum a reuşit să intre şi într-o asociaţie a infanteriştilor.

— Ai fost vreodată soldat? întreb eu.

— De ce aş fi fost? Sunt membru. Asta mi-ajunge. Am dat lovitura, nu? Dacă află Schwarzkopf lucrul ăsta, îl loveşte damblaua de necaz.

Schwarzkopf este concurentul lui Herbert. Acum vreo doi ani a aflat de pasiunea lui Herbert şi a declarat, în glumă, că vrea să-i fie concurent. Scherz i-a luat atunci declaraţia în serios şi Schwarzkopf a intrat într-adevăr cu mare plăcere în câteva asociaţii, ca să vadă reacţia lui Herbert. Cu timpul, însă, a căzut în propria sa plasă. Ideea a început să-i facă plăcere şi acum a devenit el însuşi un colecţionar – nu acţionează însă pe faţă, ca Scherz, ci în taină şi pe ocolite, un fel de concurenţă murdară, care-l îngrijorează pe Scherz.

— Pe Schwarzkopf nu-l loveşte atât de uşor damblaua, zic eu, ca să-l ațât pe Herbert.

— Trebuie! De data asta nu e vorba numai de coroană şi drapelul asociației – sunt şi confrații în uniformă…

— Uniformele sunt interzise, spun eu calm. Am pierdut războiul, domnule Scherz, ai uitat acest lucru? Trebuie să intri într-o asociație de polițişti, numai acolo mai sunt permise uniformele.

Observ că lui Scherz i-a intrat în cap ideea cu polițiştii şi nu voi fi surprins, dacă peste câteva luni va apărea ca membru simpatizant în clubul sergenților „La cătuşa credincioasă”. Pentru moment îmi alungă însă îndoielile.

— Până să mor eu, portul uniformei va fi de multă vreme iarăşi îngăduit. Cum ar rămâne altfel cu interesele patriotice? Nu putem fi condamnați pe veci la sclavie!

Mă uit la fața lui umflată şi cu vinişoare plesnite. Ciudat, cât sunt de deosebite ideile despre sclavie! Eu sunt de părere că am simțit-o mai de aproape ca recrut în uniformă.

— Afară de asta, spun eu, la moartea unui civil, fără îndoială că nu se poate veni în ținută de gală, cu săbii, coif şi prezervativ. Aşa ceva se potriveşte numai pentru armăsarii armatei.

— Şi pentru mine! Mi s-a promis textual, chiar în noaptea asta. De către preşedinte în persoană.

— Promis! Câte nu se mai promit, când eşti beat!

Herbert pare că nu m-a auzit.

— Nu numai asta, şopteşte el într-un triumf diavolesc. Se mai adaugă ceva mai măreț: salva de onoare la mormânt!

Pufnesc în râs drept în fața lui întunecată.

— O salvă? Cu ce? Cu sticle de apă minerală? Şi armele sunt interzise în patria noastră iubită. Vezi tratatul de la Versailles, domnule Scherz. Salva de onoare e o iluzie, pe care poți s-o îngropi de pe acum.

Dar Herbert rămâne neclintit. Dă din cap cu viclenie.

— Habar n-ai! Avem de multă vreme o armată secretă! Reichswehr-ul clandestin. Râde înfundat. O să se tragă o slavă în onoarea mea. Peste câțiva ani, o să avem iar toate astea. Serviciu militar obligatoriu şi armată. Altfel cum am putea trăi?

Vântul aduce un miros puternic de muştar de după colț şi râul aruncă deodată stropi argintii pe şosea. Soarele a răsărit. Scherz strănută.

— Schwarzkopf e definitiv învins, spune el satisfăcut. Preşedintele mi-a promis că nu va fi niciodată primit în asociație.

— Poate să intre într-o asociație a combatanților din artileria grea, o întorc eu. În cazul ăsta, la mormântul lui, se va trage cu tunul.

Enervat, Scherz clipeşte un moment din ochiul drept. Apoi îmi face un semn negativ cu mâna.

— Astea sunt glume. Nu există decât Asociația foştilor infanterişti în oraşul nostru. Nu, Schwarzkopf e la pământ. Trec eu mâine iar pe la dumneata să văd monumente. Trebuie, totuşi, să mă hotărăsc.

De când lucrez în branşa asta, se tot hotărăşte. De aici i se trage şi porecla de ciumă. E un fel de veşnică doamna Niebuhr şi se plimbă de la noi la Hollmann şi de acolo mai departe la Steinmeyer, pretutindeni cere să i se arate totul, se tocmeşte şi tot nu cumpără nimic. Suntem obişnuiți cu asemenea figuri; există desigur oameni, în majoritate femei, cărora le face o plăcere deosebită să-şi comande, cât sunt în viață, sicriul, cămaşa mortuară, mormântul şi piatra funerară. Herbert, însă, a ajuns campion în această treabă. Locul de veci şi l-a cumpărat, în sfârşit, acum şase luni. E un teren nisipos, uscat, aşezat pe deal şi cu o privelişte frumoasă. Herbert va putrezi acolo mai încet şi ceva mai temeinic decât în partea joasă şi umedă a cimitirului, şi e mândru de asta. În fiecare duminică după-amiază îşi petrece acolo ore plăcute, cu un termos de cafea, un

scăunel pliant şi un pachet de brioşe, privind cum creşte iedera. Comanda pentru monument o lasă însă să se legene încă dinaintea negustorilor de pietre funerare, la fel cum procedează călăreţul cu un morcov pe care-l vântură pe la botul măgarului său. Tragem la galop, dar nu putem pune mâna pe ea. Herbert nu se poate hotărî. Îi e frică să nu scape cine ştie ce invenţie minunată ca: sonerie electrică la sicriu, telefon sau altele de genul ăsta.

Mă uit la el cu repulsie. Îmi plăteşte repede gluma cu tunul.

— Aţi mai primit ceva nou? întreabă el condescendent.

— Nimic ce te-ar putea interesa – în afară de – dar ăsta e ca şi vândut, răspund eu cu prezenţa de spirit născută din dorinţa de răzbunare şi cu simţul subit aprins al omului de afaceri.

Herbert cade în cursă.

— Ce?

— Nu e pentru dumneata. Ceva cu totul deosebit. De altfel, e ca şi vândut.

— Ce?

— Un mausoleu. Un obiect de artă foarte important. Pe Schwarzkopf îl interesează în mod special…

Scherz râde.

— Alt truc mai vechi ca să-ţi vinzi marfa n-ai în depozit?

— Nu. Pentru o asemenea piesă, nu-i nevoie. E un fel de lăcaş prin testament, ca în fiecare an, de ziua morţii, să se facă acolo o mică festivitate intimă. În felul ăsta, ar avea de fiecare dată ca o nouă înmormântare. Interiorul mausoleului, cu bănci şi geamuri colorate, creează atmosfera pentru aşa ceva. La fiecare festivitate se pot oferi şi mici gustări. E greu de găsit ceva care să-l întreacă, nu? O comemorare veşnică, în timpul căreia nimeni nu se mai poate uita la vechile morminte!

Scherz continuă să râdă, dar cufundat în gânduri. Îl

las să râdă. Dinspre râu, soarele aruncă între noi uşoare şi palide raze argintii. Scherz încetează cu râsul.

— Aşa, aveți un asemenea mausoleu? întreabă el, frământat de pe acum de uşoara îngrijorare a colecționarului autentic, care se teme că ar putea pierde o mare ocazie.

— Nu te mai gândi! E ca şi cumpărat de Schwarzkopf. Să ne uităm mai bine la rațele de pe râu! Ce culori!

— Nu-mi plac rațele. Au gust de stătut. Ei, o să vin odată, să-ți văd mausoleul.

— Nu te grăbi. Mai bine să-i vezi efectul în decor natural – când şi-l va monta Schwarzkopf.

Scherz râde iarăşi, de data asta destul de sec. Râd şi eu. Niciunul nu-l crede pe celălalt; dar pe fiecare ne râcâie ceva. Pe el, Schwarzkopf, iar pe mine, faptul că de data asta cred totuşi că îl voi prinde în cursă.

Plec mai departe. De la birtul *Oraşul vechi* vine un miros de tutun şi bere trezită. Intru pe poartă şi mă duc până în curtea dosnică a cârciumii. Aici ochiului i se oferă o imagine paşnică. Victimele rachiului de sâmbătă seara zac ca nişte cadavre în lumina soarelui de dimineață. În respirația horcăitoare a băutorilor de rachiu de cireşe, de ienupăr şi secărică, asemănătoare cu adierea înmiresmată a alizeului de pe Insulele mirodeniilor, bâzâie muşte, păianjeni coboară pe pânzele lor agățate de vița sălbatică, plimbându-se încolo şi încoace pe fețele adormite, la fel ca acrobații la trapez. Pe mustața unui țigan, un gândac face gimnastică, de parcă ar fi într-o pădurice de bambus. Mă gândesc că aici, măcar în somn, este paradisul pierdut, marea înfrățire!

Mă uit în sus la fereastra Gerdei. Fereastra e deschisă.

— Ajutor! strigă deodată una dintre făpturile de pe jos.

O spune liniştit, încet şi resemnat – nu țipă; şi tocmai de aceea îmi dă senzația unei lovituri venită din eter de

la o ființă imaterială. E o lovitură imponderabilă, direct în piept, care trece prin piept ca razele X, dar care îmi nimereşte însă răsuflarea în aşa fel, încât se opreşte. „Ajutor!” îmi spun eu. „Ce alta strigăm noi întruna, fie că se aude, fie că nu?”

Slujba religioasă a luat sfârşit. Superioara îmi predă onorariul. N-ar merita să-l pun în buzunar, dar nu pot să-l restitui, s-ar necăji.

— V-am trimis o sticlă de vin pentru micul dejun, îmi spune. Altceva nu avem să vă dăm. Dar ne rugăm pentru dumneavoastră.

— Mulțumesc, răspund eu. De unde aveți aceste vinuri minunate? Şi ele costă bani.

Un surâs se aşterne pe fața ei brăzdată, de culoarea ivoriului, cu pielea străvezie a celor ce trăiesc în mănăstiri, închisori, a bolnavilor şi minerilor.

— Le primim în dar. Există în oraş un negustor de vinuri evlavios. Soția sa a stat multă vreme aici. De atunci ne trimite în fiecare an câteva lăzi.

Nu întreb de ce le trimite. Îmi amintesc că Bodendieck, campionul lui Dumnezeu, îşi ia şi el micul dejun după slujbă şi o pornesc repede, pentru a mai salva ceva.

Sticla, bineînțeles, e golită pe jumătate. E şi Wernicke aici; dar el nu bea decât cafea.

— Sfinția-voastră, îi spun eu lui Bodendieck, sticla din care vă înfruptați, mi-a fost trimisă mie personal de către superioară, ca un supliment de onorariu.

— Ştiu, răspunde vicarul. Dar nu eşti oare apostolul toleranței, dumneata, ateul voios? Lasă-i pe prietenii dumitale să se bucure şi ei de câte o picătură. O sticlă întreagă la micul dejun ar fi foarte nesănătos pentru dumneata.

Nu răspund. Omul bisericii ia tăcerea mea drept slăbiciune şi trece imediat la atac.

— Ce mai face teama de viață? întreabă el şi trage o

înghițitură bună.

— Ce?

— Teama de viață, care-ți străbate toate oasele ca…

— Ca ectoplasma, completează Wernicke, venindu-i în ajutor.

— Ca năduşeala, spune Bodendieck, care nu are încredere în omul de ştiință.

— Dacă mi-ar fi teamă de viață, aş fi catolic credincios, declar eu şi trag sticla spre mine.

— Prostii! Dacă ai fi catolic credincios, nu ți-ar fi teamă de viață.

— Asta înseamnă despicarea firului de păr în patru în concepția părinților bisericii.

Bodendieck râde.

— Ce ştii dumneata despre spiritualitatea aleasă a părinților bisericii noastre, tinere păgân?

— Destule, pentru a fi numai urechi la vechea disputa ce a durat ani de zile, a acestor părinți ai bisericii, spre a stabili dacă Adam şi Eva au avut buric sau nu.

Wernicke rânjeşte. Bodendieck face o mutră dezgustată.

— Ignoranța cea mai ieftină, unită strâns, ca întotdeauna, cu materialismul plat, spune el către Wernicke şi către mine.

— N-ar trebui să vă puneți pe poziție de superioritate față de ştiință, spun eu. Ce v-ați face, dacă ați avea un apendice în stare gravă de infecție şi n-ați avea la îndemână, pentru a vă veni în ajutor, decât un singur chirurg, foarte priceput, dar ateu? V-ați ruga lui Dumnezeu, sau v-ați lăsa operat de un necredincios păgân?

— Le-aş face pe amândouă, începătorule în dialectică – ar fi un prilej pentru medicul necredincios să-şi cucerească merite în fața lui Dumnezeu.

— N-ar trebui deloc să vă lăsați tratat de un medic, spun eu. Dacă ar fi vrerea Domnului, ar trebui să muriți şi nicidecum să încercați a-i abate hotărârea.

Bodendieck îşi exprimă dezaprobarea.

— Acum urmează neîntârziat şi problema cu liberul-arbitru şi atotputernicia lui Dumnezeu. Liceenii isteți cred că astfel combat întreaga învățătură bisericească.

Se ridică binevoitor. Capul îi străluceşte de sănătate. Wernicke şi cu mine arătăm ca nişte hămesiți în fața acestui mândru reprezentant al credinței.

— Să ne fie de bine! adaugă el. Trebuie să mă duc şi pe la ceilalți enoriaşi.

Nimeni nu răspunde la cuvântul „ceilalți". Pleacă repede.

— Ai observat că, de obicei, preoții şi generalii trăiesc până la adânci bătrânețe? îl întreb pe Wernicke. Colții disperării şi ai grijilor nu muşcă din ei. Stau mult timp în aer liber, sunt angajați pe viață şi n-au nevoie să gândească. Primii au catehismul, ceilalți regulamentul de instrucție. Asta te menține tânăr. În plus, ambele categorii se bucură de mare vază. Unul e bine văzut de Dumnezeu, celălalt de împărat. Wernicke îşi aprinde o țigară de foi. Ai observat şi dumneata cu câtă părtinire luptă vicarul? spun. Noi suntem datori să-i respectăm credința, el însă n-are aceeaşi obligație față de lipsa noastră de credință.

Wernicke suflă fumul țigării spre mine.

— Bodendieck te înfurie – dumneata pe el nu.

— Tocmai asta el zic eu. De aceea mă şi scoate din fire.

Îmi torn în pahar restul de vin. Abia dacă îl mai pot umple pe jumătate – l-a băut campionul lui Dumnezeu aproape tot – un vin recolta 1915, din via iezuiților – care n-ar trebui să se bea decât seara, împreună cu o femeie.

— Şi dumneata? întreb eu.

— Pe mine toate astea nu mă privesc, spune Wernicke. Eu sunt un fel de agent de circulație al vieții sufleteşti. Încerc s-o dirijez cumva la această întretăiere – dar nu sunt răspunzător de circulație.

— Eu mă simt întruna răspunzător pentru tot ce există pe lume. Oare sunt un psihopat?

Wernicke izbucneşte într-un râs jignitor.

— Ai vrea dumneata să fie aşa! Dar nu e chiar atât de simplu! Nu eşti absolut deloc interesant. Eşti un tânăr oarecare, cu totul şi cu totul normal!

Ajung pe Strada Mare. Dinspre piață înaintează încet un convoi de demonstranți. Ca pescăruşii în fața unui nor întunecat, câțiva excursionişti de duminică, îmbrăcați în haine de culori deschise, cu copii, cu pachete de mâncare, biciclete şi tot soiul de lucruri felurite trec grăbiți înaintea lui – apoi urmează convoiul şi blochează strada.

E o coloană de mutilați de război, care protestează împotriva pensiilor mici. În față, într-un cărucior, se află un trunchi omenesc cu cap, dar fără brațe şi fără picioare. Nu-ți mai poți da seama, dacă trunchiul a fost al unui bărbat înalt sau scund. Nici după umeri nu se poate judeca, deoarece brațele i-au fost amputate atât de sus, încât n-a mai rămas loc pentru aplicarea unor proteze. Capul îi e rotund, omul are ochi căprui, vioi, şi o mică mustață. Cineva îi poartă, probabil, de grijă zilnic – e proaspăt bărbierit, părul şi mustața tunse. Căruciorul, care de fapt nu-i decât o scândură pe roți, e tras de un bărbat ciung. Amputatul şade drept şi atent în cărucior. După el urmează cărucioarele celor cu picioarele amputate; înaintează câte trei, unul lângă altul. Sunt cărucioare cu roți mari de cauciuc, care se propulsează cu mâinile. Şorțurile de piele, care acoperă locurile unde ar trebui să fie picioarele şi care de obicei stau îmbinate, astăzi sunt desfăcute. Se văd cioturile. Pantalonii sunt sumeşi cu grijă în jurul lor.

Următorii sunt amputații cu cârje. Siluete ciudat de strâmbe, atât de des întâlnite – acele cârje drepte şi între ele un corp atârnând pieziş. Vin apoi orbii şi cei cu câte un singur ochi. Se aud bastoanele albe lovind în

caldarâm, iar pe braţe se văd banderolele galbene cu cele trei puncte. Cei fără vedere sunt însemnaţi cu cele trei rotocoale negre ale circulaţiei interzise, la fel cum se marchează accesul oprit pe străzile cu sens unic sau în fundături. Mulţi dintre mutilaţi poartă tăbliţe cu inscripţii. Şi orbii poartă unele, chiar dacă nu le vor mai citi niciodată. Pe una stă scris: „Aceasta e recunoştinţa patriei?" Pe altele: „Murim de foame!"

Omului din căruciorul cel mic i s-a vârât în haină, la piept, un băţ cu un bilet. Pe aceasta stă scris: „Pensia mea pe o lună valorează cât o marcă-aur". Între alte două cărucioare flutură un steag alb: „Copiii noştri nu au lapte, nici carne, nici unt. Pentru asta am luptat?"

Ei sunt cele mai triste victime ale inflaţiei. Pensiile lor sunt într-atât devalorizate, încât abia dacă mai pot cumpăra ceva cu ele. Din când în când, guvernul le sporeşte veniturile – prea târziu, însă, deoarece chiar în ziua sporirii sunt iarăşi cu mult mai mici. Dolarul a devenit prea sălbatic; acum nu mai sare zilnic cu miile şi cu zecile de mii, ci cu sutele de mii. Alaltăieri făcea un milion două sute de mii – ieri un milion patru sute de mii. Mâine ne aşteptăm să ajungă la două milioane – iar la sfârşitul lunii, la zece. Muncitorii primesc astăzi bani de două ori pe zi – dimineaţa şi după-amiază – şi de fiecare dată li se dă o pauză de jumătate de oră, ca să fugă la cumpărături; dacă ar aştepta până după-amiază cu banii, ar risca să piardă atâta, încât să nu-şi poată sătura nici măcar pe jumătate copiii. Sătui – dar nu cu cele necesare corpului.

Convoiul merge mult mai încet decât oricare alt convoi de demonstranţi. În urma lui, se înghesuie automobilele excursioniştilor. Un contrast ciudat – masa cenuşie, aproape anonimă a victimelor războiului, care se târăşte tăcută, şi în spate, îmbulzeala de automobile ale îmbogăţiţilor de război, scrâşnind, pufăind nerăbdătoare, aproape trecând peste picioarele văduvelor de război care, slabe, înfometate, amărâte şi

speriate, încheie, împreună cu copiii lor, convoiul. În automobile se lăfăie culorile verii, olandă, mătase, obraji plini, braţe rotunde şi feţe stânjenite că au nimerit în această situaţie neplăcută. Pietonii de pe trotuare sunt avantajaţi; trec să se uite şi îşi târâie după ei copiii, care ar vrea să se oprească şi să li se explice ce e cu mutilaţii. Cine poate, dispare prin străzile laterale.

Soarele e deasupra capului, s-a făcut cald şi răniţii încep să năduşească. E acea sudoare brânzită, nesănătoasă a anemicilor, care le curge pe feţe. Deodată, în spatele lor behăie un claxon; cineva şi-a pierdut răbdarea, vrea să câştige câteva minute şi încearcă să se strecoare pe lângă convoi, urcând maşina pe jumătate şi pe trotuar. Toţi mutilaţii se întorc. Niciunul nu spune nimic, dar se despart unii de alţii şi blochează strada. Dacă ar vrea să înainteze, automobilul ar trebui să-i calce. În maşină e un tânăr în costum de culoare deschisă, cu pălărie de pai, iar lângă el o fată. Face câteva gesturi stupid-jenate şi-şi aprinde o ţigară. Fiecare dintre mutilaţii care trec pe lângă el îl priveşte. Nu ca un reproş – se uită la ţigară, al cărei miros aromat se răspândeşte pe stradă. E o ţigară foarte bună şi îndeobşte, niciunul dintre invalizi nu-şi poate permite prea des luxul să mai şi fumeze. Inhalează măcar, cât se poate.

Merg şi eu cu convoiul până la biserica Sfânta Maria. Acolo se află doi naţional-socialişti în uniformă. Poartă şi ei o inscripţie mare: „Veniţi la noi camarazi! Adolf Hitler vă va ajuta!” Convoiul ocoleşte biserica.

Suntem la *Moara Roşie.* Avem pe masă, în faţa noastră o sticlă de şampanie. Costă două milioane de mărci – tot atât cât primeşte drept pensie pe două luni un invalid cu picioarele amputate, care are şi familie. Riesenfeld a comandat şampanie.

S-a aşezat în aşa fel, ca să poată vedea tot ringul de dans.

— Ştiam eu de la început, afirmă el. Am vrut numai să văd cum aveți de gând să mă trageți pe sfoară. Doamne din aristocrație nu locuiesc peste drum de mici ateliere de pietre funerare şi nici în asemenea case!

— Asta e o concluzie surprinzătoare pentru un om de lume ca dumneavoastră, răspund eu. Ar trebui să ştiți că aproape toate aristocratele locuiesc numai aşa. Inflația a avut grijă de asta. S-a terminat cu palatele, domnule Riesenfeld. Şi dacă mai are careva vreunul, închiriază camere. Banii moşteniți au dispărut. Altețe regale locuiesc în camere mobilate, colonei care îşi zăngăneau sabia au devenit, scrâşnind din dinți, agenți de asigurare, contese…

— Destul! mă întrerupe Riesenfeld. Îmi dau lacrimile! Nu mai e nevoie de alte explicații. Dar chestia cu doamna Watzek am ştiut-o de la început. M-a amuzat numai să mă uit la voi şi la încercarea voastră stângace de a mă păcăli.

Se uită la Lisa, care dansează un foxtrot cu Georg. Mă abțin să-i amintesc lui Casanova din Odenwald că o calificase pe Lisa drept franțuzoaică şi că are un mers de panteră mlădioasă – asta ar însemna imediata întrerupere a relațiilor noastre – şi aveam neapărată nevoie de un nou transport de granit.

— De altfel, în totul, asta nu-i dăunează cu nimic, declară Riesenfeld împăciuitor. Dimpotrivă, e şi mai de prețuit! Atâta rasă la o femeie din popor! Ia te uită, cum dansează! Ca o – ca o…

— O panteră mlădioasă, completez eu.

Riesenfeld se uită strâmb la mine.

— Câteodată te pricepi un picuşor la femei, mormăi el.

— Am învățat – de la dumneavoastră!

Măgulit, ridică paharul către mine, fără să înțeleagă ironia.

— Tare mult mi-aş dori să aflu ceva de la dumneavoastră, zic eu. Ara impresia că acasă, la

Odenwald, sunteți un cetățean paşnic şi un tată de familie desăvârşit. De altminteri, ne-ați şi arătat nu demult fotografiile celor trei copii şi ale casei, înconjurată de trandafiri, la a cărei construcție n-ați folosit, din principiu, nicio bucată de granit. Şi astea toate sunt lucruri, pe care eu, ca poet ratat, le prețuiesc foarte mult la dumneavoastră – de ce însă, când plecați de acolo, vă transformați într-un asemenea rege ai localurilor de noapte?

— Pentru a fi cu şi mai mare satisfacție acasă cetățean şi tată de familie, răspunde Riesenfeld prompt.

— Motivul e întemeiat. Dar de ce mai întâi atâta ocol?

Riesenfeld rânjeşte.

— Demonul din mine. A doua natură a omului. N-ai auzit niciodată de asta?

— Eu să nu fii auzit? Sunt un viu exemplu în această privință.

Riesenfeld râde jignitor, calm la fel ca Wernicke de dimineață.

— Dumneata?

— Asemenea tipuri se găsesc şi într-un mediu mai intelectual, îi explic eu.

Riesenfeld bea o înghițitură şi oftează.

— Realitate şi fantezie! Eterna goană, eternul conflict! Sau – adaugă el cu ironie, revenindu-şi – în cazul dumitale, cel al unui poet, bineînțeles, dorință şi împlinire, Dumnezeu şi carne, cosmos şi ceea ce-i terestru…

Din fericire, trompetele intră din nou în acțiune. Georg cu Lisa se întorc de la ringul de dans. Lisa e o apariție, îmbrăcată în mătase de culoarea caisei. După ce s-a lămurit asupra obârşiei ei plebeice, drept ispăşire, Riesenfeld ne-a invitat pe toți la *Moara roşie.* Se înclină acum în fața Lisei.

— Un tango, stimată doamnă, mi-ar…

Lisa e cu un cap mai înaltă decât Riesenfeld şi ne aşteptăm la o reprezentație interesantă. Dar, spre

surprinderea noastră, împăratul granitului se dovedeşte un excelent maestru al tangoului. Îl ştie deopotrivă de bine nu numai pe cel argentinian, dar şi pe cel brazilian şi, pe cât se pare, încă alte câteva variante. Ca la patinajul artistic, o învârteşte în piruete de jur împrejurul parchetului pe Lisa, care e uluită.

— Cum te simți? îl întreb pe Georg. Nu te întrista. Averea în luptă cu sentimentul! Cu câteva zile în urmă, am căpătat şi eu o lecție în privința asta. În chip picant, chiar de la tine. Cum a dispărut Lisa azi-dimineață din cămăruța ta?

— A fost greu. Riesenfeld a vrut să preia biroul drept post de observație. Voia să-i pândească fereastra. Am crezut că aş putea să-l alung, dacă-i voi destăinui cine e Lisa. N-a folosit la nimic. Ca orice bărbat, nu s-a lăsat impresionat. Am reuşit în cele din urmă să-l car în bucătărie, la cafea. Lisa a profitat de acest moment. Când Riesenfeld s-a întors în birou, ca să-şi continue urmărirea, zâmbea plină de farmec de la fereastra ei.

— În capotul cu berze?

— Altul, cu mori de vânt.

Mă uit la el. Face un semn afirmativ din cap.

— În schimbul unei pietre funerare mici. Era necesar. Oricum, Riesenfeld, făcând plecăciuni, i-a strigat peste drum că o invită pentru astă seară.

— Pe când o mai chema „de la Tour", n-ar fi îndrăznit.

— A invitat-o respectuos. Lisa a acceptat. S-a gândit să ne fie de ajutor în afaceri.

— Şi tu o crezi?

— Da, răspunde Georg vesel.

Riesenfeld cu Lisa se întorc de la ringul de dans. Riesenfeld e transpirat. Lisa e rece ca un crin de mănăstire. Spre imensa mea surprindere, văd deodată că în fundul barului, printre baloane, a mai apărut cineva. E Otto Bambuss. Pare cam dezorientat în învălmăşeală şi se potriveşte aici cam la fel cum s-ar potrivi Bodendieck. Lângă el se iveşte şi capul roşu al lui

Willy şi de undeva o aud pe Renée de la Tour, cu vocea ei de comandă.

— Bodmer, pe loc repaus!

Tresar.

— Otto, spun eu către Bambuss, cine te-a adus aici?

— Eu, răspunde Willy. Vreau să fac ceva pentru lirica germană. Otto trebuie să se reîntoarcă în curând în satul lui. Acolo, o să aibă timp să ticluiască poezii despre lumea păcătoasă. Deocamdată s-o mai vadă puțin.

Otto zâmbeşte blând. Clipeşte din ochii săi miopi. Fruntea îi e uşor transpirată. Willy se aşază cu Renée şi cu el la masa de lângă noi. Între Lisa şi Renée a avut loc un scurt şi tăios schimb de priviri. Amândouă se întorc apoi bine dispuse, vioaie şi zâmbind către mesele lor.

Otto îşi apropie scaunul de mine.

— Am terminat ciclul „Tigroaica", Ieri noapte a fost gata. Încep acum o nouă serie: „Femeia stacojie". Poate o s-o intitulez şi „Marea fiară a apocalipsului" şi o s-o lucrez în versuri albe. E colosal. M-a năpădit inspirația.

— Bine, dar atunci ce mai cauți aici?

— Tot, răspunde Otto radiind. Întotdeauna aştept tot. Asta e frumusețea când nu cunoşti încă nimic. De altfel, tu cunoşti o femeie de la circ.

— Femeile pe care le cunosc eu nu sunt pentru antrenamentul începătorilor, îi răspund. Se pare, într-adevăr, că tu nu ştii încă nimic, viţel naiv, altminteri n-ai fi atât de obraznic! Totuşi, bagă la cap legea numărul unu: Jos laba de pe femeile altora – nu eşti destul de voinic pentru aşa ceva!

Otto tuşeşte uşor.

— Aha, face el apoi, prejudecăți burgheze! Doar nu mă refer la femei măritate.

— Nici eu, dobitocule! La femeile măritate, legile nu sunt atât de severe. De ce trebuie ou tot dinadinsul să cunosc o femeie de la circ? Ți-am mai spus odată că era vânzătoare de bilete la un circ de purici.

— Willy susține că nu-i adevărat. Că ar fi acrobată la circ.

— Aşa, Willy! Mă uit la capul roşu, care se leagănă ca un dovleac pe ringul de dans. Ascultă Otto, spun eu. Lucrurile stau cu totul altfel. Prietena lui Willy e de la circ. Aia cu pălărie albastră. Şi ei îi place literatura. Acolo ți-e norocul. Înfige-te cu nădejde. Bambuss mă priveşte neîncrezător. Ți-o spun cu toată sinceritatea, mă idealist tâmpit ce eşti! adaug eu.

Riesenfeld iar a plecat cu Lisa.

— Ce-i cu noi, Georg? îl întreb. Colo, un prieten de afaceri încearcă să-ți sufle ție prietena, iar mie mi s-a făcut chiar acum oferta s-o împrumut pe Gerda, în interesul liricii germane. Să fim nişte blegi sau prietenele noastre sunt atât de râvnite?

— Şi, şi. În afară de asta, femeia altuia e întotdeauna de cinci ori mai râvnită decât una liberă. O veche lege morală! Pe Lisa, însă, o va apuca peste câteva minute o cruntă durere de cap şi se va duce pentru o clipă la garderobă să ia o aspirină. Apoi ne va trimite vorbă printr-un chelner, că a fost nevoită să plece acasă. Cât despre noi, să ne distrăm în continuare.

— O lovitură pentru Riesenfeld. Mâine n-o să ne mai vândă nimic.

— O să ne vândă mai mult. Ar trebui să ştii lucrul ăsta. Tocmai de aceea. Unde-i Gerda?

— Angajamentul ei începe abia peste trei zile. Sper că e la hanul *Oraşul vechi.* Dar mi-e teamă să nu fie la *Walhalla* cu Eduard. Ea spune că în felul ăsta face economie de o cină. Nu pot să mă împotrivesc. Are motive atât de temeinice, încât trebuie să mai îmbătrânesc cu treizeci de ani ca să-i pot răspunde. Mai bine fii tu atent la Lisa. Poate că n-o apucă durerea de cap, ca să ne fie în continuare de ajutor în afaceri!

Otto Bambuss se apleacă din nou cu scaunul către mine. Prin sticlele ochelarilor i se văd ochii, ca ai unei scrumbii speriate.

— „Manej” ar fi un titlu adecvat pentru un ciclu de poezii despre circ, nu? Cu reproduceri după picturile lui Toulouse-Lautrec.

— De ce nu ale lui Rembrandt, Dürer sau Michelangelo?

— Ăştia au desene despre circ? întrebă Otto serios interesat.

Îl las în pace.

— Bea, băiatule, îi spun părinteşte. Şi bucură-te de scurta-ți viață, căci odată şi-odată ai să fii desigur ucis. Din gelozie, neisprăvitule!

Măgulit, îşi ridică paharul către mine, apoi se uită visător la Renée, care-şi clatină pălăriuța albastră pe buclişoarele-i blonde şi arată ca o dresoare în zi de duminică.

Lisa şi Riesenfeld se întorc.

— Nu ştiu ce s-a întâmplat, spune Lisa. M-a apucat deodată o durere de cap. Mă duc să iau o aspirină.

Înainte ca Riesenfeld să sară în sus, a şi plecat de la masă. Georg mă priveşte cu mare satisfacție şi scoate o țigară.

XVII

— Ce lumină blândă, spune Isabelle. De ce e tot mai slabă? Pentru că obosim? O pierdem în fiecare seară. Când dormim, lumea dispare. Unde suntem atunci? Lumea revine mereu, Rudolf?

Stăm la marginea grădinii şi admirăm priveliştea prin gratiile porții. Înserarea se aşterne pe lanurile în pârgă, care se întind de ambele părți ale aleii de castani, până la pădure.

— Se înapoiază mereu, răspund eu şi adaug cu precauție: Mereu, Isabelle!

— Şi noi? Noi, la fel?

„Noi", îmi spun eu. „Cine ştie? Fiecare ceas dă şi ia şi schimbă." Dar nu-i răspund. Nu vreau să intru într-o discuție care să alunece deodată într-un abis.

De afară se întorc bolnavii care au lucrat la câmp. Se întorc la fel ca țăranii obosiți, purtând pe umeri primele licăriri ale amurgului.

— Şi noi. Mereu, Isabelle! Nimic din ce avem nu se pierde. Niciodată.

— Crezi?

— Nu ne rămâne nimic altceva de făcut decât să credem.

Se întoarse către mine. E deosebit de frumoasă acum, în pragul serii, când în aer pluteşte aurul limpede al începutului de toamnă.

— Altfel suntem pierduți? şopteşte ea.

Mă uit fix în ochii ei.

— Nu ştiu, spun în cele din urmă.

Pierduți – ce pot să însemne toate astea? Atât de multe!

— Altfel suntem pierduți, Rudolf?

Tac, nehotărât.

— Da, spun apoi. Dar abia atunci începe viața, Isabelle!

— Care?

— A noastră proprie. Abia atunci începe tot – curajul, marea îndurare, omenia, dragostea şi tragicul curcubeu al frumuseții. Atunci, când ştim că n-a mai rămas nimic.

Îi privesc fața strălucind în lumina apusului. O clipă, timpul se opreşte în loc.

— Tu şi cu mine, nici noi nu rămânem? mă întreabă ea.

— Nu. Nici noi nu rămânem, îi răspund, privind pe lângă ea peisajul plin de albastru şi roşu, îndepărtat şi auriu.

— Nici dacă ne iubim?

— Nici chiar dacă ne iubim, răspund eu şi adaug şovăitor şi prudent: De aceea cred că există iubire. Altfel, poate nu s-ar mai iubi nimeni. A iubi, înseamnă a dori să dăruieşti ceva, ce nu poți opri pentru tine.

— Ce?

Ridic din umeri.

— Acest ceva poartă multe denumiri. Propria noastră ființă, pentru a o salva. Sau inima noastră. Să zicem: inima noastră sau dorințele noastre. Inima noastră.

Oamenii de la câmp s-au apropiat. Paznicii deschid porțile. Deodată, dintr-o parte a zidului, unde stătuse ascuns în spatele unui copac, sare cineva şi trece în goană pe lângă noi, se strecoară printre cei veniți de la câmp, şi fuge afară. Unul dintre paznici îl observă şi aleargă destul de calm în urma lui; cel de al doilea paznic rămâne pe loc şi îi aşteaptă pe ceilalți pacienți să

intre în curte. Apoi încuie poarta. Jos, se vede cum goneşte evadatul. Aleargă mult mai repede decât paznicul, care-l urmăreşte.

— Crezi că în ritmul ăsta colegul dumitale îl va ajunge din urmă? îi întreb pe paznicul rămas la poartă.

— Vine sigur cu el înapoi.

— Nu-mi face impresia. Paznicul ridică din umeri.

— E Guido Timpe. În fiecare lună, încearcă cel puțin o dată să evadeze. Aleargă întotdeauna până la restaurantul *Casa pădurarului.* Bea acolo câteva sticle de bere. De fiecare dată îl găsim acolo. Niciodată nu fuge mai departe şi nici altundeva. Numai pentru două-trei sticle de bere. Nu bea decât bere neagră. Îmi face cu ochiul. De aia colegul meu nu aleargă mai repede. Îl urmăreşte numai, în eventualitatea că ar cădea. Îi lăsăm întotdeauna lui Timpe atâta timp cât îi trebuie ca să-şi consume berea. De ce nu? Pe urmă, se întoarce ca un mieluşel.

Isabelle n-a auzit ce am vorbit.

— Unde se duce? întreabă ea acum.

— Vrea să bea bere, zic eu. Nimic altceva. E şi asta o dorință.

Nu mă aude. Se uită la mine.

— Şi tu vrei să pleci?

Dau din cap în semn că nu.

— Nu există nimic pentru care să merite să fugi, Rudolf, spune ea. Şi nimic pentru ca să te întorci. Toate uşile sunt la fel. Şi în spatele lor…

Se opreşte.

— Ce e în spatele lor, Isabelle?

— Nimic. Există numai uşi. Întotdeauna numai uşi, şi în spatele lor, nimic.

Paznicul închide poarta şi îşi aprinde pipa. Mirosul puternic de tutun ieftin mă trăsneşte. Îmi evocă o imagine: o viață simplă, fără probleme, cu o meserie cuminte, o soție cuminte, copii cuminți, o slujire cuminte a existenței şi o moarte cuminte – suportându-

le bineînțeles pe toate, zi, sărbătoare, noapte, fără a se întreba ce va mai urma. O clipă mă cuprinde şi pe mine un dor nespus de o asemenea viață şi, în acelaşi timp, oarecare invidie. Apoi mă uit la Isabelle. Stă la poartă, înconjurând cu mâinile vergelele de fier ale gratiilor, cu capul lipit de ele şi privind afară. Stă mult timp aşa. Lumina e din ce în ce mai puternică, mai roşie şi mai aurie; pădurile îşi pierd umbrele albastre şi se întunecă, iar cerul, deasupra noastră, e verzui şi plin de corăbii cu pânze, învăluite în reflexe roze.

În sfârşit, Isabelle se întoarse către mine. În lumina asta, ochii ei par violeți.

— Vino! spune ea şi mă ia de braț.

Ne ducem înapoi. Se sprijină de mine.

— Să nu mă părăseşti niciodată.

— N-o să te părăsesc niciodată.

— Niciodată, spune ea. Niciodată e atât de scurt!

Tămâia sfârâie în cățuiele de argint ale paracliserilor. Bodendieck se întoarce către asistență, ținând în mână chivotul. În veşmintele lor negre, maicile îngenunchează pe băncile de rugăciune, de parcă ar fi nişte movilițe întunecate de supunere; capetele le sunt plecate, mâinile bat în sânii ascunşi, cărora niciodată nu le-a fost îngăduit să devină sâni, lumânările sunt aprinse şi Dumnezeu se află în încăpere, într-o ostie înconjurată de raze aurii. O femeie se ridică în picioare merge până în față la banca de împărtăşanie, şi acolo se aruncă la pământ. Cei mai mulți dintre bolnavi privesc cu indiferență minunea aurie. Isabelle nu e aici. A refuzat să vină la biserică. Înainte venea; acum, de câteva zile, nu mai vrea. Mi-a explicat motivul. Zice că nu vrea să-l mai vadă pe cel însângerat.

Două maici ridică bolnava care s-a aruncat pe jos şi bate cu mâinile în pardoseală. Eu cânt *Tantum ergo*[28]. Fețele palide ale nebunilor privesc dintr-odată către orgă. Trag butoanele başilor de violă şi ale viorilor.

Maicile cântă şi ele.

Spiralele albe ale fumului de tămâie se înalță în vârtej. Bodendieck pune chivotul la loc în tabernacol. Flăcările lumânărilor scânteiază peste brocartul odăjdiilor sale, pe care este brodată o cruce mare, şi pâlpâie în sus odată cu fumul, spre crucea imensă unde atârnă însângerat, de mai bine de două mii de ani, Mântuitorul. Cânt mecanic mai departe şi mă gândesc la Isabelle şi la cele spuse de ea, apoi la prezentarea religiilor precreştine pe care o citisem aseară. Pe atunci, zeii din Grecia erau veseli, se plimbau de la un nor la altul, erau cam nemernici şi întotdeauna necredincioşi şi schimbători ca oamenii, cărora le aparțineau. Erau întruchipări şi exagerări ale vieții, în toată complexitatea şi răutatea şi nesocotința şi frumusețea ei. Isabelle are dreptate: bărbatul palid de sus, de pe cruce, cu barbă şi cu membrele însângerate, nu e o întruchipare a vieții. „Au trecut două mii de ani", îmi spun eu, „două mii de ani şi viața tot se mai roteşte în jurul construcțiilor de piatră, laolaltă cu lumânări, strigăte de credință înflăcărată, moarte şi extaz, iar icoanele cu chipul muribundului palid, trist, însângerat, înconjurat de milioane de oameni ca Bodendieck, se înalță în aceste clădiri. Şi umbra bisericilor a crescut plumburie deasupra țărilor şi a înăbuşit plăcerea vieții; ea l-a transformat pe voiosul Eros într-o afacere de pat tainică, mârşavă şi păcătoasă şi, în ciuda tuturor predicilor despre iubire şi iertare, n-a iertat nimic – căci a ierta într-adevăr, înseamnă a-l confirma pe celălalt aşa cum e el, fără a cere ispăşire, ascultare şi supunere, înainte de a rosti cuvintele *„Ego te absolvo"*[29].

Isabelle a aşteptat afară. Wernicke i-a dat voie să iasă seara în grădină, dacă e însoțită.

— Ce-ai făcut acolo înăuntru? mă întreabă cu duşmănie. I-ai ajutat să ascundă tot?

— Am făcut muzică.

— Şi muzica ascunde. Mai mult chiar decât cuvintele.

— Muzica poate să şi sfâşie, spun eu. Muzica tobelor şi a trompetelor. A adus multă nenorocire în lume.

Isabelle se întoarce.

— Şi inima ta? Nu e şi ea o tobă?

„Da", îmi spun în gând, „o tobă lentă şi silențioasă, dar va isca totuşi destulă larmă şi va aduce destulă nenorocire, şi poate mă va face şi pe mine să nu aud chemarea dulce şi necunoscută a vieții, care le e dată acelora ce n-o înfruntă cu eul lor pompos şi nu-i cer explicații, ca şi când ar fi creditori îndărătnici şi nu drumeți trecători, fără urmă."

— Ascult-o pe a mea, spune Isabelle şi îmi ia mâna şi o pune pe bluza ei subțire, sub sâni. O simți?

— Da, Isabelle.

Îmi trag mâna la o parte, dar e ca şi cum n-aş fi tras-o. Ne plimbăm în jurul unei mici fântâni arteziene, care susură seara, de parcă ar fi fost dată uitării. Isabelle îşi scufundă mâinile în bazin şi aruncă apa în sus.

— Unde stau visele peste zi, Rudolf? întreabă ea.

O privesc.

— Poate că dorm, spun eu prudent, ştiind unde pot duce asemenea întrebări ale ei.

Îşi scufundă acum brațele în bazin şi rămâne cu ele acolo. Sub apă le văd strălucind argintii, smălțuite cu perle de aer, de parcă ar fi făcute dintr-un metal neobişnuit.

— Cum pot să doarmă? se miră Isabelle. Ele doar sunt somn viu. Numai cine doarme, le poate vedea. Dar unde sunt peste zi?

— Poate stau agățate ca liliecii în mari peşteri subterane – sau ca bufnițele tinere în scorbura copacilor şi aşteaptă acolo noaptea?

— Şi dacă noaptea nu vine?

— Noaptea vine întotdeauna, Isabelle!

— Eşti sigur?

Mă uit la ea.

— Întrebi ca un copil, spun eu.

— Cum întreabă copiii?

— Aşa ca tine. Întreabă întruna. Şi ajung la un punct, unde cei mari nu mai ştiu să le răspundă şi sunt stânjeniți sau se supără.

— De ce se supără?

— Pentru că îşi dau brusc seama că în viața lor ceva este înspăimântător de fals şi pentru că nu vor să li se amintească asta.

— Şi la tine este ceva fals?

— Aproape tot, Isabelle.

— Ce e fals?

— Nu ştiu. Tocmai asta e problema. Dacă ai şti, n-ar mai fi atât de fals. Simți numai.

— Ah, Rudolf! spune Isabelle şi glasul ei devine dintr-odată adânc şi moale. Nimic nu e fals.

— Nu?

— Bineînțeles că nu. Numai Dumnezeu ştie ce e adevărat şi ce e fals. Dacă însă e Dumnezeu, nu există nici fals, nici adevăr. Totul e Dumnezeu. Fals ar putea fi numit numai ceea ce e în afara lui. Dar dacă ceva ar putea fi în afara sau împotriva lui, puterea lui ar fi limitată. Şi un Dumnezeu cu putere limitată nu e Dumnezeu. Aşadar totul e cum se cuvine, sau nu există Dumnezeu. E cât se poate de simplu.

O privesc surprins. Ceea ce spune sună într-adevăr foarte simplu şi logic.

— Atunci n-ar exista nici dracu şi nici iad? întreb eu. Sau dacă ar exista astea, n-ar exista Dumnezeu.

Isabelle mă aprobă.

— Fără îndoială că nu, Rudolf. Avem atât de multe cuvinte. Cine le-o fi descoperit oare pe toate?

— Oameni cu mintea rătăcită, răspund.

Îşi clatină capul şi arată spre capelă.

— Ăia de acolo! Şi l-au prins înăuntru, şopteşte ea. Nu mai poate ieşi, deşi ar vrea. Dar l-au răstignit pe cruce.

— Cine?

— Preoții. Îl țin închis.

— Aceia au fost alți preoți, spun eu. Acum două mii de ani. Nu ăştia.

Se sprijină de mine.

— Sunt aceiaşi, Rudolf, îmi şopteşte Isabelle la ureche, nu ştii? El ar vrea să scape de-acolo, dar ei îl țin prizonier. Sângerează, sângerează întruna şi vrea să coboare de pe cruce. Ei însă nu-l iasă. Îl țin în închisorile lor cu turnuri înalte, îi dau tămâie şi rugăciuni şi nu-l lasă să plece. Ştii de ce?

— Nu.

Între timp Luna palidă s-a ridicat deasupra pădurilor, peste zarea albastru-cenuşie.

— Pentru că e foarte bogat, spune Isabelle în noapte. E foarte, foarte bogat. Dar ei vor să-şi oprească averea lui. Dacă ar ieşi, şi-ar lua-o înapoi, şi atunci ar sărăci cu toți dintr-odată. E la fel ca unul care e închis aici, sus; alții îi administrează averea şi fac ce vor şi trăiesc ca nişte oameni bogați. Aşa cum e şi cu mine.

Mă uit fix la ea. Fața îi e crispată, dar nu trădează nimic.

— Ce vrei să spui? întreb eu.

Râde.

— Tot, Rudolf. Doar ştii şi tu! Am fost adusă aici pentru că le stăteam în cale. Vor să-şi păstreze averea mea. Dacă aş ieşi, ar trebui să mi-o dea înapoi. Nu-i nimic; n-am nevoie de ea.

Rămân cu ochii ațintiți asupra ei.

— Dacă n-ai nevoie de ea, n-ai decât să le explici. Şi-atunci n-ar mai avea niciun motiv să te țină aici.

— Aici sau în altă parte – e totuna. Atunci de ce nu aici? Aici, măcar nu sunt ei. Sunt ca țânțarii. Cui îi place să trăiască printre țânțari? Isabelle se înclină. De aceea mă prefac, şopteşte ea.

— Te prefaci?

— Desigur. Nu ştiai? Trebuie să te prefaci, altfel sunt în stare să te răstignească pe cruce. Dar sunt nişte

proşti. Îi poți înşela.

— Îl înşeli şi pe Wernicke?

— Cine e Wernicke?

— Doctorul.

— A, ăla? Ala vrea doar să se însoare cu mine. E la fel cu ceilalți. Sunt atât de mulți captivi şi celor de afară le e frică de ei, Rudolf. Dar de cel de acolo de pe cruce – de el se tem cel mai mult.

— Cine?

— Toți, cei care profită de pe urma lui şi trăiesc pe seama lui. Sunt nenumărați. Pretind că sunt buni. Dar pricinuiesc mult rău. Cine e pur şi simplu rău, nu prea poate face nimic. Îl recunoşti de la o poştă şi te fereşti de el. Dar cei buni – ce sunt în stare să facă! Ah, sunt cumpliți!

— Aşa e, spun, nemaipomenit de impresionat de glasul ce şopteşte în întuneric. Au făcut îngrozitor de mult rău. Cine e îngâmfat, nu cunoaşte mila.

— Să nu te mai duci acolo, Rudolf, continuă să-mi şoptească Isabelle. Să-l elibereze pe cel de pe cruce! Ar vrea şi el o dată, să râdă, să doarmă şi să danseze.

— Crezi?

— Fiecare îşi doreşte asta, Rudolf. Să-l elibereze. Dar e prea primejdios pentru ei. Nu e la fel ca ei. E cel mai periculos dintre toți – e cel mai bun!

— De aceea îl țin închis?

Isabelle dă din cap în semn de aprobare. Îi simt răsuflarea.

— Altfel ar trebui să-l răstignească din nou.

— Da zic, aşa cred şi eu. L-ar omorî din nou; aceiaşi care astăzi îl slăvesc. L-ar omorî, aşa cum au omorât nenumărați alții în numele lui. În numele dreptății şi al iubirii de aproape.

Isabelle tremură.

— Eu nu mă mai duc acolo, şopteşte ea şi arată spre capelă. Spun mereu că omul e sortit să sufere. Asta e vorba maicilor întunecate. De ce, Rudolf?

Nu răspund.

— Cine ne face să suferim? întreabă ea şi se apropie de mine.

— Dumnezeu, rostesc eu cu amărăciune. Dacă există. Dumnezeu, care ne-a dat viaţă tuturor.

— Şi pe Dumnezeu cine îl pedepseşte pentru asta?

— Ce spui?

— Cine-l pedepseşte pe Dumnezeu că ne face să suferim? Aici, pe pământ, cine face aşa ceva ajunge la închisoare sau la spânzurătoare. Pe Dumnezeu cine-l spânzură?

— La asta încă nu m-am gândit. O să-l întreb cândva pe vicarul Bodendieck.

Ne întoarcem pe alee. Câţiva licurici zboară în întuneric. Dintr-odată Isabelle se opreşte.

— Ai auzit? întreabă ea.

— Ce?

— Pământul. A făcut o săritură. Ca un cal. Când eram mică, mă temeam să nu cad din somn. Aş fi vrut să fiu strâns legată de pat. Ne putem oare încrede în gravitaţie?

— Da, la fel ca în moarte.

— Nu ştiu. Ai zburat vreodată?

— Cu avionul?

— Avionul, rosteşte Isabelle cu uşor dispreţ. Asta poate oricine. În vis să fi zburat.

— Da. Dar nu poate oricine şi asta?

— Nu.

— Cred că fiecare om visează o dată că zboară. E cel mai frecvent dintre vise.

— Vezi! exclamă Isabelle. Şi crezi în gravitaţie. Dacă dispare într-o bună zi? Ce se va întâmpla? Vom zbura de colo-colo ca baloanele de săpun. Cine va fi atunci împărat? Cel care are mai mult plumb legat de picioare, sau cel cu braţe mai lungi? Şi cum se va putea coborî dintr-un copac?

— Nu ştiu, dar nici plumbul n-ar fi de folos. Ar fi şi el

la fel de uşor ca aerul.

Deodată devine foarte jucăuşă. Luna i se reflectă în ochi de parcă dincolo de ei ar pâlpâi un foc blând. Îşi aruncă părul spre spate şi, în lumina rece, acesta pare să nu mai aibă nicio culoare.

— Arăți ca o vrăjitoare, spun eu. O vrăjitoare tânără şi primejdioasă.

Râde.

— O vrăjitoare, îmi şopteşte. În sfârşit, ți-ai dat seama? Cât de mult a durat!

Dintr-o mişcare îşi smulge fusta largă, albastră, care îi flutură în jurul şoldurilor, o lasă să cadă şi iese din ea. N-are decât pantofi şi o bluză scurtă, albă, care se desface. Stă zveltă şi albă în întuneric, mai mult băiat decât femeie, cu părul spălăcit şi ochii la fel.

— Vino! şopteşte ea.

Mă uit împrejur. „Ei drăcie", îmi spun în gând, „ce-ar fi să apară acum Bodendieck! Sau Wernicke, sau una dintre maici". Şi mi-e necaz că gândesc aşa. Isabelle niciodată n-ar gândi una ca asta. Stă în fața mea ca un duh aerian, care s-a întrupat, gata oricând să-şi ia zborul.

— Îmbracă-te! spun eu.

Râde.

— Trebuie, Rudolf? mă întreabă batjocoritor şi pare lipsită de gravitație, eu, însă, sunt adânc înfipt în pământ cu toată gravitația din lume.

Încetul cu încetul se apropie de mine. Mă apucă de cravată şi mi-o smulge. Buzele ei n-au culoare, par vineții în lumina Lunii, dinții sunt albi ca varul şi chiar vocea şi-a pierdut culoarea.

— Scoate-ți asta! spune în şoaptă şi-mi descheie cu de-a sila gulerul şi cămaşa.

Îi simt mâinile reci pe pieptul gol. Nu sunt moi; sunt slabe şi dure şi mă țin strâns. Mă trece un fior de groază. Ceva, ce nu bănuisem niciodată la Isabelle, izbucneşte pe neaşteptate dintr-însa, ca un vânt

puternic şi ca o izbitură, vine de departe şi s-a îngrămădit în ea, aşa cum se întâmplă cu un vânticel într-o strâmtoare, când se preface într-o furtună violentă. Încerc să-i apuc mâinile şi mă uit împrejur. Isabelle mă împinge la o parte. Nu mai râde; a apărut deodată în ea ucigătoarea seriozitate a creaturii pentru care dragostea n-are nicio însemnătate, care nu cunoaşte decât un singur ţel şi, pentru a-l atinge, nici preţul morţii nu e prea mare.

N-o pot opri. De undeva a fost învestită cu o putere împotriva căreia n-aş putea folosi decât forţa ca s-o resping. Pentru a evita toate astea, o trag lângă mine. Acum e ceva mai neputincioasă, dar e mai aproape de mine, sânii îi sunt strâns lipiţi de pieptul meu, îi simt trupul în braţe şi-mi dau seama că o trag tot mai mult spre mine. „Nu se poate", gândesc eu, „e bolnavă"; ar însemna că o siluiesc, dar oare nu e totdeauna totul o siluire? Ochii ei se uită într-ai mei, are o privire pierdută, inconştientă, fixă şi transparentă.

— Teamă, îmi şopteşte. Întotdeauna ţi-e teamă!

— Nu mi-e teamă, murmur eu.

— De ce? De ce nu ţi-e teamă?

Nu răspund. Dintr-odată teama a dispărut. Isabelle îşi apasă buzele vineţii şi reci pe obrazul meu, nu radiază pic de căldură; pe mine, însă, mă trec fiorii unei fierbinţeli reci, pielea mi se strânge, numai capul îmi arde, simt dinţii Isabellei, e un animal firav, e un spectru, o nălucă din lumină de Lună şi dorinţe, o moartă, o moartă vie, înviată, pielea şi buzele ei sunt reci, o groază şi o poftă neîngăduită se învălmăşesc rând pe rând, până mă smulg, cu putere din braţele ei şi o împing, ca s-o fac să cadă…

Nu se ridică. Se târăşte pe pământ ca o şopârlă albă, şi-mi şuieră în faţă blesteme, jigniri, un val de înjurături birjăreşti, soldăţeşti, curvăsăreşti, spuse în şoaptă, blesteme pe care nici măcar nu le cunosc pe toate, jigniri care rănesc ca loviturile de cuţit sau de bici,

cuvinte pe care niciodată n-aş fi bănuit că le poate rosti, cuvinte la care nu se poate răspunde decât cu pumnii.

— Fii cuminte! o îndemn eu.

Râde.

— Fii cuminte! mă îngână ea. Asta-i tot ce ştii! Fii cuminte! Du-te dracului! şuieră ea deodată mai tare. Pleacă de aici, cârpă nenorocită, eunucule…

— Ţine-ţi gura! îi spun eu înfuriat. Sau…

— Sau, ce? Hai, încearcă!

De pe jos, cu mâinile sprijinite la spate, îşi arcuieşte trupul spre mine într-o atitudine neruşinată, cu gura deschisă şi o mutră disprețuitoare.

Sunt cu privirea ațintită asupra ei. Ar trebui să mă scârbească, dar nu mă scârbeşte. Nici chiar această poziție obscenă, cu tot ce-i iese din gură şi cu tot ce face, nimic nu seamănă a curvăsărie, în toate, şi în ea e un amestec de sălbăticie, disperare şi nevinovăție, o iubesc, aş vrea s-o iau de aici şi s-o duc departe, dar nu ştiu unde, ridic mâinile, sunt grele, mă simt nefericit şi neajutorat şi înapoiat şi provincial.

— Cară-te! îmi şopteşte Isabelle de jos. Du-te, du-te! Şi să nu mai vii niciodată! Să nu îndrăzneşti să mai vii, moşule, slugoi bisericesc, țărănoiule, scopitule! Pleacă, neghiobule, tontule, suflet mercantil! Nu cumva să îndrăzneşti să mai calci pe aici!

Ridicată acum în genunchi, mă priveşte; gura i s-a micşorat, ochii îi sunt spălăciți şi răutăcioşi, au o privire ştearsă. Cu o mişcare aeriană, se ridică în sus, apucă fusta largă, albastră şi pleacă repede, cu pas uşor. Iese de pe alee în lumina Lunii, înălțată pe vârful picioarelor, ca o dansatoare goală, fâlfâindu-şi fusta albastră ca pe un steag.

Aş vrea să fug după ea, să-i strig să se îmbrace, dar rămân pe loc. Nu ştiu ce are de gând să facă – şi-mi dau seama că nu e prima cară când cineva apare aici gol la uşa de intrare. Îndeosebi femeile fac adesea asemenea lucruri.

Mă întorc încet pe alee. Îmi pun la loc cămaşa şi fără să ştiu de ce, mă simt totuşi vinovat.

Într-un târziu, îl aud venind pe Knopf. După pas, se cunoaşte că e destul de beat. Într-adevăr, nu sunt într-o dispoziție adecvată, dar poate tocmai de aceea mă îndrept spre burlan. Knopf se opreşte în poartă şi înainte de toate, ca vechi soldat, cercetează cu privirea terenul. Peste tot domneşte liniştea. Prudent, se apropie de obelisc. Nu mă aşteptasem ca plutonierul-major în retragere să renunțe la obiceiul său chiar de la prima sperietură. S-a instalat acum în fața monumentului funerar, în poziție de atac şi e iar în aşteptare. Prevăzător, îşi roteşte încă o dată capul. După care, tacticianul încercat întreprinde o manevră de diversiune; lasă mâinile în jos, dar e o şarlatanie, nu face decât să tragă cu urechea. Apoi, când se convinge că totul e în ordine, îşi reia încântat poziția, cu un surâs triumfător în jurul mustății sale nietzscheene, şi-şi da drumul.

— Knopf! urlu cu un glas înfundat prin burlan. Porcule, iarăşi? Nu te-am prevenit?

Schimbarea ivită pe fața lui Knopf e remarcabilă. N-am crezut niciodată în expresia care spune că de groază îți ies ochii din cap; credeam mai curând că-i strângi, ca să poți privi mai pătrunzător; dar Knopf într-adevăr îi holbează ca un cal speriat de o lovitură de grenadă. Ba mai mult, îi şi roteşte.

— Nu eşti demn să fii plutonier-major genist în retragere, declar eu sec. Şi de aceea te degradez. Te degradez ca soldat de rând, pişorcosule! Cară-te!

Din gâtlejul lui Knopf țâşneşte un lătrat răguşit.

— Nu, nu! se vaită el şi caută să recunoască locul de unde îi vorbeşte Dumnezeu.

E colțul dintre poartă şi zidul casei lui. Dar acolo nu e nicio fereastră, nicio deschizătură, nu înțelege de unde vine glasul.

— S-a isprăvit cu sabia, chipiul şi tresele! spun eu în

şoaptă. Gata cu uniforma specială. De acum încolo eşti soldat de rând, Knopf, porcule!

— Nu! urlă Knopf, atins în însăşi fiinţa lui; un veritabil teuton rabdă mai curând să i se taie un deget, decât să-şi piardă titlul. Nu! Nu! şopteşte el şi-şi ridică labele în lumina lunii.

— Îmbracă-te cum se cuvine! îi ordon eu şi mă gândesc deodată la toate câte mi-a strigat Isabelle în faţă şi simt o împunsătură în stomac; ca lovit de grindină, îmi vine să urlu de durere.

Knopf s-a supus.

— Numai asta nu, se văicăreşte el încă o dată, cu capul dat pe spate şi îndreptat către norii albicioşi şi luminaţi de Lună. Doamne, asta nu!

Îl văd cum stă aici, ca partea centrală a grupului statuar Laocoon{30}, luptând cu şerpii invizibili ai dezonoarei şi ai degradării în timp ce stomacul mi se întoarce din nou pe dos, îmi vine în gând că şi eu stăteam tot aşa cu o oră mai înainte. Mă cuprinde o milă neaşteptată; milă de Knopf şi de mine. Mă fac mai omenos.

— Ei bine, şoptesc eu. Nu meriţi, dar vreau să-ţi mai acord o şansă. Te degradez numai la rang de caporal. Şi asta doar de încercare. Dacă până la sfârşitul lunii septembrie îţi vei face nevoile ca un om civilizat, vei fi avansat iar subofiţer; până la sfârşitul lui octombrie vei fi făcut sergent, în noiembrie, plutonier secund şi de Crăciun vei ajunge iarăşi plutonier-major de companie în retragere, conform statelor. S-a înţeles?

— Da, Doamne – stăpâne…

Knopf îşi căută expresia potrivită. Mi-e teamă că şovăie între majestate şi Dumnezeu şi îl întrerup la timp.

— Asta e ultimul meu cuvânt, caporal Knopf! Şi nu cred, porcule, că după Crăciun o să începi iarăşi. Atunci e frig şi n-o să-ţi poţi şterge urmele. Îngheaţă tun. Îndrăzneşte să te mai reazemi încă o dată de obelisc, că

o să te lovească o comoție electrică şi o să faci o criză de prostată, de o să ți se strâmbe picioarele de durere. Şi acum, cară-te, gunoi cu trese ce eşti!

Knopf dispare cu o repeziciune neobişnuită în întunericul bolții, unde se află uşa casei sale. Din birou se aud râsete înfundate. Lisa şi Georg au luat parte la reprezentație.

— Gunoi cu trese, chicoteşte Lisa răguşită.

Cade un scaun, se rostogoleşte, iar uşa de la camera de meditație a lui Georg se închide. Am căpătat cândva de la Riesenfeld o sticlă de rachiu olandez cu dedicația: „Pentru clipe grele". O scot acum la iveală. Pe sticla pătrată străluceşte eticheta: „Friesscher Genever van P. Bokma, Leeuwarden". O deschid şi-mi torn un pahar mare. Rachiul e tare, aromat şi nu mă batjocoreşte.

XVIII

Tâmplarul de sicrie Wilke se uită mirat la femeie.

— De ce nu luați două mici? întreabă el. Nu costă cu mult mai mult.

Femeia clatină din cap.

— Trebuie să fie împreună.

— Dar îi puteți înmormânta în aceeaşi groapă, spun eu. Atunci vor fi împreună.

— Nu, nu e bine.

Wilke se scarpină în cap.

— Ce părere aveți? mă întreabă el.

Femeii i-au murit doi copii, amândoi în aceeaşi zi. Vrea nu numai o piatră funerară comună – ci şi un singur sicriu pentru amândoi, un fel de sicriu dublu. De aceea l-am adus pe Wilke în birou.

— Pentru noi e simplu, zic eu. O piatră de mormânt cu două inscripții e ceva obişnuit. Sunt chiar pietre de familie cu câte şase, opt inscripții.

Femeia e de acord.

— Aşa să fie! Să stea împreună. Erau mereu împreună. Wilke scoate un creion de tâmplărie din buzunar.

— Ar arăta foarte ciudat. Sicriul ar fi prea lat, aproape pătrat; copiii au fost tare mici. Ce vârstă au avut?

— Patru ani şi jumătate.

Wilke desenează.

— Ca o ladă pătrată, explică el apoi. N-ați vrea

totuşi…

— Nu, întrerupe femeia. Trebuie să rămână împreună. Au fost gemeni.

— Şi pentru gemeni se pot face sicrie mici separate, drăguțe, lăcuite în alb. Forma e mai potrivită. Un sicriu dublu atât de scurt, va fi greoi…

— Nu mă interesează, spune femeia încăpățânându-se. Au avut leagăn dublu şi un cărucior dublu şi acum să aibă şi un sicriu dublu. Să rămână împreună.

Wilke desenează din nou. Chiar cu crengi de iederă pe capac, tot nu iese altceva decât o ladă pătrată. La oameni mari, ar fi avut mai mult spațiu, dar copiii sunt prea scurți.

— Nu ştiu nici măcar dacă e permis, încearcă el s-o convingă în cele din urmă.

— De ce să nu fie permis?

— E neobişnuit.

— Tot neobişnuit este şi ca doi copii să moară în aceeaşi zi, spune femeia.

— Asta e adevărat, mai ales dacă sunt gemeni. Deodată lui Wilke i s-a trezit interesul. Au avut şi aceeaşi boală?

— Da, răspunde femeia. Aceeaşi boală. S-au născut după război, când nu se găsea nimic de mâncare. Gemeni – şi eu n-am avut lapte nici măcar pentru unul…

Wilke se apleacă spre ea.

— Aceeaşi boală! În ochii lui licăreşte curiozitatea ştiințifică. Se spune că la gemeni aşa ceva se întâmplă mai des. Astrologia…

— Cum e cu sicriul? întreb eu.

Femeia n-are aerul să dorească o conversație prelungită pe tema fascinantă a lui Wilke.

— Pot să încerc, zise Wilke. Dar nu ştiu dacă e permis.

— Dumneavoastră ştiți? mă întreabă pe mine.

— Se poate întreba la administrația cimitirului.

— Ce o să zică preoții? În ce religie au fost botezați copiii?

Femeia ezită.

— Unul e catolic şi celălalt protestant, spune ea apoi. Aşa ne-am înțeles. Bărbatul meu catolic, eu protestantă. Şi atunci ne-am înțeles să ne împărțim gemenii.

— Aşadar, pe unul l-ați botezat catolic şi pe celălalt protestant? întreabă Wilke.

— Da.

— În aceeaşi zi?

— În aceeaşi zi.

Interesul lui Wilke față de ciudățeniile vieții s-a aprins din nou.

— La două biserici diferite, fireşte?

— Bineînțeles, spun eu pierzând răbdarea. Altfel, unde? Şi acum…

— Dar cum ați putut să-i deosebiți? mă întrerupe Wilke. Vreau să spun, tot timpul. Semănau unul cu celălalt?

— Da, spune femeia, ca două picături de apă.

— Tocmai asta ziceam! Cum să te descurci, mai cu seamă când sunt atât de mici. Ați izbutit? Şi tocmai în primele zile, când totul e încă talmeş-balmeş?

Femeia tace.

— Acum e totuna, spun eu şi-i fac lui Wilke semn să înceteze.

Wilke are însă curiozitatea lipsită de sentimente a omului de ştiință.

— Nu e deloc totuna. Doar trebuie să fie înmormântați diferit: unui catolic, celălalt protestant. Ştiți care dintre ei e catolic?

Femeia tace. Wilke se înflăcărează în susținerea temei sale.

— Credeți că vă e îngăduit să faceți înmormântarea în acelaşi timp? Dacă sicriul e dublu, aşa trebuie să se facă. Şi la mormânt trebuie să fie prezenți doi preoți, unul catolic şi altul protestant! Ăştia sigur că nu

acceptă una ca asta! Sunt mai geloşi pe Dumnezeu, decât noi pe nevestele noastre.

— Wilke, toate astea nu te privesc pe dumneata, zic eu şi pe sub masă îl calc pe picior.

— Dar gemenii? strigă Wilke, fără să mă ia în seamă. Catolicul ar fi înmormântat în acelaşi timp ca protestant, iar protestantul în rit catolic! Închipuiți-vă ce încurcătură! Nu, cu sicriu dublu, n-o s-o scoateți la capăt! Trebuie să faceți două sicrie separate! Aşa, fiecare religie o să-l aibă pe al ei. Preoții vor sta cu spatele unul la altul şi o să le dea binecuvântarea.

Evident, Wilke îşi închipuie că o religie poate fi ca o otravă pentru alta.

— Ați vorbit cu preoții? întreabă el.

— Asta o face bărbatul meu, răspunde femeia.

— Sunt foarte curios să…

— Vrei să faci sicriul dublu? îl întreabă femeia.

— Eu pot, dar vă spun…

— Cât costă? întreabă femeia. Wilke se scarpină în creştet.

— Când să fie gata?

— Cât de curând posibil.

— Atunci trebuie să lucrez toată noaptea. Ore suplimentare. E o treabă mai specială.

— Cât costă? repetă femeia.

— O să vă spun, când o fi gata. Îl fac ieftin de dragul ştiinței. Numai că dacă nu vi-l primeşte, eu nu-l iau înapoi.

— Va fi primit.

Wilke se uită mirat la femeie.

— De unde ştiți?

— Dacă preoții n-o să le dea binecuvântarea aşa, îi înmormântăm fără preoți, răspunde femeia aspru. Au fost întotdeauna împreună şi trebuie să rămână împreună.

Wilke dă din cap.

— Atunci ne-am înțeles – sicriul se va face. Înapoi,

însă, nu-l iau.

Femeia scoate din poşetă un portofel negru cu închizătoare nichelată.

— E nevoie de un avans?

— Aşa se obişnuieşte. Pentru lemn. Femeia îl priveşte pe Wilke.

— Un milion, spune el cam jenat.

Femeia îi dădu bancnotele. Sunt păturite laolaltă.

— Adresa, spune ea.

— Merg cu dumneavoastră să iau măsura. Să aveți un sicriu bun.

— Şi piatra? Când mi-o dați?

— Când doriți. În general, se pune la câteva luni după înmormântare.

— N-ați putea să ne-o dați imediat?

— Ba da. Însă e mai bine să aşteptați. Groapa se lasă după câtva timp. E mai potrivit ca piatra să fie aplicată abia atunci, altfel trebuie aşezată încă o dată.

— Aşa, spune femeia. Pupilele ei par să tremure o clipă. Totuşi, am vrea să ne dați piatra acum. Nu se poate… nu se poate aplica în aşa fel, ca să nu se lase?

— Trebuie atunci să-i facem încă un fundament, unul special, pentru piatră, care să fie pus înainte de înmormântare. Vreți aşa?

Femeia aprobă.

— Numele lor să fie scris pe piatră, spune ea. Să nu zacă acolo, uitați. E mai bine să aibă numele scrise de la început.

Îmi dă numărul mormântului.

— Aş vrea să plătesc de îndată, zice ea. Cât costă?

Deschide din nou portofelul negru. La fel de jenat ca Wilke, îi spun prețul.

— În ziua de astăzi, toate se ridică la milioane şi miliarde, adaug eu.

E ciudat, cum uneori se poate vedea dacă oamenii sunt ordonați şi cinstiți sau nu, după felul cum îşi împăturesc banii Femeia desface o bancnotă după alta

şi le aşază pe masă lângă mostrele de granit şi calcar.

— Pusesem banii de o parte pentru şcoală, spune ea. Până atunci, de mult n-ar mai fi fost destui – pentru asta ajung tocmai bine…

— Imposibil, spune Riesenfeld. De altfel, ai idee cât costă granitul negru suedez? Se aduce din Suedia, tinere, şi nu poate fi plătit cu polițe în mărci germane! Se achită în valută! Coroane suedeze! Mai avem doar câteva blocuri, pentru prieteni! Ultimele! Sunt ca diamantele alb-albastre. Îți dau unul, pentru seara petrecută cu madam Watzek –, două, nici vorbă! Ai înnebunit? Ar fi ca şi când i-aş cere lui Hindemburg să treacă la comunişti!

— Ce idee!

— Ei bine! Pune mâna pe raritatea asta şi nu încerca să storci de la mine mai mult decât şeful dumitale. Dat fiind că eşti în acelaşi timp şi curier şi şef de birou, avansarea nu te mai preocupă.

— Asta sigur nu. O fac din pură dragoste pentru granit. Dragoste absolut platonică. Nici măcar nu vreau să-l vând eu însumi.

— Nu? întreabă Riesenfeld şi îşi toarnă un pahar de rachiu.

— Nu, răspund eu. De fapt vreau să-mi schimb meseria.

— Iarăşi? Riesenfeld îşi împinge scaunul în aşa fel, încât să aibă fereastra Lisei în față.

— De data asta cu adevărat.

— Te duci înapoi la şcoală?

— Nu, răspund eu. Atât de nerod nu mai sunt. Şi nici atât de închipuit. Nu ştiți ceva pentru mine? Dumneavoastră ați umblat mult.

— Ce? întreabă Riesenfeld, fără interes.

— O slujbă într-un oraş mare. Curier la o gazetă, de exemplu.

— Rămâi aici, mă îndeamnă Riesenfeld. Ți se

potriveşte. Mi-ai lipsi. De ce vrei să pleci?

— Nu pot să vă explic exact. Dacă aş putea, n-ar fi atât de necesar. Nici eu n-o ştiu decât din când în când. Atunci, însă, o ştiu al dracului de bine.

— Şi acum ştii?

— Da. Acum ştiu.

— Doamne Dumnezeule! exclamă Riesenfeld. O să-ți fie dor de aici.

— Cu siguranță. Din pricina asta şi vreau să plec.

Riesenfeld tresare brusc, ca şi când ar fi atins cu mâinile ude un contact electric. Lisa a aprins lampa în camera ei şi a venit la fereastră. Pare că nu ne-a văzut în biroul nostru semi-întunecat şi-şi scoate alene bluza. Sub bluză nu poartă nimic. Riesenfeld suflă din răsputeri.

— Mamă, mamă, ce sâni! Ai putea să pui o halbă de bere pe ei şi paharul n-ar cădea.

— Şi asta-i o idee! zic eu.

Ochii lui Riesenfeld scânteiază.

— Aşa face doamna Watzek mereu?

— Nu se prea sinchiseşte. Bineînțeles, nimeni n-o poate vedea – decât noi de aici.

— Zău! exclamă Riesenfeld. Şi la o asemenea poziție, să renunți, prostule!

— Da, spun eu.

Apoi tac, în timp ce Riesenfeld, ca un indian înfierbântat, se strecoară la fereastră, cu paharul în mână şi cu sticla de rachiu în cealaltă.

Lisa se piaptănă.

— Aveam cândva de gând să mă fac sculptor, zice Riesenfeld, fără să-şi ia ochii de la ea. Pentru una ca asta, merită. Drăcia dracului, ce poate omul să piardă!

— Ați vrut să fiți sculptor în granit?

— Ce are a face una cu alta?

— La sculptura în granit modelele îmbătrânesc înainte ca lucrarea să fie gata, spun eu. E prea tare. Potrivit temperamentului dumneavoastră, n-ați fi putut

lucra decât în lut. Altfel aţi fi lăsat numai opere neterminate în urma dumneavoastră.

Riesenfeld oftează. Lisa şi-a scos fusta, dar imediat după aceea a stins şi lumina, pentru a se duce în altă cameră. Şeful atelierelor din Odenwald mai rămâne un timp lipit de fereastră, apoi se întoarce.

— Pentru dumneata e uşor, mormăie el. Nu te împinge un demon din spate, cel mult o mieluşea.

— *Merci,* zic eu. Nici la dumneavoastră nu e un demon, ci un ţap. Altceva?

— O scrisoare. Vrei să predai o scrisoare din partea mea?

— Cui?

— Cui? Doamnei Watzek.

— O să mă interesez şi eu de vreo slujbă pentru dumneata, spune Riesenfeld.

Tac în continuare şi-l privesc pe sculptorul transpirat şi înfrânat. Îi rămân credincios lui Georg ca nibelungii, chiar dacă în joc e viitorul meu.

— O făceam oricum, îmi declară Riesenfeld fățarnic.

— Ştiu, răspund eu. Dar de ce vreți să-i scrieți? Scrisul nu foloseşte niciodată. Afară de asta, deseară plecați. Amânați treaba până veniți iarăşi.

Riesenfeld îşi bea rachiul.

— O să-ți pară comic – dar treburi de felul ăsta, nu e deloc plăcut să le amâni.

În aceeaşi clipă, Lisa iese pe poartă. E îmbrăcată într-un taior strâmt, negru, poartă pantofi cu tocurile cele mai înalte pe care le-am văzut vreodată. Riesenfeld o zăreşte în acelaşi timp cu mine. Îşi ia în grabă pălăria de pe masă şi o zbugheşte afară.

— A sosit momentul!

Îl urmăresc cum aleargă pe stradă. Cu pălăria în mână, merge respectuos lângă Lisa, care se uită în urmă de două ori. Apoi dispar amândoi după colţ. Mă întreb ce o să se întâmple. Desigur Georg Kroll mă va informa. S-ar putea ca băftosul ăsta să mai stoarcă încă un

monument de granit suedez cu această ocazie.

Tâmplarul Wilke traversează curtea, venind spre mine.

— Ce-ar fi să ținem astă-seară o ședință? îmi strigă pe fereastră.

Accept. Mă aşteptasem la această propunere.

— Vine şi Bach? întreb eu.

— Sigur. Tocmai mă duceam să iau țigări pentru el.

Ne-am adunat în atelierul lui Wilke, printre rumeguş, sicrie, ghivece cu muşcate şi oale de clei. Miroase a răşină şi a lemn de brad de curând tăiat. Wilke rindeluieşte capacul de la sicriul gemenilor. S-a hotărât să-i pună pe gratis o ghirlandă de flori, ba chiar aurită şi poleială. Când îl interesează treaba, câştigul îi e indiferent. Şi cazul ăsta îl interesează.

Kurt Bach şade pe un sicriu negru, lăcuit, cu aplicații care imită bronzul; eu pe altul, o minunăție de stejar natur, băițuit, fără lustru. Avem bere, salam, pâine, brânză şi suntem hotărâți să întâmpinăm cu Wilke ora spiritelor. Între douăsprezece şi unu noaptea, pe tâmplarul de sicrie îl apucă melancolia, somnul şi teama. E ora lui critică. N-ar fi de crezut, dar atunci îl apucă frica de năluci, iar canarul, care stă într-o colivie de papagali, atârnată deasupra bancului de geluit, nu-i înlocuieşte în aceste clipe nevoia de societate. La ora aceea e descurajat, vorbeşte despre lipsa de rost a existenței şi se pune pe băut. L-am găsit deseori dimineața beat, sforăind pe un strat de rumeguş, în sicriul cel mare, cu care s-a păcălit rău de tot cu patru ani în urmă. Sicriul fusese confecționat pentru uriaşul de la Circul Bleichfeld, care murise subit la un spectacol în deplasare la Werdenbrück, după o masă cu brânză de Limburg, ouă tari, cârnați proaspeți, pâine neagră şi rachiu. Moarte aparentă, deoarece, în timp ce Wilke, în ciuda tuturor stafiilor, lucra din greu la sicriul uriaşului, acesta, cu un suspin, se ridicase deodată de pe patul morții şi în loc să-l anunțe imediat pe Wilke,

aşa cum s-ar fi cuvenit, băuse jumătate din rachiul rămas în sticlă şi se culcase la loc. A doua zi susținuse că nu are bani şi că, în afară de asta, nu-şi comandase niciun sicriu, o replică împotriva căreia nu era nimic de făcut. Circul plecase mai departe şi dat fiind că nimeni nu recunoscuse să fi comandat sicriul, Wilke rămăsese cu el, dobândind totodată pentru câtăva vreme o concepție cam amară asupra lumii. Îndeosebi era supărat pe tânărul doctor Wüllmann, căruia îi atribuia toată răspunderea pentru cele întâmplate. Wüllmann fusese timp de doi ani medic secund pe front. Datorită acestui fapt, devenise întreprinzător. Avusese de îngrijit la lazaret atâția soldați pe jumătate sau pe trei sferturi morți, fără ca cineva să-l fi tras la răspundere de moartea sau de schilodirea oaselor acestora, încât, până la urmă, izbutise să colecționeze un morman de experiențe interesante. Iată de ce se strecurase încă o dată peste noapte la uriaş şi îi administrase o injecție oarecare – în lazaret văzuse adesea morți care îşi reveniseră – şi uriaşul se întorsese şi el imediat la viață. De atunci, fără vrerea lui, pe Wilke l-a cuprins o aversiune împotriva lui Wüllmann, pe care acesta n-a putut s-o înlăture nici mai târziu, prin comportarea sa ca medic rezonabil, când îi trimitea lui Wilke pe toți moştenitorii pacienților săi. Sicriul uriaşului rămăsese o permanentă prevenire pentru tâmplar să nu fie prea încrezător şi socot că acesta a fost şi motivul pentru care s-a dus cu mama gemenilor la ea acasă. A vrut să se convingă cu propriii săi ochi, că între timp morții nu se joacă iarăşi cu caii lor de lemn. Ar fi fost din cale-afară pentru amorul său propriu, ca pe lângă sicriul nevandabil al uriaşului, să se mai aleagă şi cu sicriul pătrat al gemenilor, iar atelierul său să apară astfel ca un fel de bâlci în fața breslei tâmplarilor de sicrie. Cel mai mult îl supărase în problema cu Wüllmann că nu avusese prilejul să întrețină o convorbire particulară mai lungă cu uriaşul. L-ar fi iertat de toate, dacă i-ar fi dat

un interviu despre lumea cealaltă. În definitiv, timp de câteva ore uriaşul fusese ca şi mort şi, tâmplarul, ca om de ştiinţă amator şi cu frica lui de stafii, ar fi ţinut foarte mult să primească informaţii asupra vieţii de apoi.

Kurt Bach nu crede în nimic din toate acestea. Ca fiu al naturii, se mai numără şi acum printre membrii uniunii ateiste din Berlin, a cărei lozincă este: „Pe pământ să trăiţi bine, lumea cealaltă nu există şi nici revederea". Pare ciudat faptul că a îmbrăţişat meseria de sculptor al lumii de dincolo, cu îngeri, lei şi vulturi murind, dar nu aceasta fusese întotdeauna intenţia sa. Când era mai tânăr se considera un fel de nepot al lui Michelangelo.

Canarul cântă. E treaz din pricina luminii. Rindeaua lui Wilke scârţâie. Noaptea pândeşte la fereastra deschisă.

— Cum te simţi? îl întreb eu pe tâmplar. Cei de pe lumea cealaltă au început să dea semne?

— Nu tocmai. E abia unsprezece şi jumătate. La vremea asta, mă simt de parcă aş avea o barbă lungă şi, îmbrăcat în rochie decoltată de cucoană, aş pleca jenat la plimbare.

— Fă-te monist, îi propune Kurt Bach. Dacă nu crezi în nimic, niciodată nu te simţi prost. Nici ridicol!

— Dar nici bine, spune Wilke.

— Se poate. Cu siguranţă însă nu ca şi când ai avea barbă lungă şi ai purta o rochie decoltată de cucoană. Eu m-aş simţi aşa, numai dacă m-aş uita noaptea pe fereastră şi aş vedea cerul înstelat şi milioanele de ani-lumină şi aş crede că peste toate acestea domneşte un supraom pe care l-ar interesa ce va deveni Kurt Bach.

Fiul naturii îşi taie tihnit o bucată de cârnat şi o înfulecă. Wilke e tot mai nervos. Se apropie miezul nopţii şi e ora când nu gustă asemenea conversaţii.

— Frig, nu? spune el. A început toamna.

— Lasă fereastra, deschisă, răspund eu, văzând că ar vrea s-o închidă. Nu-ţi foloseşte, stafiile trec şi prin

geam. Mai bine priveşte salcâmul de afară! E ca o Lisa Watzek a salcâmilor. Ascultă cum susură vântul în frunzele lui! Ca un vals în fustele unei fete tinere. Într-o bună zi, însă, o să se usuce şi o să faci sicrie din el…

— Din lemn de salcâm, nu. Sicrie se fac din stejar, brad, mahon furniruit…

— Bine, bine, Wilke! Mai e ceva rachiu?

Kurt Bach îmi întinde sticla. Deodată, Wilke tresare, gata să-şi ia un deget cu rindeaua.

— Ce-a fost asta? întreabă speriat.

O gânganie a zburat spre lampă.

— Ține-ți firea, Alfred! spun eu. Nu e o solie de pe lumea cealaltă. E doar o dramă simplă din lumea animalelor. Un gândac-de-gunoi, care tinde spre soare – întruchipat pentru el într-un bec de o sută de wați din casa de pe Hakenstrasse 3.

Există o înțelegere între noi, ca începând cu puțin timp înainte de miezul nopții şi până trece ora spiritelor să-l tutuim pe Wilke. Aşa se simte mai apărat. După ora unu suntem iarăşi ceremonioşi.

— Nu înțeleg, cum se poate trăi fără religie! îi spune Wilke lui Kurt Bach. Ce te faci, când te trezeşti noaptea în întuneric, pe furtună?

— Vara?

— Bineînțeles. Iarna nu există furtuni.

— Bei ceva rece, răspunde Kurt Bacii. Pe urmă dormi mai departe.

Tâmplarul clatină din cap. Când se apropie ora spiritelor nu devine numai fricos, dar şi religios.

— Am cunoscut pe cineva care când era furtună se ducea la bordel, spun eu. Se simțea de-a dreptul împins într-acolo. În mod obişnuit era impotent, numai pe furtună îi revenea bărbăția. Cum vedea un nor de furtună, punea mâna pe telefon să-şi rezerve un loc la Fritzi. Vara anului 1920 a fost cel mai frumos anotimp din viața lui. Mişunau furtunile, câte patru-cinci pe zi.

— Ce face acum? întreabă Wilke, cu interesul omului

de ştiinţă amator.

— A murit în timpul ultimelor mari furtuni din octombrie 1920.

Vântul trânteşte o uşă în casa de peste drum. Din turnuri se aud bătând clopotele. E miezul nopţii. Wilke dă repede un rachiu pe gât.

— Ce-ar fi să facem o plimbare la cimitir? întreabă Bach, ateul, uneori lipsit de bun-simţ.

Mustaţa lui Wilke tremură de groază în vântul care intră prin fereastră.

— Şi asta înseamnă că-mi sunteţi prieteni? face el cu reproş. Imediat apoi se sperie din nou. Ce-i asta?

— O pereche de îndrăgostiţi, afară. Mai lasă puţin rindeaua, Alfred. Mănâncă. Stafiilor nu le place să vadă oameni mâncând. N-ai sardele aici?

Alfred îmi aruncă o privire ca de câine călcat pe labe, în timp ce îndeplineşte chemarea naturii.

— De ce îmi aduci acum aminte de asta? De nenorocita mea poftă de viaţă şi de singurătatea unui bărbat la cea mai frumoasă vârstă?

— Eşti victima meseriei tale, zic eu. Nu poate oricine să spună asta despre el însuşi. Vino la supeu. Aşa se numeşte masa de la miezul nopţii în lumea bună.

Mâncăm cârnat şi brânză şi deschidem sticlele de bere. Canarul capătă o foaie de salată şi ciripeşte fericit, fără să ştie dacă e ateu sau nu. Kurt Bach îşi ridică faţa pământie şi adulmecă.

— Miroase a stele, declară el.

— Ce? Wilke îşi pune sticla pe rumeguş. Asta ce mai e?

— La miezul nopţii, lumea miroase a stele.

— Lasă glumele! Cum poate cineva să trăiască, dacă nu crede în nimic şi mai şi vorbeşte ca tine?

— Vrei să mă converteşti? întreabă Kurt Bach. Te linguşeşti ca să dobândeşti cerul.

— Nu, nu! Sau da, să zicem. N-aţi auzit ceva foşnind acolo?

— Da, spune Kurt, dragostea.

De afară auzim zgomot de paşi, care se strecoară cu grijă. Altă pereche de îndrăgostiți dispare în pădurea de monumente. Rochia fetei în mişcare se vede ca o pată albă.

— De ce or fi arătând oamenii cu totul altfel când mor? întreabă Wilke. Chiar şi gemenii.

— Pentru că nu mai sunt alterați, răspunde Kurt Bach.

Wilke rămâne cu gura căscată.

— Cum adică?

— De viață, spune monistul.

Wilke lasă mustața în jos şi continuă să mestece.

— La ora asta, ați putea să încetați cu prostiile. N-aveți nimic sfânt?

Kurt Bach râde pe înfundate.

— Prăpăditule! Întotdeauna trebuie să-ți găseşti ceva de care să te sprijini.

— Şi tu?

— Şi eu.

Pe fața de lut, ochii îi strălucesc de parcă ar fi de sticlă. Fiul naturii e de obicei închis în sine şi nimic altceva decât un sculptor ratat, cu vise ratate, dar câteodată imaginile îndepărtate ale acestor vise ies la iveală, aşa cum erau cu douăzeci de ani în urmă, şi atunci, deodată, devine un faun întârziat cu viziuni.

Din curte se aud iarăşi foşnete şi şoapte şi paşi furişați.

— Acum două săptămâni, a fost o ceartă acolo, afară, spune Wilke. Un lăcătuş uitase să-şi scoată uneltele din buzunar. În focul amorului, probabil, au nimerit într-o poziție nefericită şi femeia s-a înțepat deodată într-o unealtă ascuțită. Sărind ca arsă, a pus mâna pe o coroană de bronz şi i-a azvârlit-o lăcătuşului în cap. N-ați auzit? mă întreabă el pe mine.

— Nu.

— Şi cum spuneam, îi azvârle coroana de bronz peste

urechi aşa fel, că omul nu mai poate s-o scoată. Aprind lumina şi întreb ce s-a întâmplat. Flăcăul, cuprins de frică, o ia la goană ca un consul roman, cu coroana de bronz pe cap. N-ați observat că lipseşte o coroană de bronz?

— Nu.

— Nemaipomenit! Prin urmare, a tulit-o de parcă îl gonea din urmă un roi de viespi. Eu cobor. Domnişoara era tot acolo. Se uită la mâna ei. „Sânge!" zice ea. „M-a înțepat şi tocmai într-un moment ca ăsta!"

Văd unealta pe jos şi-mi dau seama ce s-a întâmplat. Ridic corpul delict. „De la asta te poți alege cu o infecție. E foarte periculos. Un deget se poate pansa, dar fundul nu. Nici măcar unu] atât de drăguț." Ea roşeşte…

— Dar cum ai putut să vezi pe întuneric? întreabă Kurt Bach.

— Era Lună.

— În lumina Lunii nu se vede nici roşeața.

— Se simte, explică Wilke. Deci, roşeşte, dar îți ține rochia tot departe de trup. Din pricină că avea o rochie de culoare deschisă şi sângele lasă pete, care se scot anevoie. „Am iod şi plasture", zic eu. „Şi sunt discret. Vino cu mine!" Vine cu mine, şi nu se sperie. Wilke mi se adresează mie. Asta-i bine în curtea asta, spune el încântat. Cine face dragoste printre monumente funerare, nu se teme nici de sicrie. Aşa s-a întâmplat, că după iod, plasture şi o gură de vin de Porto, sicriul uriaşului tot a mai folosit la ceva.

— A devenit culcuş pentru dragoste? întreb eu, ca să mă asigur.

— Un cavaler tace şi face, răspunde Wilke.

În acest moment Luna iese dintre nori. Jos, marmura răspândeşte o lumină albă, crucile negre strălucesc şi printre ele se văd patru perechi de îndrăgostiți, două unde-i depozitată marmura şi două, unde-i granitul. O clipă se aşterne tăcerea şi înmărmurirea datorată surprinderii – nu mai e posibilă acum decât fuga, sau

ignorarea situației schimbate. Fuga este destul de primejdioasă; dispari pe loc, dar te alegi cu un şoc nervos, care poate atrage după sine impotența. Asta o ştiu de la un caporal, care fiind în pădure cu o bucătăreasă, a fost surprins de un plutonier secund. Doi ani mai târziu nevastă-sa a divorțat, iar el a rămas nenorocit pentru tot restul vieții.

Perechile de îndrăgostiți procedează cum trebuie. Îşi învârtesc capetele în jur asemenea cerbilor care adulmecă – apoi, cu ochii îndreptați spre singura fereastră luminată, a noastră, care de altfel fusese aşa şi până atunci, rămân nemişcați ca nişte sculpturi de Kurt Bach. E o imagine a nevinovăției, cel mult întrucâtva ridicolă, cum apare şi la sculpturile lui Bach. De îndată o umbră lăsată de nori acoperă astfel Luna, încât această parte a grădinii se întunecă şi numai obeliscul rămâne luminat. Dar acolo, ce se vede în chip de fântână arteziană sclipitoare? E Knopf, care-şi face nevoile ca statuia din Bruxelles, cunoscută de orice soldat care şi-a petrecut permisia în Belgia.

E prea departe ca să pot întreprinde ceva. Astăzi nu sunt dealtminteri în apele mele. Şi de ce aş reacționa ca o gospodină? M-am hotărât azi după-amiază să părăsesc acest loc şi de aceea viața din mine îşi cere drepturile cu şi mai mare avânt. O simt în tot locul, în mirosul de rumeguş şi în Lună, în mişcarea şi în foşnetul din curte şi în inefabilul cuvânt: septembrie, în mâinile mele, care se mişcă şi pot să apuce, şi în ochii mei, fără de care toate muzeele din lume ar fi goale, în spirite, stafii, în tot ce e deşertăciune, şi în goana sălbatică a Pământului prin fața Cassiopeei şi a Pleiadelor, în presimțirea unor imense grădini necunoscute şi a unor stele necunoscute, în presimțirea unor angajamente la gazete mari, străine, şi a rubinelor care acum, în pământ, devin nişte lumini roşii, le simt pe toate şi asta mă împiedică să arunc o sticlă de bere goală în direcția fântânii țâşnitoare a lui Knopf, care se revarsă timp de

treizeci de secunde…

În aceeaşi clipă bat ceasurile. E ora unu. Ora spiritelor s-a scurs, nu ne mai tutuim cu Wilke şi putem sau să ne îmbătăm în continuare, sau să ne cufundăm în somn, ca într-o mină, unde se află cărbune, cadavre, castele de sare şi diamante.

XIX

Şade într-un colţ al camerei, ghemuită lângă fereastră.

— Isabelle! strig eu.

Nu răspunde. Pleoapele i se zbat ca fluturii vii, fixaţi de copii în ace.

— Isabelle! repet eu. Am venit să te iau.

Se sperie şi se sprijină de perete. Stă dreaptă şi încordată.

— Nu mă mai cunoşti? o întreb.

Rămâne tăcută pe loc. Numai ochii şi-i întoarce către mine. Sunt atenţi şi foarte întunecaţi.

— Te-a trimis cel ce se dă drept doctor, şopteşte ea.

E adevărat. Wernicke m-a trimis.

— Nu m-a trimis el. Am venit pe ascuns. Nu ştie nimeni că sunt aici.

Se desprinde încet de la perete.

— Şi tu m-ai trădat.

— Nu te-am trădat. N-am putut să dau de tine. N-ai ieşit deloc.

— N-am putut, şopteşte ea. Stăteau toţi afară şi aşteptau. Voiau să mă prindă. Aflaseră că sunt aici.

— Cine?

Mă priveşte şi nu răspunde. „Ce slabă e", îmi spun. „Ce slabă şi ce singură în camera asta goală! Nu e nici cu ea însăşi. N-are nici măcar singurătatea eului ei. Zace sfărâmată ca o grenadă în bucăţi de spaimă, cu

muchii tare ascuțite, într-un peisaj straniu, amenințător, de neînchipuită groază.”

— Nimeni nu te aşteaptă, zic eu.

— Ba da.

— De unde ştii?

— Glasurile. Nu le auzi?

— Nu.

— Glasurile ştiu tot. Nu le auzi?

— E vântul, Isabelle.

— Da, spune, ea supusă. Fie şi vântul. Numai de n-ar durea atât de tare.

— Ce doare?

— Ferăstruitul. Ar putea să taie cu cuțitul, ar merge mai repede. Dar ferăstruitul ăsta înfundat, lent! Dacă o fac atât de încet, totul creşte la loc. Apoi o iau de la început şi nu se mai isprăveşte niciodată. Taie cu ferăstrăul prin carne şi în urma lor carnea creşte iar, şi nu se mai termină niciodată.

— Cine taie cu ferăstrăul?

— Glasurile.

— Glasurile nu pot să taie cu ferăstrăul.

— Astea pot.

— Unde taie?

Isabelle face o mişcare, de parcă ar avea dureri puternice. Îşi strânge mâinile între pulpe.

— Vor să mă taie aici, să nu mai am niciodată copii.

— Cine?

— Cea de afară. Spune că ea m-a născut. Acum vrea să mă tragă înapoi în ea. Taie şi taie întruna. Şi el mă ține strâns. E îngrozită. Ăla – care e în ea…

— În ea?

Geme.

— Nu, spune – vrea să mă omoare – nu trebuie să ştiu…

Mă duc spre ea, înconjurând un fotoliu cu un model palid de trandafiri, a cărui imitație a vieții fermecătoare e ciudat de necorespunzătoare cu această încăpere

goală.

— Ce nu trebuie să ştii?

— Vrea să mă omoare. Nu mi-e îngăduit să dorm. De ce nu stă nimeni de veghe cu mine? Trebuie să fac totul singură. Sunt atât de obosită! se tânguie ea ca o pasăre. Arde, şi eu nu pot să dorm, şi sunt atât de obosită! Dar cine poate dormi, dacă arde şi nimeni nu stă de veghe? Şi tu m-ai părăsit.

— Nu te-am părăsit.

— Ai vorbit cu ei. Te-au cumpărat. De ce nu m-ai ținut? Copacii vineții şi ploaia de argint! Tu însă n-ai vrut. Niciodată! Ai fi putut să mă salvezi.

— Când? o întreb.

Simt că tremură ceva în mine, nu vreau să tremure şi tremură totuşi, şi camera pare că se clatină, e ca şi cum ar tremura zidurile, ca şi cum n-ar mai fi făcute din piatră, mortar şi tencuială, ci din oscilații, nenumărate oscilații concentrate a bilioane de fire ce se întind de la un orizont la altul, şi se revarsă în afară, iar aici se îngroaşă în chip de închisoare pătrată din ştreanguri, funii de spânzurătoare, în care se zbate puțin dor şi teamă de viață.

Isabelle se întoarce iar cu fața la perete.

— Ah, s-a pierdut – de-a lungul multor vieți.

Brusc, amurgul se oglindeşte în geam. Isabelle acoperă fereastra cu un văl de un cenuşiu aproape opac. Totul e încă la fel ca înainte, lumina de afară, verdeața, galbenul cărărilor, cei doi palmieri în vase de faianță, cerul cu câmpurile de nori, mai departe, în spatele pădurilor, încâlceala de acoperişuri cenuşii şi roşii ale oraşului – şi totuşi nimic nu mai e ca înainte, amurgul a adus izolarea, le-a acoperit pe toate cu lacul nestatorniciei, le-a pregătit pentru a fi înghițite, la fel cum pregătesc gospodinele o friptură cu sos marinat pentru umbrele lupilor din noapte. Numai Isabelle a rămas atârnată de ultimul fir de lumină, dar şi ea a intrat odată cu el în drama serii, care n-a fost niciodată

o dramă şi este totuşi, deoarece ştim că înseamnă dispariție. Abia de când ştim şi pentru că ştim că trebuie să murim, idila s-a transformat în dramă, cercul în lance, a deveni în a pieri, strigătul în teamă şi fuga în sentință.

O țin strâns în brațe. Tremură şi mă priveşte, se ghemuieşte la pieptul meu şi eu o țin, ne ținem unul de altul – doi străini, care nu ştiu nimic unul despre celălalt şi care se țin strâns îmbrățişați, fiindcă se întemeiază pe o neînțelegere şi se cred altceva decât sunt, şi totuşi din această neînțelegere îşi găsesc o fugară consolare, o dublă, triplă, infinită neînțelegere, şi totuşi singura care ne poate momi cu un pod ca un curcubeu, acolo unde niciodată nu poate fi vreunul, un reflex între două oglinzi, aruncat mereu într-un gol tot mai îndepărtat.

— De ce nu mă iubeşti? şopteşte Isabelle.

— Te iubesc, te iubesc cu toată ființa mea.

— Nu destul. Ceilalți tot mai sunt aici. Dacă m-ai iubi îndeajuns, i-ai omorî.

O țin în brațe şi pe deasupra capului ei privesc parcul, unde umbrele de pe alee şi din câmpie se ridică în sus, ca valuri de ametist. Totul în mine e ferm şi limpede, dar în acelaşi timp am senzația că mă aflu pe o platformă îngustă, la mare înălțime, deasupra unei adâncimi clocotitoare.

— N-ai putea suporta să trăiesc altundeva decât în tine, îmi şopteşte Isabelle.

Nu găsesc niciun răspuns. Întotdeauna mă simt într-un fel atins când rosteşte asemenea fraze – parcă s-ar ascunde în ele un adevăr mai profund decât sunt în stare să pricep – un adevăr venit din altă lume, de acolo, unde nimic nu poartă nume.

— Simți că se face frig? întreabă Isabelle, lipită de umărul meu. În fiecare noapte totul moare. Şi inima. Ei o taie cu ferăstrăul.

— Nimic nu moare, Isabelle. Niciodată.

— Ba da! Fața de piatră – plesneşte în bucăți. Dimineața apare din nou. Ah, dar nu e față! Câtă minciună pe bietele noastre fețe! Şi tu minți…

— Da – răspund eu. Dar nu vreau.

— Trebuie să-ți răzui fața, până dispare cu totul. Până la piele. Nimic mai mult! Dar fața tot rămâne. Creşte din nou. Dacă totul ar sta pe loc, n-ar mai exista dureri. De ce vor să mă desprindă de toate? De ce mă vrea înapoi? N-o să dezvălui nimic.

— Ce ai putea dezvălui?

— Ceea ce înfloreşte. E plină de noroi. Vine pe canale.

Tremură iarăşi şi se strânge lângă mine.

— Mi-au lipit ochii cu clei şi apoi i-au străpuns cu ace. Totuşi nu pot să uit.

— Ce să uiți?

Mă împinge de lângă ea.

— Te-au trimis şi pe tine. Nu voi dezvălui nimic. Eşti un spion. Te-au cumpărat. Dacă ți-aş spune, m-ar ucide.

— Nu sunt spion. Şi de ce te-ar ucide, dacă-mi spui? Ar putea s-o facă mult mai uşor şi fără asta. Dacă aş şti şi eu, ar trebui să mă ucidă şi pe mine. Ar fi încă unul, care să ştie.

Cele spuse de mine şi-au găsit răsunet în ea. Mă priveşte din nou. Chibzuieşte. Stau atât de liniştit, încât abia respir. Simt că ne aflăm în fața unei uşi, în spatele căreia ar putea fi libertatea. Ceea ce numeşte Wernicke libertate. Întoarcerea din labirint pe străzi, în case şi la relații normale. Nu ştiu dacă va fi mult mai bine, dar când văd creatura chinuită din fața mea, nu mă pot gândi la asta.

— Dacă îmi explici despre ce e vorba, te vor lăsa în pace, spun eu. Şi dacă nu te lasă în pace, am să vin cu ajutoare. De la poliție, de la ziare. O să intre frica în ei, în schimb tu ai să scapi de ea.

Îşi frânge mâinile.

— Nu e numai asta, izbucneşte în cele din urmă.

— Dar ce mai e?

Într-o secundă, fața i se întunecă şi se crispează. Chinul şi nehotărârea par să fi dispărut dintr-odată. Gura se micşorează, buzele sunt mai subțiri şi bărbia îi iese în afară. Are acum aerul de fecioară slabă, puritană şi rea.

— Lasă! zice ea.

Şi vocea îi e schimbată.

— Bine, să lăsăm. Nu e nevoie să ştiu.

Aştept. Ochii îi scânteiază vag, ca ardezia umedă în ultimele raze de lumină. Pare că tot cenuşiul serii s-a adunat în ei. Mă priveşte cu superioritate şi batjocoritor.

— Ți-ar fi convenit, aşa-i? Ai luat plasă, spionule.

Fără motiv, mă înfurii, deşi ştiu că e bolnavă şi că aceste fisuri în conştiință vin pe neaşteptate.

— Du-te dracului! spun eu supărat. Ce mă privesc pe mine toate astea?

Observ că fața i se schimbă din nou, dar ies repede, pătruns de o neînchipuită revoltă.

— Şi? întreabă Wernicke.

— Asta-i tot. De ce m-ai trimis la ea? Situația nu s-a îmbunătățit. Nu mă pricep să îngrijesc bolnavi. Ai văzut doar – în loc să-i fi vorbit cu prudență, am țipat la ea şi apoi am fugit.

— A fost mai bine decât îți închipui. Wernicke scoate din spatele cărților o sticlă şi două pahare. Le umple. Coniac, spune el. Aş vrea să ştiu un singur lucru; cum de a simțit că a venit iarăşi maică-sa?

— Maică-sa e aici?

Wernicke dă din cap afirmativ.

— De alaltăieri. N-a văzut-o încă. Nici măcar pe fereastră.

— De ce crezi că n-a văzut-o?

— Pentru asta ar fi trebuit să se aplece prea tare, în afară, pe fereastră, şi să aibă ochi de telescop. Wernicke priveşte culoarea coniacului său. Uneori, însă, bolnavii

de felul ei simt aşa ceva. Poate că a şi ghicit. Eu am stimulat-o în direcția asta.

— De ce? întreb eu. E mai bolnavă acum, decât ştiu să fi fost vreodată.

— Nu, răspunde Wernicke.

Pun paharul la loc şi privesc cărțile groase din bibliotecă.

— E într-o stare atât de mizerabilă că ți se întoarce stomacul pe dos.

— Stare mizerabilă da, dar mai bolnavă nu.

— Trebuia s-o fi lăsat în pace – aşa cum era astă vară. Era fericită. Acum – e îngrozitor.

— Da, e îngrozitor. E aproape aşa, ca şi când totul s-ar petrece într-adevăr cum îşi închipuie ea.

— Parcă ar fi într-o cameră de tortură.

Wernicke mă aprobă.

— Cei de afară cred că aşa ceva nu mai există. Mai există. Aici. Fiecare îşi poartă în țeastă propria sa cameră de tortură.

— Nu numai aici.

— Nu numai aici, admite Wernicke binevoitor şi bea o gură de coniac. Dar mulți de aici o au. Vrei să te convingi? Ia un halat. Se apropie timpul pentru vizita de seară.

— Nu, răspund eu. Mi-amintesc de ultima oară când am fost.

— Atunci ai văzut războiul, care încă mai răsună pe aici. Poate vrei să vizitezi altă secție?

— Nu, mi-amintesc şi de asta.

— Nu le ştii pe toate. N-ai văzut decât câteva.

— A fost destul şi aşa.

Mi-amintesc de ființele care, săptămâni de-a rândul, stau ghemuite şi înțepenite în colțuri, sau aleargă fără încetare de la un perete la altul, se cațără peste paturi şi cu ochii fără expresie, în cămăşi de forță, horcăie şi țipă. Furtunile fără glas ale haosului trosnesc deasupra lor. Vierme, gheară, solzi, viața primitivă, vâscoasă, fără

picioare, încolăcindu-se, mersul de melc în fața gândirii, existența de hoit, toate se întind spre intestinele, testiculele şi vertebrele lor, pentru a le trage în descompunerea cenuşie a începutului, înapoi la trupuri cu solzi şi şerpi fără ochi – țipând ca nişte maimuțe cuprinse de panică şi care se salvează pe ultimele crengi uscate ale creierului lor, dârdâind, vrăjite de cârcei care urcă tot mai sus, stăpânite de cea mai înfiorătoare teamă, nu cea venită din creier, ci mai rău, teama celulelor dinainte de pieire, cu strigătul mai ascuțit decât toate strigătele, acel al fricii supreme, frica de moarte, nu de moartea individului, ci a vinelor, a celulelor, a sângelui, a subconştientului care stăpâneşte în tăcere ficatul, organele, circulația sângelui şi flacăra de sub țeastă.

— Bine, spune Wernicke. Atunci, bea-ți coniacul. Lasă deoparte investigațiile în domeniul subconştientului şi slăbeşte viața.

— De ce? Pentru că totul e atât de perfect organizat? Pentru că se mănâncă unii pe alții şi apoi pe ei înşişi?

— Pentru că trăieşti, spiriduş de corabie nevinovat ce eşti! Pentru problema milei eşti încă prea tânăr şi fără experiență. Când vei îmbătrâni destul, îți vei da seama că nu există.

— Am o anumită experiență.

Wernicke face cu mâna un semn negativ.

— Nu-ți da atâta importanță, fostule combatant! Ceea ce ştii dumneata, nu ține de problema metafizică a milei – ține de stupizenia generală a rasei omeneşti. Adevărata milă începe altundeva – şi se sfârşeşte tot altundeva – dincolo de plângăreți ca dumneata şi chiar dincolo de negustorii de consolare ca Bodendieck…

— Bine, supraomule! exclam eu. Dar asta îți dă dreptul să trezeşti în mintea celor din sectorul dumitale, după plac, raiul, purgatoriul sau moartea flegmatică?

— Ai dreptate, răspunde Wernicke, cu profund dispreț. Tot mai plăcut e un ucigaş onest, decât un

avocat ca dumneata. Ce ştii dumneata despre drept? Mai puțin decât despre milă. Eşti un sentimental scolastic.

Ridică paharul, rânjeşte şi priveşte liniştit în întunericul serii. Lumina artificială din cameră bate tot mai aurie pe cotoarele cafenii şi colorate ale cărților. Niciodată nu are un caracter atât de simbolic şi prețios ca aici, sus, unde noaptea e totodată şi noaptea polară a creierilor.

— Nici dreptul, nici mila nu sunt incluse în planul lumilor, spun eu. Dar cu teoria asta nu mă împac, şi dacă ea reprezintă pentru dumneata neputința omenească, prefer să rămân pentru toată viața aşa cum sunt.

Wernicke se ridică în picioare, îşi ia pălăria din cuier, şi-o pune pe cap, mă salută scoțându-şi-o, o atârnă apoi la loc pe cuier şi se aşază alin nou.

— Trăiască binele şi frumosul! exclamă el. Asta am vrut să spun. Şi acum, pleacă! A venit vremea pentru vizita de seară.

— Nu-i poți da Genevièvei Terhoven un somnifer?

— Ba da. Dar asta n-o vindecă.

— De ce nu-i dai măcar astăzi puțină pace?

— Îi dau pace şi-i voi da şi un somnifer. Îmi face cu ochiul. Astăzi ai fost mai de folos decât un întreg consiliu de medici. Mulțumesc.

Îl privesc nehotărât. „Ducă-se dracului, cu însărcinările lui cu tot!" îmi spun în gând. „Ducă-se dracului cu coniacul lui cu tot! Şi tot dracului, cu felul de a vorbi, asemănător cu cel al lui Dumnezeu!"

— Un somnifer puternic, spun eu.

— Cel mai bun care există. Ai fost vreodată în Orient, în China?

— Cum să fi ajuns eu în China?

— Eu am fost, spune Wernicke. Înainte de război. Pe timpul inundațiilor şi al foametei.

— Da, zic eu. Îmi închipui ce urmează şi nu vreau să

aud. Am citit destul despre toate astea. Te duci imediat la Geneviève Terhoven? Întâi la ea?

— Întâi la ea. Şi o las în pace. Wernicke zâmbeşte. În schimb, am s-o scot acum din sărite pe maică-sa.

— Ce vrei, Otto? întreb eu. Astăzi n-am chef să discut despre metrul odei. Du-te la Eduard!

Ne aflăm la clubul poeților. Am venit încoace, pentru a mă gândi la altceva decât la Isabelle; dar deodată totul aici mă scârbeşte. La ce bun clopoțelul rimei? Lumea clocoteşte de teamă şi sânge. Ştiu că asta e o concluzie îngrozitor de ieftină şi mai e şi eronată – dar am obosit să tot iau mereu parte la banalități dramatizate.

— Ei, spune, ce s-a întâmplat? întreb eu.

Otto Bambuss mă priveşte ca o bufniță hrănită cu zer.

— Am fost acolo, îmi spune cu reproş. Încă o dată. Întâi mă mânați într-acolo şi pe urmă, nu mai vreți să ştiți nimic!

— Aşa-i totdeauna în viață. Unde ai fost?

— Pe Bahnstrasse. La bordel.

— Şi care-i noutatea? îl întreb, fără să fiu prea atent. Am fost toți împreună acolo, am plătit pentru tine şi tu ai luat-o din loc. Pentru asta vrei să-ți ridicăm o statuie?

— M-am mai dus o dată, zise Otto. Singur. Ascultă-mă, în sfârşit!

— Când?

— După seara de la *Moara roşie*.

— Ei, şi? întreb eu fără chef. Şi ai fugit iarăşi de realitățile vieții?

— Nu, declară Otto. De data asta, nu.

— Tot respectul! Şi cu cine? Cu Calul de fier? Bambus roşeşte.

— N-are importanță.

— Bine, spun eu. Atunci de ce îmi vorbeşti despre asta? Nu e un fapt deosebit. Destul de mulți oameni pe lumea asta au de-a face cu femei.

— Nu mă înțelegi. Vorbesc de urmări.

— Care urmări? Sunt convins că femeia aia nu e bolnavă. Lucruri de felul ăsta, îți intră uşor în cap, mai cu seamă la început.

Otto face o mutră chinuită.

— Nu la asta mă gândeam! Doar îți închipui de ce m-am dus acolo. Mergea totul destul de bine cu ambele mele cicluri, îndeosebi cu „Femeia stacojie", dar credeam că ar fi nevoie de completarea inspirației. Aş fi vrut să termin ciclul înainte de a mă întoarce la țară. De aceea m-am mai dus o dată în Bahnstrasse. De data asta, cum trebuie. Şi închipuieşte-ți, de atunci: nimic! Nimic! Niciun rând. Parcă mi-a tăiat cineva firul. Trebuia să fie exact invers.

Cu toate că n-am dispoziție, râd.

— Afurisit ghinion!

— Îți vine a râde, spune Bambuss enervat. Dar asta el Unsprezece sonete terminate admirabil şi la al doisprezecelea, nenorocirea asta! Pur şi simplu, nu mai merge. Fantezia a dispărut! S-a terminat! Gata!

— Blestemul împlinirii! spune Hungermann, care se apropie şi pare să cunoască problema. Epuizează tot. Un om înfometat nu visează decât mâncare, sătulului îi e scârbă de ea.

— O să i se facă iar foame şi visurile vor reveni, răspund.

— Ție, lui Otto nu, declară Hungermann foarte satisfăcut. Tu eşti superficial şi normal. Otto e profund. Şi-a înlocuit un complex cu altul. Nu râde – s-ar putea să fie sfârşitul lui ca scriitor. S-ar putea spune că e o înmormântare în casa plăcerilor.

— Sunt gol, spune Otto pierdut. Atât de gol, cum n-am fost niciodată. Sunt distrus. Unde sunt visele mele? Împlinirea e duşmanul dorului. Trebuia să-mi fi dat seama.

— Scrie ceva despre asta, îl sfătuiesc eu.

— Ideea nu e rea! Hungermann îşi scoate caietul de

notițe. De altfel şi eu mă gândisem la asta. Nu e însă pentru Otto; stilul lui nu e destul de dur pentru aşa ceva.

— Poate s-o scrie în formă de elegie. Sau ca o tânguire. Doliu cosmic, stele cad ca lacrimi de aur, însuşi Dumnezeu suspină pentru că a făcut lumea atât de prost, vântul de toamnă acompaniază totul la harpă cu un recviem…

Hungermann scrie cu zel.

— Ce coincidență! exclamă el între timp. Exact acelaşi lucru, cu aceleaşi cuvinte, am spus şi eu săptămână trecută. Soția mea mi-e martoră.

Otto a ciulit urechile.

— Pe lângă toate, mi-e frică să nu mă fi ales cu ceva zice el. Cât timp trebuie să treacă până să apară?

— La blenoragie, trei zile; la sifilis, patru săptămâni, răspunde prompt Hungermann, bărbatul căsătorit.

— Nu te-ai ales cu nimic, zic eu. De sonete nu se prinde sifilisul. Dar poți folosi dispoziția în care te afli. Întoarce cârma! Dacă nu poți să scrii pentru, scrie contra. În locul unui imn pentru femeia în stacojiu şi purpuriu, o tânguire aprinsă. Din stele picură puroi, Iov, pe cât se pare primul sifilitic, zace plin de bube pe cioburile universului. E talerul cu două fețe al dragostei; una cu zâmbet dulce, cealaltă cu nasul mâncat de boală…

Observ că Hungermann scrie iarăşi.

— Şi asta i-ai spus-o soției tale acum o săptămână? întreb.

Încântat, face semn de aprobare cu capul.

— Atunci, de ce ți-o mai notezi?

— Pentru că o uitasem. Ideile mai mărunte le uit adesea.

— Vouă vă e uşor. Vă bateți joc de mine, spune Bambuss necăjit. Eu nu pot să scriu împotriva nimănui. Sunt poet de imnuri.

— Scrie un imn împotriva femeii.

— Imnurile nu se scriu decât pentru a slăvi ceva, mă învață Otto. Nu împotrivă.

— Atunci scrie imnuri despre virtute, puritate, viață de călugăr, singurătate, cufundarea în tot ce e mai aproape sau îndepărtat, adică: propriul tău eu.

Otto mă ascultă o clipă cu capul plecat, ca un câine de vânătoare.

— Am făcut şi asta, spune el doborât. Nu e tocmai genul meu.

— Dă-l dracului de gen! Ai prea multe pretenții.

Mă ridic şi trec în camera alăturată. Acolo îl găsesc pe Valentin Busch.

— Hai! spune el. Mergem să bem o sticlă de vin. Să-l necăjim puțin pe Eduard.

— Nu vreau să necăjesc pe nimeni astăzi, răspund eu şi plec.

Când ajung pe stradă, îl văd pe Otto privind îndurerat walkiriile{31} din ghips, ornament al intrării la *Walhalla.*

— Asta-i bună! spune descumpănit.

— Nu plânge, îi explic apoi, ca să scap de el. Faci parte dintre poeții care s-au împlinit de timpuriu: Kleist, Bürger, Rimbaud, Büchner – cele mai desăvârşite figuri de pe firmamentul poeților – aşadar, n-ai motiv de disperare.

— Dar ăştia au şi murit de tineri!

— Asta poți s-o faci şi tu, dacă vrei. Rimbaud, de altfel, a mai trăit mulți ani după ce a încetat să scrie. Ca aventurier în Abisinia. Asta nu ți-ar surâde?

Otto mă priveşte ca o căprioară cu trei picioare. Apoi se uită din nou la fundurile mari şi sânii plini ai statuilor.

— Ascultă-mă, îi spun pierzându-mi răbdarea. Scrie un ciclu, intitulat „Tentațiile Sfântului Anton”. Acolo poți să le incluzi pe amândouă: pofta şi renunțarea. Şi încă multe altele.

Fața lui Otto se înseninează. În clipa următoare se concentrează, atât cât îi e posibil unui dobitoc notoriu,

cu ambiții de senzualitate. Literatura germană pare să fie salvată pentru moment, deoarece i-am devenit acum mult mai indiferent. Absent, îmi face semn de adio, îndreptându-se spre masa de lucru de acasă. Mă uit în urma lui cu invidie.

În birou e liniște mormântală. Aprind lumina. Pe masă, e un bilețel. „Riesenfeld a plecat. Astă-seară eşti, aşadar, liber. Foloseşte timpul pentru lustruirea nasturilor, solicitarea creierului, tăierea unghiilor şi rugăciunea pentru împărat şi împărăție, ss. Kroll, plutonier şi om. P.S.: Şi în somn poți să păcătuieşti."

Mă urc sus, în cămăruța mea. Pianul îmi rânjeşte cu dinții lui albi. De pe pereți, registrele morților mă privesc cu răceală. Arunc pe clape un mănunchi de acorduri de septimă, care răsună în stradă. Fereastra Lisei se deschide. Apare în plină lumină, într-un capot larg deschis şi ține în mână un buchet de flori, mare cât o roată de car.

— De la Riesenfeld, spune ea cu glas răguşit. Ce idiot! N-ai nevoie de zarzavatul ăsta?

Îi fac din cap un semn de refuz. Isabelle ar lua buchetul drept un avertisment că duşmanii ei pun la cale vreo mârşăvie, iar pe Gerda n-am văzut-o de atâta vreme, încât şi ea i-ar da o interpretare greşită. Altcuiva n-aş avea cui să-l trimit.

— Chiar nu? întreabă Lisa.

— Chiar nu.

— Nenorocitule! Fii bucuros! Mi se pare că ți-a venit mintea la cap!

— Când îți vine mintea la cap?

Lisa reflectă o clipă.

— Când te gândeşti mai mult la tine, decât la alții, mai strigă ea o dată, apoi trânteşte fereastra.

Arunc încă un mănunchi de acorduri de septimă, de data asta dintre cele în intervale micşorate. N-au însă efecte vizibile. Închid capacul pianului şi cobor din nou.

La Wilke mai e lumină. Mă urc repede la el.

— Cum s-a rezolvat problema cu gemenii? întreb eu.

— Minunat. Mama a ieşit învingătoare. Gemenii au fost înmormântați în sicriul lor dublu. Bineînțeles, la cimitirul orăşenesc, nu la cel catolic. Ciudat, mama cumpărase mai întâi un loc la cel catolic – trebuia totuşi să-şi fi închipuit că acolo n-o să se poată, dacă unul dintre gemeni a fost protestant. Acum a rămas cu locul acela.

— Cel de la cimitirul catolic?

— Sigur. E minunat, uscat, nisipos, pe o ridicătură – poate să fie fericită că îl are.

— De ce? Pentru ea şi bărbatul ei? Dacă moare, doar o să vrea şi ea să fie înmormântată la cimitirul orăşenesc. Din pricina gemenilor.

— Vorbeam de investiție, spune Wilke, necruțător față de lipsa mea de perspicacitate. Un loc de veci, în zilele noastre, e cea mai bună investiție. Asta o ştie oricine! Dacă îl vinde, poate câştiga de pe acum câteva milioane. Prețul valorilor certe creşte vertiginos.

— Ai dreptate. Uitasem lucrul ăsta pentru moment. De ce mai eşti aici?

Wilke mi-arată un sicriu.

— Pentru Werner, bancherul. Congestie cerebrală. Poate să coste oricât, argint veritabil, lemnul cel mai fin, tarif special… Ce-ar fi să-mi dai o mână de ajutor? Kurt Bach nu-i aici. Mâine dimineață poți să vinzi monumentul. N-a aflat încă nimeni. Werner a picat după închidere.

— Astăzi, nu. Sunt mort de oboseală. Dar înainte de miezul nopții, du-te la *Moara roşie* şi întoarce-te după ora unu, ca să-ți continui lucrul – în felul ăsta, se rezolvă problema cu ora spiritelor.

Wilke se gândeşte.

— Ideea nu e rea, declară el. Dar acolo nu trebuie să mergi în smoching?

— Nici pomeneală!

Wilke clatină din cap.

— Totuşi, nu se poate. Ora asta m-ar costa mai mult decât câştigul meu pe o noapte întreagă la lucru. Dar aş putea să mă duc într-o cârciumă mai mică. Mă priveşte cu recunoştinţă. Notează-ţi adresa lui Werner, spune el apoi.

Mi-o însemn. „Curios", îmi spun în gând. „Se întâmplă a doua oară în seara asta, ca să mi se urmeze sfatul – numai pentru mine nu-mi găsesc niciunul."

— Ciudat lucru că ţi-e atât de frică de stafii, zic eu. Totuşi eşti un liber-cugetător moderat.

— Numai peste zi, noaptea nu. Cine e liber-cugetător noaptea?

Fac semn în jos spre camera lui Kurt Bach. Wilke îmi răspunde tot printr-un semn, apoi spune:

— E uşor să fii liber-cugetător, când eşti tânăr. Dar la vârsta mea, cu hernie şi o tuberculoză veche…

— Pocăieşte-te. Bisericii îi plac păcătoşii care-şi recunosc vina.

Wilke ridică din umeri.

— Ce s-ar alege atunci din respectul de sine însuşi?

Râd.

— Noaptea nu-l ai deloc, nu-i aşa?

— Dar noaptea cine-l are? Dumneata?

— Nu. Poate un paznic. Sau un brutar, care coace pâine noaptea. E neapărat nevoie să ai respect de tine însuţi?

— Bineînţeles. Doar sunt om. Numai animalele şi sinucigaşii nu-l au. Neînţelegerea asta e o mare nenorocire! Totuşi, mă duc în noaptea asta la birtul lui Blume. Are bere a-ntâia.

Mă întorc prin curtea întunecată. În afara obeliscului, un licăr alb. E buchetul Lisei. L-a depus acolo, înainte de a pleca la *Moara roşie.* Mă opresc o clipă nehotărât, apoi îl ridic. Mă îngrozeşte gândul că l-ar putea pângări Knopf. Îl iau sus, la mine şi-l aşez într-o urnă de teracotă, pe care o aduc din birou. Florile pun deodată

stăpânire pe întreaga cameră. Iată-mă stând aici, de parcă aş fi îngropat, printre crizanteme arămii, galbene şi albe, mirosind a pământ şi a cimitir. Dar oare n-am îngropat într-adevăr ceva?

Pe la miezul nopții nu mai pot suporta mirosul. Îl văd pe Wilke plecând să-şi petreacă ora spiritelor la cârciumă. Iau florile şi le duc la el în atelier. Uşa a rămas deschisă, lumina mai e aprinsă, pentru ca tâmplarul temător de stafii să nu se sperie când se întoarce acasă. Pe sicriul uriaşului e o sticlă de bere. Beau berea, pun paharul şi sticla pe pervaz şi deschid fereastra, ca să dau impresia că unui spirit i-a fost sete. Apoi presar crizantemele de la fereastră până la sicriul pe jumătate terminat al bancherului Werner şi la un capăt îi atârn un pumn de bancnote de câte o mie de mărci, devalorizate. Wilke n-are decât să le găsească sensul! Nu e nicio nenorocire, dacă din cauza asta sicriul lui Werner nu va fi gata – bancherul a distrus, cu bani devalorizați, nenumărați mici proprietari de case, făcându-i să-şi piardă puțina lor avere.

XX

— Vrei să vezi ceva, să-ți meargă la inimă ca un Rembrandt? întreabă Georg.

— Să văd!

Scoate din batistă şi-i dă drumul să cadă, ca să sune. Durează un timp până să realizez ce este. Impresionați privim obiectul. E o monedă de aur de douăzeci de mărci. Ultima oară când am văzut una, era înainte de război.

— Ce timpuri! zic eu. Domnea pacea şi siguranța. Crimele de lezmajestate se mai pedepseau cu arestarea, nu se ştia de căşti de oțel, mamele noastre purtau corsete şi bluze înalte, susținute de balene. Se plăteau dobânzi, marea era la fel de sfântă ca Dumnezeu şi trimestrial se tăiau în linişte cupoanele de la împrumuturile de stat şi se răscumpărau în aur. Să te sărut, simbol dispărut al unei vremi apuse!

Cântăresc moneda în mână. Poartă imaginea lui Wilhelm al doilea, care acum taie lemne în Olanda şi şi-a lăsat să-i crească cioc. Pe efigie mai are încă mustața răsucită, care pe atunci însemna: am reuşit. Într-adevăr, reuşise!

— De unde o ai? întreb.

— De la o văduvă, care a moştenit o ladă plină.

— Dumnezeule, Doamne! Cât valorează?

— Patru miliarde de mărci-hârtie, O căsuță. Sau o duzină de femei superbe. O săptămână la *Moara roşie.*

Pensia pe opt luni a unui mutilat de război…

— Destul…

Intră Heinrich Kroll; pantalonii vărgați îi sunt prinşi cu clamele de bicicletă.

— Uite, asta e o încântare, pentru credincioasa dumitale inimă de supus, zic eu şi-i răsucesc medalia de aur pe sub nas.

O prinde şi o priveşte cu ochii lui spălăciți.

— Majestatea-sa, spune el emoționat. Ce timpuri! Pe atunci mai aveam armata noastră!

— Pe cât se pare, timpurile acelea au fost diferite pentru fiecare, răspund.

Heinrich îmi aruncă o privire mustrătoare.

— Recunoşti, fără îndoială, că pe atunci au fost timpuri mai bune decât astăzi?

— Posibil!

— Nu posibil, sigur! Era ordine, aveam o valută stabilă, nu existau temeri, în schimb aveam o economie înfloritoare şi eram un popor respectat. Sau nici asta nu vrei să recunoşti?

— Fără discuție.

— Ei, aşa da! Şi ce avem astăzi?

— Dezordine, cinci milioane de şomeri, o economie frauduloasă şi suntem un popor învins.

Heinrich e uluit. Nu şi-a închipuit că o să meargă atât de uşor.

— Ei, aşa! repetă el. Astăzi avem un rahat şi atunci trăim în belşug. Concluzia cred că poți s-o tragi şi dumneata.

— Nu sunt sigur. Care e?

— Cât se poate de simplă. Că trebuie să avem iar un împărat şi un guvern național, onorabil.

— Stai! spun eu. Ai uitat ceva. Ai uitat un cuvânt important: *pentru că.* Şi tocmai ăsta e sâmburele răului. Este cauza pentru care astăzi milioane de oameni ca dumneata cu râtul în sus trâmbițează asemenea prostii. Acest mic cuvânt: *pentru că.*

— Ce? întreabă Heinrich nedumerit.

— *Pentru că,* repet eu. Cuvântul: *pentru că.* Avem astăzi cinci milioane de şomeri, inflaţie şi am fost învinşi *pentru că* am avut înainte iubitul dumitale guvern naţional! *Pentru că* acest guvern, din grandomanie, a provocat războiul! *Pentru că* a pierdut acest război. De aceea trăim astăzi în mizerie! *Pentru că* am avut drept guvern iubitele dumitale capete de lemn şi marionete în uniformă. Şi n-avem nevoie de ei, ca să ne meargă bine. Ba trebuie chiar să ne ferim, nu cumva să se întoarcă, *pentru că* altfel ne vor vârî din nou în război şi în rahat. Dumneata şi camarazii dumitale spuneţi: Pe vremuri ne mergea bine, astăzi ne merge prost – aşadar înapoi la vechiul regim! În realitate, asta înseamnă însă: astăzi ne merge prost, *pentru că* înainte am avut vechiul regim, aşadar ducă-se dracului! Ai băgat la cap? Cuvinţelul: *pentru că.* Asta e ceea ce uită camarazii dumitale. *Pentru că!*

— Prostii! strigă Heinrich, scos din fire. Comunistule!

Georg izbucneşte într-un râs sălbatic.

— Pentru Heinrich, oricine nu e evident de dreapta, e comunist.

Heinrich îşi umflă pieptul în vederea unui răspuns belicos. Imaginea împăratului său i-a dat forţă. În aceeaşi clipă intră Kurt Bach.

— Domnule Kroll, îl întreabă el pe Heinrich, îngerul să fie pus în stânga sau în dreapta textului: „Aici odihneşte maistrul tinichigiu Quartz”?

— Cum?

— Îngerul în relief de pe piatra lui Quartz?

— În dreapta, bineînţeles, spune Georg. Îngerii stau întotdeauna numai pe dreapta.

Dintr-un profet naţional, Heinrich se transformă din nou în negustor de pietre funerare.

— Vin cu dumneata, declară el mâhnit şi pune moneda de aur la loc pe masă.

Kurt Bach o vede şi o ia în mână.

— Ce timpuri! zice el visător.

— Şi pentru dumneata, deci, răspunde Georg. Dar pentru dumneata ce fel de timpuri au fost?

— Timpurile artei libere! Pâinea costa câțiva pfenigi, un rachiu cinci pfenigi, viața era plină de idealuri. Cu câteva bucăți de aur ca ăsta puteai face o călătorie în slăvita țară Italia, fără teamă că la întoarcere nu vor mai avea nicio valoare.

Bach sărută vulturul, pune moneda la loc şi îmbătrâneşte iarăşi cu zece ani. Heinrich şi cu el o iau din loc. Înainte de plecare, cu sumbră amenințare pe fața lui unsuroasă, Heinrich strigă:

— Or să mai cadă capete!

— Asta ce-a fost? îl întreb eu mirat pe Georg. Nu e cumva una dintre frazele familiare ale lui Watzek? Te pomeneşti că verii duşmani s-au înfrățit?

Georg se uită îngândurat în urma lui Heinrich.

— Poate, zice el. În cazul ăsta, treaba devine primejdioasă. Ştii ce e cel mai trist? În 1918, Heinrich era un adversar înveterat al războiului. Între timp a uitat tot ce-l determinase să fie aşa, şi războiul a devenit pentru el din nou o aventură veselă. Georg vâră moneda de douăzeci de mărci în buzunarul de la vestă. După ce ai supraviețuit unei primejdii, ea capătă aspect de aventură. E oribil! Şi cu cât a fost mai cumplit, cu atât mai pasionat apare în amintire. Aprecieri asupra războiului n-ar putea face decât morții, numai ei l-au trăit din plin.

Mă priveşte.

— L-au trăit? zic eu. I-au căzut victime.

— Ei şi cei care nu-l pot uita, răspunde Georg. Dar ăştia sunt puțini. Blestemata noastră memorie e o sită. Vrea să supraviețuiască. Şi nu se poate supraviețui decât prin uitare.

Îşi pune pălăria.

— Hai! mă îndeamnă el. Să vedem ce fel de timpuri trezeşte moneda noastră de aur în mintea lui Eduard

Knobloch.

— Isabelle! spun eu profund mirat.

O văd stând afară, pe terasa pavilionului pentru bolnavii incurabili. N-a mai rămas în ea nimic din creatura înfiorată şi chinuită pe care am văzut-o data trecută. Ochii îi sunt limpezi, chipul liniştit şi îmi pare mai frumoasă decât am ştiut-o vreodată – dar asta poate să fie şi din pricina contrastului față de ultima mea vizită.

După-amiază a plouat şi grădina străluceşte de umezeală şi soare. Deasupra oraşului plutesc nori pe un fond albastru pur, medieval, şi toate şirurile de ferestre s-au transformat în galerii cu oglinzi. Fără să țină seama de oră, Isabelle e îmbrăcată într-o rochie de seară din mătase foarte moale, neagră şi cu pantofii ei aurii. Pe brațul drept poartă o brățară de smaragde, care trebuie să aibă o valoare mai mare decât firma noastră cu depozit, case şi venitul pe viitorii cinci ani cu tot. Înainte n-a purtat-o niciodată. „E ziua lucrurilor de preț", gândesc eu. „Întâi moneda de aur cu Wilhelm al doilea şi acum asta!" Dar brățara nu mă emoționează.

— Îi auzi? Au băut mult şi din adâncuri şi acum sunt sătui, mulțumiți şi liniştiți. Bâzâie înfundat, ca milioane de albine.

— Cine?

— Copacii şi toate tufişurile. Nu i-ai auzit ieri cum țipau, când vremea era atât de uscată?

— Pot să țipe?

— Desigur, nu-i auzi?

— Nu, zic eu şi mă uit la brățară, care străluceşte de parcă ar avea ochi verzi.

Isabelle râde.

— Ah, Rudolf, cât de puține lucruri auzi! spune ea drăgălaş. Urechile ți s-au astupat ca un tufiş de merişor. Şi mai faci şi atâta zgomot – de aceea nu auzi nimic.

— Eu fac zgomot? Cum?

— Nu cu vorba. Dar, în general, faci un zgomot îngrozitor, Rudolf. Adesea eşti aproape insuportabil. Faci mai mult zgomot decât hortensiile, când le e sete, şi astea sunt într-adevăr foarte zgomotoase.

— Ce face zgomot la mine?

— Tot. Dorințele tale. Inima ta. Nemulțumirea ta. Orgoliul tău. Nehotărârea ta…

— Orgoliul? spun eu. Nu sunt orgolios.

— Bineînțeles…

— Imposibil! răspund eu şi ştiu că nu e adevărat ce spun.

Isabelle mă sărută repede.

— Nu mă obosi, Rudolf! Vrei să le spui la toate pe nume. De fapt, nici nu te cheamă Rudolf, nu-i aşa? Cum te cheamă?

— Ludwig, spun eu surprins.

E prima oară că mă întreabă cum mă cheamă.

— Da, Ludwig. Nu te simți niciodată obosit de numele tău?

— Ba da, şi de mine însumi.

Mă aprobă ca şi când aş fi spus tot ce e mai de la sine înțeles pe lume.

— Atunci, schimbă-ți-l. De ce nu vrei să fii Rudolf? Sau altcineva? Pleacă undeva. Du-te în altă țară. Fiecare nume e o țară.

— Numele meu e Ludwig. Ce se mai poate schimba? Aici toți îl ştiu.

Parcă nu m-ar fi auzit.

— Şi eu voi pleca în curând, spune ea. Simt. Sunt obosită şi obosită de oboseala mea. Totul nu mai e decât un gol şi nimic decât despărțire, tristețe şi aşteptare.

O privesc şi simt deodată o teamă vie. Ce-o fi vrând să spună?

— Oare nu fiecare dintre noi se schimbă întruna? o întreb.

Se uită în jos spre oraş.

— N-am vrut să spun asta, Rudolf. Cred că există şi o

altfel de schimbare. Una mai mare. Una care e ca moartea. Cred că e chiar moartea. Clatină capul, fără să se uite la mine. Peste tot miroase a moarte, şopteşte ea. Şi în copaci şi în ceaţă. Picură noaptea din cer. Umbrele sunt pline de ea. Şi oboseala e în încheieturi. S-a strecurat în ele. Nu-mi place să umblu, Rudolf. Mi-a fost bine cu tine, chiar dacă nu m-ai înţeles. Măcar ai fost aici. Altfel, aş fi fost singură de tot.

Nu ştiu ce vrea să spună. E un moment ciudat. Peste tot domneşte deodată o linişte absolută, nu se mişcă nicio frunză, numai mâna cu degete lungi a Isabellei se învârteşte peste braţul scaunului de nuiele şi brăţara cu pietre verzi zăngăneşte uşor. Soarele, care apune, dă feţei ei o culoare atât de caldă, încât contrazice orice gând despre moarte – şi totuşi am senzaţia că într-adevăr se întinde peste toate o răcoare, asemenea unei temeri tăcute că s-ar putea întâmpla ca Isabelle să nu mai fie aici, când vântul va începe să bată din nou. Dar apoi suflă deodată în coarnele copacilor, vâjâie, vraja a trecut şi Isabelle se îndreaptă de spate şi zâmbeşte.

— Multe sunt drumurile spre moarte, zice ea. Sărmane Rudolf! Tu nu cunoşti decât unul. Fericitule! Hai, să intrăm în casă.

— Te iubesc mult, rostesc eu.

Isabelle zâmbeşte şi mai tare.

— Spune-mi cum vrei. Ce e vântul şi ce e liniştea? Sunt atât de diferite şi totuşi la fel. Am călărit un timp pe caii bălţaţi ai unui carusel şi am stat în gondole de aur cu catifea albastră, care nu se învârtesc, ci plutesc numai în sus şi în jos. Ţie nu-ţi plac, nu-i aşa?

— Nu. Eu preferam mai demult să călăresc pe cerbi şi lei lustruiţi. Dar cu tine m-aş plimba şi în gondole.

Mă sărută.

— Muzica! spune ea încet. Şi lumina caruselului în ceaţă. Unde a rămas tinereţea noastră, Rudolf?

— Da, unde e? întreb eu şi simt deodată că mă podidesc lacrimile şi nu ştiu de ce. A existat vreodată?

— Cine ştie?

Isabelle se ridică în picioare. Deasupra noastră se aude un foşnet. În lumina aprinsă a soarelui în amurg, observ că o pasăre şi-a lăsat găinaţul pe haina mea. Cam în dreptul inimii. Isabelle vede şi ea şi se încovoaie de râs. Şterg cu batista deviza pițigoiului sarcastic.

— Tu eşti tinerețea mea, spun eu. Acum o ştiu. Eşti tot ce ține de ea. Şi una şi cealaltă şi încă multe altele. Chiar şi ceea ce îți dai seama ce a fost, abia când e pierdut.

„Oare am pierdut-o?" gândesc eu. „Ce tot vorbesc? A fost a mea vreodată? Şi de ce aş pierde-o? Pentru că aşa spune ea? Sau pentru că a apărut dintr-odată această teamă rece şi mută? A mai spus ea multe şi mi-a fost adesea teamă."

— Te iubesc, Isabelle mai mult decât aş fi crezut vreodată. E ca un vânt care se ridică şi despre care crezi că e numai o adiere jucăuşă şi deodată inima se pleacă în fața lui, la fel ca o salcie în furtună. Te iubesc, inimă a inimii mele, liniște unică în tot ce e agitație, te iubesc, pe tine, care auzi dacă florii îi e sete şi dacă a obosit timpul, ca un câine de vânătoare seara, te iubesc şi dragostea mea năvăleşte din mine ca pe o poartă deschisă chiar acum, spre o grădină necunoscută. Nu înțeleg încă bine ce se petrece cu mine. Sunt uimit şi mi-e încă oarecum ruşine de vorbele mele mari, dar se năpustesc, răsună şi nu mă întreabă, cineva vorbeşte din mine şi nu ştiu dacă e un actor melodramatic de mâna a treia, sau inima mea, căreia nu-i mai e frică…

Dintr-o mişcare, Isabelle s-a oprit. Ne aflăm pe aceeaşi alee ca în noaptea când a plecat de lângă mine goală; dar acum totul e altfel. Aleea e plină de lumina roşie a înserării, plină de tinerețe netrăită, de melancolie şi de o fericire, care şovăie între suspin şi veselie. Nici nu mai e o alee de copaci; e o alee de lumină ireală, peste care pomii se pleacă unii către alții ca nişte evantaie negre, pentru a o ține în loc, o lumină în care

plutim de parcă n-am avea aproape nicio greutate, pătrunşi de ea asemenea crapilor în ajunul Anului Nou de tăria romului în care sunt puşi să stea şi care îi pătrunde aproape până la descompunere.

— Mă iubeşti? şopteşte Isabelle.

— Te iubesc şi ştiu că nu voi mai iubi pe nimeni cum te iubesc pe tine. Simt că n-o să mai fiu niciodată ca acum, în momentul acesta care se scurge, în timp ce vorbesc despre el şi pe care nu-l pot ține în loc, chiar dacă mi-aş da viața…

Mă priveşte cu ochi mari, strălucitori.

— În sfârşit, ştii şi tu! şopteşte ea. În sfârşit, ai simțit – fericirea fără nume şi tristețea şi visul şi dubla înfățişare! E curcubeul, Rudolf, şi poți păşi pe el, dar dacă ai îndoieli, te prăbuşeşti! Acum crezi, în sfârşit?

— Da, murmur eu şi ştiu că o cred şi că am crezut-o şi cu o clipă mai înainte şi că am şi început să n-o mai cred întru totul.

Lumina e încă puternică, dar pe margini a prins acum umbre cenuşii, pete întunecate apar cu încetul şi lepra gândurilor de sub ele e numai acoperită, dar nu şi vindecată. Miracolul a trecut pe lângă mine, m-a atins, dar nu m-a transformat. Port tot acelaşi nume şi ştiu că-l voi târî după mine până la capătul zilelor. Nu sunt pasărea Phoenix, nu sunt făcut ca să mă nasc din nou pentru o altă viață, am încercat să zbor, dar acum mă împleticesc din nou pe pământ printre sârmele ghimpate ca o găină orbită şi greoaie.

— Nu fi trist, spune Isabelle, care nu m-a pierdut din ochi.

— Nu pot să merg pe curcubee, dar aş vrea, Isabelle! Cine poate?

Îşi apropie fața de urechea mea.

— Nimeni, îmi şopteşte ea.

— Nimeni? Nici tu?

Clatină din cap în semn că nu.

— Nimeni, repetă ea. Dar e destul, dacă rămâi cu

dorința.

Repede, lumina devine acum cenuşie. „Cândva, totul a mai fost o dată aşa”, îmi spun eu în gând. Nu-mi pot însă aminti, când. O simt pe Isabelle aproape de mine şi o iau deodată în brațe. Ne sărutăm ca nebunii, ca disperații, ca oamenii care se despart pentru totdeauna.

— Am pierdut tot, spun eu fără suflare. Te iubesc, Isabelle.

— Taci! spunea ea în şoaptă. Nu vorbi…

Pata palidă de la capătul aleii începe să se roşească. Ne îndreptăm către ea şi ne oprim la poarta parcului. Soarele a dispărut şi câmpurile n-au culoare; în schimb un roşu puternic s-a aşternut peste pădure şi oraşul dă impresia că străzile ar fi luat foc.

Rămânem un timp tăcuți.

— Ce orgoliu! spune Isabelle apoi deodată. Să crezi că o viață are un început şi un sfârşit!

N-o înțeleg imediat. În spatele nostru, grădina se pregăteşte acum pentru noapte; dar în fața noastră, de cealaltă parte a gardului de fier, totul arde şi clocoteşte într-o alchimie sălbatică. „Un început şi un sfârşit”, gândesc eu? Şi apoi îmi dau seama ce a vrut să spună; că e orgoliu să tai o bucățică de viață din această clocotire şi acest şuierat şi s-o încătuşezi, şi să faci stăpână pe durata ei mărunta noastră conştiință, când de fapt conştiința e numai un fulg, care nu pluteşte decât puțină vreme. Început şi sfârşit, cuvinte născocite de o noțiune de timp născocită şi ea, şi de orgoliul unei conştiințe de amibă, care nu vrea să se cufunde într-una mai mare.

— Isabelle, spun eu. Viață dulce şi iubită, cred, în sfârşit, că am simțit şi eu ce înseamnă dragostea! E viață, nimic altceva decât viață, suprema năzuință a valului spre cerul înserării, spre stelele care pălesc şi spre sine însuşi – năzuința, care e întotdeauna zadarnică, cea a muritorului către nemurire – dar, uneori, cerul iese în întâmpinarea valului, se întâlnesc

pentru o clipă şi atunci nu mai este act pirateresc din partea unuia şi renunțare din partea celuilalt, nici lipsă şi abundență şi falsificare prin poezie, ci este…

Mă întrerup.

— Nu ştiu ce spun, adaug apoi. Vorbesc şi vorbesc şi poate e minciună totul, dar e minciună, pentru că vorbele sunt înşelătoare, ca paharele pe care vrei să le umpli cu apă din fântânile arteziene. Tu însă mă vei înțelege şi fără cuvinte. Totul e atât de nou pentru mine, încât nu pot să mă exprim. Nu ştiam că şi respirația mea poate să iubească, şi unghiile mele ştiu să iubească, ba chiar şi moartea mea poate să iubească. Şi ducă-se dracului, cât va dura şi dacă o pot opri sau nu şi dacă pot s-o exprim sau nu…

— Înțeleg, zice Isabelle.

— Înțelegi?

Mă aprobă cu ochi strălucitori.

— Eram îngrijorată pentru tine, Rudolf.

„De ce să fi fost îngrijorată pentru mine", gândesc eu. „Doar nu sunt bolnav."

— Îngrijorată? întreb eu. De ce îngrijorată pentru mine?

— Îngrijorată, repetă ea. Dar acum nu mai sunt. Rămâi cu bine, Rudolf!

O privesc şi-i țin strâns mâinile.

Face semn cu capul că nu şi încearcă să-şi smulgă mâinile dintr-ale mele.

— Ba da! spun eu. Ceva era greşit! Erau orgoliu, cuvinte, vorbărie…

— Nu distruge tot, Rudolf. De ce când ai ceva ce-ți doreşti, trebuie întotdeauna să-l distrugi, de îndată ce-l ai?

— Da, rostesc eu. De ce?

— Focul fără fum şi cenuşă. Nu-l distruge. Rămâi cu bine, Rudolf!

„Ce înseamnă asta?" mă întreb eu. „E ca la teatru, dar nu poate fi aşa! Să fie o despărțire? Doar ne-am luat

adesea rămas bun, în fiecare seară!” O țin pe Isabelle strâns lângă mine.

— Rămânem împreună, zic eu.

E de acord cu mine, îşi pune capul pe umărul meu şi simt deodată că plânge.

— De ce plângi? întreb. Doar suntem fericiți!

— Da, spune Isabelle, mă sărută şi se desprinde de mine. Rămâi cu bine, Rudolf!

— De ce-ți iei rămas bun? Nu ne despărțim. Mâine vin iar.

Se uită la mine.

— Ah, Rudolf, zice ea, ca şi când iarăşi nu mă poate lămuri. Cum ai putea să mori, fără să-ți ei rămas bun?

— Da, spun eu. Cum? Nici asta nu înțeleg. Niciuna, nici alta.

Stăm în fața pavilionului unde locuieşte ea. Nu e nimeni pe sală. Pe unul dintre scaunele de nuiele e o basma colorată.

— Vino! spune Isabelle deodată.

Ezit o clipă, dar pentru nimic în lume nu mai pot acum să mă împotrivesc şi de aceea mă urc sus cu ea. Fără să privească împrejur, intră în camera ei. Eu rămân în uşă. Dintr-o mişcare rapidă, îşi descalță pantofii aurii şi uşori şi se întinde pe pat.

— Vino, Rudolf!

Mă aşez lângă ea. Nu vreau s-o dezamăgesc încă o dată, dar nici nu ştiu ce trebuie să fac şi nici n-aş putea şti ce să spun, dacă ar intra o soră sau Wernicke.

— Vino! spune Isabelle.

Mă întind şi eu şi ea se culcă pe brațul meu.

— În sfârşit, Rudolf! murmură Isabelle. Şi, după ce răsuflă adânc de câteva ori, adoarme.

În cameră s-a întunecat. Fereastra e spălăcită în noaptea care se lasă. Aud respirația Isabellei şi, din când în când, murmur de voci în camerele învecinate. Deodată se trezeşte cu o zvâcnire. Mă împinge de lângă

ea şi simt că trupul i se înţepeneşte. Îşi ţine respiraţia.

— Eu sunt, îi spun eu. Eu, Rudolf.

— Cine?

— Eu, Rudolf. Am rămas cu tine.

— Ai dormit aici?

Glasul îi e schimbat. E ascuţit şi fără suflu.

— Am rămas aici, răspund.

— Pleacă! şopteşte ea. Pleacă imediat!

Nu ştiu dacă mă recunoaşte.

— Unde e lumina? întreb eu.

— Fără lumină, fără lumină! Pleacă, pleacă!

Mă scol şi mă duc pe pipăite la uşă.

— Să nu-ţi fie teamă, Isabelle!

Se agită în pat, ca şi când ar încerca să-şi tragă pătura peste ea…

— Pleacă odată! şopteşte cu aceeaşi voce schimbată, ascuţită. Altfel o să te vadă ea, Ralph! Repede!

Trag uşa după mine şi cobor scara. Jos şade sora de noapte. Ştie că am permisiunea să-i fac vizite Isabelei.

— E liniştită? mă întreabă.

Dau din cap şi, trecând prin grădină, mă îndrept spre poarta pe care intră şi ies cei sănătoşi. Asta ce să fi fost iarăşi? Cine o fi Ralph? Aşa nu mi-a spus niciodată. Şi la ce s-o fi gândit când a zis să nu mă vadă cineva? Doar am fost adeseori seara în cameră la ea.

Cobor spre oraş. „Dragostea”, gândesc eu, şi-mi vin iar în minte cuvintele mele pompoase. Simt un dor aproape insuportabil şi o groază îndepărtată, ceva ca o fugă şi merg tot mai repede spre oraş, cu lumina, căldura, vulgaritatea, mizeria, cotidianul şi aversiunea lui sănătoasă faţă de taine şi haos sau orice alt nume i s-ar putea da.

Noaptea, mă trezesc, auzind multe voci. Deschid fereastra şi văd că plutonierul Knopf a fost adus acasă. Asta nu s-a mai întâmplat niciodată; până acum, chiar când rachiul îi ieşea pe ochi, se întorcea acasă prin

propriile sale forțe. Geme tare. De jur împrejur ferestrele se luminează.

— Beţivan blestemat! se aude zbierând printr-una dintre ele. E văduva Konersmann, care stă acolo la pândă. N-are nicio treabă şi e intriganta străzii. Am bănuiala că de multă vreme îi urmăreşte şi pe Georg şi Lisa.

— Ţine-ţi cloanţa! răspunde de pe strada întunecată un erou anonim.

Nu ştiu dacă o cunoaşte pe văduva Konersmann. În orice caz, după o clipă de indignare mută, un val de injurii murdare se revarsă asupra omului, asupra lui Knopf, asupra moravurilor oraşului, ale ţării şi ale omenirii, încât răsună toată strada. În sfârşit, văduva tace, ultimele ei cuvinte fiind că-i va informa pe Hindenburg, pe episcop, poliţia şi pe patronii eroului necunoscut.

— Ţine-ţi botul, cotoroanţă scârboasă ce eşti! răspunde, ocrotit de întuneric, omul care pare să fie neobişnuit de rezistent. Domnul Knopf e grav bolnav. Mai bine ai fi fost dumneata în locul lui.

Văduva începe imediat să ţipe iarăşi, de data asta cu şi mai mare putere, lucru pe care nimeni nu l-ar fi crezut cu putinţă. Cu ajutorul unei lămpi electrice de buzunar, încearcă să-l recunoască de la fereastră pe răufăcător, dar lumina e prea slabă.

— Ştiu cine eşti! urlă ea ca din gură de şarpe. Eşti Heinrich Brüggemann. O să ajungi la închisoare, pentru că ai jignit o văduvă fără apărare. Ucigaşule! Şi mama dumitale…

Nu mai ascult nimic. Văduva are public interesat. Aproape toate ferestrele s-au deschis. Grohăituri şi aplauze răsună de peste tot. Eu cobor.

Pe Knopf tocmai îl cară înăuntru. E alb ca varul, sudoarea îi curge pe buze. Brusc se desprinde din mâinile celorlalţi, se împleticeşte câţiva paşi înainte şi sare pe neaşteptate către obelisc, îl cuprinde cu mâinile

şi picioarele ca o broască, se sprijină de granit şi urlă.

Mă uit împrejur. În spatele meu e Georg, în pijamaua lui purpurie, apoi doamna Kroll, fără proteză, într-un capot albastru şi cu părul pus pe moaţe, urmată de Heinrich, care, spre surprinderea mea, e în pijama, fără cască de oţel şi decoraţii. Oricum, pijamaua e vărgată în culorile prusace, negru şi alb.

— Ce s-a întâmplat? întreabă Georg. *Delirium tremens?* Iarăşi?

— Mai rău, spune omul, care i-a ţinut piept văduvei Konersmann.

Knopf a mai fost în starea asta de câteva ori. Vede elefanţi albi, care ies din perete, şi dirijabile, care intră prin gaura cheii. E chiar Heinrich Brüggemann, instalatorul.

— Ficatul şi rinichii. Crede că i-ar fi plesnit.

— Atunci de ce l-aţi cărat aici? De ce nu-l duceţi la Spitalul Sfânta Maria?

— Nu vrea la spital.

Apare familia Knopf. În frunte doamna, în urma ei cele trei fete, toate patru ciufulite, somnoroase şi speriate. Knopf, cuprins de o nouă criză, urlă iarăşi.

— Aţi telefonat după un medic? întrebă Georg.

— Încă nu. Ne-a fost destul de greu să-l aducem încoace. Voia să se arunce în râu.

Cele patru femei formează un cor jalnic în jurul plutonierului-major. Heinrich de asemenea s-a apropiat de el şi încearcă în calitate de bărbat, camarad, soldat şi german, să-l convingă să dea drumul obeliscului şi să se ducă în pat, cu atât mai mult, cu cât obeliscul se clatină sub greutatea lui Knopf. Heinrich îi spune că nu numai el, Knopf, e în pericol din cauza obeliscului, ci că firma, la rândul ei, l-ar trage pe majur la răspundere, dacă s-ar întâmplă ceva cu obeliscul. Şi mai adaugă că obeliscul e din preţiosul granit suedez de cea mai bună calitate care, în cădere, ar fi cu siguranţă grav avariat.

Knopf nu-l înţelege; cu ochii scoşi din orbite,

nechează ca un cal care are vedenii. Din birou îl aud pe Georg telefonând după un doctor. Lisa intră în curte, într-o rochie de seară de mătase albă, cam mototolită. Plesneşte de sănătate şi miroase tare a rachiu.

— Salutări de la Gerda, îmi spune. Zicea să-i mai dai un semn de viață.

În aceeaşi clipă, o pereche de îndrăgostiți răsare din spatele crucilor şi o ia la galop. Wilke apare în manta de ploaie, cu cămaşa de noapte pe dedesubt; urmează Kurt Bach, cel de al doilea ateu, în pijama neagră, cu bluză rusească şi cordon. Knopf continuă să urle.

Slavă Domnului că spitalul nu e departe. Medicul soseşte curând. I se explică la repezeală ce s-a întâmplat. Knopf nu poate fi cu niciun chip smuls de pe obelisc. De aceea, camarazii îi trag atât de jos pantalonii, încât bucile slabe îi rămân goale. Medicul care de pe timpul războiului e obişnuit cu situațiile mai dificile, îl freacă pe Knopf cu un tampon de vată îmbibat în alcool. Îi dă lui Georg o lămpiță de buzunar şi înfige o seringă în fundul bine luminat al lui Knopf. Plutonierul-major se întoarce pe jumătate şi se iasă în jos de pe obelisc. Medicul face un salt îndărăt.

Însoțitorii lui Knopf îl ridică. Tot se mai ține strâns cu mâinile de postamentul obeliscului; dar împotrivirea i-a fost înfrântă. Înțeleg că în teama lui s-a năpustit asupra obeliscului; petrecuse aici frumoase clipe liniştite, fără colici renale.

E dus în casă.

— Era de aşteptat, îi spune Georg lui Brüggemann. Cum s-a întâmplat?

Brüggemann clatină din cap.

— Habar n-am! Câştigase tocmai un pariu făcut cu un om din Münster. A ştiut să distingă un rachiu de la berărie de altul de la cârciuma Blume. Cel din Münster le adusese cu maşina. Eu am fost arbitru. În timp ce omul din Münster îşi scoate portofelul din buzunar, Knopf se face alb la față şi-l trec sudorile, imediat după

aceea zace la pământ, se încovoaie, varsă şi urlă. Restul, aţi văzut. Şi ştiţi ce e cel mai rău? La înghesuială, măgarul din Münster a tulit-o, fără să-şi plătească prinsoarea. Şi nimeni nu-l cunoaşte. Tot din pricina înghesuielii, nu ne-am notat nici numărul de la automobilul dobitocului.

— Asta e într-adevăr îngrozitor, spune Georg.

— Cum vrei s-o iei. Soarta, i-aş zice, declară Brüggemann.

— Soarta, repet eu. Dacă vrei să-ţi eviţi soarta, domnule Brüggemann, să nu pleci de aici prin Hakenstrasse. Văduva Konersmann controlează circulaţia, ţinând într-o mână o lanternă de buzunar, pe care a împrumutat-o, iar cealaltă mână e înarmată cu o sticlă de bere. Aşa-i Lisa?

Lisa dă din cap cu vioiciune.

— O sticlă de bere plină. Dacă se sparge în capul dumitale, o să te treacă răcorile.

— Ei, drăcia dracului! Cum ies eu de aici? Strada asta e înfundată?

— Din fericire, nu, răspund. Ocolind pe la spate, prin grădini, poţi ieşi în Bleibtreustrasse. Te sfătuiesc să pleci imediat, se luminează de ziuă.

Brüggemann se face nevăzut. Heinrich Kroll cercetează dacă obeliscul e avariat şi dispare şi el.

— Aşa e omul, spune Wilke, oarecum generalizând, arată cu capul în sus spre fereastra lui Knopf, apoi spre grădina prin care se strecoară Brüggemann şi urcă iară scara la atelierul său.

Pare că noaptea asta doarme acolo, nu lucrează.

— Iar ai avut o manifestaţie de spiritism cu flori?

— Nu, dar mi-am comandat cărţi despre asta.

Doamna Kroll a observat deodată că şi-a uitat dantura şi a plecat de mult. Kurt Bach măsoară cu ochi de cunoscător umerii goi, bruni ai Lisei; nestârnind însă aceeaşi atracţie, o ia din loc.

— Bătrânul moare? întreabă Lisa.

— Probabil, răspunde Georg. E de mirare că n-a murit mai demult.

Medicul iese din casa lui Knopf.

— Ce e? întreabă Georg.

— Ficatul. E prăpădit de multă vreme. Cred că de data asta nu mai scapă. E putred tot. O zi, două, şi gata.

Apare soția lui Knopf.

— Aşadar, nicio picătură de alcool, îi spune medicul. Aţi controlat camera?

— Absolut, domnule doctor. Şi eu, şi fetele mele. Am mai găsit două sticle pline cu blestemăția asta. Să vedeți!

Aduce sticlele, le scoate dopurile şi vrea să le golească.

— Stai! zic eu. Nu chiar aşa. Principalul e să nu fie la îndemâna lui Knopf. Nu-i aşa, doctore?

— Sigur.

Se simte un miros de rachiu bun.

— Ce să fac cu astea în casă? se vaită doamna Knopf. Le găseşte oriunde le-aş ascunde. Are un nas nemaipomenit.

— Puteți fi scutită de grija asta.

Doamna Knopf ne dă doctorului şi mie câte o sticlă. Doctorul îmi aruncă o privire.

— Nenorocirea unora e norocul altora, rosteşte el şi pleacă.

Doamna Knopf intră în casă. Numai Lisa, Georg şi cu mine rămânem afară.

— Şi doctorul e de părere că moare, nu-i aşa? întreabă Lisa.

Georg dă din cap. În întunericul nopții, pijamaua sa purpuria dă impresia că ar fi neagră. Lisa tremură de frig şi rămâne pe loc.

— Salutare! le spun eu şi îi las singuri.

De sus o văd pe văduva Konersmann patrulând ca o umbră în fața casei ei. Tot îl mai pândeşte pe

Brüggemann. După un timp, aud că se trage încet uşa de jos. Stau cu ochii aţintiţi în noapte şi mă gândesc la Knopf şi apoi la Isabelle. Tocmai când să mă culc, o văd pe văduva Konersmann că traversează strada. Crede probabil că Brüggemann s-a ascuns şi luminează curtea noastră ca să-l caute, în faţa mea, la fereastră, mai e burlanul cel vechi, cu care îl speriasem cândva pe Knopf. Acum, aproape că regret, dar zăresc cercul de lumină, care se mişcă în curte şi nu pot să rezist. Cu prudenţă, mă aplec şi suflu cu voce adâncă prin burlan:

— Cine mă deranjează acolo? adăugând şi un geamăt.

Văduva Konersmann rămâne împietrită. Apoi cercul de lumină tremură frenetic peste curte şi monumente.

— Dumnezeu să se milostivească şi de sufletul tău… suflu eu iar.

Mi-ar fi plăcut să vorbesc în stilul lui Brüggemann, mă stăpânesc însă. Pentru cele spuse până acum, văduva nu mă poate reclama, dacă descoperă cumva ce s-a întâmplat.

Nu descoperă nimic. Se strecoară de-a lungul zidului, spre stradă şi o ia la goană peste drum, către poarta casei ei. Mai aud că o apucă un sughiţ şi apoi totul se linişteşte.

XXI

Îi fac cu precauție vânt fostului poştaş Roth, un om mic de statură, al cărui sector pe vremuri, în timpul războiului era în cartierul nostru. Roth era un om simțitor şi-şi punea la inimă faptul că pe atunci trebuia atât de des să fie solul nenorocirii. În toți anii da pace, fusese întâmpinat întotdeauna cu plăcere, când aducea poşta; în război, însă, devenise din ce în ce mai mult o apariție care aproape nu mai inspira decât teamă. El aducea ordinele de chemare şi înspăimântătoarele plicuri oficiale, cuprinzând: „Căzut pe câmpul de onoare", şi cu cât războiul se prelungea, cu atât mai des le aducea şi stârnea jale, blesteme şi lacrimi. Până într-o zi, când a primit el însuşi unul dintre aceste plicuri înspăimântătoare şi după o săptămână al doilea, şi atunci s-a terminat cu el. Devenise tăcut şi în oarecare măsură nebun, iar Administrația poştelor fusese nevoită să-l pensioneze. Prin aceasta, la fel ca mulți alții, a fost condamnat să moară cu încetul de foame, deoarece, în timpul inflației, toate pensiile erau recalculate întotdeauna mult prea târziu. Câțiva cunoscuți l-au luat în grijă pe bătrânul singuratic şi, câțiva ani după război, a început iar să circule; mintea însă i-a rămas tulbure. Mai crede şi acum că e poştaş şi umblă peste tot cu un chipiu de serviciu, pentru a le duce oamenilor veşti; dar acum, după toate ştirile nenorocite, vrea să aducă numai veşti bune. Strânge toate plicurile şi cărțile

poştale vechi pe unde le găseşte şi apoi le împarte ca veşti din lagărele ruseşti de prizonieri. Totodată dă şi explicații că cei crezuți morți ar fi în viață. Spune că n-ar fi căzut pe front şi s-ar întoarce curând acasă.

Mă uit la cartea poştală pe care mi-a adus-o de data asta. Este un imprimat foarte vechi, cu invitația de a participa la loteria prusacă; o glumă idioată, astăzi, în vremea inflației. Roth trebuie s-o fi pescuit dintr-un coş de hârtii. Este adresată unui anume Sack, măcelar, care a murit demult.

— Mulțumesc frumos, spun eu. Mi-a făcut mare plăcere. Roth dă din cap.

— Soldații noştri se întorc curând din Rusia.

— Da, sigur.

— Se întorc toți acasă. Numai că o să mai dureze. Rusia e foarte mare.

— Sper că vin şi băieții dumitale.

Ochii lui spălăciți se luminează.

— Da. Şi ai mei. Am şi primit ştirea.

— Încă o dată multe mulțumiri.

Roth zâmbeşte fără să se uite la mine şi pleacă mai departe. Administrația poştelor a încercat la început să-l dezvețe de obiceiurile sale, cerând chiar să fie închis; dar oamenii s-au împotrivit şi acum e lăsat în pace. Într-o cârciumă unde se face politică de dreapta, câtorva clienți permanenți le-a venit de altfel de curând ideea să-l trimită pe Roth la adversari politici cu scrisori, care să conțină insulte obscene, ca şi altele cu dublu înțeles adresate femeilor singure. Acest procedeu li s-a părut straşnic. Şi Heinrich Kroll a apreciat acest suculent umor popular. De altminteri printre cei de o seamă cu el, Heinrich e cu totul alt om decât cu noi; acolo trece chiar drept glumeț.

Roth a uitat bineînțeles de mult în ce case au fost morți de pe urma războiului. Îşi împarte cărțile poştale cum se nimereşte, şi cu toate că un observator al băutorilor de bere naționalişti l-a însoțit întotdeauna şi

a supravegheat ca scrisorile insultătoare să ajungă la adresele exacte, arătându-i lui Roth casele şi apoi ascunzându-se, s-a întâmplat totuşi din când în când câte o eroare şi Roth a schimbat câteva scrisori. Aşa s-a făcut că una adresată Lisei să ajungă la vicarul Bodendieck. Conținea invitația la o întâlnire de împreunare trupească noaptea la unu, în tufişul din spatele bisericii Sfânta Maria, contra sumei de zece milioane de mărci. Bodendieck i-a urmărit pe observatori ca indienii, a pătruns prin surprindere în mijlocul lor şi, fără multe vorbe, pe doi i-a bătut cap în cap, iar celui de al treilea, care voia să fugă, i-a dat o asemenea lovitură cu piciorul, încât a fost proiectat în aer şi cu mare greutate a reuşit să scape. Abia după aceea, Bodendieck, un maestru al artei de a obține cu uşurință spovedanii, i-a luat pe cei doi prizonieri la întrebări, însoțite de palme, aplicate cu uriaşele sale labe țărăneşti. Mărturisirile au urmat imediat şi dat fiind că amândoi indivizii erau catolici, le-a identificat numele şi le-a ordonat să se prezinte a doua zi sau la spovedanie sau la poliție. Au preferat, fără îndoială, spovedania. Bodendieck le-a dat acel *Ego te absolvo,* aplicându-le în acelaşi timp rețeta folosită de preotul de la catedrală cu mine. Pentru ispăşire, le-a poruncit să nu bea o săptămână şi apoi să vină din nou la spovedanie. Amândoi s-au temut de excomunicare, dacă nu-şi împlineau pedeapsa, şi nevrând să lase lucrurile să ajungă atât de departe, au fost obligați să se prezinte iarăşi. Fără nicio milă, Bodendieck i-a somat să se spovedească săptămână de săptămână şi să nu bea, făcând astfel din ei cei mai desăvârşiți creştini abstinenți. N-a aflat niciodată că cel de al treilea păcătos era maiorul Wolkenstein, care după lovitura cu piciorul, a fost supus unui tratament de prostată, datorită căruia a devenit un adversar politic şi mai înverşunat, şi în cele din urmă a trecut la naziști.

Uşile casei lui Knopf sunt deschise. Maşinile de cusut zumzăie. Dimineața s-au cumpărat baloturi de stofă neagră şi acum mama cu fetele îşi lucrează rochiile de doliu. Plutonierul-major încă n-a murit, dar medicul a declarat că s-ar putea să fie o chestiune de ore sau cel mult de zile. Nu mai poate fi salvat. Deoarece familia ar considera ca o gravă lipsă de considerație să întâmpine moartea în rochii de culoare deschisă, au fost luate măsuri urgente. În clipa când Knopf îşi va da ultima suflare, familia va avea pregătită îmbrăcămintea neagră, un voal de doliu pentru doamna Knopf, ciorapi negri pentru toate patru şi chiar pălării negre. Onoarea mic-burgheză va fi satisfăcută.

Capul chel al lui Georg pluteşte ca o jumătate dintr-un calup de brânză peste cadrul ferestrei. E însoțit de Oskar-Lacrimă.

— Cum stă dolarul? întreb eu, când intră în casă.

— Astăzi la ora douăsprezece exact un miliard, răspunde Georg. Dacă vrei, putem să sărbătorim acest jubileu.

— Putem. Şi când suntem faliți?

— Când vom fi vândut totul. Ce bei, domnule Fuchs?

— Ce aveți. Păcat că aici, în Werdenbrück, nu există votcă.

— Votcă? Ai făcut războiul în Rusia?

— Mai e vorbă! Am fost chiar comandant de cimitir în Rusia. Ce minunate timpuri!

Îl privim pe Oskar cu surprindere.

— Timpuri minunate? mă mir eu. Asta o spui dumneata, care eşti atât de sensibil încât poți plânge şi la comandă?

— Au fost timpuri minunate, declară Oskar-Lacrimă hotărât şi miroase rachiul, de parcă am avea intenția să-l otrăvim. Mâncare din belşug, băutură bună, serviciu plăcut departe în spatele frontului, mai mult ce să-ți doreşti? Omul se obişnuieşte cu moartea la fel ca şi cu o boală contagioasă.

Cu un aer elegant gustă rachiul. Suntem oarecum uluiți de profunzimea filosofiei sale.

— Unii se obişnuiesc cu moartea la fel cum te obişnuieşti cu un al patrulea la jocul de skat, afirm eu. De pildă, groparul Liebermann. Pentru el lucrul în cimitir e la fel cum ar săpa într-o grădină. Dar un artist ca dumneata…

Oskar zâmbeşte cu superioritate.

— Aici e marea deosebire! Liebermann e lipsit de adevărata sensibilitate metafizică, veşnicul: „mori şi ia ființă”.

Georg şi cu mine ne uităm uimiți unul la altul. Să fie acest Oskar-Lacrimă un poet nerealizat?

— Întotdeauna ai în față acest „mori şi ia ființă”? întreb eu.

— Mai mult sau mai puțin. În orice caz, inconştient. Dumneavoastră, domnilor, nu simțiți la fel?

— Se întâmplă uneori, răspund eu. În special înainte de masă.

— Odată ne-a fost anunțată vizita majestății-sale, spune Oskar visător. Dumnezeule, ce emoție pe noi! Din fericire, mai erau încă două cimitire în apropiere şi am putut împrumuta.

— Ce să împrumutați? întrebă Georg. Podoabe de mormânt? Sau flori?

— Ah, în privința asta totul era în ordine. Autentic prusac, mă înțelegeți? Nu, cadavre.

— Cadavre?

— Desigur, cadavre! Bineînțeles nu în chip de cadavre, ci în calitatea pe care o avuseseră înainte de a muri. Infanterişti erau în fiecare cimitir cu duiumul. Fruntaşi, subofițeri, plutonieri secunzi şi locotenenți de asemenea – greutățile începeau cu gradele superioare. Colegul meu de la cimitirul învecinat avea, de exemplu, trei maiori; eu n-aveam niciunul. Aveam însă doi locotenent-colonei şi un colonel. I-am dat un locotenent-colonel în schimbul a doi maiori. Odată cu târgul ăsta

m-am ales şi cu o gâscă grasă, atât considera colegul meu de mare ruşinea să nu aibă niciun locotenent-colonel. Nu-şi putea închipui, cum te poți prezenta în fața majestății-sale fără un locotenent-colonel mort.

Georg îşi acoperă fața cu mâna.

— Nici măcar acum nu îndrăznesc să mă gândesc la toate astea.

Oskar dă din cap şi-şi aprinde o țigară subțire.

— Dar încă nu era nimic pe lângă comandantul celui de al treilea cimitir, explică el liniştit. Ăla n-avea nimic din marfa asta mai de soi. Nici măcar un maior. Locotenenți, numai în cantități reduse. Era disperat. Eu eram bine asortat şi, în cele din urmă, i-am dat pe unul dintre maiorii pe care-i primisem pentru locotenent-colonelul meu, în schimbul a doi căpitani şi a unui plutonier de stat-major. De fapt am fost culant. Căpitani aveam şi eu; un plutonier de stat-major era însă o raritate. După cum ştiți, porcii ăştia stau întotdeauna în spatele frontului şi nu vin aproape niciodată în bătaia focului; de aceea se şi poartă ca nişte hingheri. Aşadar i-am luat pe aceştia trei din mărinimie şi pentru că mi-a făcut plăcere să am un plutonier-major, care să nu mai poată urla.

— N-aveai niciun general? întreb eu.

— General??? Un general căzut pe front e ceva atât de rar ca… Se frământă să găsească o comparație. Sunteți cumva colecționari de gândaci?

— Nu, răspunde Georg şi cu mine la unison.

— Păcat, spune Oskar. Ei, ca o rădaşcă uriaşă, *Lucanus cervus,* sau, dacă sunteți colecționari de fluturi, ca un fluture Cap de mort. Altfel cum ar mai fi războaie? Chiar şi colonelul meu fusese lovit de dambla. Dar colonelul ăsta…

Deodată Oskar-Lacrimă rânjeşte. Capătă o înfățişare ciudată; de la atâta plâns are cute pe față ca un copoi şi, de obicei, aceeaşi expresie jalnic-festivă.

— Aşadar al treilea comandant trebuia, desigur, să

aibă şi el un stat-major. Mi-a oferit în schimb orice voiam, dar mie nu-mi mai trebuia nimic; aveam şi un plutonier de stat-major, căruia îi dădusem un mormânt aşezat pe colț, într-o poziție la vedere. În cele din urmă i-am cedat – contra treizeci şi şase de sticle de votcă din cea mai bună. Ce e drept, i-am transferat pentru asta pe colonelul nu pe locotenent-colonelul meu. Treizeci şi şase de sticle! De atunci, domnii mei, mi se trage şi astăzi preferința pentru votcă. Aici, însă, nu se găseşte nicăieri.

Oskar se înduplecă s-o înlocuiască, bând încă un rachiu.

— De ce ți-ai făcut atâta treabă cu cadavrele alea? întreabă Georg. A fost nevoie totuşi să le schimbi locurile. De ce n-ai pus pur şi simplu câteva cruci cu nume născocite, cu grade superioare, şi cu asta basta? În felul ăsta puteai să ai şi un general-locotenent.

Oskar e indignat.

— Dar bine, domnule Kroll! spune el blând şi cu reproş. Asta ar fi fost o falsificare. Poate chiar profanare de cadavre…

— Profanare de cadavre, numai în cazul când ai fi dat un maior pentru un grad inferior, spun eu. Nu însă când e vorba de un infanterist, pe care l-ai fi ridicat pentru o singură zi la grad de general.

— Trebuia să pui crucile cu nume născocite pe morminte goale, adaugă Georg. Atunci n-ar mai fi însemnat profanare de cadavre.

— Dar tot falsificare rămânea. Şi putea fi dată în vileag, răspunde Oskar. Chiar de către gropari. Şi ce mă făceam? Afară de asta – un general fals? Se cutremură. Majestatea-sa îşi cunoaşte negreşit generalii.

Lăsăm totul baltă. Şi pe Oskar.

— Ştiți care a fost partea comică în treaba asta? întreabă el.

Tăcem. Întrebarea poate fi numai retorică şi nu cere răspuns.

— O zi înainte de inspecție, vizita a fost amânată. Majestatea-sa n-a mai venit deloc. Plantasem o mare de primule şi narcise.

— Ați restituit morții schimbați? întreabă Georg.

— Asta ne-ar fi dat prea mult de lucru. Fuseseră făcute şi actele. Şi rudele fuseseră informate că morții lor au fost mutați. Asta se întâmplă de altfel adesea. Cimitirele cădeau în zona de luptă şi după aceea se lua totul de la început. Furios a fost numai comandantul cu votca. A încercat chiar să năvălească la mine, însoțit de şoferul său, ca să-şi ia înapoi lăzile; eu le ascunsesem însă cât se putea mai bine, cu mult timp înainte. Într-o groapă goală. Oskar căscă. Da, ce timpuri erau pe atunci! Aveam în subordine câteva mii de morminte. Pentru azi – scoate un bilețel din buzunar – două pietre mijlocii, cu placă de marmură, domnule Kroll. Asta-i tot, din păcate.

Străbat grădina întunecată a ospiciului. Isabelle s-a dus astăzi, după multă vreme, pentru prima oară la slujba bisericească. O caut, dar n-o găsesc nicăieri. În locul ei îl întâlnesc pe Bodendieck, care miroase a tămâie şi a țigări.

— Ce eşti în momentul de față? mă întreabă el. Ateu, budist, sceptic sau te-ai întors pe căile Domnului?

— Fiecare dintre noi e întotdeauna pe căile Domnului, răspund eu, obosit să-l mai înfrunt. Depinde numai ce înțelege prin asta.

— Bravo, spune Bodendieck. Wernicke te căuta. De ce lupți cu atâta înverşunare împotriva unui lucru atât de simplu cum e credința?

— Pentru că un sceptic combativ e mai apreciat în cer decât nouăzeci şi nouă de vicari, care din copilărie cântă osanale, îi răspund.

Bodendieck zâmbeşte pe sub mustață. Nu vreau să mă cert cu el; îmi amintesc de isprava lui din tufişul bisericii Sfânta Maria.

— Când vii la spovedanie? mă întreabă.

— Aşa cum au venit doi păcătoşi de la biserica Sfânta Maria.

Tresare.

— Aha, ai aflat? Nu, nu aşa. Ai să vii de bună voie! Nu mai întârzia.

Nu-i răspund nimic şi ne despărţim prieteni. Pe drumul spre camera lui Wernicke frunzele copacilor flutură prin aer ca liliecii. Miroase în tot locul a pământ şi a toamnă. „Unde o fi vara?" îmi spun în gând. „Parcă abia acum era aici!"

Wernicke împinge de o parte o grămadă de hârtii.

— Ai văzut-o pe domnişoara Terhoven? mă întreabă.

— La biserică. Altfel nu.

Dă din cap.

— Nu te mai ocupa deocamdată de ea.

— Bine, zic eu. Alte ordine?

— Nu fi prost! Nu e vorba de ordine. Fac ceea ce cred că e bine pentru bolnavii mei. Mă priveşte mai atent. Nu cumva eşti îndrăgostit?

— Îndrăgostit? De cine?

— De domnişoara Terhoven. De cine alta? E o puştoaică drăguţă. Ei drăcie, la povestea asta, nici nu m-aş fi gândit!

— Nici eu. La care poveste?

— Atunci e bine. Râde. De altfel nu ţi-ar fi stricat deloc.

— Aşa? răspund eu. Credeam, până acum, că numai Bodendieck e aici reprezentantul lui Dumnezeu. Acum te mai avem şi pe dumneata. Ştii exact ce strică şi ce nu, nu-i aşa?

Wernicke tace o clipă.

— Aşadar, totuşi, spune el apoi. Ei, şi dacă! Păcat că n-am putut fi şi eu de faţă! Tocmai la dumneata! Trebuie să fi fost nişte straşnice dialoguri de prostănaci. Ia o ţigară. Ai observat că a venit toamna?

— Da, spun eu! În privinţa asta sunt de acord cu

dumneata.

Wernicke îmi întinde cutia cu țigări. Iau una. N-aş vrea ca refuzul să fie interpretat drept un nou semn că aş fi îndrăgostit. Mă simt deodată atât de rău că îmi vine să vărs. Totuşi aprind țigara.

— Ți-am rămas dator o explicație, spune Wernicke. Mama? A fost iar aici două seri. În sfârşit, a vorbit. Bărbatul mort de mult; mama drăguță, tânără, cu amant de care se îndrăgostise nebuneşte şi fata, pe cât se pare; mama şi amantul imprudenți, fata geloasă îi surprinde într-o situație foarte intimă, poate că îi şi urmărea de mai multă vreme – înțelegi?

— Nu, răspund eu.

Toate acestea mă îngrețoşează ca şi țigara lui Wernicke.

— Deci aşa stau lucrurile, continuă Wernicke cu plăcere. Ura fetei, scârbă, complexe, refugiu, în dedublarea personalității; exact tipul care evadează din realitate şi trăieşte în lumea viselor. Pe lângă asta, mai târziu, mama s-a căsătorit cu amantul, din care cauză fata a ajuns la criză – acum înțelegi?

— Nu.

— Dar e atât de simplu, spune Wernicke nerăbdător. Greu a fost până am descoperit miezul lucrurilor, acum însă – îşi freacă mâinile. Mai avem şi norocul că al doilea soț, fostul amant, Ralph sau Rudolf sau un nume asemănător, nu ne mai stă în cale. Cu trei luni în urmă a divorțat, acum două săptămâni a murit, într-un accident de automobil – cauza a fost deci înlăturată, drumul e liber – în sfârşit, acum trebuie să fi înțeles.

— Da, răspund eu şi îmi vine să-i astup veselului om de ştiință gâtlejul cu un tampon îmbibat cu cloroform.

— Ei, vezi! Acum depinde care va fi rezolvarea. Mama, care dintr-odată nu mai e o rivală, pregăteşte cu grijă întâlnirea – încă de o săptămână acționez în privința asta şi totul merge foarte bine. Ai văzut că domnişoara Terhoven a fost iar astă-seară la slujbă la biserică…

— Eşti de părere că dumneata ai readus-o pe drumul cel bun? Dumneata, ateul, nu Bodendieck?

— Prostii! exclamă Wernicke, cam supărat de stupiditatea mea. Nu e vorba de asta! Am vrut să spun că e mai deschisă, mai accesibilă, mai nestânjenită – n-ai observat şi dumneata când ai fost ultima oară aici?

— Da.

— Ei, poftim! Wernicke îşi freacă din nou mâinile. După primul şoc puternic, ăsta a fost deci un rezultat îmbucurător.

— Şocul n-a fost şi el un rezultat al tratamentului dumitale?

— Făcea parte din tratament.

Mă gândesc la Isabelle în camera ei.

— Felicitările mele!

Wernicke e atât de obsedat de problemă, încât nu-şi dă seama de ironie.

— Prima întâlnire fugitivă şi tratamentul au produs bineînțeles revenirea; asta a fost de altfel şi intenția mea – dar de atunci – am mari speranțe! Înțelegi că acum nu mai pot folosi nimic care ar putea abate…

— Înțeleg, n-ai nevoie de mine.

Wernicke dă din cap în semn de aprobare.

— Ştiam că vei înțelege! Şi dumneata ai ceva din curiozitatea omului de ştiință. Un timp ai fost foarte util, dar acum… Ce-i cu dumneata? Ți-e prea cald?

— Țigara. E prea tare.

— Dimpotrivă, afirmă neobositul om de ştiință. Țigările astea braziliene îți dau impresia că sunt tari – sunt însă tot ce poate fi mai uşor.

„Multe sunt aşa pe lume”, gândesc, şi pun iarba rea deoparte.

— Creierul omenesc! spune Wernicke aproape exaltat. Pe vremuri voiam să mă fac marinar, aventurier şi explorator în păduri virgine – ridicol! Cea mai mare aventură e ascunsă aici! Se bate pe frunte. Cred că ți-am mai explicat asta cândva.

— Da, răspund. Chiar deseori.

Cojile verzi ale castanelor pârâie sub picioarele mele. „Îndrăgostit ca un prostănac”, gândesc eu, „ce-o fi vrând să spună acest găgăuță al faptelor concrete? De-ar fi atât de simplu!” Mă îndrept spre poartă şi mă strecor pe lângă o doamnă care se apropie încet de mine. Poartă o etolă de blană şi nu e din ospiciu. Pe întuneric, văd o față palidă, ştearsă şi în urma ei adie un miros de parfum.

— Cine era? întreb paznicul la ieşire.

— O doamnă care se duce la doctorul Wernicke. A mai fost de câteva ori. Mi se pare că are pe cineva internat aici.

„Mama”, îmi spun în gând, cu speranța că nu e ea. Mă opresc afară şi privesc ospiciul. Mă cuprinde mila, furia, că am fost ridicol şi apoi o milă fără seamăn față de mine însumi. Dar din toate nu rămâne nimic decât neajutorarea. Mă sprijin de un castan, simt tulpina rece şi nu ştiu ce vreau şi ce aş dori.

Plec mai departe şi în timp ce merg mi-e mai bine. „Lasă-i să vorbească, Isabelle, lasă-i să râdă de noi prostănacii!” îmi spun în gând. „Tu, viață dulce şi dragă, tu, zburătoare nestăvilită, care ai mers cu paşi siguri acolo unde toți se prăbuşesc, care ai plutit, acolo unde alții cu cizme cazone tropăie, dar care te-ai încurcat şi te-ai smuls însângerată din pânze de păianjeni şi granițe, pe care alții nu le văd – ce-or fi vrând de la tine? De ce trebuie cu atâta înverşunare să te aducă înapoi în lumea lor, în lumea noastră? De ce nu te lasă în viața ta de fluture, dincolo de cauză şi efect, de timp şi moarte? Să fie gelozie? Nevinovăție? Sau e adevărat ce spune Wernicke, că trebuie să te salveze de ceea ce ar putea fi mai rău, de temerile fără nume care ar mai fi putut interveni, mai puternice decât cel pe care el însuşi le-a conjurat, şi în final, de vegetarea animalică în stupiditate? Dar e oare sigur că va putea? E sigur că

tocmai cu încercările lui de salvare nu te va distruge sau nu te va împinge mai repede tocmai acolo de unde vrea să te salveze? Cine ştie? Ce ştie despre muşte, vânt, primejdii, încântarea zilelor şi nopţilor fără spaţiu şi timp, acest om de ştiinţă, acest colecţionar de fluturi? Cunoaşte el viitorul? A băut el Luna? Ştie el că plantele strigă? Râde de toate astea. Pentru Wernicke sunt numai o reacţie de evadare faţă de o întâmplare brutală. Dar este el oare un profet, care vede dinainte ce se va întâmpla? E Dumnezeu, ca să ştie ce trebuie să se întâmple? Despre mine ce a ştiut? Că ar fi fost destul de bine, dacă aş fi fost puţin îndrăgostit? Dar ce ştiu eu însumi despre asta? A izbucnit şi se desfăşoară fără sfârşit. Am presimţit eu că va fi aşa? Cum te poţi dărui astfel cuiva? N-am alungat eu însumi tot mereu aceste gânduri în săptămânile care zac acum departe, la orizont, ca un soare-apune de neatins? Dar de ce mă plâng? Ce mă înfiorează? N-ar putea să fie totul bine şi Isabelle sănătoasă şi…”

Aici mă opresc. Ce va fi? Nu va pleca oare? Şi apoi n-a apărut deodată o mamă cu etolă de blană, parfumată discret, cu rude în urma ei şi pretenţii în ce o priveşte pe Isabelle? Nu e ea oare pierdută pentru mine, care nici măcar nu-mi pot strânge destul bani pentru a-mi cumpăra un costum de haine? Şi nu sunt poate atât de derutat tocmai din pricina asta? Dintr-un egoism obtuz? Şi toate celelalte nu sunt oare numai faţadă?

Intru într-o cramă. La mese, câţiva şoferi. Într-o oglindă cu ape de la bufet, îmi văd obrazul strâmbat. În faţa mea, într-o vitrină, sunt expuse şase sandvişuri uscate cu sardele, care de vechi ce sunt au cozile ridicate. Beau un rachiu şi am senzaţia că în stomacul meu e o gaură adâncă, dureroasă. Mănânc sandvişurile cu sardele şi încă alte câteva cu brânză veche; au un gust oribil, dar mă îndop cu ele. Apoi mănânc cârnăciori din carne de cal, care sunt atât de roşii, că ar putea aproape să necheze. Sunt din ce în ce mai nenorocit şi

mai înfometat. Aş fi în stare să mănânc tot ce se găseşte la bufet.

— Omule, spune birtaşul. Dar ştiu că ai poftă de mâncare!

— Da. Mai poți să-mi dai ceva?

— Supă de mazăre. Supă deasă. Dacă mai moi şi pâine în ea…

Înghit supa de mazăre şi birtaşul îmi aduce, din proprie inițiativă, încă o felie de pâine, unsă cu untură de porc. O dau gata şi pe asta şi sunt mai înfometat şi mai nenorocit ca înainte. Şoferilor începe să îi se trezească interesul pentru mine.

— Am cunoscut odată pe cineva, care era în stare să mănânce treizeci de ouă tari dintr-un foc, spune unul dintre ei.

— Asta e imposibil. Murea. S-a dovedit ştiințific.

Îmi ațintesc supărat privirea asupra omului de ştiință.

— Ai văzut dumneata? îl întreb.

— E sigur, răspunde el.

— Nu e deloc sigur. Stabilit ştiințific este numai că şoferii mor de tineri.

— Cum asta?

— Din cauza vaporilor de benzină. Intoxicare lentă.

Birtaşul apare cu un fel de salată italienească. Somnolența lui s-a transformat într-un interes sportiv. De unde a scos salată cu maioneză, e o enigmă. Salata e chiar proaspătă. Poate că a sacrificat-o din propria lui cină. O îndes şi pe asta în mine şi plec – stomacul mă arde, dar pare să fie tot gol şi câtuşi de puțin satisfăcut.

Străzile sunt învăluite într-o lumină cenuşie şi tulbure. Peste tot stau cerşetori. Dar nu sunt cerşetorii de pe vremuri – acum sunt amputații, betegii, şomerii, bătrânii tăcuți, cu obrajii ca de hârtie mototolită şi decolorată. Mă cuprinde deodată ruşinea că m-am îndopat fără rost. Dacă le-aş fi dat la vreo doi sau trei dintre aceşti oameni ce am înghițit eu, ar fi fost sătui

pentru o seară întreagă şi mie nu mi-ar fi fost mai foame decât îmi e acum. Scot din buzunar banii care mi-au mai rămas şi îi dăruiesc. Nu mai sunt mulți şi pentru mine nu-i nicio pagubă; mâine la zece dimineața, când va apărea cursul dolarului, valoarea lor va fi oricum scăzută cu un sfert. Din toamnă, ftizia galopantă a mărcii germane a intrat într-un ritm de zece ori mai mare. Cerşetorii cunosc situația şi dispar imediat, deoarece fiecare minut e prețios, prețul supei poate să crească într-o oră cu câteva milioane de mărci. Depinde dacă birtaşul trebuie sau nu să facă a doua zi cumpărături – sau dacă el însuşi e afacerist sau o victimă. Dacă e şi el o victimă, atunci e mană cerească pentru victimele mai mărunte şi ridică prețurile mai târziu.

Pornesc mai departe. Din spitalul orăşenesc ies câțiva oameni. Printre ei o femeie, care are brațul drept legat în sus pe o atelă. Emană un miros de medicamente. În întuneric, spitalul are aerul unei cetăți a luminii. La aproape toate ferestrele se văd lămpile arzând; fiecare cameră pare să fie ocupată. Pe timp de inflație, oamenii mor repede. Asta o ştim şi noi.

Pe Strada Mare mă duc la o băcănie, care adeseori mai rămâne deschisă după programul oficial. Firma noastră a căzut la o înțelegere cu proprietăreasa magazinului. A primit de la noi pentru bărbatul ei o piatră de mormânt de mărime mijlocie şi pentru asta avem dreptul să ne procurăm de la ea, în mărci, mărfuri în valoare de şase dolari, la cursul dolarului din 2 septembrie. Este un schimb comercial pe termen prelungit. De altfel de multă vreme schimbul e peste tot la modă. Se face schimb cu paturi vechi contra canari şi bibelouri, porțelan contra cârnați, bijuterii contra cartofi, mobilă contra pâine, piane contra şuncă, lame de ras întrebuințate contra resturi de legume, blănuri vechi contra tunici militare prefăcute şi moştenirile contra alimente. Cu o lună în urmă, lui Georg i s-a ivit

chiar prilejul să poată achiziționa un smoching aproape nou contra unei coloane sparte din marmură, cu soclu. A renunțat cu inimă grea, pentru că e superstițios şi crede că în lucrurile morților mai rămâne multă vreme ceva din cei dispăruți. Văduva i-a explicat că smochingul a fost curățat chimic, aşadar că e, de fapt, absolut nou şi se presupune că vaporii de clor au alungat din fiecare cută urmele mortului. Georg s-a codit mult, căci smochingul i se potrivea; până la urmă totuşi a renunțat.

Apăs pe clanța magazinului. Uşa e încuiată. „Bineînțeles", gândesc eu şi privesc înfometat vitrinele. În cele din urmă, obosit, pornesc spre casă. În curte se află şase plăci mici de gresie. Sunt încă neatinse, nu poartă niciun nume gravat pe ele. Kurt Bach le-a făcut. De fapt, e o pângărire a talentului său. Şlefuirea pietrei e o muncă obişnuită a cioplitorilor de piatră. În momentul de față, însă, nu avem contracte pentru lei muribunzi şi monumente de eroi. Iată de ce, Kurt lucrează pentru stoc plăci foarte mici, ieftine, de care avem întotdeauna nevoie, mai cu seamă acum toamna, când, ca şi primăvara, moartea este iar foarte frecventă. Gripa, foametea, mâncarea proastă şi lipsa de rezistență îi poartă de grijă.

În casa familiei Knopf zumzăie înfundat maşinile de cusut. Prin geamul de la uşă răzbate lumina din camera unde se cos rochiile de doliu. În odaia bătrânului Knopf e întuneric. Probabil că a şi murit. Mă gândesc că ar trebui să-i punem la mormânt obeliscul negru, acest deget sinistru de piatră, care se ridică de la pământ spre cer. Pentru Knopf a fost cea de a doua patrie şi, până acum, două generații ale familiei Kroll tot n-au fost în stare să vândă acest întunecat semn acuzator.

Intru în birou.

— Vino încoace! mă strigă Georg care m-a auzit de la el din cameră.

Deschid uşa şi rămân uluit. Georg şade, ca de obicei, în fotoliu, cu revistele ilustrate în față. Cercul săptămânal de lectură al lumii elegante, din care face parte, i-a trimis chiar acum hrană proaspătă. Dar asta nu e tot – e îmbrăcat în smoching, cu cămaşă scrobită şi cu vestă albă, o imagine ca din revistă; holteiul.

— Aşadar, totuşi! constat eu. Ți-ai jertfit avertismentul dat de instinct pentru setea de plăceri. Smochingul văduvei!

— Nicidecum! Georg se umflă în pene, încântat de el însuşi. Ce vezi aici este un exemplu de felul cum femeile ne întrec în iscusință. Ăsta e alt smoching. Văduva l-a schimbat pe al ei cu ăsta, la un croitor şi astfel şi-a plătit datoria, menajându-mi sensibilitatea. Uită-te aici – smochingul văduvei era căptuşit cu şaten, ăsta e cu mătase naturală. Îmi vine şi mai bine la subsuori. Datorită inflației, prețul în mărci-aur este acelaşi, costumul mai elegant. În mod excepțional, se întâmplă să fie răsplătită o dată chiar şi sensibilitatea.

Mă uit la el. Smochingul e bun, dar nu e chiar nou. Mă abțin să tulbur sensibilitatea lui Georg, spunându-i că şi acest obiect provine probabil tot de la un mort. În definitiv ce nu provine de la morți? Limba noastră, obiceiurile, cunoaşterea, disperarea noastră – ce nu-i de la ei? De altfel, în timpul războiului şi îndeosebi în ultimul an de campanie, Georg a purtat atâtea uniforme de la morți, uneori chiar cu urmele unor pete vechi de sânge şi cu găurile, datorate gloanțelor, cârpite, încât dacă acum nu mai vrea să audă de aşa ceva, asta nu-i numai din pricina sensibilității de natură nervoasă, ci e revoltă şi dorință de pace. Şi pacea e întruchipată în mintea lui prin faptul că nu mai e nevoit să poarte haine de la morți.

— Ce mai fac actrițele de film Henny Porten, Erna Morena şi neasemuita Lia de Putti? îl întreb.

— Au aceleaşi griji ca şi noi! îmi explică Georg. Să se aprovizioneze cât mai repede cu obiecte de valoare,

automobile, blănuri, diademe, câini, case, acțiuni şi producători de filme – numai că lor le e mai uşor s-o facă decât nouă.

Priveşte încântat poza unei serate de la Hollywood. Se vede acolo imaginea unui bal de o eleganță indescriptibilă. Domnii, ca şi Georg, sunt îmbrăcați în smoching şi în frac.

— Când ai să-ți procuri şi tu un frac? întreb eu.

— După ce mă voi fi dus cu smochingul la primul bal. Pentru asta o să plec la Berlin. Trei zile! Cândva, când se va sfârşi inflația şi banii vor fi iar bani şi nu vânt. Între timp, după cum vezi, mă pregătesc.

— Îți lipsesc pantofii de lac, zic eu, spre surprinderea mea, enervat de omul de lume încântat de sine.

Georg scoate moneda de douăzeci de mărci-aur din buzunar, o aruncă în sus, o prinde şi fără nicio vorbă şi-o pune la loc. Îl privesc cu invidie mistuitoare. Stă liniştit, fără prea multe griji, în buzunarul de la piept are o țigară de foi, care nu i se va părea amară ca fierea cum mi s-a părut mie braziliana pe care mi-a dat-o Wernicke. Peste drum locuieşte Lisa, îndrăgostită nebuneşte de el, pur şi simplu pentru că Georg se trage dintr-o familie care se ocupa cu negustoria de pe vremea când tatăl ei mai era încă muncitor zilier. Îl admirase de copil, pe când Georg purta guler alb şi pe părul buclat – îl mai avea pe atunci – o beretă de marinar, în timp ce rochia ei era făcută dintr-o fustă veche a maică-sii. Şi a rămas cu această admirație, Georg nemai având nimic de adăugat la aureola sa. Cred că Lisa nici nu ştie că e chel – pentru ea e tot prințul de familie bună în costum de marinar.

— Tu o duci bine, îi spun.

— Mi se şi cuvine, răspunde Georg şi închide caietele cercului de lectură Modernitas. Apoi scoate o cutie cu sardele din lada de la fereastră şi arată spre o jumătate de pâine şi o bucată de unt. Ce-ar fi să luăm o gustare frugală de seară, în vederea vieții de noapte într-un oraş

mijlociu?

Sunt aceleaşi sardele după care îmi lăsase gura apă în vitrina de pe Strada Mare. Acum, deodată, nu mai pot să le văd.

— Mă uimeşti, spun eu. De ce îți iei cina? De ce nu cinezi în hainele tale de seară la fostul Hotel Hohenzollern, actualul *Reichshof.* Icre negre şi animale marine?

— Îmi plac contrastele, răspunde Georg. Altfel cum aş putea trăi ca negustor de pietre funerare, într-un orăşel oarecare, cu dorul de lumea mare?

În plină splendoare, stă la fereastră. Deodată, din stradă, se aude un strigăt de admirație cam răguşit. Georg în poziția *en face,* cu mâinile în buzunare, astfel ca vesta albă să iasă în evidență. Atât cât poate ea, Lisa se topeşte. Se înfăşoară în chimonou, se învârteşte într-un fel de dans arab, îşi desface din nou capotul, apare deodată goală şi întunecată, în chip de siluetă, în fața lămpii, se înfăşoară iarăşi în chimonou, pune lampa lângă ea şi e din nou caldă şi brunetă printre cocorii de pe chimono, cu un râs alb ca o gardenie pe gura ei lacomă. Georg, ca un paşă, primeşte omagiul şi mă lasă să particip la el ca un eunuc inofensiv. Datorită acestui moment şi-a întărit din nou, pentru multă vreme, poziția băiatului în costum de marinar, care îşi câştigase admirația fetiței în zdrențe. Pentru Lisa, care la *Moara roşie,* printre speculanți, se simte în largul ei, un smoching nu reprezintă nicio noutate, dar văzându-l la Georg, are cu totul altă semnificație. Aur curat!

— Ție ți-e uşor, spun eu încă o dată. Şi fără bătaie de cap! Riesenfeld ar putea să-şi taie vinele, să scrie poezii şi să-şi dea toată averea, că tot n-ar putea obține ce realizezi tu, făcând pe manechinul.

Georg mă aprobă.

— E o taină. Dar ție ți-o pot dezvălui. Nu complica niciodată lucrurile care merg şi de la sine. E cea mai mare înțelepciune din câte există pe lume. Foarte greu

de pus în practică, îndeosebi pentru intelectuali şi romantici.

— Mai ai ceva de spus?

— Nu. Dar nu te arăta niciodată în chip de Hercule intelectual, dacă un pantalon nou poate avea acelaşi efect. În felul ăsta, nu-ți enervezi partenerul, nu trebuie să facă eforturi pentru a te urmări, stai liniştit şi destins şi ceea ce vrei să obții îți cade la propriu vorbind, în brațe.

— Vezi să nu-ți pătezi cu grăsime reverele de mătase, spun eu. Cu sardele se poate uşor întâmplă.

— Ai dreptate. Georg îşi scoate haina. Norocul nu trebuie forțat. Asta e altă deviză demnă de luat în seamă.

Se apucă iarăşi de sardele.

— De ce nu scrii o serie de dictoane pentru firmele producătoare de calendare? îl întreb eu revoltat pe uşuraticul ventrilog al înțelepciunii despre viață. E păcat ca asemenea platitudini să fie aruncate în vânt.

— Ți le dăruiesc ție. Pentru mine toate astea nu sunt platitudini, ci un stimulent. Cine e melancolic din fire şi mai are şi o asemenea meserie trebuie să facă tot ce-i să în putință pentru a se înveseli şi, în acelaşi timp, să nu aleagă prea mult. Încă o deviză.

Îmi dau seama că nu mă pot înțelege cu el şi, de îndată ce cutia de sardele s-a golit, dispar în cămăruța mea. Dar nici aici nu mă pot linişti – nici măcar la pian, din pricina plutonierului-major muribund sau chiar mort. De marşuri funebre, singurele care s-ar potrivi, sunt sătul până la gât.

XXII

În camera bătrânului Knopf apare deodată o stafie. Durează o clipă până să-l recunosc în lumina strălucitoare de amiază pe plutonierul-major. Aşadar mai trăieşte şi s-a târât din pat la fereastră. Cenuşiu, se ridică peste cămaşa de noapte cenuşie capul lui în lume.

— Ia te uită, îi spun lui Georg. Nu vrea să moară în toiul activității. Bătrânul cal de tăiere vrea să arunce o ultimă privire în direcția rafinăriilor de rachiu din Werdenbrück.

Îl contemplăm. Mustața îi atârnă în jurul gurii ca un mărăciniş trist. Ochii îi sunt plumburii. Se mai zgâieşte o vreme, apoi se întoarce.

— Asta i-a fost ultima privire, zic eu. E mişcător, că până şi inima de piatră a unui zbir mai vrea să vadă o dată lumea, înainte de a o părăsi pentru totdeauna. Un material pentru Hungermann, poetul social.

— Iată-l că se mai uită o dată, remarcă Georg.

Părăsesc aparatul la care multiplic catalogul pentru reprezentanții noştri şi mă duc din nou la fereastră. Plutonierul-major e iar acolo. Din dosul geamurilor strălucitoare se vede că ridică ceva în sus şi bea.

— Medicamentul! zic eu. Cum se atârnă de viață până şi cea mai descompusă ruină! Alt material pentru Hungermann.

— Ăsta nu-i medicament, remarcă Georg, care are ochi mai pătrunzători decât mine. Medicamentul nu se

pune în sticlă de rachiu.

— Ce?

Deschidem fereastra. Reflexul luminii dispare şi văd că Georg are dreptate. Bătrânul Knopf bea dintr-o neîndoielnică sticlă de rachiu.

— Bună idee din partea neveste-sii, să-i umple o sticlă cu rachiu cu apă, ca s-o bea mai uşor. Rachiu doar nu mai are în cameră, s-a cotrobăit în toate colțurile.

Georg clatină neîncrezător din cap.

— Dacă ar fi apă, ar fi aruncat de mult sticla afară pe fereastră. De când îl cunosc pe bătrân, n-a folosit apa decât la spălat – şi asta fără plăcere. Ce vezi colo e rachiu, pe care, în ciuda percheziției, l-a avut ascuns undeva şi tu, Ludwig, ai în fața ta spectacolul grandios al unui om care îşi întâmpină curajos soarta. Bătrânul plutonier-major vrea să cadă pe câmpul de onoare, cu mâna pe beregata inamicului.

— Să n-o chem pe nevastă-sa?

— Crezi că ar reuşi să-i ia sticla?

— Nu.

— Doctorul i-a mai dat cel mult câteva zile. Ce rațiune ar avea?

— Cea a creştinului sau fatalistului. Domnule Knopf! strig eu. Domnule plutonier-major!

Nu ştiu dacă m-a auzit, dar face o mişcare cu sticla, care pare a fi un salut. Apoi duce din nou sticla la gură.

— Domnule Knopf! strig eu din nou. Doamnă Knopf!

— Prea târziu, spune Georg.

Knopf s-a oprit. Face încă o mişcare circulară cu sticla. Aşteptăm să-l vedem căzând. Doctorul explicase că fiecare picătură de alcool ar fi ucigătoare pentru el. După un timp, dispare în fundul camerei ca un cadavru care se scufundă cu încetul în apă.

— Ar trebui să anunțăm familia.

— Frumoasă moarte, spune Georg.

— Lasă-l în pace. Bătrânul a fost un netrebnic. Sunt

bucuroase c-au scăpat de el.

— Asta nu ştiu. Ataşamentul are căi ciudate. Ar fi în stare să-i pompeze stomacul.

— Dar el s-ar împotrivi cu atâta forță, că l-ar lovi damblaua sau i-ar plesni ficatul. Telefonează-i doctorului, dacă asta îți calmează conştiința. Hirschmann îl cheamă.

Reuşesc să dau de doctor.

— Bătrânul Knopf a golit chiar acum o sticlă mică de rachiu, spun eu. L-am văzut de la fereastră.

— Dintr-odată?

— Cred că din două înghițituri. Asta are vreo importanță?

— Niciuna! Am întrebat aşa din curiozitate. Odihnească-se în pace!

— Nu se poate face nimic?

— Nimic, răspunde Hirschmann. Oricum ar muri. Mă mir că a mai rezistat până azi. Puneți-i o piatră funerară în formă de sticlă.

— Ce om fără inimă sunteți, spun eu.

— Nu fără inimă, cinic. Ar trebui să cunoaşteți deosebirea. Doar sunteți din aceeaşi branşă! Cinismul este inima cu semn negativ în față, dacă asta vă consolează. N-aveți decât să beți o înghițitură în amintirea bețivanului trecut în lumea de apoi.

Închid telefonul.

— Georg, cred că a venit într-adevăr vremea să părăsesc meseria noastră. Prea te abrutizează.

— Nu te abrutizează. Te toceşte.

— Mai rău! Nu se potriveşte cu un membru al academiei scriitorilor din Werdenbrück. Cum rămâne cu adânca uimire, groaza, venerația în fața morții, dacă ele sunt evaluate potrivit încasărilor şi monumentelor?

— Rămâne destul, spune Georg. Dar te înțeleg. Acum să mergem la Eduard şi să închinăm în tăcere un pahar pentru bătrânul majur care a slujit atâta vreme în armată.

După-amiază ne întoarcem acasă. O oră mai târziu, din locuința lui Knopf se aud zgomote şi țipete.

— Să-i fie țărâna uşoară! spune Georg. Hai, să mergem şi noi pe-acolo, să le spunem obişnuitele cuvinte de consolare. Va fi singura consolare de care au nevoie în momentul ăsta.

— Să sperăm că sunt gata cu toată ținuta de doliu.

Uşa nu e încuiată. O deschidem fără să sunăm şi rămânem împietriți. Ne întâmpină un tablou neaşteptat. Bătrânul Knopf e în cameră, îmbrăcat, cu bastonul în mână, pregătit de plecare, în spatele celor trei maşini de cusut se înghesuie soția şi cele trei fiice ale sale. Knopf strigă furios şi le loveşte cu bastonul. Cu o mână se sprijină de capul maşinii de cusut din față, ca să-şi țină echilibrul, cu cealaltă le bate. Loviturile nu sunt deosebit de puternice, dar Knopf face ce poate. De jur împrejur rochiile de doliu zac pe podea.

E simplu de constatat situația. În loc să-l ucidă, rachiul l-a înviorat într-atât pe plutonierul-major, încât s-a îmbrăcat, ca să-şi facă probabil obişnuitul tur prin cârciumi. Deoarece nimeni nu i-a spus că ar fi bolnav de moarte, şi de teama lui, soția nu adusese nici măcar un preot, care să-l fi pregătit pentru veşnica fericire, lui Knopf nu i-a dat deloc prin gând să moară. A mai rezistat la multe atacuri şi acesta este pentru el unul dintre cele multe. Se înțelege că acum e furios – niciun om nu se bucură, când vede că familia l-a şters cu totul din rândul celor vii şi cheltuieşte bani grei pentru îmbrăcămintea de doliu.

— Bandă blestemată! zbiară iar. V-ați şi bucurat, ai? Vă arăt eu vouă!

N-o nimereşte pe nevastă-sa şi şuieră de mânie. Ea îi apucă bastonul.

— Tată dragă, dar trebuia să ne pregătim, doctorul…

— Doctorul e un idiot! Dă drumul bastonului, afurisito! Dă-i drumul, când îți spun, bestie!

Femeia mică şi grasă dă într-adevăr drumul bastonului. Rățoiul sâsâit din fața ei îl învârteşte şi o loveşte pe una dintre fiicele lui. Cele trei femei l-ar putea dezarma cu uşurință pe bătrânul slab, dar el le ține din scurt, aşa cum face un plutonier-major cu recruții săi. Fetele au prins acum bastonul şi plângând, încearcă să-i dea tot felul de explicații. Knopf nu le ascultă.

— Lăsați-mi bastonul, scorpiilor! Vă arăt eu vouă, să risipiți bani şi să-i aruncați pe fereastră.

Bastonul e eliberat. Knopf începe iar să lovească. Nu nimereşte şi din pricina avântului în gol, cade în genunchi. Când se ridică să-şi ciomăgească în continuare haremul după porunca lui Zarathustra, are băşici de salivă pe mustață.

— Tată, ai să mori dacă te enervezi aşa! strigă fetele printre lacrimi. Liniştește-te odată. Suntem fericite că trăieşti. Să-ți facem cafeaua?

— Cafea? Eu o să vă fac vouă cafea. O să vă snopesc în bătăi, afurisitelor! Să azvârli pe fereastră atâtea bănet…

— Tată, dar putem vinde toate lucrurile astea.

— Să vindeți! O să vă vând eu pe voi, târfe blestemate ce sunteți!

— Dragă tată, nici nu le-am plătit încă! strigă doamna Knopf cu cea mai mare disperare.

Şi-a atins ținta. Knopf lasă bastonul să cadă.

— Ce?

Intrăm şi noi.

— Domnule Knopf, felicitările mele! spune Georg.

— Pupați-mă în fund! răspunde plutonierul-major. Nu vedeți că sunt ocupat?

— Te oboseşti prea mult.

— Aşa? Ce vă priveşte? Familia mea mă duce de râpă.

— Soția dumitale a făcut o afacere minunată. Dacă vinde mâine îmbrăcămintea de doliu, realizează, datorită inflației, un câştig de câteva miliarde – mai cu seamă dacă n-a plătit încă materialul.

— Nu, încă nu l-am plătit, strigă cvartetul dintr-odată.

— Ar trebui să fii bucuros, domnule Knopf. În timpul cât ai fost bolnav, dolarul a crescut considerabil. Fără să ştii, în semn, ai câştigat datorită valorii reale.

Knopf devine atent. Că e inflație, ştie din faptul că rachiul s-a scumpit tot mai mult.

— Aşa, câştigat, mormăie el. Apoi se întoarce către cele patru vrăbii burzuluite. Ați cumpărat şi un monument funerar pentru mine?

— Nu, tată! strigă cvartetul uşurat şi cu o privire de implorare către noi.

— De ce nu? strigă Knopf mânios.

Ele îl privesc uimite.

— Gâştelor! țipă el. Acum l-am fi putut vinde. În câştig, nu? îl întreabă pe Georg.

— Numai dacă ar fi fost plătit. Altfel l-am fi luat pur şi simplu înapoi.

— Nu, zău? Atunci l-am fi vândut la Hollmann şi Klotz şi cu banii de acolo v-am fi plătit vouă. Plutonierul-major se adresează din nou progeniturilor sale. Sunteți nişte gâşte! Unde sunt banii? Dacă n-ați plătit materialul, trebuie să mai aveți bani. Dați-i încoace!

— Hai! spune Georg. Partea emoționantă s-a sfârşit. La discuții de afaceri n-avem ce căuta.

Se înşală. Peste un sfert de oră, Knopf apare în birou. În jurul lui pluteşte un miros pătrunzător de rachiu.

— Am aflat tot, spune el. Minciuna iese la iveală. Nevastă-mea mi-a mărturisit. A cumpărat de la voi o piatră funerară.

— N-a plătit-o. Las-o baltă! Acum tot n-ai nevoie de ea.

— A cumpărat-o, declară plutonierul-major amenințător. Are martori. Nu încercați să vă sustrageți. Da sau nu?

Georg se uită la mine.

— Ei bine! Ce e drept, soția dumitale mai curând s-a informat decât a cumpărat.

— Da sau nu? țipă Knopf.

— Fiindcă ne cunoaştem de atâta vreme, poți s-o iei cum vrei, domnule Knopf, spune Georg ca să-l liniştească pe bătrân.

— Vasăzică, e adevărat. Dați-mi în scris.

Iar ne uităm unul la altul. Bătrânul os de militar în retragere a înțeles repede. Vrea să ne ia tare.

— De ce în scris? întreb eu. Plăteşte piatra şi-ți aparține.

— Potoleşte-te, pungaşule! se răsteşte Knopf la mine. În scris! strigă el. Pentru opt miliarde! Mult prea scump pentru o bucată de piatră.

— Dacă o vrei, trebuie s-o şi plăteşti pe loc, îi cer eu.

Knopf luptă eroic. Abia peste zece minute e doborât. Scoate opt miliarde din banii pe care i-a luat femeilor şi plăteşte.

— Acum dați-mi în scris, mormăie el.

Îi dăm în scris. Pe fereastră văd femeile din familia sa stând la uşă. Intimidate, privesc spre noi şi ne fac semne. Knopf le-a buzunărit până la ultimul sfanț. Între timp şi-a primit chitanța.

— Aşaaa! Şi acum cât dați pe piatră? O vând.

— Opt miliarde.

— Cum? Hoților! Opt miliarde am plătit eu. Unde e inflația?

— Inflația e aici. Piatra valorează astăzi opt miliarde şi jumătate. Opt miliarde îți plătim la preț de cumpărare, o jumătate de miliard trebuie să câştigăm noi la prețul de vânzare.

— Ce? Speculanți ordinari! Şi eu? Câştigul meu unde e? În buzunarul vostru, nu?

— Domnule Knopf! spun eu. Când cumperi o bicicletă şi peste o oră o revinzi, nu primeşti pe ea prețul întreg al cumpărării. Asta e o problemă de comerț cu amănuntul, cu ridicata.

— Mă şterg la fund cu economia asta! declară neclintitul plutonier-major. O bicicletă cumpărată e o bicicletă folosită, chiar dacă n-ai umblat cu ea. Piatra mea funerară e însă nouă.

— Teoretic, a fost şi ea folosită, îi răspund eu. În anumită măsură, din punct de vedere economic. Afară de asta, nu ne poți pretinde să pierdem la ea, numai pentru că ai rămas în viață.

— Pungăşie! Nimic alta decât pungăşie!

— Păstrează piatra funerară, îl sfătuieşte Georg. E un obiect de valoare frumos. Odată şi odată tot o s-o foloseşti. Nicio familie nu e nemuritoare.

— O s-o vând la concurența voastră. Dacă nu dați imediat zece miliarde pe ea, o vând la Hollmann şi Klotz!

Ridic receptorul.

— Hai, te scutim de treabă. Poftim, cheamă la telefon numărul 624.

Knopf, nesigur, refuză.

— La fel de pungaşi ca voi! Mâine ce valoare va avea piatra?

— Poate un miliard mai mult. Poate două sau trei miliarde.

— Şi peste o săptămână?

— Domnule Knopf, spune Georg. Dacă am cunoaşte dinainte cursul dolarului, n-am sta aici să ne tocmim cu dumneata pentru pietre funerare.

— S-ar putea uşor întâmpla ca într-o lună să fii bilionar, îi explic eu.

Knopf cugetă puțin.

— Bine, o să păstrez piatra, mârâie el apoi. Păcat că am şi plătit-o.

— Ți-o luăm îndărăt oricând.

— V-ar conveni! Nici nu mă gândesc s-o vând fără câştig. O țin pentru speculă. Aşezați-o într-un loc bun. Knopf se uită îngrijorat pe fereastră. Să nu dea vreo ploaie.

— Pietrele funerare rezistă la ploaie.

— Prostii! Dacă le plouă nu mai sunt noi. Pretind ca piatra mea să fie ținută în magazie. Pe paie.

— De ce nu ți-o iei acasă? întreabă Georg. În felul ăsta, peste iarnă e apărată şi de frig.

— Ați înnebunit?

— Nicidecum. Multe persoane onorabile îşi țin chiar şi sicriul în locuință. Îndeosebi sfinții şi italienii din sud. Mulți îl folosesc chiar ani de-a rândul drept pat. Când bea atât de mult că nu mai poate ajunge acasă, Wilke doarme deseori, acolo sus, în sicriul său uriaş.

— Nu se poate! hotărăşte Knopf. Ce-ar zice muierile? Piatra rămâne aici. S-o păstrați cum se cuvine! Răspundeți de ea. S-o asigurați! Pe banii voştri.

M-am săturat de tonul ăsta de plutonier-major.

— Ce-ar fi să-i faci pietrei funerare în fiecare dimineață apelul? întreb eu. Să vezi dacă lustrul e neatins, dacă nu şi-a schimbat cumva alinierea în front, dacă soclul stă pe loc cu burta trasă înăuntru, dacă arbuştii dimprejur fac drepți şi dacă ții foarte mult, domnul Heinrich Kroll ar putea să se prezinte zilnic în uniformă la raport. S-ar executa desigur cu plăcere.

Knopf mă priveşte întunecat.

— Lumea ar arăta mult mai bine, dacă ar domni mai multă disciplină prusacă, răspunde el şi râgâie îngrozitor.

Mirosul de rachiu e din ce în ce mai pătrunzător. Plutonierul-major probabil n-a mâncat nimic zile întregi. Knopf râgâie încă o dată, mai slab acum şi mai melodios, se holbează iarăşi la noi cu ochii necruțători ai unui plutonier de stat-major la pensie, se întoarce, e gata să cadă, îşi revine şi pleacă hotărât prin curte la stânga – în direcția cârciumii, având în buzunar restul de miliarde ale familiei.

Gerda stă în fața reşoului şi face varză umplută. E în pielea goală, în picioare cu o pereche de papuci verzi, scâlciați şi cu o cârpă de bucătărie, în pătrățele roşu cu

alb, aruncată pe umărul drept. Miroase a varză, untură, pudră şi parfum; afară, în faţa ferestrei, atârnă frunzele roşii de viţă sălbatică. Toamna priveşte înăuntru cu ochi albaştri.

— Drăguţ din partea ta că ai mai venit o dată, spune ea. Mâine mă mut de aici.

— Da?

Stă fără jenă în faţa reşoului şi sigură de frumuseţea trupului ei.

— Da, răspunde ea. Te interesează?

Se întoarce şi se uită la mine.

— Mă interesează, Gerda, răspund eu. Unde te duci?

— La hotelul *Walhalla.*

— La Eduard?

Clatină cratiţa de varză.

— Ai ceva împotrivă? întreabă apoi.

O privesc. „Ce pot avea împotrivă?" îmi spun. Aş dori să fi avut ceva împotrivă! O clipă vreau să mint – dar ştiu că-mi ghiceşte gândurile.

— Nu mai rămâi nici la *Moara roşie?* o întreb.

— Am încheiat de mult cu *Moara roşie.* Numai că ţie nu-ţi pasă de treburile astea. Nu, nu mai fac ce-am făcut până acum. Cu meseria noastră, mori de foame. Mă stabilesc în oraş.

— La Eduard, completez eu.

— Da, la Eduard, repetă ea. Îmi predă barul. O să lucrez acolo.

— Şi atunci o să locuieşti la *Walhalla?*

— Da, locuiesc la *Walhalla,* sus, la mansardă, şi lucrez la *Walhalla.* Nu mai sunt atât de tânără cum crezi tu; trebuie să mă asigur într-un fel, înainte de a mă trezi fără angajament. Nici cu circul nu e nimic de făcut. A fost numai aşa, o ultimă încercare.

— Poţi găsi încă mulţi ani angajamente, Gerda.

— Nu te pricepi. Ştiu eu ce fac.

Mă uit la viţa sălbatică arămie ce se leagănă în faţa ferestrei. N-am niciun motiv, dar mă simt ca un

chiulangiu. Legătura mea cu Gerda nu era altceva decât aceea a unui soldat în permisie; dar pentru unul dintre doi a fost întotdeauna ceva mai mult decât atât.

— Am ținut să ți-o spun eu însămi, mă previne Gerda.

— Voiai să-mi spui că ce-a fost între noi s-a terminat?

Face un semn cu capul.

— Joc cinstit. Eduard a fost singurul care mi-a oferit ceva sigur – o slujbă – şi ştiu ce înseamnă asta. Nu umblu cu înşelătorii.

— De ce…

Mă întrerup.

— Atunci de ce te-ai mai culcat acum cu mine? Asta voiai să întrebi, răspunde Gerda. Nu ştii că toți artiştii ambulanți sunt sentimentali? Brusc, începe să râdă. Adio tinerețe. Hai, varza e gata.

Pune farfuriile pe masă. Mă uit la ea şi deodată mă întristez.

— Ia spune, ce face marea ta dragoste sublimă? întreabă ea.

— Nimic, Gerda, nimic.

Umple farfuriile.

— Când o să mai ai vreo mică legătură, mă sfătuieşte ea, să nu-i povesteşti niciodată fetei de alte iubiri ale tale. Înțelegi?

— Da, răspund eu. Îmi pare rău, Gerda.

— Pentru numele lui Dumnezeu! Ține-ți gura şi mănâncă.

O privesc. Mănâncă liniştit şi temeinic, fața îi e senină şi hotărâtă. Din copilărie, e obişnuită să trăiască independent, îşi cunoaşte existența şi e împăcată cu toate. Are tot ce-mi lipseşte mie şi aş fi vrut s-o iubesc, căci viața ar fi fost clară şi uşor de cuprins dintr-o privire – aş fi ştiut întotdeauna totul despre ea, tot ce e necesar, nu prea mult, dar ceea ce e incontestabil.

— Ştii, eu nu sunt pretențioasă, spune Gerda. Am fost crescută cu bătaia şi apoi am fugit de acasă. Acum

m-am săturat de meseria mea şi vreau să mă aşez undeva. Eduard nu e cel mai rău.

— E încrezut şi zgârcit, afirm eu şi-mi pare imediat rău că m-am exprimat aşa.

— Tot e mai bine decât neglijent şi risipitor. Mai cu seamă ca soţ.

— Vreţi să vă căsătoriţi? întreb eu surprins. Crezi că are într-adevăr intenţia asta? O să te exploateze şi pe urmă o să-şi ia de nevastă o fată de hotelier cu bani.

— Nu mi-a promis nimic. Am făcut doar un contract pe trei ani pentru bar. În aceşti trei ani, o să-şi dea seama că nu se poate lipsi de mine.

— Te-ai schimbat, spun eu.

— Ah, prostule! N-am făcut decât să iau o hotărâre.

— În curând o să ne înjuri împreună cu Eduard pentru că mai avem bonuri ieftine de masă.

— Mai aveţi?

— Încă pentru o lună şi jumătate.

Gerda râde.

— Eu n-o să vă înjur. De altfel, la timpul lor, le-aţi plătit cum se cuvenea.

— A fost singura noastră afacere de bursă reuşită. O urmăresc pe Gerda în timp ce strânge farfuriile. O să i le las lui Georg. Eu n-am să mai vin la *Walhalla.*

Ea se întoarce, zâmbeşte, dar ochii nu-i sunt zâmbitori.

— De ce nu? mă întreabă.

— Nu ştiu. Aşa simt. Dar poate tot o să vin.

— Bineînţeles că o să vii. De ce n-ai veni?

— Da. De ce nu? spun eu descurajat.

De jos se aude sunetul înfundat al pianului electric. Mă ridic în picioare şi mă duc la fereastră.

— Cât de repede a trecut anul ăsta, constat eu.

— Da, răspunde Gerda şi se sprijină de mine. Asta-i ceva obişnuit, murmură ea. Când, în sfârşit, se nimereşte să-ţi placă cineva, trebuie să fie tocmai unul ca tine – care nu ţi se potriveşte. Mă împinge la o parte.

Şi acum, du-te odată – pleacă la dragostea ta sublimă! Ce ştii tu despre femei?

— Nimic.

Surâde.

— Nici să nu încerci să afli, puiule! E mai bine aşa. Şi acum, pleacă! Uite, ia asta cu tine!

Aduce o monedă şi mi-o dă.

— Ce-i asta? o întreb.

— Un bărbat care trece oamenii prin apă. Aduce noroc.

— Ţie ţi-a adus noroc?

— Noroc? răspunde Gerda. O să fie cu carul. Poate. Şi acum, pleacă!

Mă împinge afară şi închide uşa în urma mea. Cobor scara, în curte îmi ies în cale două ţigănci. Fac parte acum din programul de la cârciumă. Luptătoarele de ring au plecat de mult.

— Să vă ghicim viitorul, conaşule? întreabă ţiganca mai tânără.

Miroase a usturoi şi a ceapă.

— Nu, zic eu. Astăzi nu.

La Karl Brill domneşte tensiune mare. Pe masă se află un maldăr de bani; trebuie să fie bilioane. Adversarul e un bărbat cu cap de focă şi mâini foarte mici. Chiar acum a încercat cuiul din perete şi se întoarce la masă.

— Încă două sute de miliarde, declară el cu voce limpede.

— Se acceptă, răspunde Karl Brill. Adversarii depun banii.

— Mai e cineva? întreabă Karl.

Nu se înscrie nimeni. Pentru toţi jocul e prea mare. Lui Karl îi curg broboane de sudoare, dar e plin de încredere. Pariurile sunt în proporţie de patruzeci la şaizeci în favoarea lui. A îngăduit ca omul cu înfăţişare de focă să mai dea cuiului o mică lovitură de ciocan; în schimb pariul de jumătate la jumătate a fost stabilit

acum patruzeci la şaizeci în favoarea lui.

— Vrei să cânți „Cântecul de seară al păsăricii”? mă întreabă Karl.

Mă aşez la pian. După scurt timp apare madam Beckmann în chimono roşu. Nu e la fel de statuară ca de obicei; munții sânilor se mişcă de parcă dedesubt s-ar dezlănțui un cutremur şi ochii sunt şi ei altfel decât altă dată. Nu se uită la Karl Brill.

— Klara, spune Karl. Îi cunoşti pe toți domnii, în afară de domnul Schweizer. Face un gest elegant. Domnul Schweizer…

Foca se înclină cu o expresie de uimire şi de oarecare îngrijorare. Se uită când la bani, când la femeia planturoasă în formă de cub. Cuiul e înfăşurat în vată şi Klara îşi ia poziția de atac. Eu cânt trilurile duble şi mă întrerup. Tăcerea e absolută.

Madam Beckmann e liniştită şi concentrată. Apoi trupul îi tresare de două ori. Aruncă deodată o privire sălbatică spre Karl.

— Regret! scrâşneşte printre dinți. Nu merge!

Se îndepărtează de la perete şi părăseşte atelierul.

— Klara! strigă Karl.

Klara nu răspunde. Adversarul pufneşte într-un râs gros şi începe să strângă banii. Prietenii de beție rămân ca loviți da trăsnet. Karl Brill geme, se repede la cui şi se întoarce înapoi.

— O clipă, spune el. O clipă! N-am terminat încă. Am pariat pe trei încercări, nu s-au făcut însă decât două.

— Ba trei.

— Asta n-o poți şti dumneata. Eşti nou în acest domeniu. S-au făcut numai două!

Lui Karl îi curg sudorile. Prietenii de beție au prins iarăşi glas.

— Două, două! confirmă ei.

Se iscă o ceartă. Eu nici nu ascult. Mă simt de parcă m-aş afla pe altă planetă. E o senzație scurtă, intensă şi îngrozitoare. Sunt bucuros, când pot urmări din nou

glasurile. Foca a speculat situația; e de acord să admită a treia încercare, cu condiția să se stabilească alt raport şi anume: treizeci la şaptezeci în favoarea sa. Karl, transpirat, e de acord cu toate. După cum văd, a pontat jumătate din atelier, inclusiv maşina de tălpuit.

— Vino încoace! îmi şopteşte. Hai cu mine sus! Trebuie s-o convingem! Cred că a făcut dinadins.

Urcăm scara. Madam Beckmann îl aştepta pe Karl. E culcată pe pat în chimonoul cu păsări Phoenix, enervată, splendidă pentru cineva căruia îi plac femei grase, şi gata de luptă.

— Klara! şopteşte Karl. De ce ai făcut asta? A fost intenționat.

— Aşa? spune madam Beckmann.

— Cu siguranță! ştiu eu! Îți jur…

— Nu fi sperjur. Puşlama, te-ai culcat cu casierița de la Hotelul Hohenzollern. Porc scârbos ce eşti!

— Eu? Ce minciună sfruntată! De unde ştii?

— Vezi? Recunoşti.

— Eu recunosc??

— Chiar acum ai recunoscut! Ai şi întrebat de unde ştiu. Cum să ştiu, dacă nu-i adevărat?

Mă uit cu milă la înotătorul Karl Brill. Nu-i e teamă de apă, fie ea cât de rece, dar acum, fără niciun dubiu, e pierdut. Pe scară îl sfătuisem să nu dea loc la niciun schimb de cuvinte, ci să cadă în genunchi şi să-i ceară iertare doamnei Beckmann, bineînțeles, fără să recunoască nimic. În loc să procedeze aşa, îi face acum reproşuri pentru un anume domn Kletzel. Drept răspuns primeşte o lovitură îngrozitoare în nas. Karl se trage îndărăt, îşi pipăie nările să vadă dacă-i curge sânge şi se năpusteşte cu un strigăt de furie şi ca vechi luptător s-o apuce pe madam Beckmann de păr, s-o tragă afară din pat, să-i pună un picior în ceafă şi să-i prelucreze şuncile puternice cu cureaua solidă de la pantaloni. Eu îi dau o uşoară lovitură în fund. Se întoarce gata să mă atace, îmi vede ochii rugători,

mâinile ridicate în sus şi gura care abia mai şopteşte şi se trezeşte din delirul criminal. Înțelegerea omenească străluceşte iarăşi în ochii lui căprui. Dă uşor din cap, în timp ce sângele îi țâşneşte din nas, se întoarce din nou la patul doamnei Beckmann şi cade în genunchi strigând:

— Klara! N-am făcut nimic. Dar iartă-mă.

— Porcule! țipă ea. Porcul porcilor! Chimonoul meu! Trage deoparte obiectul prețios. Sângele lui Karl curge pe cearceaf. Mincinos afurisit! strigă ea. Asta mai lipsea!

Îmi dau seama că omul cinstit, simplu, care e Karl şi care se aşteptase la o răsplată imediată pentru îngenunchere, vrea iarăşi să se ridice furios. Dacă acum, cu nasul sângerând, dacă începe o luptă de ring, totul e pierdut. Madam Beckmann o să-l ierte pentru casierița de la *Hohenzollern,* dar niciodată pentru chimonoul stricat. Pe la spate, îl calc pe picior, cu o mână îi apăs umărul şi spun:

— Doamnă Beckmann, e nevinovat! S-a sacrificat pentru mine.

— Cum?

— Pentru mine, repet eu. Între camarazi de război se întâmplă uneori…

— Ce? Lua-v-ar dracu să vă ia cu camaraderia voastră cu tot, mincinoşilor! Pungaşilor!… Şi eu să cred una ca asta?

— Sacrificat! zic eu. Mi-a făcut cunoştință cu casierița. Asta-i tot.

Madam Beckmann se ridică în sus cu ochii înflăcărați.

— Ce face? Doar n-oi fi vrând să mă convingi pe mine că un om tânăr ca dumneata aleargă după o babornițâ dărâmată, cum e cadavrul ăla de la *Hohenzollern.*

— Nu alerg, doamnă, spun eu. Dar la nevoie, ca să treci puntea, dai mâna şi cu dracu! Când singurătatea te strânge de beregată…

— Un tânăr ca dumneata poate avea şi altele!

— Tânăr, dar sărac, răspund eu. Femeile astăzi vor să fie duse la baruri şi fiindcă tot a venit vorba despre asta, o să admiteți că dacă pentru mine, un burlac independent în furtuna inflației, credeți că nu se potriveşte casierița, ar fi absurd să-l bănuiți de asemenea treabă pe Karl Brill. El se bucură de favorurile celei mai frumoase şi interesante femei din întregul Werdenbrück, ce e drept, cam pe nemeritate…

Ultimele cuvinte au prins.

— E o puşlama! spune doamna Beckmann. Şi că nu merită, e adevărat.

Karl se agită.

— Klara, tu eşti doar viața mea! urlă el înfundat, de pe cearceaful plin de sânge.

— Sunt contul tău la bancă, inimă de piatră! Doamna Beckmann mi se adresează mie. Şi cum a fost cu mortăciunea de capră de la *Hohenzollern?*

Fac cu mâna un semn negativ.

— Nimic! Nu s-a întâmplat nimic. M-am scârbit.

— Asta ți-o puteam spune dinainte, declară ea liniştită.

Lupta a luat sfârşit. Am ajuns la încetarea hărțuielii. Karl îi promite Klarei un chimono verde cu flori de lotus şi papuci cu puf de lebădă. Apoi se duce să tragă pe nas apă rece, iar madam Beckmann se ridică.

— Cât e de mare miza? întreabă ea.

— Mare, răspund eu. Bilioane.

— Karl! strigă ea. Să-l iei pe domnul Bodmer la parte cu două sute cincizeci de miliarde.

— Desigur, Klara!

Coborâm. Jos, omul cu chip de focă aşteaptă, păzit de prietenii lui Karl. Aflăm că în timpul absenței noastre a încercat să trişeze, dar prietenii de băutură al lui Karl i-au smuls ciocanul din mână. Doamna Beckmann surâde disprețuitor şi după treizeci de secunde cuiul cade pe podea. Se retrage maiestuos, însoțită de cântecul: „Lumină de amurg în Alpi”.

— Un camarad rămâne un camarad, îmi spune mai târziu Karl Brill mişcat.

— Chestie de onoare! Dar ia mărturiseşte: ce-a fost cu casieriţa?

— Ce să-i faci? răspunde Karl. Ştii cum te-apucă uneori seara! Dar cine s-a gândit că ticăloasa n-o să-şi ţină gura? Pe mine nu mă mai pupă acolo. Tu însă, dragă prietene – alegeţi ce vrei. Mi-arată bucăţile de piele. Îţi fac cadou o pereche de pantofi de prima calitate, pe măsură. Ce vrei, piele de box negru, maro, galben, lac, piele de căprioară... Ţi-i fac chiar eu...

— Lac, îi răspund.

Ajung acasă şi văd în curte o umbră de om. Fără îndoială, trebuie să fie bătrânul Knopf, care a sosit cu puţin timp înaintea mea şi se pregăteşte, mai viu ca oricând, să pângărească obeliscul.

— Domnule plutonier-major, zic eu şi-l iau de braţ. Pentru obiceiurile dumitale copilăreşti ai acum propria piatră funerară. Foloseşte-o!

Îl duc la piatra mică, pe care a cumpărat-o, şi ca să nu se mai atingă de obelisc, rămân în faţa uşii. Knopf se holbează la mine.

— Piatra mea? Ai înnebunit? Cât valorează acum?

— După cursul dolarului din seara asta, nouă miliarde.

— Şi eu s-o ud?

Privirea lui Knopf rătăceşte câteva secunde în jur – apoi intră în casă mormăind. Ce n-a reuşit nimeni să obţină, a realizat simpla noţiune de proprietate. Plutonierul-major foloseşte propria sa toaletă. Proprietatea trezeşte simţul ordinii!

Mai rămân un timp locului şi mă gândesc că de la amibă încoace, naturii i-au trebuit milioane de ani, trecând prin peşte, broască, vertebrate şi maimuţe, să-l scoată la iveală pe bătrânul Knopf, o fiinţă plină de minunăţii fizice şi chimice, o circulaţie arterială genială,

o maşinărie a inimii demnă să fie divinizată, un ficat şi doi rinichi, pe lângă care fabricile lui I.G. Farben{32} sunt nişte ateliere de cârpaci – şi toate la un loc, această operă unică, desăvârşită cu grijă timp de milioane de ani, numită plutonierul-major Knopf, au fost necesare doar ca pentru scurtă vreme, pe Pământ, el să batjocorească tineri țărani nevinovați şi apoi, cu o măruntă pensie de stat, să se dedea la băutură! Dumnezeu, într-adevăr, se osteneşte uneori prea mult pentru nimic!

Clătinând din cap, aprind lumina în camera mea şi mă uit în oglindă. Aici îmi apare altă minune a naturii, care de asemenea nu ştie încotro s-o apuce. Sting lumina şi mă dezbrac pe întuneric.

XXIII

Pe alee vine spre mine o doamnă tânără. E duminică dimineaţă şi am mai văzut-o şi la biserică. Poartă un costum gri deschis, foarte bine lucrat, o pălărie mică de fetru, pantofi din piele de căprioară gri, se numeşte Geneviève Terhoven şi mie mi-e foarte străină.

La biserică a fost cu mama. Am văzut-o, şi l-am văzut pe Bodendiek şi chiar şi pe Wernicke, căruia succesul îi ilumina faţa. Am înconjurat grădina fără nicio speranţă şi acum iată că Isabelle vine deodată singură pe aleea aproape desfrunzită. Mă opresc. Se apropie, subţire, eterică, elegantă, şi cu ea odată revine tot dorul, cerul şi propria mea fire. Nu sunt în stare să vorbesc. De la Wernicke ştiu că e sănătoasă, că umbrele s-au risipit şi toate acestea le simt şi eu. Dintr-odată e aici, altfel decât înainte, dar cu totul aici, nimic din ce a fost boală nu ne desparte, dragostea ţâşneşte din mâinile şi ochii mei şi o ameţeală mi se urcă din vine la creier ca un vârtej mut. Mă priveşte.

— Isabelle! spun eu.

Se uită la mine cu o cută între sprâncene.

— Da? întreabă ea.

Nu-mi dau seama imediat. Cred că ar trebui să-i amintesc.

— Isabelle, repet eu. Nu mă recunoşti? Sunt Rudolf!

— Rudolf? repetă ea. Rudolf – şi mai cum, te rog?

Rămân cu ochii aţintiţi asupra ei.

— Am stat adeseori de vorbă, spun apoi.

Face un semn de aprobare cu capul.

— Da, am stat mult timp aici. Am uitat multe, iartă-mă. Şi dumneata eşti de multă vreme aici?

— Eu? Eu n-am fost niciodată aici sus! Veneam numai ca să cânt la orgă. Şi pe urmă…

— Orgă, da, da, răspunde Geneviève Terhoven politicoasă. La capelă. Da, îmi amintesc. Scuză-mă, îmi scăpase o clipă. Cântai foarte frumos. Mulţumesc!

Stau ca un idiot. Nu înţeleg de ce nu plec. Pe cât se pare nici Geneviève nu înţelege.

— Iartă-mă, spune ea. Mai am multe de făcut. Plec în curând.

— Pleci în curând?

— Da, răspunde ea mirată.

— Şi nu-ţi aminteşti nimic? Nici de nume, care cad în noapte, şi de flori, care au glas?

Isabelle ridică umerii nedumerită.

— Poezii, declară ea apoi zâmbind. Mi-au plăcut întotdeauna. Dar sunt atât de multe. Nu poţi să ţi le aminteşti pe toate.

Renunţ. Este aşa cum presimţisem. S-a însănătoşit şi eu am alunecat din mâinile ei ca un ziar din mâinile unei ţărănci bătrâne, care adoarme. Nu-şi mai aminteşte nimic. Dă impresia că s-ar fi trezit după narcoză. Timpul petrecut aici, sus, a dispărut din memoria ei. A uitat tot. E Geneviève Terhoven şi nu mai ştie cine a fost Isabelle. Îmi dau seama că nu minte. Am pierdut-o, nu aşa cum mă temeam, pentru că se trage din alt mediu decât mine şi se întoarce acolo, dar mai rău, mai temeinic şi irevocabil. A murit. Trăieşte şi respiră încă, e frumoasă, dar în clipa când i-a fost răpită ciudăţenia bolii, a murit, înecată pentru totdeauna. Isabelle, a cărei inimă zbura şi înflorea, s-a înecat în Geneviève Terhoven o fată binecrescută, de familie aleasă, care va avea cândva un soţ înstărit şi va fi chiar o mamă bună.

— Trebuie să plec, spune ea. Mulţumesc încă o dată

pentru orgă.

— Ei? mă întreabă Wernicke. Ce zici de asta?

— De care asta?

— Nu face pe prostul! De domnişoara Terhoven. Trebuie să admiți că în cele trei săptămâni de când n-ai mai văzut-o, a devenit alt om. Succes deplin!

— Asta numeşti dumneata succes?

— Cum aşa? Se întoarce înapoi în viață, totul e în ordine, perioada de dinainte a dispărut ca un vis urât, e iar un om, ce vrei mai mult? Doar ai văzut-o. Ei?

— Da, răspund eu. Şi?

O soră cu obrajii roşii de țărancă aduce o sticlă de vin şi pahare.

— Vom mai avea şi bucuria să-l vedem pe sfinția-sa domnul vicar Bodendieck? întreb eu. Nu ştiu dacă domnişoara Terhoven e botezată catolic, presupun însă, deoarece vine din Alsacia, aşa că sfinția-sa trebuie să fie fericit că i-ai recucerit din marele haos o oiță pentru turma sa!

Wernicke rânjeşte.

— Sfinția-sa şi-a exprimat chiar acum mulțumirea. De o săptămână domnişoara Terhoven vine zilnic la slujba religioasă.

„Isabelle!" îmi spun în gând. „Ştia cândva că Dumnezeu tot mai stă atârnat pe cruce şi că nu l-au martirizat numai necredincioşii sătui, care-şi făceau din suferințele lui o sinecură grasă."

— S-a şi spovedit? întreb eu.

— Asta nu ştiu. E posibil. E oare obligatoriu pentru cineva să mărturisească tot ce a făcut în perioada când a fost bolnav mintal? Ar fi o problemă interesantă pentru mine ca protestant neluminat.

— Depinde ce se înțelege prin bolnav mintal, spun eu cu amărăciune şi-l privesc pe instalatorul de suflete cum toarnă pe gât un pahar de vin „Castel Reinhardt". Fără îndoială că în privința asta avem concepții diferite.

De altfel, cum poți mărturisi ceea ce ai uitat? Deoarece sigur este că domnişoara Terhoven a uitat brusc multe lucruri.

Wernicke umple paharul meu şi al lui.

— Să bem înainte să apară sfinția-sa. Mirosul de tămâie o fi sfânt, dar strică buchetul unui vin ca ăsta. Trage o înghițitură, roteşte ochii şi zice: A uitat brusc? Chiar atât de brusc? Uitarea se anunțase mai demult.

Are dreptate. Şi eu observasem asta mai dinainte. Erau unele clipe când Isabelle părea că nu mă recunoaşte. Îmi amintesc de ultima întâlnire şi-mi golesc furios paharul. Astăzi nu-mi place vinul.

— Totul se petrece ca la un cutremur subteran, explică liniştit Wernicke, plin de succesul lui. Un cutremur marin. Insule, chiar continente, care existau, dispar şi apar altele.

— Şi ce se întâmplă la un al doilea cutremur marin? Totul se petrece invers?

— Şi asta se poate întâmplă. Dar acestea sunt aproape întotdeauna alte cazuri; cele care merg mână în mână cu idiotizarea progresivă. Ai văzut doar aici asemenea exemple. Asta îi doreşti domnişoarei Terhoven?

— Îi doresc tot ce e mai bun pe lume, declar eu.

— Aşa da!

Wernicke toarnă în pahare restul de vin. Mă gândesc la bolnavii fără speranță, care stau sau zac prin colțuri, cărora le curg bale din gură şi care sunt neputincioşi.

— Bineînțeles că-i doresc să nu se mai îmbolnăvească niciodată, spun eu.

— Nu e de presupus. A fost unul dintre cazurile care, prin înlăturarea cauzelor ce au determinat boala, puteau fi vindecate. Totul a mers foarte bine. Mama şi fiica au sentimentul că uneori, prin moarte, ajungi în situația să fi fost înşelat pe cale ocolită, şi astfel, amândouă au fost vitregite. Datorită acestei împrejurări sunt mai legate decât au fost vreodată.

Îl privesc uimit pe Wernicke. Niciodată nu l-am auzit exprimându-se atât de poetic ca acum. De altfel nici nu vorbeşte chiar serios.

— Astăzi la prânz vei avea prilejul să te convingi de toate astea, declară el. Mama şi fiica vin la masă.

Vreau să plec, dar ceva mă sileşte să rămân aici. Când omul se poate chinui el însuşi, nu pierde cu una cu două niciun prilej. Apare Bodendieck şi e surprinzător de omenos. Apoi sosesc mama cu fiica şi începe o conversaţie anostă, civilizată. Mama are vreo patruzeci şi cinci de ani, grăsuţă, destul de frumuşică; foloseşte fraze superficiale şi rotunjite, împărţindu-le fără osteneală în dreapta şi în stânga. Fără să se gândească, are imediat răspuns la toate.

O observ pe Geneviève. Uneori, foarte scurt timp, am impresia că văd apărând pe trăsăturile ei, ca una care se îneacă, cealaltă faţă iubită, sălbatică şi tulburată. Dar dispare imediat în murmurul conversaţiei despre construcţia modernă a sanatoriului – amândouă doamnele folosesc aceeaşi expresie – despre priveliştea frumoasă, despre oraşul vechi, despre diferiţi unchi şi mătuşi din Strassburg şi Olanda, despre timpurile grele, necesitatea credinţei, calitatea vinurilor din Lorena şi frumoasa Alsacie. Niciun cuvânt despre ceea ce m-a tulburat şi m-a emoţionat cândva. A dispărut, ca şi când n-ar fi existat niciodată.

Curând îmi iau rămas bun.

— Cu bine, domnişoară Terhoven, spun eu. După cum am auzit, pleci săptămână asta.

Îmi confirmă spusele cu un semn din cap.

— Nu mai vii deseară pe aici? mă întreabă Wernicke.

— Ba da, la vecernie.

— Atunci treci pe la mine la un păhărel. Ce spuneţi, doamnelor?

— Cu plăcere, răspunde mama Isabellei. Oricum ne ducem la vecernie.

Seara e mai rău ca la prânz. Lumina blândă e

înşelătoare. Am văzut-o pe Isabelle în capelă. Strălucirea luminărilor plutea deasupra părului ei. Stătea aproape nemişcată. Fețele bolnavilor atrase de sunetul orgii o înconjurau ca Luna luminoasă şi netedă. Isabelle se ruga; era sănătoasă.

Nici după aceea nu e mai bine. Reuşesc s-o întâlnesc pe Isabelle la ieşirea din capelă şi să merg singur cu ea o bucată de drum. Ajungem pe alee. Nu ştiu ce ar trebui să spun. Geneviève se înfăşoară în haina ei.

— Ce rece a început să fie seara.

— Da. Pleci săptămână asta?

— Aş vrea. N-am fost de mult acasă.

— Îți pare bine?

— Desigur.

Nu mai e nimic de spus. Dar n-am încotro, pasul e acelaşi fața în întuneric, duioasa presimțire…

— Isabelle, şoptesc eu înainte de a ieşi de pe alee.

— Cum ai spus? întreabă ea mirată.

— Ah! exclam eu. Am rostit un nume.

O clipă se opreşte din mers.

— Te înşeli, probabil, răspunde ea apoi. Mă cheamă Geneviève.

— Da, desigur. Isabelle era numele altcuiva. Am vorbit câte-odată despre asta.

— Da? Poate. Se vorbeşte despre atâtea, că mai uiți câte unele, explică Geneviève iertătoare.

— O, da!

— Da, oarecum.

Râde încet.

— Ce romantic. Iartă-mă că nu mi-am amintit de îndată. Acum îmi vine în minte.

Mă uit fix la ea. Văd că nu-şi aminteşte nimic. Din politețe, minte.

— S-au întâmplat atâtea în ultimele două săptămâni, spune ea uşor şi cam jenată. E firesc să le mai încurci puțin. Şi pe urmă, pentru a repara lipsa de politețe, întreabă: Şi ce s-a mai petrecut în ultima vreme?

— Ce anume?

— Ceea ce-mi povesteai de Isabelle.

— A, asta! N-a mai fost nimic. A murit.

Se opreşte speriată.

— A murit? Ce rău îmi pare! Iartă-mă, nu ştiam…

— Nu face nimic. O cunoşteam foarte puțin.

— A murit subit?

— Da, răspund eu. Dar aşa, încât nici nu şi-a dat seama. Şi asta înseamnă destul de mult.

— Desigur. Îmi întinde mâna. Îmi pare sincer rău.

Mâna ei e fermă, slabă şi rece. Nu mai are febră. E mâna unei femei tinere, care a făcut un *faux pas*[33] şi s-a aranjat iar totul.

— Frumos nume Isabelle, spune ea. Înainte îmi uram numele.

— Acum, nu?

— Nu, răspunde Geneviève prietenoasă.

Rămâne aşa în continuare. Cu inevitabila politețe, acordată într-un oraş mai mic oamenilor pe care îi întâlneşti în trecere şi pe care îi vei uita curând. Simt deodată că port un costum prost croit şi transformat de croitorul Sulzblick dintr-o veche uniformă militară. Geneviève, în schimb, e foarte bine îmbrăcată. Aşa a fost întotdeauna, dar eu n-am prea observat. Geneviève şi cu mama ei au hotărât să plece mai întâi la Berlin pentru câteva săptămâni. Mama e prevenitoare şi plină de dragoste.

— Teatrele! Şi concertele! Parcă reînvii, când ajungi într-un oraş mare. Şi magazinele! Moda nouă! Mângâie mâna Genevièvei. Ce-o să ne mai răsfățăm acolo, nu?

Geneviève aprobă. Wernicke e încântat. „Dumneata ai scos-o la lumină. Dar ce anume a scos-o la lumină?”, îmi spun în gând. „E poate îngropat, ascuns în fiecare dintre noi, şi ce e într-adevăr? În cazul acesta, nu e oare şi în mine? Şi a fost scos la lumină sau n-a fost niciodată liber? Este aici, e ceva care a existat înainte de mine, care va apărea după ce nu voi mai fi, ceva, care e

mai important decât mine? Sau totul e numai puțină învălmăşeală care pare profundă, o iluzie a simțurilor, o amăgire, o prostie cu impresia de profunzime, după cum susține Wernicke? Dar atunci de ce mi-a plăcut, de ce s-a năpustit, asupra mea ca un leopard la un bou, de ce nu pot uita? N-a fost oare, în ciuda lui Wernicke, ca şi când într-o încăpere închisă s-ar deschide o uşă şi s-ar vedea ploaia, fulgerele şi stelele?

Mă ridic.

— Ce e cu dumneata? întreabă Wernicke. Eşti neliniştit ca… Se opreşte, apoi continuă: Ca fluctuația dolarului.

— Ah, dolarul! spune mama Genevièvei şi oftează. O nenorocire. Din fericire, unchiul Gaston…

Nu mai aud ce a făcut unchiul Gaston. Deodată mă trezesc afară şi nu mai ştiu decât ce i-am spus Isabellei: „Mulțumesc pentru tot", şi ea m-a întrebat mirată: „Dar pentru ce?"

Cobor agale dealul. Noapte bună, dulce şi sălbatică! Adio Isabelle! Acum dintr-odată ştiu că nu te-ai înecat. N-ai dispărut şi nici n-ai murit! Te-ai retras numai, ai zburat departe. Şi nici măcar atât: te-ai făcut deodată nevăzută, ca zeii din antichitate, s-a schimbat o lungime de undă, eşti încă aici, dar nu te mai pot prinde, eşti tot aici şi nu vei dispărea niciodată. Totul rămâne pe loc, nimic nu dispare, luminile şi umbrele trec, fața dinainte de naştere şi de după moarte rămâne însă pe loc şi câteodată se reflectă în ceea ce credem noi că e viață, ne orbeşte o secundă, după care nu mai suntem aceeaşi!

Îmi dau seama că merg mai repede. Respir adânc şi apoi încep să fug. Sunt lac de transpirație, spatele mi-e ud, ajung la poartă şi mă întorc înapoi, tot mai am senzația unei puternice eliberări, deodată toate osiile se învârtesc prin inima mea. Naştere şi moarte sunt numai vorbe, gâştele sălbatice zboară deasupră-mi de la începutul lumii, nu mai există întrebări şi răspunsuri.

Adio Isabelle! Te salut Isabelle! Adio viață! Te salut viață!

Mult mai târziu observ că plouă. Ridic fața în bătaia stropilor. Apoi mă îndrept spre poartă. Mă aşteaptă o siluetă corpolentă care miroase a vin şi a tămâie. Ieşim împreună pe poartă. Paznicul o închide în urma noastră.

— Ei? întreabă Bodendiek. De unde vii? L-ai căutat pe Dumnezeu?

— Nu. L-am găsit.

Clipeşte bănuitor pe sub pălăria sa cu boruri mari.

— Unde? În natură?

— Nici măcar nu ştiu unde! E oare de găsit în locuri anumite?

— La altar, mormăie Bodendieck şi arată spre dreapta. Eu merg pe drumul ăsta. Şi dumneata?

— Pe oricare, răspund eu. Oricare, domnule vicar.

— Doar n-ai băut atât de mult, mormăie el cam surprins în urma mea.

Ajung acasă. Din spatele porții, cineva sare asupra mea.

— În sfârşit, te-am prins mizerabile!

Îl dau la o parte, crezând că e o glumă. În aceeaşi clipă se repede din nou şi mă încovoaie. Cad pe obelisc, dar reuşesc să-l lovesc pe atacant cu piciorul în burtă. Lovitura nu e destul de puternică, deoarece am dat-o căzând. Omul se repede din nou la mine şi-l recunosc pe parlagiul Watzek.

— Ai înnebunit? întreb eu. Nu vezi pe cine ataci?

— Ba văd! Watzek mă apucă de beregată. Te văd eu, dobitocule! Dar acum s-a isprăvit cu tine!

Nu ştiu dacă e beat. Nici nu mai am timp să mă gândesc la asta. Watzek e mai mic de statură decât mine, dar are muşchi de taur. Reuşesc să mă trag înapoi şi să-l înghesui în obelisc. Parlagiul îmi dă puțin drumul, mă arunc împreună cu el într-o parte şi-l lovesc în acelaşi timp cu capul de soclul obeliscului. Watzek îmi dă drumul de tot. Pentru mai mare siguranță, îi mai

ard un brânci cu umărul sub bărbie, mă ridic, mă duc la poartă şi aprind lumina.

— Ce înseamnă toate astea? întreb eu.

Watzek se ridică încet. Mai e încă oarecum zăpăcit şi-şi clatină capul. Îl observ. Brusc, aleargă iarăşi cu capul înainte spre stomacul meu. Mă trag deoparte, îi pun piedică şi cu o bufnitură înăbuşită se loveşte din nou de obelisc, de data asta de soclul intermediar, cel lustruit. Oricare altul ar fi rămas fără cunoştinţă; Watzek însă abia dacă se clatină pe picioare. Se întoarce. În mână are un cuţit. În bătaia luminii electrice, văd că e un cuţit ascuţit de măcelărie. L-a scos din cizmă şi aleargă după mine. Nu încerc niciun gest eroic inutil împotriva unui om care, ca parlagiu, se pricepe să mânuiască un cuţit. Orice încercare ar fi egală cu o sinucidere. Sar în spatele obeliscului. Watzek după mine. Din fericire, sunt mai sprinten şi mai îndemânatic decât el.

— Eşti nebun? şuier eu. Vrei să te spânzure pentru crimă?

— Ţi-arăt eu ţie să te culci cu nevastă-mea! spune Watzek gâfâind. Să curgă sânge!

Acum, în sfârşit, ştiu ce s-a întâmplat.

— Watzek! strig eu. O să înfunzi puşcăria. Omori un nevinovat.

— Rahat! O să-ţi tai beregata!

Alergăm în jurul obeliscului. Nu-mi vine în gând să strig după ajutor; totul se desfăşoară prea repede. Şi cine-ar putea într-adevăr să mă ajute?

— Cineva te-a mințit, strig eu reținut. Ce mă priveşte pe mine nevasta dumitale?

— Te culci cu ea, satană!

Alergăm întruna, când în dreapta, când în stânga. Watzek, cu cizmele lui, e mai greoi decât mine. „Afurisită treabă”, îmi spun eu. „Unde e Georg? Eu o să fiu măcelărit aici în locul lui şi el şade cu Lisa în pat.”

— Întreab-o pe nevasta dumitale, idiotule! îi spun eu abia trăgându-mi sufletul.

— Bucăți te fac!

Mă uit în jur să-mi caut o armă. Nu găsesc nimic. Până să ridic o piatră cât de mică, Watzek mi-a şi tăiat beregata. Deodată, zăresc pe pervazul ferestrei o bucată de marmură de mărimea unui pumn. O iau repede, țopăi în jurul obeliscului şi i-o arunc în cap. Îl atinge în partea stângă. Imediat începe să sângereze deasupra arcadei şi nu mai poate vedea decât cu un singur ochi.

— Watzek! Te înşeli! strig eu. Eu n-am nimic cu nevasta dumitale! Jur!

Watzek s-a mai potolit, dar e tot primejdios.

— Şi asta față de un camarad! pufăie el. Ce mişelie! Apoi, ca un taur în miniatură, mă atacă iarăşi. Sar într-o parte, zăresc din nou bucata de marmură şi o arunc a doua oară în el. Din păcate, nu-l atinge: cade într-un tufiş de liliac.

— Nevasta dumitale mi-e absolut indiferentă, îi spun printre dinți. Înțelege-mă, omule! Absolut indiferentă!

Watzek, mut, continuă să alerge. Acum sângele îi curge tare din partea stângă, de aceea alerg şi eu spre dreapta. În felul ăsta, nu mă mai vede şi într-un moment periculos pot să-i dau un picior straşnic în genunchi. În aceeaşi clipă se înfige în mine, dar nu-mi atinge decât talpa. Lovitura mea cu piciorul îşi face efectul. Watzek se opreşte sângerând, cu cuțitul gata de atac.

— Ascultă-mă! strig eu. Rămâi pe loc! Un minut, să încheiem armistițiu. Pe urmă poți să-i dai drumul mai departe şi o să-ți scot şi celălalt ochi. Bagă de seamă, omule! Linişteşte-te, prostule! Mă holbez la Watzek, de parcă aş vrea să-l hipnotizez. Am citit cândva o carte pe tema asta. N-am – nimic – cu – nevasta – dumitale – scandez eu tare şi răspicat. Nu mă interesează. Stai! îi spun, când văd că Watzek face o mişcare. Am şi eu femeia mea…

— Cu atât mai rău, țapule!

Watzek porneşte iarăşi, se loveşte însă de soclul

obeliscului, pentru că a cotit prea repede, se clatină, şi eu îi dau iar un şut, de data asta în fluierul piciorului. Cu toate că are cizme înalte şi lovitura asta are efect. Watzek se opreşte din nou. Stă cu picioarele crăcănate, din păcate, însă, tot cu cuțitul în mână.

— Ascultă, măgarule! spun eu cu glas profund de hipnotizator. Sunt îndrăgostit de altă femeie? Aşteaptă! Ți-o arăt! Am o fotografie la mine.

Watzek întreprinde un atac tăcut. Înconjurăm obeliscul în semicerc. Reuşesc să-mi scot portofelul din buzunar. Gerda îmi dăduse la despărțire o fotografie de-a ei. O caut la repezeală. Câteva miliarde de mărci flutură pestrițe la pământ; găsesc şi fotografia.

— Uite! zic şi o întind pe lângă obelisc, precaut, de la distanță, aşa fel ca să nu-mi poată căsăpi mâna. Asta e nevasta dumitale? Uită-te la ea! Citeşte semnătura!

Watzek mă priveşte chiorâş cu ochiul cel întreg. Pun fotografia Gerdei pe soclul obeliscului.

— Aşa, poftim! Asta e nevasta dumitale?

Parlagiul, posomorât, face o mişcare să mă prindă.

— Mă idiotule! zic eu. Uită-te la fotografie! Cine are aşa-ceva, mai umblă după nevasta dumitale?

Am întins cam mult coarda. Ofensat, Watzek ia iarăşi poziție de atac. Apoi se opreşte.

— Careva se culcă cu ea! declară el nehotărât.

— Prostii! spun eu. Nevasta ți-e credincioasă!

— Atunci ce caută mereu pe-aici?

— Unde?

— Aici!

— Habar n-am ce vrei să spui, remarc eu. O fi venit de câteva ori la telefon, asta se poate. Femeilor le place să vorbească la telefon, mai ales când sunt singure. Instalează-i un telefon!

— Şi noaptea vine aici! spune Watzek.

Suntem tot față în față, cu obeliscul între noi.

— Acum câteva nopți a fost pentru câteva minute pe aici, când l-au adus acasă în stare gravă pe plutonierul-

major Knopf, îi răspund. De altfel, noaptea doar lucrează la *Moara roşie.*

— Asta spunea şi ea, dar…

Cuțitul a fost lăsat în jos. Iau fotografia Gerdei şi, înconjurând obeliscul, mă apropii de Watzek.

— Aşa, fac eu. Acum poți să te repezi la mine cât pofteşti. Dar putem sta şi de vorbă. Ce vrei? Să ucizi un nevinovat?

— Asta nu, răspunde Watzek după o pauză. Însă…

Reiese că văduva Konersmann l-a informat. Mă simt măgulit că din toată casa numai pe mine m-a crezut a fi ticălosul.

— Omule, dacă ai şti ce-i în capul meu, nu m-ai suspecta. Şi, de altfel, compară cele două chipuri. Nu-ți sare nimic în ochi?

Watzek se holbează la fotografia Gerdei, pe care scrie: „Pentru Ludwig, cu dragoste de la Gerda". Ce să-i sară lui în ochi dacă se uită numai cu unul singur?

— Seamănă cu soția dumitale, remarc eu. Aceeaşi talie. Spune-mi, soția dumitale nu are cumva o haină roşie-ruginie largă, aşa ca un fel de pelerină?

— Sigur, răspunde Watzek din nou cam primejdios. Are. Şi ce-i cu asta?

— Doamna asta are una la fel. Se găsesc în toate măsurile la Max Klein de pe Strada Mare. Sunt acum la modă. Ei, şi bătrâna Konersmann e aproape oarbă, aşa se explică toate.

Bătrâna Konersmann are ochi de vultur; dar pe un bărbat încornorat îl faci să creadă orice, dacă vrea să creadă.

— Le-a confundat, zic eu. Doamna asta a fost într-adevăr de câteva ori la mine în vizită. Şi cred că are tot dreptul, sau nu?

I-am uşurat lui Watzek situația. Acum nu mai are de răspuns decât da sau nu. De data asta poate chiar să facă semn cu capul.

— Bine, spun eu. Şi pentru asta era cât pe aci să fiu

înjunghiat noaptea.

Watzek, obosit, se aşază pe trepte.

— Camarade, dar şi tu m-ai aranjat bine. Uită-te la mine!

— Ochiul e la locul lui.

Watzek pipăie sângele negru, închegat.

— Dacă mai faci de multe ori aşa, o să ajungi la puşcărie, rostesc eu.

— Ce să fac? Aşa mi-e firea.

— Omoară-te pe tine, dacă simți neapărat nevoia să omori. În felul ăsta, te scuteşti de o grămadă de neplăceri.

— Câteodată chiar aş vrea! Camarade, ce să fac? Sunt nebun după femeia asta. Şi ea nu mă poate suferi.

Deodată mă simt mişcat şi obosit şi mă aşez lângă Watzek, pe scară.

— Din pricina meseriei, spune el disperat. Urăşte mirosul, camarade. Dar cum să nu miros a sânge, dacă tai întruna cai?

— Nu mai ai alt costum de haine? Unul cu care să te îmbraci când pleci de la abator.

— Nu se poate! Ceilalți parlagii ar crede că vreau să arăt mai bine decât ei. Şi mirosul răzbate şi prin haine. Se ține de tine.

— Cum ar fi, dacă ai face baie?

— Baie? întreabă Watzek. Unde? La baia comunală? Acolo e închis dimineața la şase, când mă întorc eu de la abator.

— La abator nu există duşuri?

Watzek clatină din cap.

— Numai furtunuri pentru clătit pardoseala. Ca să te bagi sub ele e prea rece acum, toamna.

Recunosc. Apă rece ca gheața în noiembrie nu e o plăcere. Dacă Watzek ar fi Karl Brill, n-ar avea, ce e drept, nicio grijă. Karl e omul care, iarna, sparge gheața din râu şi înoată în el cu tot clubul său.

— Dar dacă te-ai da cu apă de toaletă? întreb eu.

— Asta nu pot să încerc. Ceilalți m-ar lua drept pervers. Nu cunoşti oamenii de la abator.

— Ce-ar fi să-ți schimbi meseria?

— Nu mă pricep la altceva, spune Watzek întristat.

— Negustor de cai, propun eu. E cam totuna.

Watzek respinge ideea mea. Mai stăm un timp. „Ce mă interesează toate astea pe mine", îmi spun în gând. „Şi cu ce-i pot fi de folos. Lisei îi place *Moara roşie.* Nu atât pentru Georg, ci din nevoia de a scăpa de măcelarul ei".

— Trebuie să devii cavaler, îi spun eu în cele din urmă. Câştigi mult?

— Destul.

— Atunci ai şanse. La fiecare două zile te duci la baia comunală, îți trebuie şi un costum de haine nou, cu care să te îmbraci numai acasă. Câteva cămăşi, una sau două cravate, asta îți poți permite?

Watzek încearcă să mă înțeleagă.

— Crezi că mi-ar fi de folos?

Mă gândesc la seara de astăzi sub ochii cercetători ai doamnei Terhoven.

— Te simți mai în largul tău într-un costum nou, îi răspund. Am făcut eu însumi experiența asta.

— Adevărat?

— Adevărat.

Watzek mă priveşte atent.

— Dar dumneata ai țoale grozave!

— Depinde. Pentru dumneata. Pentru alții, nu. Am observat asta.

— Zău? De curând?

— Astăzi, răspund eu.

Watzek îşi dă drumul la gură.

— I-auzi! Atunci suntem aproape ca frații. Să nu-ți vină să crezi!

— Am citit odată undeva că toți oamenii sunt ca frații. Dar dacă priveşti bine lumea, parcă nu-ți vine să crezi.

— Şi era cât pe-aci să ne omorâm, spune Watzek

fericit.

— Asta se întâmplă de multe ori între frați.

— Mâine mă duc la baie. Îşi pipăie ochiul stâng. De fapt voiam să-mi comand o uniformă SA{34}. Au apărut de curând la München.

— Mai bine un costum elegant, gri închis, la două rânduri. Uniforma dumitale n-are viitor.

— Mulțumesc, spune Watzek. Poate să mi le fac pe amândouă. Şi nu mi-o lua în nume de rău, camarade, că am vrut să te omor. Îți trimit mâine, în schimb, o bucată mare de salam din carne de cal. A-ntâia!

XXIV

— Bărbatul încornorat, zice Georg, se aseamănă cu un animal domestic comestibil, să zicem cu o găină sau cu un iepuraş de casă. Îi înghiți cu plăcere, până nu-l cunoşti personal. Când creşte, însă, pe lângă tine, te joci cu el, îl îngrijeşti cu atenția – şi atunci numai dacă eşti o brută îl poți transforma în friptură. De aceea e mai bine să nu faci cunoştință cu bărbatul încornorat.

Fără niciun cuvânt arăt spre masă. Printre mostrele de piatră e o bucată de cârnat din carne de cal, un dar din partea lui Watzek, pe care mi l-a lăsat dimineață.

— Îl mănânci? întreabă Georg.

— Bineînțeles. Am mâncat în Franța şi carne de cal mai proastă. Dar nu schimba vorba. Ăsta e darul lui Watzek. Sunt în dilemă.

— Numai din plăcerea ta pentru situații dramatice!

— Bine, zic eu. Recunosc. Totuşi ți-am salvat viața. Bătrâna Konersmann va continua supravegherea. Merită să-ți pui pielea în joc?

Georg îşi aduce din dulap o țigară de foi.

— Watzek te crede acum că-i eşti frate, răspunde el. Aici încep mustrările tale de conştiință?

— Nu. În afară de toate mai e şi nazist – ceea ce anulează frăția unilaterală. Dar deocamdată să ne oprim aici.

— Watzek e frate şi cu mine, declară Georg şi suflă fumul de țigară în obrazul unei sfinte Ecaterina din

ghips pictat. Lisa mă înşală pe mine, la fel ca pe el.

— Asta ai descoperit acum? întreb surprins.

— Nicidecum. De unde ar avea altfel toate rochiile? Watzek, ca soţ, nu-şi face gânduri în privinţa asta, eu însă da.

— Tu?

— Mi-a mărturisit ea însăşi, fără s-o fi întrebat. Mi-a explicat că n-ar vrea să existe vreo minciună între noi. Şi a spus-o cinstit – nu în glumă.

— Şi tu? Tu o înşeli cu făpturile de basm din fantezia ta şi din revistele ilustrate.

— Fără îndoială. De fapt, ce înseamnă a înşela? Cuvântul e întrebuinţat întotdeauna de cei care se află tocmai în situaţia astă. Ce legătură e între sentiment şi morală? Nu ţi-am făcut eu în privinţa asta educaţia, după război. Între simbolurile deşertăciunii? A înşela – ce cuvânt vulgar pentru cea mai măruntă şi, ultimă nemulţumire, căutarea de mai mult, tot mai mult…

— Ieftin! îl întrerup eu. Omul ăla voinic şi scund, cu un cucui în cap, pe care îl vezi intrând acum, e măcelarul Watzek proaspăt îmbăiat. Părul îi e tuns şi încă ud de loţiune. Vrea să-i placă nevesti-sii. Asta nu te impresionează?

— Desigur. Dar nevastă-sa n-o să-l placă niciodată.

— Atunci de ce s-a măritat cu el?

— Între timp a mai îmbătrânit cu şase ani. S-a măritat în timpul războiului când murea de foame şi el făcea rost de multă carne.

— De ce nu pleacă de la el?

— Pentru că o ameninţă că dacă ar face una ca asta, îi ucide toată familia.

— Asta ţi-a spus ea?

— Da.

— Dumnezeule, Doamne! Şi tu o crezi?

Georg suflă un rotocol artistic de fum.

— Când vei ajunge la vârsta mea, tu, cinic orgolios, îţi vei da seama, sper, că a crede nu e numai comod, ci

adesea corespunde chiar realității.

— Bine, răspund eu. Cum e însă cu cuțitul lui Watzek? Şi cu ochii văduvei Konersmann?

— Deprimant, răspunde Georg. Şi Watzek e un idiot. Duce acum o viață mai bună decât oricând înainte – pentru că Lisa îl înşală şi în schimb se poartă mai bine cu el. Să vezi ce-o să mai urle, când o să-i fie iar credincioasă şi are să-şi reverse toată furia pe el! Şi acum, hai la masă! Mai putem medita şi altă dată pe tema asta.

Pe Eduard aproape să-l lovească damblaua, când ne vede. Dolarul s-a cățărat până la un bilion şi noi s-ar părea că mai avem o cantitate inepuizabilă de tichete de masă.

— Le tipăriți! susține el. Sunteți falsificatori! Le tipăriți clandestin.

— După masă vrem o sticlă de Forster din podgoria iezuiților, spune Georg cu demnitate.

— Cum, după masă? întreabă Eduard bănuitor. Ce mai înseamnă şi asta?

— Vinul e prea bun pentru ceea ce serveşti tu drept mâncare în ultimele săptămâni, declar eu.

Eduard se înfurie.

— Asta e din cale-afară. Să mănânci pe bonuri din iarna trecută o masă, luate cu şase mii de mărci şi să mai şi critici mâncarea! Ar trebui să aduc poliția.

— N-ai decât! Dacă mai spui o vorbă, mâncăm mai întâi aici şi vinul îl bem la Hotelul Hohenzollern.

Se simte că Eduard e gata să pleznească de ciudă, dar se stăpâneşte din pricina vinului.

— Ulcer, mormăie el şi se îndepărtează în grabă. Ulcer am făcut din cauza voastră! Nu mai am voie să beau decât lapte.

Ne aşezăm şi privim în jur. O caut pe ascuns şi cu conştiința încărcată pe Gerda, dar n-o văd. În schimb zăresc o figură cunoscută, veselă şi rânjind, care prin

mijlocul sălii se îndreaptă către noi.

— L-ai văzut şi tu? îl întreb pe Georg. Riesenfeld. Iar a venit. Numai cine ştie ce e dorul…

Riesenfeld ne salută.

— Ai venit tocmai la timp, ca să ne mulţumeşti, îi spune Georg. Acest tânăr idealist s-a bătut ieri în duel pentru dumneata. Duel american: cuţit contra bucată de marmură.

— Ce? Riesenfeld se aşază şi cere un pahar de bere. Cum asta?

— Domnul Watzek, soţul doamnei Lisa, pe care o urmăreşti cu flori şi praline, a crezut că aceste daruri le primeşte de la camaradul meu de colo. Drept care, l-a atacat cu un cuţit cât toate zilele.

— L-a rănit? întreabă Riesenfeld scurt şi mă măsoară pe mine.

— Numai talpa pantofului, răspunde Georg. Watzek a fost uşor rănit.

— Iar minţiţi?

— De data asta nu.

Îl privesc pe Georg cu admiraţie. Obrăznicia n-are limite. Dar nici Riesenfeld nu e uşor de doborât.

— Trebuie să plece, hotărăşte el ca un împărat roman.

— Cine? întreb. Watzek?

— Nu. Dumneata!

— Eu? De ce nu dumneavoastră? Sau voi amândoi?

— Watzek o să mai atace. Dumneata eşti făcut să fii victimă. Pe noi nu ne bănuieşte. Avem chelii. Aşadar, trebuie să pleci. Ai înţeles?

— Nu, spun eu.

— Nu voiai în orice caz să pleci?

— Nu din pricina Lisei.

— Am spus: în orice caz, explică Riesenfeld. Nu voiai să ajungi în viaţa destrăbălată a unui mare oraş?

— În ce calitate? În oraşele mari nimeni nu te hrăneşte pe degeaba.

— Ca angajat la un ziar berlinez. La început, n-o să câştigi prea mult, dar destul ca să trăieşti modest. Pe urmă, poți pleca mai departe.

— Ce spuneți? întreb eu pe nerăsuflate.

— M-ai întrebat de câteva ori, dacă nu ştiu ceva pentru, dumneata. Ei, Riesenfeld are relații. Am ceva pentru dumneata. Iată de ce am trecut pe aici. Poți începe la 1 ianuarie 1924. O slujbă mică, dar la Berlin. S-a făcut?

— Stai! intervine Georg. Nu-şi poate da demisia decât peste cinci ani.

— Atunci o ia din loc fără să demisioneze. E bine?

— Ce salariu are? întreabă Georg.

— Două sute de mărci, răspunde Riesenfeld liniştit.

— Îmi închipuiam eu că trebuie să fie vreo scamatorie, spun eu necăjii. Vă face plăcere să luați oamenii peste picior? Două sute de mărci! Mai există o sumă atât de ridicolă?

— Există iarăşi, spune Riesenfeld.

— Da? întreb eu. Unde? În Noua Zeelandă?

— În Germania. Marcă-cereale. N-ai auzit de aşa ceva?

Georg şi cu mine ne uităm unul la altul. Au circulat zvonuri că s-ar crea o nouă valoare monetară. O marcă având valoarea unei anumite cantități de secară. Dar anul acesta au circulat atâtea zvonuri că nimeni nu le-a mai dat crezare.

— De data asta e adevărat, declară Riesenfeld. Ştiu din sursă sigură. O marcă-secară se va transforma într-o marcă-aur. E o măsură a guvernului.

— Guvernul? El poartă doar vina întregii devalorizări:

— Se poate. Dar acum s-a terminat. Nu mai are datorii. Un bilion de mărci al inflației se va transforma într-o marcă-aur.

— Şi marca-aur va scădea iarăşi, nu? Şi aşa dansul începe din nou de la capăt.

Riesenfeld îşi bea berea.

— Vrei sau nu? întreabă el.

În local s-a lăsat deodată tăcerea.

— Da, îi răspund.

Pare că ar vorbi cineva de lângă mine. Nu îndrăznesc să mă uit la Georg.

— Eşti rezonabil, declară Riesenfeld.

Privesc faţa de masă. Îmi face impresia că înoată. Apoi, îl aud pe Georg spunând:

— Chelner, adu imediat sticla de vin din podgoria iezuiţilor.

Ridic ochii.

— Ne-ai salvat viaţa, adaugă el. Pentru asta.

— Ne-a salvat? Cum ne-a salvat? întreabă Riesenfeld.

— Niciodată o viaţă nu e salvată singură, răspunde Georg cu prezenţă de spirit. E legată întotdeauna de alte câteva.

Momentul greu a trecut. Îl privesc recunoscător pe Georg. L-am trădat, pentru că trebuia să-l trădez şi el m-a înţeles. Rămâne singur.

— O să vii la mine în vizită, spun eu. Şi o să-ţi fac cunoştinţă cu doamne bine şi cu actriţe de cinema din Berlin.

— Fraţilor, ce planuri! spune Riesenfeld către mine. Ce se aude cu vinul? Tocmai ţi-am salvat viaţa!

— Cine pe cine salvează de fapt aici? întreb eu.

— Fiecare salvează o dată pe cineva, spune Georg. La fel se întâmplă mereu să omoare o dată pe cineva. Chiar fără să ştie.

Vinul e pe masă. Apare Eduard. E palid şi tulburat.

— Daţi-mi şi mie un pahar!

— Cară-te! zic eu. Parazitule! Ne putem bea vinul şi fără tine.

— Nu de asta e vorba. Vinul e pe socoteala mea. Eu îl plătesc. Dar, daţi-mi un pahar. Trebuie să beau ceva!

— Vrei să plăteşti vinul? Gândeşte-te bine ce spui!

— Asta am vrut să spun. Eduard se aşază. A murit Valentin, explică el.

— Valentin? Dar ce i s-a întâmplat?

— Un atac de inimă. Am aflat chiar acum la telefon, îşi ia un pahar.

— Şi vrei să bei pentru asta, puşlama? spun eu indignat. Pentru că ai scăpat de el?

— Vă jur că nu. Nu de asta. Doar mi-a salvat viața.

— Ce? spune Riesenfeld. Şi dumitale?

— Mie, desigur. Dar cui altcuiva?

— Ce se întâmplă aici? întreabă Riesenfeld. Suntem un club al salvatorilor de vieți?

— E în funcție de vremuri, răspunde Georg. În anii ăştia, multora le-a fost salvată. Şi multora nu.

Îl privesc atent pe Eduard. Are într-adevăr lacrimi în ochi, dar la el ce se poate şti?

— Nu te cred, zic. I-ai dorit mereu să-i stea în gât! Am auzit prea adeseori asta. Ai vrut să-ți economiseşti blestematul ăsta de vin.

— Vă jur că nu! Am spus şi eu câteodată, aşa cum se spune. Dar nu în serios! Lacrimile din ochii lui Eduard se întețesc. Mi-a salvat într-adevăr viața!

Riesenfeld se ridică.

— M-am săturat de trăncăneala asta despre salvatorii de viață. După-amiază sunteți la birou? Bine!

— Să nu mai trimiți flori, Riesenfeld! îl previne Georg. Riesenfeld face un semn de renunțare şi, cu o mutră ce nu poate fi definită, o şterge.

— Să bem un pahar în memoria lui Valentin, ne îndeamnă Eduard. Buzele îi tremură. Cine şi-ar fi închipuit una ca asta? A trecut prin tot războiul şi acum, deodată, iată-l căzând de la o secundă la alta.

— Dacă tot vrei să fii sentimental, fă-o cum se cuvine, îl sfătuiesc. Adu o sticlă din vinul pe care nu te îndurai să i-l dai.

— Johannisberg. Desigur.

Eduard se ridică repede şi pleacă.

— Cred că e sincer întristat, afirmă Georg.

— Sincer întristat şi sincer uşurat.

— Aşa cred şi eu. În genere, nu se poate cere mai mult.

Tăcem un timp.

— De fapt, se întâmplă cam multe în momentul de față, nu? spun eu în cele din urmă.

Georg mă priveşte.

— Hai noroc! Odată tot trebuia să pleci. Şi Valentin? A trăit câțiva ani mai mult decât s-ar fi presupus în 1917.

— Asta e valabil pentru noi toți.

— Da. Şi de aceea ar trebui să folosim într-un fel aceşti ani câştigați.

— Şi nu procedăm aşa?

Georg râde.

— Da, dacă nu dorim pe moment altceva, decât ceea ce facem.

— Atunci înseamnă că eu nu i-am folosit pe ai mei. Şi tu?

Clipeşte.

— Hai s-o întindem de aici, până nu se întoarce Eduard. Dă-l dracului cu vinul lui cu tot!

— Blândă, spun eu în întuneric către zid. Blândă şi sălbatică, mimoză şi biciuşcă, ce nebun am fost să te vreau numai a mea! Poți închide vântul? Ce s-ar întâmplă cu el? Ar fi aer întrebuințat. Du-te, urmează-ți calea la teatre şi concerte, mărită-te cu un ofițer în rezervă şi director de bancă, un profitor de pe urma inflației, du-te tinerețe, care nu-l părăseşti decât pe cel ce vrea să te părăsească, steag care fâlfâie, dar nu-l poți fixa, corabie în fața zărilor azurii, Fata Morgana, joc al cuvintelor multicolore! Du-te Isabelle! Du-te! Du-te tinerețea mea târzie, redobândită, smulsă dintr-un război, puțin prea ştiutoare şi prea precoce, du-te! Duceți-vă amândouă şi voi pleca şi eu, n-avem nimic să ne reproşăm, căile noastre sunt diferite, dar şi asta numai în aparență, pentru că moartea nu poate fi trasă

pe sfoară, poate fi numai înfruntată. Adio! Cu fiece zi murim câte puțin, dar şi în fiece zi trăim ceva mai mult, voi m-ați învățat asta şi nu vreau să uit, nu există nimicire şi cine nu vrea să păstreze nimic, posedă tot. Adio! Vă sărut cu buzele mele searbăde, vă îmbrățişez cu brațele mele, care nu v-au putut ține în loc, adio, vouă, din mine, care rămân al vostru, cât timp nu vă voi uita…

Sticla de rachiu pe care o am în mână de la cârciuma Roth e acum goală. O arunc cât pot de departe. Cade cu sunet înăbuşit pe câmpul moale, arat de curând. Mă ridic în picioare. Am băut destul şi sunt pregătit pentru *Moara roşie.* Riesenfeld dă astăzi acolo o serată de adio, şi totodată în cinstea salvatorilor, la care participă patru persoane. Vom fi Georg, Lisa şi cu mine, care am mai avut de rezolvat câteva vizite personale de rămas bun. Şi toți împreună vom mai sărbători în afară de toate un important adio general – ne luăm rămas bun de la inflație.

Târziu noaptea, ne mişcăm ca un convoi funerar de bețivi de-a lungul Străzii Mari. Lumina felinarelor pâlpâie slab. Am îngropat anul cam prea devreme. Willy şi Renée de la Tour ni s-au alăturat. Willy şi Riesenfeld s-au ciorovăit rău de tot; Riesenfeld jură că inflația a luat sfârşit şi că marca-cereale a intrat în circulație – iar Willy declară că nu e posibil, deoarece, în cazul acesta, el ar fi falit. La această discuție, Renée a devenit foarte tăcută.

Prin vântul nopții în depărtare un alt convoi. Se apropie de noi pe Strada Mare.

— Georg, spun eu. Să lăsăm doamnele mai în urmă! Ceea ce se vede acolo îmi miroase a încăierare.

— S-a făcut!

Suntem în apropiere de Neumarkt.

— Dacă vezi că suntem doborâți, fugi imediat la cafeneaua Matz, o instruieşte Georg pe Lisa. Întreabă de asociația corală a lui Bodo Ledderhose şi spune că avem

nevoie de ei. Se adresează lui Riesenfeld: Dumneata fă-te ca şi când n-ai fi cu noi. E mai sănătos.

— Tu, ia-o din loc, Renée, o îndeamnă Willy. Ține-te departe de încăierare!

Celălalt convoi s-a apropiat. Participanții poartă cizme, marea pasiune a „patriotului" german, şi în afară de doi dintre ei, niciunul n-are mai mult de optsprezece-douăzeci de ani. În schimb, sunt în număr dublu față de noi.

Trecem unii pe lângă alții.

— Pe câinele ăla roşu îl cunoaştem noi! strigă deodată cineva. Părul lui Willy străluceşte şi noaptea. Şi chelul de colo! strigă altul, arătând spre Georg. Pe ei!

— Şterge-o, Lisa! spune Georg. Lisei îi sfârâie călcâiele.

— Laşii vor să aducă poliția, zbiară unul blond, cu ochelari, şi vrea să se ia după Lisa.

Willy îi pune o piedică şi blondul cade. Imediat după asta începe încăierarea.

Fără Riesenfeld suntem cinci. De fapt numai patru şi jumătate. Jumătatea e Hermann Lotz, un camarad de război cu brațul stâng amputat de la umăr. La cafeneaua *Central* ni s-a alăturat, împreună cu micul Kohler, alt camarad.

— Bagă de seamă Hermann, să nu te răstoarne! strig eu. Rămâi la mijloc. Şi tu, Kohler, muşcă, dacă ai căzut la pământ!

— Acoperiți spatele! comandă Georg.

Ordinul e bun; dar în momentul de față, acoperirea spatelui o fac vitrinele mari ale casei de modă Max Klein. Germania „patriotică" se năpusteşte asupra noastră şi cui îi convine să fie înghesuit într-o vitrină? Cioburile îți fac praf spinarea şi, în afară de asta, se mai pune şi problema despăgubirii. N-am putea fugi.

Deocamdată rămânem strânşi unul lângă altul. Vitrinele sunt pe jumătate luminate: astfel îi putem vedea bine pe adversarii noştri. Recunosc pe unul dintre

cei mai vârstnici; aparține acelora cu care am mai avut un scandal la cafeneaua *Central.* După vechea lege de a-i lichida în primul rând pe conducători, îi strig:

— Apropie-te, fund fricos cu urechi!

Nici nu se gândeşte.

— Înşfăcați-l! comandă el gărzii sale.

Trei atacă. Willy îl loveşte pe unul în cap, doborându-l. Al doilea are un baston de cauciuc şi mă loveşte cu el peste braț. Nu-l pot prinde, el însă da. Willy îl vede, sare asupra lui şi-i răsuceşte brațul. Bastonul de cauciuc cade la pământ. Willy vrea să-l ridice, dar e răsturnat.

— Ia bastonul, Kohler! strig eu.

Kohler se aruncă la pământ în învălmăşeală, unde Willy, cu costumul gri deschis, se luptă. Linia noastră de bătaie a fost străpunsă. Eu primesc o lovitură şi sunt proiectat în vitrina care zăngăne. Din fericire, rămâne întreagă. Deasupra noastră se deschid ferestre. În spatele nostru, din fundul vitrinelor, ne privesc manechinele elegant îmbrăcate ale lui Max Klein.

Un flăcău voinic, cu bube pe obraz, m-a prins de beregată. Miroase a scrumbie şi a bere. Capul îi e atât de aproape de mine, de parcă ar vrea să mă sărute. Brațul meu stâng e amorțit de lovitura cu bastonul de cauciuc. Încerc să-i înfig în ochi degetul mare de la mâna dreaptă, dar nu reuşesc. Îşi ține capul îndesat în obrazul meu, ca şi când am fi doi îndrăgostiți perverşi. E prea aproape de mine, nu pot face niciun pas, aşa încât sunt fără speranțe în mâinile lui. Tocmai când, lipsit de aer, încerc cu ultimele puteri să mă las în jos, văd ceva care îmi apare ca o halucinație a simțurilor mele amețite; o muşcată înfloritä creşte din capul bubos ca dintr-o grămadă de bălegar deosebit de gras. În acelaşi timp, ochii prind o expresie de blândă surprindere, strânsoarea care îmi încinge beregata slăbeşte, cioburi de oale se rostogolesc în jurul nostru. Mă las în jos, mă eliberez, mă ridic iarăşi în sus şi simt o trosnitură ascuțită. De jos, l-am nimerit pe flăcău cu capul în

bărbie şi cu încetul îşi îndoaie genunchii. Din întâmplare, rădăcinile muşcatei, care s-a prăbuşit de sus asupra noastră, i-au încercuit atât de strâns capul, încât neamțul bubos, cu floare pe creştet, cade în genunchi. Face impresia unui fermecător urmaş al strămoşilor săi, care purtau coarne de bou drept podoabă a capului. Oala era mare, dar țeasta patriotului pare să fie de fier. Simt cum, în genunchi stând, încearcă să mă lovească în boaşe. Îmi dă drumul, îşi freacă ochii şi deoarece pumnii îmi sunt imobilizați, îi întorc lovitura în boaşe cu piciorul. Se încovoaie şi pentru a se feri, se lasă în jos pe labe. Îi arunc încă o dată împletitura nisipoasă de rădăcini în ochi şi mă aştept să ridice din nou mâinile pentru a repeta mişcarea. El, însă, îşi lasă capul în jos, ca şi când ar vrea să facă o plecăciune orientală şi în clipa următoare totul în jurul meu bubuie. Nu băgasem de seamă şi dintr-o parte m-a nimerit o lovitură puternică. Alunec încet de-a lungul vitrinei. Uriaş şi indiferent, un manechin cu ochii pictați, îmbrăcat într-o blană de biber, mă priveşte fix.

— Răzbateți până la pisoar! răsună glasul lui Georg.

Are dreptate. Trebuie să ne acoperim mai bine spatele. Dar degeaba; suntem încercuiți. Adversarul a primit de undeva întăriri şi se pare că vom ateriza cu capetele sparte printre manechinele lui Max Klein.

În aceeaşi clipă, îl văd pe Hermann Klotz îngenunchind.

— Ajută-mă să-mi scot mâneca! gâfâie el.

Îl apuc şi îi trag în sus mâneca stingă a vestonului. Proteza strălucitoare se eliberează. E o proteză de nichel, la al cărei capăt este montată o mână falsă din oțel, acoperită de o mănuşă neagră. Datorită acesteia i s-a dat lui Hermann porecla de „Götz von Berlichingen cu pumnul de fier”{35}. Desprinde repede brațul din umăr, apucă apoi cu mâna zdravănă pe cea falsă şi se ridică.

— Păzea! Vine Götz! strig eu de jos.

Georg şi Willy eliberează repede locul, astfel ca să poată trece Hermann. Acesta învârteşte în jurul său proteza brațului ca pe un îmblăciu şi cu prima lovitură atinge pe unul dintre conducători. Atacanții se retrag un moment. Hermann sare printre ei, se învârteşte în cerc, cu proteza întinsă. Imediat apoi roteşte brațul în aşa fel ca să se prindă de umăr şi loveşte cu mâna falsă de oțel.

— Dați-i drumul! La pisoar! strigă el. Vă acopăr eu! Felul cum lucrează Hermann cu mâna falsă e o privelişte neobişnuită. L-am văzut deseori luptând astfel, adversarii noştri însă nu. Rămân un moment locului, de parcă ar fi pătruns satana printre ei şi asta e în favoarea noastră. O luăm la fugă şi ne repezim peste drum, la pisoarul din Neumarkt. În trecere, văd că Hermann i-a aplicat celui de-al doilea conducător o lovitură straşnică peste botul căscat.

— Hai, Götz! strig eu. Vino cu noi. Am trecut!

Hermann se mai învârteşte o dată. Mâneca liberă a vestonului flutură în jurul lui, cu ciotul brațului face mişcări sălbatice pentru a-şi menține echilibrul. Doi dintre cei încălțați în cizme, care-i stau în drum, se holbează la el cu uimire şi groază. Unul dintre ei încasează o lovitură în bărbie. Celălalt, când vede mâna neagră năpustindu-se asupra lui, tresare îngrozit, închide ochii şi o ia la fugă.

Ajungem la drăgălaşa clădire pătrată din gresie şi ne adăpostim în partea rezervată femeilor. E mai uşor de apărat. În partea pentru bărbați se poate urca prin pisoar, putem fi surprinşi de la spate – la femei ferestrele sunt mici şi înalte.

Adversarii ne-au urmat. Trebuie să fie acum pe puțin douăzeci; au primit întăriri de la alți naziști. Zăresc câteva din uniformele lor de culoare brună. Încearcă să pătrundă prin partea unde ne aflăm Kohler şi cu mine. În învălmăşeală observ însă că din spate ne vin şi nouă ajutoare. O secundă mai târziu, îl văd pe Riesenfeld lovind în cineva cu servieta închisă, în care sper să fie

mostre de granit. Renée de la Tour şi-a scos un pantof cu toc înalt şi s-a aşezat în față, pentru a bate zdravăn cu tocul.

În timp ce privesc toate astea, cineva se repede cu capul în stomacul meu aşa fel că aerul îmi iese prin gură cu zgomot. Lovesc slab dar sălbatic în jur şi am pe undeva senzația unei situații binecunoscute. Ridic în mod automat un genunchi, aşteptând să apară din nou berbecul. Totodată văd una dintre cele mai frumoase imagini pe care mi-aş fi putut-o închipui în această împrejurare: Lisa, care vine în goană, prin Neumarkt, ca Nike din Samotrace{36}, alături de ea Bodo Ledderhose, urmat de asociația lui corală. În aceeaşi clipă, îl simt din nou pe berbec şi servieta lui Riesenfeld, plecându-se ca un steag galben. Totodată face şi Renée o mişcare rapidă în jos, căreia îi urmează un urlet al berbecului.

— Opriți-vă porcilor! țipă Renée cu glas profund de general.

O parte din atacanți tresar speriați. Apoi asociația corală intră în acțiune şi suntem liberi.

Mă ridic. Brusc s-a lăsat tăcerea. Atacanții au fugit. Îşi cară răniții cu ei. Hermann Lotz vine înapoi. S-a năpustit ca un centaur asupra adversarului pus pe fugă şi i-a mai tras unuia o palma de fier. Noi am scăpat uşor. Eu am o umflătură cât o pară la cap şi senzația că brațul îmi e rupt. De fapt, nu e. Afară de asta, îmi e greață. Băusem prea mult ca să întâmpin cu uşurință lovituri în stomac. Din nou mă chinuie amintirea fără amintiri. Asta ce-a mai fost?

— Mi-aş dori un rachiu, zic eu.

— Îl vei avea, răspunse Bodo Ledderhose. Acum să mergem, înainte să apară poliția.

În acest moment se aude o plesnitură puternică. Ne întoarcem surprinşi. Lisa a lovit pe cineva.

— Bețiv blestemat! spune ea liniştită. Aşa porți tu grijă casei şi a nevestii?

— Tu… cârâie arătarea.

Mâna Lisei mai pocneşte o dată. Şi acum, brusc, se dezleagă nodul memoriei mele. Watzek! El e şi se ține în chip ciudat de fund.

— Bărbatul meu! spune Lisa tuturor din Neumarkt. Cu unul ca ăsta sunt eu măritată!

Watzek nu răspunde. Sângerează tare. Rana veche din frunte, făcută de mine, s-a redeschis. Afară de asta îi curge sânge de pe cap.

— Dumneavoastră l-ați aranjat cu servieta? îl întreb încet, pe Riesenfeld.

Acesta confirmă printr-un semn şi-l observă atent pe Watzek.

— Cum se nimereşte uneori! spune el.

— Ce are la fund? întreb eu. De ce se ține de el?

— O înțepătură de viespe, răspunde Renée de la Tour şi îşi fixează de bucle cu un ac lung de pălărie bereta albastră de catifea.

— Respectele mele! Fac o plecăciune către Renée şi apoi mă îndrept spre Watzek. Aşa, zic eu. Acum ştiu cine mi-a repezit una în stomac. Asta să fie mulțumirea pentru lecția mea de mai bună comportare în viață?

Watzek cască ochii la mine.

— Dumneata? Nu te-am recunoscut. Dumnezeule!

— Nu recunoaşte niciodată pe nimeni, afirmă Lisa pe un ton sarcastic.

Watzek oferă o imagine jalnică. Totuşi observ că într-adevăr mi-a urmat sfaturile. Şi-a tuns scurt coama, rezultatul fiind că Riesenfeld l-a putut lovi mai bine. Poartă chiar şi o cămaşă nouă, albă. Dar tot ce a obținut astfel, n-a fost decât că sângele se vede mai clar acum decât pe cămaşa veche. N-are noroc, săracul!

— Acasă! Beţivanule şi bătăuşule! spune Lisa şi pleacă.

Watzek o urmează ascultător. Trec prin Neumarkt, o pereche singuratică. Nimeni nu merge cu ei. Georg îl ajută pe Lotz să-şi pună oarecum la loc proteza brațului.

— Haideți! spune Ledderhose. În localul meu mai

putem bea. Cerc închis!

Mai stăm câtva timp cu Bodo şi asociaţia lui. Apoi plecăm spre casă. Dimineaţa se iveşte cenuşie. Un băiat cu ziare trece pe lângă noi. Riesenfeld îi face semn şi cumpără unul. Pe pagina întâi, cu litere mari, scrie:

SFÂRŞITUL INFLAŢIEI! UN BILION ESTE O MARCA!

— Ei? mi se adresează Riesenfeld.

Dau din cap în semn de aprobare.

— Fraţilor, s-ar putea într-adevăr să fiu falit, declară Willy. Am speculat tot la *baisse*[37]. Se uită trist la costumul său gri şi apoi la Renée. Ei, de haram au venit, de haram s-au dus… Ce înseamnă banul.

— Banul e foarte important! spune Renée cu răceală. Mai cu seamă când nu-l ai.

Georg şi cu mine o luăm pe Marienstrasse.

— Ciudat că Watzek a fost bătut de mine şi de Riesenfeld, spun eu. Şi nu de tine. Ar fi fost mai firesc să te lupţi tu cu el.

— Mai firesc poate, dar nu şi mai îndreptăţit.

— Îndreptăţit? întreb eu.

— Într-un sens mai complicat. Acum sunt prea obosit ca să-ţi explic. Bărbaţii cu chelie n-ar trebui să se mai bată. Ar trebui să filosofeze.

— Atunci vei avea în faţa ta o viaţă foarte singuratică. Perspectiva vremurilor e bătaia.

— Nu cred. Un oarecare carnaval oribil a luat sfârşit. Ziua de azi nu-ţi dă impresia încheierii postului mare în cosmos? Un imens balon de săpun a plesnit.

— Şi? întreb eu.

— Şi? răspunde el.

— Cineva o să sufle un altul şi mai mare.

— Poate.

Ne uităm în grădină. Dimineaţa lăptoasă se lasă cenuşie printre cruci. Cea mai tânără dintre fetele Knopf apare pe jumătate trează. Ne aştepta.

— Tata spune că vă revinde piatra funerară cu douăsprezece bilioane.

— Spune-i că-i oferim opt mărci. Şi asta numai până azi la prânz. Banii vor fi foarte puțini.

— Ce? întreabă Knopf din camera lui.

Trăsese cu urechea.

— Opt mărci, domnule Knopf. Şi după-amiază şase. Banii merg la vale. Cine s-ar fi gândit la asta, nu? În loc să urce.

— Mai bine o țin pe veci, hoți de cadavre afurisiți ce sunteți! strigă cu glas răguşit Knopf şi închide fereastra.

XXV

Clubul literar din Werdenbrück organizează, în sala veche germană de la *Walhalla,* o seară de adio în cinstea mea. Scriitorii sunt neliniştiți şi se prefac a fi mişcați. Hungermann e primul care mă întâmpină.

— Îmi cunoşti poeziile. Ai spus tu însuți că ele constituie unul dintre cele mai puternice evenimente literare din câte ai cunoscut. Mai puternic decât Stefan George[38].

Se uită pătrunzător la mine. N-am spus niciodată aşa ceva, Bambuss i-a spus; în schimb, Hungermann i-a spus lui Bambuss că îl consideră mai important decât Rilke[39]. Dar nu îl contrazic. Îl privesc cu răbdare pe poetul lui „Casanova" şi al lui „Mohamed".

— Ei bine, continuă Hungermann, dar se întrerupe. Ia spune-mi, de unde ai costumul ăsta nou?

— Mi l-am cumpărat astăzi dintr-un onorariu primit din Elveția, răspund eu cu modestia unui păun. E primul meu costum nou, de când am devenit soldatul majestății sale. Nu e o tunică militară transformată. Civil veritabil, cum se cuvine! Inflația a luat sfârşit!

— Un onorariu din Elveția? Ai şi ajuns să, fii cunoscut pe scară internațională? Sigur! spune Hermann surprins şi imediat necăjit. De la un ziar?

Dau din cap afirmativ. Autorul lui „Casanova" face o mişcare disprețuitoare.

— Îmi închipuiam. Bineînțeles, lucrările mele nu sunt

pentru uz cotidian. Cel mult pentru o gazetă literară de prim rang. Ce voiam să-ți spun mai înainte e că un volum de poezii de al meu a apărut, din nefericire, acum trei luni la Arthur Bauer, în Werdenbrück. O crimă!

— Ai fost silit să accepți?

— Da, moralmente. Bauer m-a mințit. Voia să-şi facă o reclamă enormă, să-şi extindă editura. Spunea că, odată cu mine, vor apărea Mörike, Goethe, Rilke, Stefan George şi înainte de toate, Hölderlin – şi nu s-a ținut de cuvânt.

— L-a tipărit pe Otto Bambuss, remarc eu.

Hungermann neagă.

— Bambuss – între noi fie spus, e un ratat, un plagiator. Mi-a dăunat numai. Ştii cât a vândut Bauer din lucrarea mea? Nici mai mult nici mai puțin decât cinci sute de exemplare!

Ştiu de la Bauer că întreg tirajul a fost de două sute cincizeci de exemplare; de vândut s-au vândut douăzeci şi opt, dintre care Hungermann a cumpărat pe ascuns nouăsprezece. Silit să tipărească n-a fost Hungermann, ci Bauer. Hungermann, ca profesor de germană la gimnaziul real, l-a şantajat pe Arthur, spunându-i că în caz de refuz, va recomanda şcolii sale un alt librar.

— De acum încolo vei lucra la un ziar în Berlin, spune Hungermann. Ştii, cred că prietenia între artişti este bunul cel mai de preț.

— Dar şi cel mai rar întâlnit.

— Aşa e. Hungermann scoate un volumaş de poezii de ale sale din buzunar. Iată – cu dedicație! Scrie la Berlin despre el. Şi trimite-mi două exemplare din ziar. În schimb, îți voi păstra credință aici, în Werdenbrück. Şi dacă găseşti pe acolo un editor bun, să ştii că al doilea volum e în pregătire.

— S-a făcut!

— Ştiam eu că mă pot bizui pe tine. Hungermann îmi strânge solemn mâna. Tu nu editezi curând ceva?

— Nu. Am renunțat.

— Cum?

— Mai aştept, îi răspund. Vreau să mai cunosc puțin lumea.

— Foarte înțelept! afirmă Hungermann categoric. Ce bine ar fi, dacă în loc să mâzgălească fleacuri insipide, ar face şi alții tot aşa şi n-ar sta în calea celor înzestrați.

Cercetează atent încăperea. Aştept de la el vreo clipire amuzantă; dar deodată e serios. Am devenit pentru el o posibilitate de afaceri, aşadar umorul l-a părăsit de îndată.

— Să nu vorbeşti cu ceilalți de învoiala dintre noi, îmi repetă cu insistență.

— Sigur că nu, răspund eu şi-l văd pe Otto Bambuss îndreptându-se spre noi.

O oră mai târziu, am în buzunar, primite de la Bambuss: „Vocile tăcerii", cu dedicație măgulitoare, şi în copie, bătute la maşină, sonete exotice: „Tigroaica", pe care să le duc la Berlin. De la Sommerfeld am luat manuscrisul cărții sale despre moarte, scrisă în versuri libere, de la alți membri încă o duzină de alte lucrări în copie şi de la Eduard copia cântecului de luptă la moartea unui prieten, o sută şaizeci şi opt de versuri, dedicate lui Valentin, camaradul de arme şi omului. Eduard lucrează repede.

Totul pare dintr-odată atât de îndepărtat!

La fel de îndepărtat ca inflația, care a murit de două săptămâni – sau copilăria, care de la o zi la alta a fost sugrumată într-o haină militară. La fel de îndepărtată e şi Isabelle.

Privesc fețele tuturor. Mai sunt oare fețe de copii mirați, care stau în fața haosului şi a minunii, sau sunt acum fețele neobosiților maniaci de asociații? Mai e în ele ceva din privirea disperată şi speriată a Isabellei? Sau sunt numai imitatorii sau flecarii înfumurați ai frânturii de talent, care apare la oricare tineret şi a cărei stingere treptată acesta o cântă în cuvinte mari şi cu

invidie, în loc să o privească în tăcere şi să-şi salveze din ea o scânteie pentru viața lui?

— Camarazi! spun eu. Mă retrag aşadar din clubul vostru.

Toate fețele se îndreaptă spre mine.

— Imposibil! Rămâi membru corespondent al clubului la Berlin, declară Hungermann.

— Mă retrag, spun eu.

O clipă poeții tac. Se uită la mine. Mă înşel eu sau văd în câteva priviri teama că aş fi descoperit ceva?

— Vorbeşti serios? întreabă Hungermann.

— Foarte serios.

— Bine. Primim retragerea ta şi în acelaşi timp te numim membru de onoare al clubului.

Hungermann se uită în jur. E întâmpinat cu aplauze răsunătoare. Fețele se destind.

— Se acceptă în unanimitate, spune poetul lui „Casanova".

— Vă mulțumesc, răspund eu. E un moment de care sunt mândru. Dar nu pot accepta. Îmi pare că m-aş transforma în propria mea statuie. Nu vreau să plec în lume ca membru de onoare al nici unui club, nici măcar al localului de plăceri din Bahnstrasse.

— Comparația nu e frumoasă, afirmă Sommerfeld, poetul morții.

— N-are decât, răspunde Hungermann. Dar drept ce vrei să pleci în lume?

Râd.

— Ca o mică scânteie de viață, care va încerca să nu se stingă.

— Dumnezeule! exclamă Bambuss. Nu spunea şi Euripide la fel?

— Se poate, Otto. Înseamnă deci, că aşa şi este. Nu vreau să scriu despre asta; vreau să încerc să fiu aşa.

— N-o spune Euripide, explică academic Hungermann, cu o privire satisfăcută, către învățătorul de țară Bambuss. Aşadar, vrei... mă întreabă pe mine.

— Aseară am făcut un foc, spun eu. A ars bine. Cunoaşteţi vechea regulă de marş: bagaj uşor! Toţi aprobă cu însufleţire. Îmi dau seama deodată că au uitat-o. Ei, Eduard, urmez eu. Mai am încă douăsprezece bonuri de masă. Stabilizarea le-a luat-o înainte. Cred, însă, că aş mai avea dreptul legal, dacă mi l-aş disputa prin judecată, să-mi revendic mâncarea pe ele. Vrei să le preschimbi pe două sticle de Johannisberg? Să le bem acum.

Eduard calculează la repezeală. Îl include în calcul şi pe Valentin şi poezia dedicată lui din buzunarul meu.

— Trei sticle! spune el.

Willy stă într-o cameră mică. A făcut schimb, dând locuinţa sa elegantă. E un salt puternic în sărăcie, dar Willy îl suportă bine. Şi-a salvat costumele şi niscaiva bijuterii, datorită cărora va fi încă multă vreme un cavaler elegant. Automobilul roşu a fost însă obligat să-l vândă. Speculase cu prea multă îndrăzneală. Pereţii camerei şi i-a tapetat singur cu bancnote şi acţiuni devalorizate ale inflaţiei.

— Mi-a revenit mai ieftin decât tapetul, declară el. Şi mai distractiv.

— Şi mai departe?

— Voi primi probabil o slujbă măruntă la banca din Werdenbrück. Willy rânjeşte. Renée a plecat la Magdeburg. Îmi scrie că are mare succes la *Papagalul verde.*

— Frumos din partea ei că scrie măcar.

Willy are un gest de largheţe.

— Nimic n-are importanţă, Ludwig. Ce s-a dus, s-a dus! Afară de asta – în ultimele luni n-am mai reuşit să obţin de la Renée să facă noaptea pe generalul. Aşa că plăcerea nu mai era aceeaşi. Prima oară când a comandat din nou, a fost în lupta demnă de amintit de la pisoarul din Neumarkt. Du-te cu bine, băiete! Ca dar de adio… Deschide un cufăr cu acţiuni şi bancnote de

hârtie. Ia ce vrei! Milioane, miliarde – a fost un vis, nu?

— Da, spun eu.

Willy mă conduce până în stradă.

— Am salvat câteva sute de mărci, şopteşte el. Încă nu e totul pierdut. Francul francez vine la rând. O să fac acolo speculații de *baisse.* Vrei să mizezi ceva împreună cu mine?

— Nu, Willy. Eu nu mai speculez decât la *hausse*[40].

— *Hausse,* repetă el ca şi când ar fi spus: *Popokatepetl*[41].

Sunt singur în birou. E ultima zi, la noapte plec. Răsfoiesc un catalog şi stau pe gânduri dacă în semn de rămas bun să nu înscriu şi numele lui Watzek pe una dintre pietrele funerare desenate de mine. Sună telefonul.

— Tu eşti ăl de te cheamă Ludwig? întreabă o voce răguşită. Ăla care aduna broaşte şi şerpi de casă?

— Se prea poate, răspund eu. Depinde în ce scop. Dar cine e acolo?

— Fritzi.

— Fritzi! Desigur, eu sunt. Ce s-a întâmplat? Otto Bambuss…

— Calul de fier a murit.

— Ce spui?

— Da. Aseară. Un atac de inimă. La lucru.

— Frumoasă moarte, zic eu. Dar prea timpurie!

Fritzi tuşeşte.

— Aveți parcă acolo o prăvălie de monumente. Parcă vorbeați de aşa ceva.

— Da. E cea mai bună prăvălie de monumente din tot oraşul, răspund eu. De ce?

— De ce? Doamne, Ludwig, ai voie să pui trei întrebări! Patroana vrea să dea o comandă, bineînțeles unui client de-al nostru. Şi tu cu Calul de fier te-ai…

— Eu nu, o întrerup. Poate prietenul meu Georg…

— Totuna, comanda s-o ia un client. Vino-ncoace! Dar

repede. A fost unul pe-aici, un voiajor de la concurență – plângea cu lacrimi amare şi susținea că şi el cu Calul de fier…

Oskar-Lacrimă! Fără îndoială!

— Vin imediat! spun eu. Ăla e o geamandură cu sirenă.

— Minte!

Mă primeşte patroana.

— Vrei s-o vezi? întreabă ca.

— Ați aşezat-o aici pe catafalc?

— Sus. În camera ei.

Urcăm scara, care trosneşte. Uşile sunt deschise. Fetele se îmbracă.

— Lucrați şi astăzi? întreb eu. Patroana clatină din cap.

— Astă seară, nu. Fetele se îmbracă totuşi. Din obişnuință, mă înțelegi. Nu e însă nicio pierdere. De când marca e iar marcă, nu mai merg treburile deloc. Niciun şmecher nu mai are bani. Comic, nu?

Nu e câtuşi de puțin comic, e adevărat. Inflația s-a transformat în stabilizare. Acolo unde înainte mişunau bilioanele, se calculează acum din nou în pfenigi. Peste tot domneşte lipsa de bani. Groaznicul carnaval a luat sfârşit. A intervenit o Miercure a cenuşii spartană.

Calul de fier zace într-un sicriu, înconjurat de ghivece cu plante şi crini. Fața i-a devenit dintr-odată severă şi bătrână. O recunosc numai după un dinte de aur, care abia se întrezăreşte strălucind printre buze. Oglinda, în care de atâtea ori se gătea, e acoperită cu văl alb. În cameră miroase a parfum vechi, a brad şi a moarte. Pe scrin sunt câteva fotografii şi o bilă de cristal, pe a cărei parte plană e lipită o poză. Când clatini bila, pare că oamenii din poză ar umbla prin viscol. Cunosc bine obiectul; este una dintre cele mai brumoase amintiri ale copilăriei mele. Pe vremea când îmi făceam lecțiile pe Bahnstrasse, mi-ar fi plăcut să-l fur.

— Pentru voi a fost aproape ca o a doua mamă, nu? mă întreabă patroana.

— Să spunem mai bine chiar mamă. Dacă n-ar fi fost ea, eu mă făceam biolog. Îi plăceau însă atât de mult poeziile – de fiecare dată când veneam, trebuia să-i aduc altele – aşa că m-am lăsat de biologie.

— Aşa e, spune patroana. Dumneata erai cel cu salamandrele şi peştii.

Ieşim. În trecere, văd pe dulap căciula căzăcească.

— Unde sunt cizmele? întreb.

— Le-a luat Fritzi. De altceva nu mai are poftă. Să baţi e mai puţin obositor. Şi mai bănos. Afară de asta, trebuia găsită şi o înlocuitoare. Avem un cerc restrâns de clienţi, care vor o rafinată, activă.

— Dar cum s-a întâmplat de fapt cu ea?

— La lucru. Adevăratul motiv e că se dovedea prea zeloasă. Avem un negustor olandez cu un singur ochi, un om foarte fin. Nici n-ai zice, dar omului ăstuia nu-i trebuia nimic altceva decât bătaie. Venea în fiecare sâmbătă. Când se sătura cânta de parcă ar fi fost cel mai grozav cocoş. Foarte nostim. E însurat, are şi trei copii drăgălaşi. Desigur, nu-i poate cere propriei soţii să-l bată. Deci, un client permanent. Fără să mai vorbesc de devize; plătea în guldeni. Aproape că-l divinizam pe omul cu valută-forte. Ei, şi ieri cu el s-a întâmplat. Malwine se agitase prea tare – şi deodată a căzut la pământ, cu biciuşca în mână.

— Malwine?

— Asta era prenumele Calului de fier. Nu ştiai? Domnul, bineînţeles, a tras o sperietură. N-o să mai calce niciodată pe aici, spune patroana îndurerată. Ce client! Zahăr, nu altceva. Cu devizele lui cumpăram întotdeauna carnea şi prăjiturile pe o lună întreagă. Dar ia spune-mi, cum e acum cu ele? Se întoarce către mine. Nu mai au prea mare valoare, nu-i aşa?

— Un gulden face cam cât două mărci.

— E posibil? Înainte făceau bilioane. Ei, atunci nu-i

prea mare pagubă, dacă nu mai vine clientul. Nu vrei să-ți iei vreun fleac în amintirea Calului?

Mă gândesc la bila de cristal cu călătorii în viscol. Dar nu e bine să cari cu tine amintiri. Refuz.

— Atunci să bem jos o ceaşcă de cafea bună şi să alegem monumentul.

Credeam că e vorba de o piatră obişnuită, mică. Reiese însă că datorită negustorului olandez, Calul de fier a putut economisi valută. A pus guldenii într-o casetă şi nu i-a preschimbat. Acum sunt acolo şi reprezintă o sumă importantă. Negustorul i-a fost ani de-a rândul un client credincios.

— Malwine nu are rude, spune patroana.

— Dacă-i aşa, bineînțeles că putem trece la monumentele funerare de mare clasă, din marmură sau granit.

— Marmura nu se potriveşte cu Calul, spune Fritzi. E mai mult pentru copii, nu?

— Nu întotdeauna! Am aşezat şi generali la odihna de veci sub coloane de marmură.

— Granit! spune patroana. Granitul e mai bun. Se potriveşte mai mult cu firea ei dârză.

Şedeam în camera mare. Pe masă, cafeaua aburindă, prăjituri de casă cu frişca şi o sticlă de Curaçao. Mă simt ca pe vremuri. Femeile se uită peste umărul meu în catalog, ca odinioară în cărțile de şcoală.

— Iată aici, cel mai de preț dintre toate câte le avem, spun eu. Un monument cu cruce, pe două socluri, din granit negru suedez. Dintr-astea nu mai există decât două sau trei în tot oraşul.

Femeile privesc desenul. E unul dintre ultimele făcute de mine. Pentru inscripție am folosit numele maiorului Wolkenstein, dându-l drept căzut în 1915, în fruntea trupelor sale – ceea ce ar fi fost mai bine, cel puțin pentru tâmplarul ucis la Wüstringen.

— Era catolică? întreabă Fritzi.

— Crucea nu e numai pentru catolici, răspund eu.

Patroana se scarpină în cap.

— Nu ştiu dacă i-ar fi convenit ceva atât de religios. Altceva n-aveți? Ceva ca o stâncă naturală.

O clipă mi se opreşte respirația.

— Dacă vreți în genul ăsta, am ceva cu totul deosebit, spun eu apoi. Ceva clasic. Un obelisc!

Ştiu că va fi ca o detunătură în noapte, dar brusc, cu degetele febrile de emoție, caut schița veteranului şi o pun pe masă.

Femeile tac şi o studiază. Eu stau deoparte. Se întâmplă uneori să te lovească norocul şi, cu o mână de copil, să-ți reuşească lucruri pentru care specialiştii se zbat la disperare. Deodată Fritzi râde.

— Se potriveşte de minune pentru Cal, spune ea.

La rândul ei, patroana rânjeşte.

— Cât costă ăsta?

De când lucrez eu în întreprinderea Kroll, obeliscul n-a avut niciodată un preț, oricine ştia că nu e de vânzare. Calculez repede.

— Oficial, o mie de mărci, răspund eu. Pentru voi, ca prietene, şase sute, pentru Cal, ca una dintre educatoarele mele, trei sute. Îmi pot permite să fac acest preț de nimic, dat fiind că astăzi oricum e ultima mea zi la birou, altfel aş fi fost concediat. Bineînțeles cu plata în bani gheață. Şi inscripția separat.

— De ce nu? spune Fritzi.

— Cât despre mine!

Patroana e şi ea de acord.

Nu-mi vine să cred urechilor.

— Deci, s-a făcut? întreb eu.

— S-a făcut! răspunde patroana. Cât reprezintă trei sute de mărci în guldeni?

Începe să numere bancnotele. Din ceasul cu cuc de la perete iese pasărea şi anunță ora. E şase. Pun banii în buzunar.

— Un pahar în memoria ei, spune patroana. Pentru Malwine! Mâine dimineață va fi îngropată. Seara avem

iarăşi nevoie de local.

— Păcat că nu pot lua parte la înmormântare.

Bem cu toţii un coniac amestecat cu puţin rachiu de mentă. Patroana îşi şterge ochii.

— Cât sunt de mâhnită, spune ea.

Toţi suntem mâhniţi. Mă ridic în picioare şi-mi iau rămas bun.

— Georg Kroll va da dispoziţii de instalare a monumentului, spun eu.

Femeile clatină din cap. Nicăieri n-am văzut atâta ataşament şi credinţă ca aici. Mă salută de la fereastră. Câinii latră. Plec repede de-a lungul pârâului către oraş.

— Cum? spune Georg. Imposibil!

Fără niciun cuvânt scot guldenii olandezi şi-i răspândesc pe birou.

— Ce-ai vândut pentru ăştia? mă întreabă.

— Aşteaptă o clipă.

Am auzit un clopoţel de bicicletă. Îndată după asta, cineva îşi drege glasul în chip impunător. Strâng bancnotele şi le pun la loc în buzunar. Heinrich Kroll apare în uşă. Manşetele pantalonilor sunt cam stropite de noroiul din stradă.

— Ei, ai vândut ceva? îl întreb eu. Se uită otrăvit la mine.

— Du-te dumneata la clienţi şi vinde! Cu falimentul ăsta! Nimeni n-are bani. Şi cine are câteva mărci, le ţine ca pe ochii din cap!

— Eu am fost şi am vândut.

— Da? Ce?

Mă întorc în aşa fel ca să-i prind pe amândoi fraţii cu privirea.

— Obeliscul! spun eu.

— Palavre! spune Heinrich scurt. Glume să faci la Berlin!

— Ce e drept, nu mai am de-a face cu negustoria asta, declar eu. Astăzi la prânz mi-am încheiat serviciul.

Totuşi, am ţinut cu tot dinadinsul, să vă demonstrez cât e de simplu să vinzi monumente. E chiar o ocupaţie de vacanţă!

Heinrich se înfurie, dar îşi dă osteneala să se stăpânească.

— Slavă Domnului că nu trebuie să mai auzim multă vreme prostiile astea! Drum bun! La Berlin ai să înveţi cum se vorbeşte!

— A vândut într-adevăr obeliscul, Heinrich, spune Georg. Heinrich îl priveşte neîncrezător.

— Dovada! se repede el.

— Uite! spun eu şi flutur bancnotele. Chiar în devize!

Heinrich holbează ochii. Apoi înşfacă o bancnotă, o întoarce pe o faţă şi pe alta şi cercetează dacă nu e falsă.

— Noroc, scrâşneşte în cele din urmă. Noroc prostesc!

— Norocul ăsta ne foloseşte, Heinrich, spune Georg. Fără suma asta n-am fi putut achita polița care expiră mâine. S-ar cuveni mai curând, să mulţumeşti din suflet. Sunt primii bani adevăraţi pe care îi primim. Avem mare nevoie de ei.

— Să mulţumesc? Nici nu-mi trece prin cap!

Heinrich dispare, trântind uşa. Un neamţ veritabil, neclintit, care nu datorează nimănui vreodată recunoştinţă.

— Avem într-adevăr nevoie atât de urgentă de banii ăştia? întreb eu.

— Destul de urgent, răspunde Georg. Dar mai întâi să facem socoteala! Câţi bani ai tu?

— Destui. Banii de drum clasa a treia mi s-au trimis. Călătoresc cu a patra şi economisesc astfel douăsprezece mărci. Pianul l-am vândut, nu pot să-l car cu mine. Am luat pe rablă o sută de mărci. Am deci, în total, o sută douăsprezece mărci. Din asta pot trăi până la ultimul salariu.

Georg ia treizeci de guldeni olandezi şi mi-i pune în faţă.

— Ai lucrat ca agent special. Ai dreptul la o

gratificație. La fel ca Oskar-Lacrimă. Pentru o acțiune deosebită cinci la sută în plus.

Se iscă o scurtă tocmeală. Apoi iau banii ca rezervă pentru cazul că din prima lună aş fi dat afară din noua slujbă.

— Ştii de pe acum ce ai de făcut la Berlin?

Dau din cap.

— Anunțarea incendiilor, descrierea furtunilor, comentarea unor cărți mici, procurarea de bere pentru redactori, ascuțirea creioanelor, corectarea greşelilor de tipar şi – încercarea de a avansa.

Uşa se deschide dintr-o lovitură de picior. Ca o stafie, plutonierul-major Knopf se opreşte în prag.

— Cer opt bilioane, croncăne el.

— Domnule Knopf, nici nu te-ai trezit încă de-a binelea după un vis lung. Inflația a luat sfârşit. Cu două săptămâni în urmă, ai fi putut lua opt bilioane pe piatra pe care ai cumpărat-o cu opt miliarde. Astăzi face opt mărci.

— Puşlamalelor! Asta mi-ați făcut-o dinadins!

— Care asta?

— Ați încetat inflația, ca să mă pungăşiți pe mine. Dar nu vând. Aştept următoarea!

— Care următoarea?

— Următoarea inflație!

— Bine! spune Georg. Pe chestia asta să bem un păhărel.

Knopf se înfige primul la sticlă.

— Facem prinsoare? întreabă el.

— Ce prinsoare?

— Că ştiu după gust obârşia sticlei. Scoate dopul şi miroase.

— Imposibil să ghiceşti, spun eu. La rachiul de butoi, poate. Ştim că în privința asta eşti cel mai bun cunoscător din toată regiunea, dar la rachiul din sticlă, niciodată.

— Pe cât ne prindem? Pe prețul pietrei funerare?

— Am sărăci brusc, răspunde Georg. Dar trei mărci riscăm. Chiar în interesul dumitale.

— Bine. Dați-mi un pahar.

Knopf miroase şi gustă. Apoi cere să i se umple paharul a doua şi a treia oară.

— Renunță, zic eu. E imposibil. Nu trebuie să plăteşti.

— Rachiul ăsta e de la prăvălia de delicatese a lui Brockmann de pe Marienstrasse, spune Knopf.

Îl privim uimiți. Aşa şi este.

— Dă gologanii! spune Knopf cu glas răguşit. Georg îi plăteşte cele trei mărci, plutonierul-major ia hanii şi se face nevăzut.

— Cum s-a putut una ca asta? spun eu. Să aibă bătrânul beţivan puteri supraomeneşti?

Georg începe deodată să râdă.

— Ne-a tras pe sfoară!

— Cum?

Ridică sticla. Jos, în spate, e lipită o etichetă mică: J. Brockmann, delicatese, Marienstrasse 18.

— Mare pungaş! spune el bucuros. Şi ce ochi are!

— Ochi! zic eu. N-o să se mai încreadă în ei poimâine noaptea, când va veni acasă şi nu va mai găsi obeliscul. Şi lumea lui se va prăbuşi pentru el.

— Şi a ta se prăbuşeşte? întreabă Georg.

— În fiecare zi, răspund eu. Altfel, cum s-ar putea trăi?

Cu două ore înaintea plecării, ni se pare că auzim afară paşi, voci şi melodii.

Puțin după aceea, din stradă se aude cântând pe patru voci:

„Sfântă noapte, revarsă tu
Pacea cerească în această inimă…”

Ne ducem la fereastră. Pe stradă e asociația corală a lui Bodo Ledderhose.

— Ce-o fi asta? întreb eu. Aprinde lumina, Georg.

În raza luminoasă, care coboară de la fereastră în stradă, îl recunoaştem pe Bodo.

— Asta e pentru tine, spune Georg. O serenadă de adio a asociației tale. Nu uita că eşti membru acolo.

„Dăruieşte-i linişte obositului călător,
Durerii sale dă-i binevoitoare mângâiere…”

continuă să răsune puternic.

Se deschid câteva ferestre.

— Linişte! strigă bătrâna Konersmann. E miezul nopții, bandă de beți, ce sunteți!

„Stelele se-aprind strălucitoare,
Luminează albastra depărtare…”

Lisa apare la fereastră şi face o plecăciune. Crede că serenada îi e adresată ei.

După scurt timp, soseşte poliția.

— Risipiți-vă! comandă un glas puternic.

De când cu stabilizarea, poliția s-a schimbat. A devenit severă şi energică. Vechiul spirit prusac s-a înscăunat din nou. Fiecare civil e pe veci recrut.

— Scandal nocturn! zbiară caraghiosul purtător de uniformă.

— Arestați-i! urlă văduva Konersmann.

Asociația lui Bodo cuprinde douăzeci de cântăreți solizi. Au de făcut față la doi polițişti.

— Bodo! strig eu îngrijorat. Nu vă atingeți de ei! Nu vă apărați! Că altfel vă bagă la răcoare pe cine ştie câți ani.

Bodo face un gest liniştitor şi cântă în gura mare:

„Cât de mult aş dori cu tine spre cer să plec…”

— Linişte! Vrem să dormim! țipă văduva Konersmann.

— Hei! strigă Lisa către polițişti. Lăsați-i să cânte în voie. Mai bine vedeți-vă de treabă şi umblați după hoți.

Poliţiştii sunt în încurcătură. Mai dau de câteva ori comanda:

— Imediat cu toţii la secţie! dar nimeni nu se mişcă.

Bodo începe a doua strofă. În cele din urmă, poliţiştii fac ce pot, fiecare din ei arestează câte un cântăreţ.

— Nu vă apăraţi! strig eu. Ar fi împotrivire faţă de forţa publică.

Cântăreţii nu se împotrivesc. Se lasă duşi.

Cei ce rămân cântă în continuare, ca şi când nu s-ar fi întâmplat nimic. Poliţiştii se întorc în grabă şi arestează încă doi cântăreţi. Ceilalţi cântă mai departe, dar primul tenor se aude foarte încet. Poliţiştii arestează din dreapta; a treia oară îl iau pe Willy şi acum primul tenor a amuţit de tot. Pe fereastră le dăm sticle de bere.

— Rezistă, Bodo! spun eu.

— Nicio grijă! Până la ultimul om!

Poliţia se întoarce din nou şi-l înşfacă pe al doilea tenor. Nu mai avem bere şi punem la bătaie rachiul. După zece minute nu mai cântă decât başii. Stau neclintiţi, fără să se uite cum se fac arestările. Am văzut odată turme de morse stând astfel nepăsătoare, în timp ce vânătorii doborau cu măciucile tot ce era în jurul lor – şi am mai văzut în război popoare întregi făcând la fel.

După încă un sfert de oră, Bodo Ledderhose rămâne singur. Poliţiştii transpiraţi şi furioşi se întorc pentru ultima oară. Îl iau pe Bodo între ei. Îl însoţim la secţie. Bodo continuă să fredoneze.

— Beethoven, spune el scurt şi fredonează iarăşi ca o albină muzicală.

Dar, deodată pare că harfele eoliene îl acompaniază din depărtare. Ascultăm atenţi. Sună ca un miracol, într-adevăr parcă fredonează îngeri, îngeri cu glasul celor doi tenori şi başii. Îl ocrotesc şi zboară în jurul lui Bodo şi cu cât înaintăm devin mai limpezi, iar când dăm colţul după biserică, putem chiar înţelege aerienele glasuri imateriale. Cântă: *„Sfântă noapte, revarsă tu…”* Şi la colţul următor ne dăm seama de unde se aud: de la

postul de poliție, unde sunt închişi camarazii lui Bodo, care cântă fără teamă mai departe şi nu le pasă de nimic. Bodo apare printre ei ca dirijor şi cu aerul cel mai firesc din lume, se aude în continuare: *„Dăruieşte linişte obositului călător…”*

— Domnule Kroll, ce să fie asta? întreabă şeful gardienilor uimit.

— Puterea muzicii, răspunde Georg. O serenadă de adio, adresată unui om care pleacă în lume. Nevinovată şi, de fapt, încurajatoare.

— Asta-i tot?

— Asta-i tot.

— Scandal nocturn, declară comisarul.

— Dacă ar cânta: *„Deutschland, Deutschland über alles!”* ar fi tot scandal nocturn? îl întreb eu.

— Asta ar fi altceva.

— Cine cântă, nu fură, nu ucide şi nu încearcă, să doboare regimul, îi explică Georg comisarului.

— Vreți să țineți tot corul la răcoare, pentru că nu face toate acestea?

— Dați-i afară! răcneşte şeful. Dar să fie linişte.

— Va fi linişte. Nu sunteți prusac, nu-i aşa?

— Sunt francon{42}.

— Îmi închipuiam, spune Georg.

Ne aflăm în gară. Bate vântul. Afară de noi, nu e nimeni pe peron.

— Vei veni la mine în vizită, Georg, spun eu. Mă voi strădui din răsputeri să fac cunoştință cu femeile visurilor taie. Când vei sosi, două-trei vor fi pregătite pentru tine.

— Voi veni.

Ştiu că nu va veni.

— Eşti dator s-o faci pentru smochingul tău, adaug eu. Altfel, unde să-l porți?

— Adevărat!

Trenul străpunge întunericul cu doi ochi înflăcărați.

— Steagul sus, Georg! Doar ştii, suntem nemuritori.

— Aşa e. Şi tu nu te lăsa doborât. Ai fost salvat de atâtea ori, încât ai datoria să răzbeşti mai departe.

— Se înțelege, spun eu. Chiar numai de dragul altora, care n-au putut fi salvați. De dragul lui Valentin.

— Prostii! Pur şi simplu, pentru că trăieşti!

Trenul intră duduind în hală, de parcă l-ar aştepta cinci sute de oameni. Dar nu-l aştept decât eu. Caut un compartiment şi mă urc. Compartimentul miroase a somn şi a oameni. Deschid fereastra pe culoar şi mă aplec în afară.

— Dacă renunți la ceva, nu înseamnă că şi pierzi acel ceva, spune Georg. Asta o cred doar idioții.

— Cine se gândeşte la pierdere? răspund eu, în timp ce trenul începe să pufăie. Dat fiind că până la urmă tot pierdem, ne putem permite să fim înainte învingători, ca maimuțele de pădure pătate.

— Ele învinq întotdeauna?

— Da – pentru că habar n-au ce înseamnă asta.

Trenul s-a şi pus în mişcare. Simt mâna lui Georg. E prea mică şi moale şi în încăierarea de la pisoar s-a ales cu zgârieturi, care nici până acum nu sunt vindecate. Trenul accelerează, Georg rămâne în urmă. Deodată e mai bătrân şi mai palid decât mi se părea. Nu-i mai văd decât mâna palidă şi capul palid, apoi nu se mai zăreşte decât cerul şi întunericul zburător. Intru în compartiment. Un călător cu ochelari sforăie într-un colț, un pădurar într-altul. În cel de-al treilea sforăie un bărbat gras cu mustăți, iar în al patrulea, o femeie adormită, cu obrajii lăsați, cu pălăria căzută într-o parte, suspină în triluri.

Mă cuprinde foamea ascuțită a tristeții şi-mi deschid geamantanul pus în plasa de bagaje. Doamna Kroll m-a aprovizionat cu sandvişuri până la Berlin. Le caut pe pipăite, dar nu le găsesc şi dau geamantanul jos din plasă. Femeia cu trilurile şi cu pălăria căzută într-o parte se trezeşte, mă priveşte furioasă şi imediat apoi, în

semn de protest, îşi continuă trilurile. Îmi dau seama de ce n-am găsit sandvişurile. Smochingul lui Georg a fost pus deasupra, L-a împachetat, probabil, în timp ce eu vindeam obeliscul. Mă uit un timp la stofa neagră; apoi scot sandvişurile şi încep să mănânc. Sunt bune, de prima calitate. Toți cei din compartiment sunt treziți o clipă de mirosul pâinii şi al lebărvurştului admirabil. Nu-mi pasă de nimic şi mănânc în continuare. Apoi mă aşez comod pe locul meu şi privesc în întunericul prin care zboară din când în când câte o lumină. Mă gândesc la Georg şi la smoching, apoi la Isabelle şi Hermann Klotz şi la obeliscul care a fost murdărit de Knopf şi a sfârşit prin a salva firma, şi în cele din urmă nu mă mai gândesc la nimic.

XXVI

Nu i-am revăzut pe niciunul. Aveam intenția să mă mai duc o dată pe acolo, dar mereu intervenea câte ceva. Tot credeam că mai e destul timp, dar, deodată, chiar n-a mai fost timp. Noaptea s-a năpustit asupra Germaniei, am părăsit-o şi când m-am întors, se prăbuşise în ruine. Georg Kroll murise. Văduva Konersmann a continuat să spioneze şi a aflat că Georg trăieşte cu Lisa. Zece ani mai târziu, în 1933, îi destăinuie acest lucru lui Watzek, pe atunci Sturmführer în SA. Cu toate că divorțase de Lisa cu cinci ani în urmă, Watzek ordonase închiderea lui Georg într-un lagăr de concentrare. Peste câteva luni Georg a murit.

Hans Hungermann devenise paznic al culturii şi Obersturmbannführer în noul partid. Îl proslăvea în versuri înflăcărate şi de aceea în 1945 a avut oarecari necazuri, pierzându-şi poziția de director de şcoală. Între timp însă, i-au fost demult recunoscute drepturile la pensia de stat şi trăieşte destul de bine din ea, fără a fi nevoit să muncească, la fel ca nenumărați alți camarazi din partidul său.

Sculptorul Kurt Bach a stat şapte ani într-un lagăr de concentrare şi s-a întors ca invalid inapt de muncă. Astăzi, zece ani de la prăbuşirea nazismului, tot se mai luptă pentru obținerea unei mici pensii, întocmai ca nenumărate alte victime ale regimului. Dacă va avea noroc, speră să capete o pensie de şaptezeci de mărci pe

lună, cam a zecea parte din aceea pe care o primeşte Hungermann, şi tot cam a zecea parte din cea pe care statul i-o plăteşte de ani de zile primului şef al Gestapoului, omului care a înființat lagărul de concentrare unde Kurt Bach a fost snopit în bătăi până a devenit infirm, fără să mai vorbim de pensiile substanțial mai mari şi de sumele acordate drept compensație generalilor, criminalilor de război şi foştilor înalți demnitari ai partidului nazist. Heinrich Kroll, care a scos-o bine la capăt, vede cu mândrie în toate acestea o mărturie de neclintită conştiință juridică în patria noastră iubită.

Maiorul Wolkenstein a făcut o carieră minunată. A devenit membru al partidului nazist, a participat la elaborarea legislației contra evreilor, după război a stat câțiva ani liniştit şi astăzi, împreună cu alți camarazi de-ai săi, e funcționar în Ministerul de Externe.

Bodendieck şi Wernicke au ținut multă vreme ascunşi în ospiciu câțiva evrei. I-au dus în celulele rezervate bolnavilor incurabili, i-au ras în cap şi i-au învățat cum trebuie să se poarte ca nebuni. Mai târziu, Bodendieck a fost mutat într-un mic sat, pentru că se revoltase în mod necuviincios, când episcopul său acceptase titlul de consilier de stat al unui regim care socotea uciderea drept o sfântă datorie. Wernicke fusese destituit, pentru că refuzase să întreprindă injectarea mortală a bolnavilor săi. Înainte de plecare, reuşise să-i scoată şi să-i expedieze în altă parte pe evreii ascunşi. A fost trimis pe front, unde a căzut în 1944. Willy a căzut în 1942, Otto Bambus în 1945, Fritz Kroll în 1944. Lisa a fost omorâtă şi ea într-un bombardament. De asemenea şi doamna Kroll.

Eduard Knobloch a rezistat la toate, el îi servea la fel de bine pe cei cărora li se cuvenea sau nu. Hotelul său a fost dărâmat, dar apoi reconstruit. Cu Gerda nu s-a căsătorit şi nimeni nu ştie ce s-a ales de ea. Nici despre Geneviève Terhoven n-am mai aflat niciodată nimic.

O carieră interesantă a făcut Oskar-Lacrimă. Ca soldat, a ajuns în Rusia şi a devenit pentru a doua oară comandant de cimitir. În 1945, a fost tălmaci pe lângă trupele de ocupaţie şi, în cele din urmă, timp de câteva luni, primar în Werdenbrück. Mai târziu, a revenit în comerţ împreună cu Heinrich Kroll. Au înfiinţat o nouă firmă şi au avut succese mari – pietrele funerare aveau pe atunci aproape aceeaşi căutare ca pâinea.

Bătrânul Knopf a murit la trei luni după plecarea mea din Werdenbrück. A fost călcat noaptea de o maşină. Un an mai târziu, nevasta lui s-a căsătorit cu tâmplarul de sicrie Wilke. Nimeni nu se aşteptase la una ca asta. A fost o căsnicie fericită.

Oraşul Werdenbrück a fost atât de tare distrus de bombe în timpul războiului, încât aproape nicio casă n-a rămas neatinsă. Era nod de cale ferată, de aceea a fost atacat de atâtea ori. Câţiva ani mai târziu, am fost acolo câteva ore, în trecere. Am căutat străzile vechi, dar m-am rătăcit în oraşul în care trăisem atâta vreme. Nu mai rămăsese nimic, decât dărâmături şi n-am regăsit pe nimeni dintre cei cunoscuţi. Într-o prăvălie mică, instalată în preajma gării, într-o baracă de scânduri, am cumpărat câteva cărţi poştale cu vederi ale oraşului de pe vremea dinaintea războiului. Erau tot ce mai rămăsese. Mai demult, când cineva voia să-şi amintească de tinereţea sa, se ducea în locurile unde şi-o petrecuse. În Germania de astăzi, acest lucru e aproape imposibil de realizat. Totul a fost distrus şi reconstruit şi ţi-e străin. Ce a fost, se înlocuieşte cu cărţi poştale.

Singurele două clădiri care au rămas absolut nevătămate sunt ospiciul de nebuni şi maternitatea, datorită îndeosebi faptului că sunt situate mai în afara oraşului. Au fost imediat din nou aglomerate şi au rămas şi acum tot aşa. Ar fi chiar necesar să li se lărgească simţitor spaţiul.

Sfârşit

{1} Aşadar (lat.).

{2} Hugo Stinnes (1870–1924), industriaş şi politician german reacţionar. A fost unul dintre marii profitori de pe urma războiului şi a inflaţiei.

{3} Postav negru presărat cu puncte albe, fabricat în Italia.

{4} În noiembrie 1918, în Germania a izbucnit revoluţia burghezo-democratică. Monarhia a fost răsturnată şi a fost proclamată republica. În faţa acţiunilor hotărâte ale muncitorimii germane, social-democraţia reformistă a dat îndărăt, coalizându-se cu reacţiunea.

{5} Scuzaţi-mă, domnişoară. Eu… (franc.).

{6} Operă de compozitorul german Richard Strauss (1864–1949).

{7} Operă de compozitorul german Richard Wagner (1813–1883).

{8} Mielul Domnului care poartă păcatele lumii (lat.).

{9} Joc de cărţi practicat în Germania.

{10} Cea mai de seamă poetesă din Grecia antică (sec. VII–VI î.e.n.).

{11} Un farmec ascuns (franc.).

{12} Cotidian berlinez.

{13} Arteră principală din Berlin, unde locuia înalta societate.

{14} Ziar monden englez.

{15} Elisabeth Bergner (n. 1897) renumită actriţă austriacă de teatru şi film.

{16} Lexiconul familiilor nobiliare din Germania.

{17} Substanţă folosită la fabricarea parfumurilor fine.

{18} Erou legendar celt, aici ca simbol al tineretului german.

{19} Aluzie la o scenă din opera *„Tannhäuser”* de Richard Wagner.

{20} Rudolf Herzog (1869–1943), scriitor german, autor de romane distractive.

{21} Condor, vultur (mitol.).

{22} Personaj din mitologia greacă; pleiadă, fiica lui Atlas şi mama lui Hermes.

{23} În credinţa budistă, o lege universală căreia soarta oamenilor ar fi determinată de acţiunile lor din cursul încarnărilor anterioare.

{24} Pietro Aretino (1492–1556) pamfletar italian plin de vervă şi umor.

{25} Apucă de unde poţi (engl.).

{26} Îmi cer iertare! (lat.)

{27} Joc de cuvinte intraductibil, *„Scherz”* însemnând, în germană,

glumă.

{28} De aceea (lat). Primele două cuvinte dintr-o rugăciune catolică.

{29} Te iert (lat.).

{30} Grup statuar în stil alexandrin, reprezentare a groazei şi deznădejdii; datează din sec. I e.n.

{31} Figuri din mitologia scandinavă, luptătoare din Walhalla, reşedința lui Odin, zeul războiului.

{32} Cunoscută uzină de coloranți din Germania.

{33} Pas greşit (franc.).

{34} Inițialele unei grupări paramilitare naziste.

{35} Personaj istoric (1480–1562), participant la războiul țărănesc german din 1523, poreclit astfel din pricina unei proteze pe care o avea la mâna stângă.

{36} Statuie grecească întruchipând-o pe zeița victoriei, după bătălia de la Samotrace (sec. IV î.e.n.).

{37} Termen de bursă – scădere (franc.).

{38} Stefan George (1868–1933), poet simbolist german.

{39} Rainer Maria Rilke (1875–1926), unul dintre cei mai de seamă poeți de expresie germană.

{40} Termen de bursă – creştere (franc.).

{41} Mare vulcan în Mexic.

{42} Originar din Franconia, adică din regiunea Rinului inferior, Mainului şi Neckarului.